This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

EX LIBRIS.

MATTHEW VAN SICLEN.

DJ
109
.W13

EX LIBRIS.

MATTHEW VAN SICLEN.

VADERLANDSCHE HISTORIE.

DERTIENDE DEEL.

VADERLANDSCHE
HISTORIE,

VERVATTENDE DE

GESCHIEDENISSEN

DER

VEREENIGDE NEDERLANDEN.

ZINTS DEN AANVANG DER NOORD-AMERICAANSCHE ONLUSTEN, EN DEN DAAR UIT GEVOLGDEN OORLOG TUSSCHEN ENGELAND EN DEEZEN STAAT, TOT DEN TEGENWOORDIGEN TYD.

Uit de geloofwaardigſte Schryvers, en egte Gedenkſtukken, zamengeſteld.

Met Plaaten.

TEN VERVOLGE VAN WAGENAARS VADERLANDSCHE HISTORIE.

DERTIENDE DEEL.

Wagenaar, Jan

TE AMSTERDAM, BY
JOHANNES ALLART.
MDCCXCIV.

Lib. Com.
N.Y. Pub. Lib.
1-4-28
16250

VADERLANDSCHE HISTORIE.

VYF EN DERTIGSTE BOEK.

INHOUD.

Overgang tot Overyssel. De bedoelde Afschaffing van het Regeerings Reglement des Jaars MDCLXXV. *Inhoud der Inleidinge van het Voorstel ter Verbeteringe van de Regeering van Overyssel door die van Deventer. Oordeel der tegenwoordig zynde Ridderen over dit Voorstel en de Inleiding. Eene Commissie benoemd om het Voorstel van Deventer te onderzoeken. Verslag hier van, en het Voorstel van zes Edelen om de zaak des Regeerings Reglements af te doen. Hoe die Ridders, ter meeste bespoediging, de ingeleeverde Bezwaaren wilden behandeld hebben. Hun gevoelen over de Provinciaale Ampten en Staats-commissien. Over het herstel der Kleine Steden in derzelver Regten Overgenomen. Zonderlinge Raadslag, den Eed betreffende, door Jr.* VAN YSSELMUI-

XXXV. BOEK.

DEN TOT PAASLO. *Het gevoelen van Deventer en Kampen, over den afgelegden Eed op het Regeerings Reglement. Wat Zwolle deswegen dagt. Besluit wegens het omslag van den Eed genomen. Welke Ridders zich daar tegen aankanten. Zwaarigheid over het niet beschryven van Hasselt en Steenwyk opgelost. Hoe Hasselt over de Verandering van het Regeerings Reglement dagt. Uit welk een oogpunt men daar de Regenten, die verandering zogten, beschouwde. Nadere aandrang van Hasselt. Hoe beoordeeld. Elf Kleine Steden gaan eene Verbintenis aan. Hoe zyne Hoogheid het oude Regeerings Reglement beschouwde. Slaat eene Commissie ter Onderhandelinge voor. Zwolle ter Onderhandelinge niet ongeneegen. De Meerderheid der Ridderschappe dringt dit stuk aan. Persoonen wederzyds tot die Commissie benoemd. De Onderhandelingen aangevangen; doch kort daar op weder afgebrooken. Overysels gedrag ten opzigte van de maatregelen van Gelderland genomen. De drie Hoofdsteden schryven aan Staaten van Gelderland, en aan zyne Hoogheid. Vaardigen eene Bezending aan den Stadhouder af. Deeze schryft van 't Loo een Brief aan Staaten van Gelderland. Onderhoud met zyne Hoogheid. De Bezending vertrekt, zonder iets te hebben uitgewerkt. Kampen betuigt Staaten van Holland, dat de Burgers dier Stad, zonder toestemming der Regeeringe, waren uitgetrokken. Staaten van Overysel verzoeken die van Gelderland, de Kryysknegten van hunne Grenzen te rug te trek-*

trekken. Schryven deswegen aan den Stad-houder. Antwoord van zyne Hoogheid. Oor-deel van vyf Overysselsche Ridders, wegens het gedrag van zyne Hoogheid, en Voorstel om nadere bepaalingen te maaken over het gebruik van het Krygsvolk. Overysſel stemt geheel met Holland in. Herhaalt het Verbod aan het Krygsvolk, en schryft zyne Hoogheid over de Patenten. Staaten van Overysſel schryven aan Staaten van Friesland. Antwoord van Friesland. Gelderland beantwoordt het schryven van Overysſel. Nogmaals biedt Overysſel Gelderland de Bemiddeling aan. Openbaare Gebeden in Overysſel bevolen. De Gewapende Genootschappen in Overysſel in der Staaten Bescherming genomen. Overysſel weigert Gelderland voldoening te geeven. Concept Reglement der Stads Regeering te Deventer hoog gepreezen. Verzoekschrift tegen het Concept Reglement. Hoe door de Regeering beantwoord. Afkondiging te Deventer de Adressen betreffende, en tegen Beledigingen. De Misnoegden tegen de Regeering stellen nieuwe Burger-gecommitteerden voor zich aan. Eene Bende tot beveiliging van Deventer opgerigt. Vergadering van de Wapenhandelende Genootschappen van Overysſel te Kampen. Aanspraak van J. KANTELAAR *aan de uittrekkende Manschap te Almelo. Oneenigheden aldaar. Geschillen te Zwolle over het Stads Regeerings Reglement. Verklaaring eeniger Zwolsche Burgeren, by welke zy het verwyl der keuze eens Gemeensmans voorstel-*

XXXV. BOEK.

XXXV. BOEK.

len. Hier in niet bewilligd. VAN RIEMSDYK *tot Gemeensman verkoozen. Zyn gedrag in deezen. Verſlag der Burger-commiſſie, wegens het Aanſtellen, en jaarlyks Ontzetten der Gemeenslieden, en eene voorgeſtelde verklaaring deswegen. Haar gedrag door een groot getal Burgeren goedgekeurd. De Hoofdpunten van het Stedelyk Regeerings Reglement tot ſtand gebragt. Geſchil tuſſchen de Burgemeesters en Gemeenslieden te Enſchede. Dubbele verkiezing van Gemeenslieden, hoe dezelve afliep. Vergunning der Staaten aan de Roomſchgezinden om Kerkhuizen te mogen bouwen.*

1786. Overgang tot *Overyſſel.*

Een ander Gewest in ons Bondgenootſchaplyk Gemeenebest, 't geen omtrent de Grondwettige Herſtelling zeer yverde, en daar toe reuzen-ſtappen deedt, was *Overyſſel.* De geest des Ridders CAPELLEN TOT DEN POL, een der eerſte Bevorderaaren en een der ſterkſte ſteunen deezer zaake; doch aan dezelve door den dood ontrukt, bleef in dit Gewest, heerſchen, bezielde eene menigte der Inwoonderen, en ſtaafde de taal des Lofs- en Lyk-redenaars DU PUY over dien Volks- en Vryheids-vriend (*).

Niets

(*) Zie DU PUY *Lofreden* bl. 62. en onze *Vaderl. Hiſt.* IX. D. bl. 104.

Niets minder bedoelde deeze Aanhang dan het affchaffen des Regeerings Reglements van de Jaare MDCLXXV. Dit te bewerken maakte het eerſte Punt uit eens Verzoekſchrifts in de drie Hoofdſteden *Deventer*, *Campen* en *Zwolle*, in het jongſt afgeloopen Jaar ter tekeninge gelegd, en met veeler hand onderſchreeven; terwyl de getekende Verzoekſchriften, in gemelde Hoofdſteden, een allergunſtigſt onthaal ontmoetten, ſchoon in de twee laatſte, de onderneeming om een Plan tot een verbeterd Regeerings Reglement door eene Commisſie uit Raad, Gemeente, en Gecommitteerden uit de Burgery, te beraamen, met niet weinig wederſtreevens te worſtelen hadt (*).

De bedoelde Affchaffing des Regeerings Reglements van den Jaare MDCLXXV.

Ten deezen Jaare bragt men een breedvoerig Verflag uit, omtrent de Verbetering der Regeeringe van *Overyſſel*. 't Zelve vervatte een Voorſtel, voor de Staaten van dat Gewest geſchikt, waar van de aanvang genoegzaam is om ons te doen bemerken, door welk een geeſt de Opſtellers gedreeven werden. Het was in deeze woorden begreepen. „ Dat de „ rampzalig gevoerde Oorlog met *Engeland* ons geleerd hadt, dat in de inwendige geſteldheid der Republiek, *eene* „ *Verandering, en wel eene ſpoedige en krägtdaadige Verandering, volſtrekt vereiſcht* „ *wierd,*

Inhoud der Inleidinge van het Voorſtel ter Verbetering van de Regeering van *Overyſſel* door die van *Deventer*.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* X. D. bl. 304. Het geheele Verzoekſchrift is te vinden in de *Bylaagen tot de Post van den Neder-Rhyn Xde Stuk.*

XXXV. BOEK. „ *wierd, zou niet de geheele Republiek ten* „ *gronde gaan.*

1786. „ Dat het de tyd niet meer was om „ te ontveinzen, dat in ons Land twee „ Hoofdpartyen waren, die elkander ge„ duurig dwarsboomden; *dat daar door* „ *onze Staat alle kragt ſcheen verlooren te* „ *hebben om zyne Waardigheid en Regten* „ *te handhaaven; dat daar uit allerlei in*„ *wendig misnoegen, wantrouwen en gemor* „ *ontſtaan waren.*

„ Dat Millioenen ſchats verſpild waren „ om vertooning te maaken als of men „ tegen de *Engelſchen* een Oorlog hadt „ willen voeren; en dat men dien Oor„ log hadt kunnen vermyden en neutraal „ blyven, zo het Land, volgens het Ad„ vys van den Baron VAN DER CA„ PELLEN, in 't Jaar MDCCLXXXIV, „ en vervolgens verſcheide opgevolgde „ *Hollandſche* en *Frieslandſche* Reſolutien, „ op zyn tyd eene behoorelyke Zeemagt „ gehad hadt; dat de oorzaaken hier van, „ en van alle onze opgevolgde gevaaren „ en ſchadens en vernederingen, enkel en „ alleen *inwendig in het verwárd en verbas*„ *terd en daar door verdeeld Regeeringsge*„ *ſtel onzer Republiek huisvesten.*

„ En wat het Wantrouwen en Gemor „ der Natie betrof, dat dit geen bewys „ behoefde, zo men zyne oören niet ge„ ſlooten hadt voor de bittere klagten der „ commercieerende Ingezetenen, en zyne „ oogen over de ſteeds duurende tekee„ nen van misnoegdheid omtrent het Be„ ſtuur

„ ſtuur van 's Lands zaaken, en van het mistrouwen op een zeer groot aantal van zulke Heeren, die dat Beſtuur in handen hadden. XXXV. BOEK. 1786.

„ Dat 'er geene Verbetering in het algemeen Beſtuur, en gevolglyk geen Herſtel van Eendragt, te hoopen was, zonder dat de Regenten zelve in de byzondere Provincien, ernstlyk onderzogten — *welke Gebreken in hunne Provinciaale Regeering plaats vonden — welken verderſlyken invloed die Gebreken op de generaale Regeering der ganſche Republiek hadden — en welke de Middelen waren om die Gebreken uit den weg te ruimen, of genoegzaam te verminderen.*"

Het Voorſtel, overeenkomſtig met deeze Inleiding, door de Afgevaardigden der Stad *Deventer* gedaan, werd door alle de Leden eerst overgenomen: doch de tegenwoordig zynde Heeren Edelen, gaven, kort daar op, deswegen eene Verklaaring, by welke zy oordeelden, dat de geheele inhoud des Voorſtels, met al het bygevoegde, tot niets anders ſtrekte dan om het plaatshebbende Regeerings Reglement te vernietigen, en dus doende de Conſtitutie van Regeering om te keeren; geheel onnoodig keurden zy het daarom in een onderzoek en beantwoording te treeden van die Inleiding; maar zich verpligt, by deezen te betuigen, dat zy, by hunne Toetreeding in de Ridderſchap van *Overyſſel*, vrywillig, en ter goeder trouwe, in gelykheid der overige Staatsleden, den

Oordeel der tegenwoordig zynde Ridderen over het Voorſtel en de Inleiding zelve.

XXXV. BOEK. 1786.

Eed op dat Reglement afgelegd hebbende, zich, wilden zy niet Meineedig worden, verpligt en genoodzaakt agten, om by die bezwooren Belofte getrouwlyk te verblyven, en alzo zwaarigheid te maaken in alle, hoe ook genaamde voorgenomene of voorgeſlaagene Verandering op dat Reglement; ten waare dan nog, dat zulks, op eene wettige wyze, met eenpaarig goedvinden, zo van alle de Leden van Ridderſchap en Steden, als van den Heer Prins Erfſtadhouder, geſchieden konde.

Eene Commisſie benoemd om het Voorſtel van *Deventer* te onderzoeken.

De Meerderheid der *Zwolſche* Regeering vondt zwaarigheid in toe te ſtemmen, om, nog op deezen Landdag, in Lentemaand, eene Commisſie te benoemen, tot het onderzoek van het ingediend Verſlag. Maar, ten volgenden Landdage, in Bloeimaand, bragt deeze Stad als haaren Raadſlag uit, dat, zonder den inhoud des Voorſtels van de Stad *Deventer* goed- of af te keuren, eene Commisſie diende benoemd te worden, tot onderzoek der Punten in het Voorſtel vervat, met volmagt om over dezelve, betrekkelyk tot het Reglement van Regeering, naa vooraf-gaande mededeeling aan zyne Hoogheid, en inneeming van Hoogstdeszelfs aanmerkingen, een Verſlag op te maaken, om aan Ridderſchap en Steden voorgelegd te worden, behoudens de vrye Raadpleging voor alle de Leden. —— In dit Voorſtel ſtemde de Ridderſchap, en de Stad *Kampen* terſtond, en eindelyk ook *Deventer*;

en

en werden onverwyld zes Heeren daar toe benoemd, drie uit de Ridderſchap, de Drosten VAN VOLLENHOVEN en HAAKSBERGEN, benevens den Heer VAN VOERST VAN ALERDINK en uit de Steden *Deventer*, *Kampen* en *Zwolle* de Burgemeesters WEERS, VESTERINK en ROUSE.

Verſlag hier van, en het Voorſtel van zes Edelen om de zaak des Reglements af te doen.

Van deezen last deeden zy verſlag op den Landdag in Wynmaand te *Deventer*, en gaven een Concept Reglement, met de Aanmerkingen der Gelastigden over. Te welker gelegenheid PALLANDT TOT ZUITHEM, Drost van *Yſſelmuiden*, met nog vyf Edelen, de Heeren J. E. MULLERT TOT DE LEEMKUILE, R. H. DE VOS VAN STEENWYK TOT DEN HOOGENHOF, R. C. W. VAN RECHTEREN TOT WESTERVELD, A. C. W. VAN HAARSOLTE TOT DEN DOORN, en R. W. SLOET TOT MERXVELD, een Voorſtel ter baane bragten, ſtrekkende om het drukkende en ſchadelyke van het oude Regeerings Reglement des Jaars MDCLXXV aan te toonen, met aandrang om de gewigtige zaak, de Verandering van 't zelve, ten ſpoedigſten, onder handen te neemen, en ten meesten genoegen der Ingezetenen, af te doen. Waar op de meerderheid goedvondt, het Reces van den Landdag te doen voortduuren tot den vierden van Wintermaand.

Hoe die Ridders, ter meeste

De zes bovengemelde Ridders, op wier voorſlag de Vergadering was blyven voort-

XXXV. BOEK. 1786.

duuren, om over de Verbetering en Verandering van het Regeerings Reglement, waar omtrent zy hunne gedagten met alle rondheid hadden opengelegd, te raadpleegen, droegen, by het openen van dezelve, in Wintermaand, hunne nadere gedagten voor; hier in beſtaande, dat de verſchillende Bezwaaren, door de onderſcheide Leden van Staat, met betrekking tot het Regeeringsbeſtuur van *Overyſſel* ingeleeverd, zo veelvuldig, en veele daar onder van dien aart, waren, dat, indien dezelve alle te gelyk zouden worden afgedaan, zulks geene geringe vertraaging zou toebrengen aan het Herſtel dier Bezwaaren, welke die ſpoedige verbetering het meest vereischten.

Beſpoediging de ingeleeverde Bezwaaren wilden behandeld hebben.

Om dit voor te komen, oordeelden zy het hoogstnoodig, dat, vóór alle andere, die Bezwaaren onderzogt en verbeterd mogten worden, uit welker voortduuring het grootſte nadeel te vreezen was, en waar van eene ſpoedige afdoening het meest ter bevordering van het algemeen belang vereischt werd. —— Onder deeze verdiende, naar hun begrip de eerſte plaats, de by het Reglement van den Jaare MDCLXXV aan den Heer Stadhouder opgedraage Begeeving van bykans alle Provinciaale Ampten, en Staats-commisſien. „ Dat toch hier door," dus lieten zy zich hooren, „ de Regenten ge„ bragt waren onder eene verregaande af„ hangelykheid van den Stadhouder —— „ en nog niet eens van den Heere Stad„ hou-

Hun gevoelen over de Provinciaale Ampten en Staats-commisſien.

„ houder alleen; maar ook van deszelfs XXXV.
„ vertrouwde Gunſtelingen, en dat zulk BOEK.
„ eene afhangelykheid ten allen tyde, en ——
„ vooral in de omſtandigheden, waar in 1786.
„ zich het Vaderland thans bevondt, voor
„ de Republiek in 't algemeen, en voor
„ *Overyſſel* in 't byzonder, allergevaarlykst
„ was, waren waarheden, welke zy over-
„ tollig oordeelden te bewyzen; daar elk
„ onzydige van dezelve volkomen over-
„ tuigd was."

Te deezer oorzaake hadden zy niet onledig geweest om naauwkeurig te onderzoeken op welk eene wyze dat Bezwaar best herſteld, en de Begeeving dier Ampten en Commisſien, ten meesten nutte van 't Gewest, en het overeenkomſtigst met de waare gronden van deszelfs Conſtitutie, voor het vervolg, zouden kunnen begeeven worden. —— Twee Schikkingen, het een op de Begeeving der Ampten, het ander op de Begeeving der Commisſien, ontworpen hebbende, gaven zy dezelve over, van oordeel, dat ze zulke voorſlagen behelsden, als gevoegelyk ten grondſlage, althans tot een leidraad, der raadpleegingen over deeze gewigtige onderwerpen zouden kunnen dienen; in die hoope, dat de verdere Leden van Staat hunne bedenkingen, over een zo netelig onderwerp, met dezelfde openhartigheid zouden mededeelen.

Inmiddels vertrouwden zy, dat hun Ed. Mog. door het onderzoek dier Ontwerpen, eensdeels zouden worden overtuigd

XXXV. BOEK. 1786.

tuigd, dat zy alzins gezogt hadden daar by de Gelykheid onder de Leden, en de Onafhangelykheid van dezelve van elkander, te bewerken: overtuigd dat het daarſtellen van zodanig eene Gelykheid en Onafhangelykheid voor het algemeen belang allernoodzaaklykst, en het éénigst middel was, om de maar al te zeer verzwakte Harmonie, onder de Staatsleden te herſtellen, en, voor het gevolg, duurzaam te maaken. — En dat, anderdeels, hun Ed. Mog. daar uit zouden overtuigd worden, dat zy geen het minſte oogmerk hadden om den Heer Stadhouder het genot te ontzeggen van zodanige Regten, als met het welzyn van *Overyſſel*, en met eene daar toe zo volſtrekt noodige Onafgelykheid der Leden van Staat en met het Souverain Gezag van hun Ed. Groot Mogenden konden worden overeengebragt; en dat zy geheel vreemd waren, om het Stadhouderſchap tot eene nietsbeduidende en alleen ſlegts in naam beſtaande Waardigheid te maaken; hoedanige vermoedens maar al te veel, in deeze dagen, verſpreid werden, tegen Regenten, die niets anders beoogden, dan dat Ampt binnen deszelfs wettige paalen te rug te brengen.

Hier van zouden zich de duidelykſte bewyzen opdoen, indien hun Ed. Mog. die Regten, welke, volgens de gemaakte Ontwerpen, door den Heer Stadhouder zouden worden uitgeoefend, geliefden te vergelyken, met die, welke afgeſtaan waren aan de Heeren Stadhouders vóór

WIL-

WILLEM DEN III, en dus aan alle die Stadhouders, welke door een vrye keur waren aangefteld: onder welken zelfs drie Prinfen uit den Huize van *Oranje* zich bevonden, en daar onder een MAURITZ en WILLEM DE II, wier invloed voorzeker, uitwyzens de Geſchiedenis van hunne tyden, in *Overyſſel* groot genoeg was. —— Dan toch zouden hun Ed. Mog. ontwaaren, dat aan dezelven veel minder Regts en Invloeds over de Begeeving der Provinciaale Ampten hadt toegekomen, dan zy by hun Ontwerp voorſtonden aan de Heeren Stadhouders, in 't vervolg, toe te kennen. XXXV. BOEK. 1786.

Des te meer vertrouwden deeze Heeren, dat alle Leden van Staat nu geneegen zouden zyn, om, op den door hun voorgeſlaagen, of op eenen anderen beteren voet, hartlyk mede te werken, tot verbetering van het gemelde grievend en voor het Belang, en de Vryheid der Natie, allergevaarlykst bezwaar. — Om dit heilzaam oogmerk te gemaklyker te bereiken, en zodanige Leden te gemoet te komen, als, uit hoofde van hunnen Eed by de aanvaarding hunner Posten, zwaarigheid mogten vinden in het Regeerings Reglement de noodige verandering te maaken, herhaalden zy den meermaals gedaanen Voorſlag, „ dat de Leden van Regeering „ zich, op het voorbeeld van voorige ty„ den, onderling van dien Eed, *voor zo* „ *verre daar toe noodig*, zouden ontſlaan." Met te meerder nadruks moesten zy op

XXXV. BOEK. 1786.

op eene ſpoedige Herſtelling van dit Bezwaar, de Begeeving der Ampten en Commisſien betreffende, aandringen, om dat hetzelve afgedaan, en de Leden van Staat in de noodige Onafhangelykheid herſteld zynde, de verdere Bezwaaren voorzeker des te gemaklyker, ten nutte van den Lande, en deszelfs goede Ingezetenen, zouden kunnen herſteld worden.

Over het herſtel der Kleine Steden in derzelver Regten.

Daar benevens dienden, naar hun oordeel, ten zelfden tyde, de *Kleine Steden*, herſteld te worden in de aan haar toebehoorende; doch, door het Reglement van den Jaare MDCLXXV, buiten derzelver bewilliging, ontnomene vrye Keuren; als mede in haar Regt om over gewigtige, en ter vermydinge van alle verſchillen voor het vervolg nader te bepaalene Punten, ten Landdage verſchreeven te worden; als laatende het Regt en de Billykheid niet toe, dat deeze beide voor de *Kleine Steden* zo gewigtige Punten langer onafgedaan bleeven, door haare verdere Bezwaaren, die het al te omſlagtig zyn zou alle zo ſpoedig te onderzoeken en af te doen, en als dan met de verdere Bezwaaren over het Provinciaal Regeeringsbeſtuur, zouden kunnen worden bepaald.

Overgenomen.

Alle de Leden namen dit Voorſtel der zes Ridderen over. De zwaarigheid, wegens den Eed, door welken alle de Staatsleden, by hunne komst aan de Regeering, het thans zo zeer betwiste Reglement bekragtigd hadden, kwam weder ter baane, en men herhaalde het beweerde des-

we-

wegen door de Leden der Ridderſchap op den Landdag in Lentemaand deezes Jaars (*). XXXV. BOEK.

1786. Zonderlinge Raadſlag, den Eed betreffende, door Jr. VAN YSSELMUIDEN TOT PAASLO ingebragt.

Vreemd hoorde men op wegens een Raadſlag den Eed betreffende, ten deezen Landdage uitgebragt door Jonkheer VAN YSSELMUIDEN TOT PAASLO: om de zonderlingheid zullen wy dien woordlyk afſchryven. „ Edel Mogende „ Heeren! vóór dat ik, in den Jaare „ MDCCLXXXV, de eer had van in dee „ ze Vergadering Seſſie te neemen, heb „ ik altoos het Reglement op de Regee- „ ring van den Jaare MDCLXXV, door „ Ridderſchap en Steden geinhereerd, ver- „ nieuwd en herdrukt den negen en twin- „ tigſten Maart MDCCXLVIII, beſchouwd „ *als ſtrydig met de Souverainiteit der Pro-* „ *vincie*, en laboreerende aan menigvuldi- „ ge Abuiſen. De hoop, egter, om het „ eens, *op eene legaale wyze, met concur-* „ *rentie van alle de Staatsleden, en met* „ *voorkennis van den Heer Prins Erf-* „ *ſtadhouder*, te kunnen veranderen, de „ lust om myne vermogens, hoe gering „ dezelve ook zyn, ten nutte van myn „ Vaderland te beſteeden, en *de onmoge-* „ *lykheid om daar toe te geraaken, zonder* „ *het zelve Reglement te beëedigen, hebben* „ *my tot dien ſtap gepermoveerd.*

„ *Dien Eed*, Ed Mog. Heeren! *welken* „ *ik wenschte nimmer* te hebben gedaan, „ is my, van dat oogenblik af aan, als hei-

(*) Zie hier boven, bl. 7.

XXXV. BOEK. 1786.

„ heilig en onverbreekbaar toegeſcheenen;
„ waarom ik my ook heb gevoegd met
„ het Declaratoir, door de preſente Leden
„ van de Ridderſchap ter Staatsvergade-
„ ring den vier en twintigſten van Maart
„ MDCCLXXVI, in welke gevoelens ik
„ nog verſeer: dewyl het my als een on-
„ betwistbaar grondbeginzel voorkomt,
„ dat een Souverain, die met iemand,
„ het zy wie hy zy, een Capitulatie of
„ Contract heeft aangegaan, en zulks met
„ dierbaaren Eede vrywillig heeft geſtaafd,
„ verpligt is hetzelve *heilig* te obſerveeren, en daar in *geene verandering te maaken*, veel min hetzelve *te verbreeken*, zonder alvoorens met den *belanghebbenden Perſoon* te handelen, en te tragten over de te maakene Verandering te convenieeren.

„ Gaat deeze Stelregel door, hoe zal
„ dan een Regent zich, naar goedvinden
„ van den Eed kunnen ontſlaagen agten?
„ Gaat dezelve niet door, dan vraag ik
„ eens, of alle grond van Vertrouwen
„ onder de Menſchen niet wordt aan 't
„ wankelen gebragt? —— Hoewel nu,
„ Ed. Mog. Heeren! het heerſchende ge-
„ voelen tegen deeze myne Stelling zy,
„ *ja zelfs veele Staatsleden zich hier over*
„ *in het minſte niet bezwaard vinden, en*
„ *de Onverbreeklykheid van dien Eed reeds*
„ *honderdmaal wederlegd agten*, ſchroom
„ ik egter niet, daar dit eene zaak is,
„ in welke een ieder de inſpraak van zyn
„ Geweeten raadpleegen, en zonder *eeni-*

„ *ge*

„ *ge Inſtigatie van Partyſchap*, volgens ei- XXXV.
„ gen overtuiging handelen moet, rond- BOEK.
„ borstig te verklaaren, dat alle die Ar- ——
„ gumenten, naa dezelve met zo veel mo- 1786.
„ gelyke attentie te hebben geponderreerd,
„ geene de minſte overtuiging in mynen
„ geest hebben te wege gebragt; in te-
„ gendeel dat ze my toeſchynen haare ge-
„ boorte aan eene *verregaande Enthuſias-*
„ *me* verſchuldigd te zyn, en meest zyn
„ ſtrekkende om veele zwakke gemoederen
„ te preoccupeeren.

„ U Ed. Mog. gelieven, egter, uit
„ dit bovenſtaande, geenzins op te maa-
„ ken, *als of ik van gevoelen zou zyn, dat*
„ *dit Reglement in zyne volle vigeur moest*
„ *blyven: Neen*, Ed. Mog. Heeren! *wel*
„ *verre van daar, ik begryp, dat het Ge-*
„ *roep der ganſche Natie hier omtrent zeer*
„ *billyk en gefundeerd is*; ja, dat 'er niets
„ wenschlyker ware, dan *dat dit ſchade-*
„ *lyke Reglement*, in zo verre wierd ver-
„ anderd, dat gelyk de Heeren Gedepu-
„ teerden van de Stad *Deventer*, in hun-
„ ne Propoſitie zeggen, *Een Regent, on-*
„ *der welken naam het ook zy, van niemand*
„ *anders dan van zich zelven afhangelyk*
„ *zy, en gevolglyk door geenen invloed, dan*
„ *de zyne, kan beſtuurd worden*; dat de Heer
„ Stadhouder daar door ook niet van al-
„ les beroofd en als ten onnutte voor het
„ Vaderland gemaakt worde; maar be-
„ houde de Influentie, *die met de Conſti-*
„ *tutie en het Welzyn van het Vaderland*
„ *gepaard gaat*, en dat een ieder, wie

XXXV. BOEK. 1786.

„ hy ook weezen mag, in zyne wettige „ Privilegien wierde herſteld.

„ Om nu dit heilzaam oogmerk te bereiken, zou ik van Advys zyn, dat „ men als nog, daar de Heer Stadhouder zulks zelve heeft gerequireerd, aan „ de Commisſie over de Bezwaaren ſpecificq diende op te geeven die Punten, „ welke eene noodzaaklyke en ſpoedige „ verandering vereiſchen; met inſtantelyk „ verzoek van ten allereerſten alle mogelyk „ devoir te willen aanwenden, om zyne „ Hoogheid het ſchadelyke daar van op „ het allernadruklykst onder 't oog te „ brengen; ja, wat meer is, dat de Belangens van zyn Huis daar aan ten „ hoogſten zyn verknogt: *want wat is „ toch de Stadhouderlyke Waardigheid, zo „ die niet op de Liefde en Vertrouwen van „ 't Algemeen gevestigd is!*

„ Zo onverhoopt alle deeze poogingen „ vrugtloos mogten afloopen, en zyne „ Hoogheid, onvermoedelyk, aan geene „ billyke Propoſitien het oor wilde leenen, reſerveer ik myne nadere Conſideratien, wat als dan door Ridderſchap „ en Steden zou moeten en behooren gedaan te worden."

'tGevoelen van *Deventer* en *Kampen* over den afgelegden Eed op het Regeerings Reglement.

De Steden *Deventer* en *Kampen* toonden op dit ſtuk van den Eed een geheel ander inzien, en betuigden nimmer in die gedagten geſtaan te hebben, „ dat deeze afgelegde Eed aan de Leden van de „ Regeeringe voor altyd zou hebben toegemuurd den weg tot — en geheel af-

„ ge-

„ gemeeden alle mogelyke Middelen van Redres, en Verbetering in 't zelve Reglement," wanneer de gezamenlyke of immers verre weg de meeste Leden der Regeeringe van de noodzaaklykheid dier Verbeteringen overtuigd waren, en zulk een Redres nog daarenboven door eenen algemeenen en bedaarden wensch des Volks, by herhaaling, en ernstig, verlangd werd. Dat zy, met de zes Ridders, van begrip waren, dat deeze Eed, geen hinderpaal kon noch behoorde te zyn, voor eenige Leden der Staatsvergadering om het gewenschte werk der Verbetering van het Reglement ten spoedigsten, met allen ernst en kragt, ter hand te neemen, en de Beraadslaagingen daar over te verhaasten en onverwyld voort te zetten; om eerlang deswegen een Besluit te kunnen neemen, den Lande heilzaam, en geschikt om het wantrouwen der goede Ingezetenen geheel te verbannen. Dat zy, „ hoe zeer een Ontslag van deezen Eed, „ hier toe geheel onnoodig en overtollig agtende, egter, om aan zodanige „ Leden der Staatsvergadering, die hier „ omtrent in gemoede bezwaard zyn mogten, te gemoete te komen, wel daar „ toe wilden instemmen, dat de Leden „ en Ridderschap en Steden onderling, „ *zo verre noodig*, zich ontsloegen (*)."

XXXV. BOEK. 1786.

Ver-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 1633—1643.

XXXV. BOEK. 1786.

Wat *Zwolle* deswegen dagt.

Verre was de Stad *Zwolle* van onverwyld de voetſtappen der twee andere Hoofdſteden te drukken. Groote onaangenaamheden reezen 'er, wegens de vertraaging, door zommige Leden der Gezwooren Gemeente, veroorzaakt, die een by voorraad ontworpen Plan met haatlyke naamen beſtempelden, en het van de hand weezen; terwyl anderen het in naderen raadſlag hielden (*). Eene kleine Meerderheid der Regeeringe (†) merkte het bewuste Reglement aan, „ als wel en te „ regt ingevoerd, voor een Verbond tus„ ſchen de Staaten en den Stadhouder, „ en dat men dus, uit hoofde van den „ Eed, onbevoegd zou weezen, daar in „ verandering te maaken," en viel het beſluit daar mede overeenkomſtig; 't welk op verre na niet voldeedt aan den zin van veele Burgeren, die het op een hoogen toon wraakten, en dus genoegen nam in den Raadſlag, 't welk de Gezwooren Gemeente eerlang uitbragt, „ dat het „ bezwooren Regeerings Reglement kon, „ ja zelfs behoorde veranderd, en de „ Stads Afgevaardigden moesten gemag„ tigd worden om, van wegen *Zwolle*, mede.

(*) *Post van den Neder-Rhyn* IX. D bl. 1179. enz.

(†) Deeze beſtondt uit de Heeren ROUSE, CRANS, WICHERLINK, EEKHOUT, METELERCAMP, HANZELAAR en SANDBERG. De Minderheid maakte THUESSINCK, VAN SONSBEEK, RAVESTEIN, GELDERMAN, VAN DER WYK en VAN MARLE.

„ de te ſtemmen voor het onderling ont- XXXV.
„ ſlaan van de Leden der Staatsvergade- BOEK.
„ ring van den Eed op 't zelve afge- ——
„ legd." 1786.

Dit verſchil van de Meerderheid des Raads en der Gemeente bragt een langduurige Vergadering tusſchen die beide Regeeringslichaamen te wege. De Gemeente drong ſterk aan op de medewerking des Raads tot vernietiging van het Regeerings Reglement; doch de Meerderheid bleef huiverig, 't welk zy, die na deeze vernietiging haakten, zeer euvel duidden, en *heulen met de Meerderheid der Ridderſchappe* noemden. Niet alleen werd der zodanigen gedrag in de Nieuwspapieren met de haatlykſte verwen afgeſchilderd; maar men dreigde zelfs die Regeeringsleden van hunne posten te ontzetten. Meer dan veertien honderd *Zwolſche* Burgers en Ingezetenen ſtonden in 't begrip van de Meerderheid der Gemeente; en maakte zulks hunnen Medeburgeren in een Berigtſchrift bekend.

By eene nadere Raadpleeging van den Raad op dit ſtuk, ſtaaken de Stemmen; zo dat de Raad niets kon beſluiten; dan in de Gezwoorene Gemeente verklaarde de Meerderheid, het tegenwoordig Regeerings Reglement, in zo verre het de Stad *Zwolle* betrof, voor vernietigd en afgeſchaft; en dat niemand, by de aanſtaande Verkiezing van Burgemeester, tot die Waardigheid zou mogen verkoozen worden, dan die zich waardig verklaarde, een

XXXV. BOEK. 1786.

nieuw verbeterd Reglement te helpen vastſtellen en invoeren: immers naa dat hy ten eerſten Landdage van den Eed op het tegenwoordig Reglement zou ontſlaagen weezen. (*)

Beſluit wegens het Ontſlagvan den Eedgenomen.

By de zes gemelde Ridders, voegden zich op den Landdag, op 't einde van Louwmaand des Jaars MDCCLXXXVII, gehouden, de Heeren ECHTEN TOT DEN AVENHORST, en MUNICHAUSEN TOT DEN OLDENMOLE; weshalven by de Raadpleeging op het Voorſtel wegens het ontſlag van den Eed, goedgevonden en verſtaan werd, „ dat, in naa„ volging van voorige tyden, de reſpec„ tive Leden, zo uit de Ridderſchap als „ uit de Steden, zullen worden gedispen„ ſeerd, zo als dezelve gedispenſeerd en „ ontſlaagen worden mits deezen, van den „ Eed op het Reglement van MDCLXXV, „ in MDCCXLVIII herdrukt; met dien ver„ ſtande nogthans, dat voorſ. Reglement „ van MDCLXXV voorts zal blyven wer„ ken, en naagekomen moeten worden „ in alles, uitgezonderd in de Poincten „ en Artykelen van 't zelve, welke, naa „ gehoudene Deliberatien van Ridder„ ſchap en Steden, het zy in ééns te za„ men, het zy ſuccesſivelyk zullen wor„ den veranderd; blyvende dus die Ar„ tykelen van voorſ. Reglement, welke „ by

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 1643. Voor 't Jaar 1787. bl. 167, 365. *Post van den Neder-Rhyn* XI. D. bl. 615.

„ by finaale Reſolutie nog niet zyn ver- XXXV.
„ anderd, in volle vigeur." BOEK.

Tegen dit Beſluit, als kunnende geen Grondwet met Meerderheid van Stemmen worden veranderd, verzetten zich de Ridders, de Drost van *Zalland*; de Drost van *Twente*; de Drost van *Vollenhoven*; WARTENSLEBEN TOT BUXBERGEN; BENTINCK TOT WERKEREN; VOERST TOT DEN BORGEL; PALLANDT TOT BEERSE; BENTINCK TOT SCHOONHETEN; BENTINCK TOT BUKHORST; RECHTEREN TOT MENNIGESHAVE *Junior*; RECHTEREN TOT RECHTEREN; HOEVEL TOT NYENHUIS; SLOET TOT EVERLO; SLOET TOT WARMELO; HEIDEN' HOMPESCH *Junior*; RAESFELD TOT ELSEN *Junior*; SLOET TOT BELLINCKHOF; TENGNAGEL TOT BOUKENHAVE *Senior*; DEDEM TOT DE ROLLECATE; SLOET TOT WESTERHOLT; SLOET TOT CANNEVELD, en SLOET TOT OLTHUIS, die allen een ſcherp Advys en Aantekening deeden. Jonkheer VAN VOERST TOT ALERDING, was met zagter bewoordingen in 't zelfde begrip als de twee en twintig niet inſtemmende Leden; terwyl YSSELMUIDEN VAN PAASLO by zyn voorheen ingedienden Raadſlag (*) bleef volharden, en tot Medeſtander kreeg ITTERSUM VAN TRELAAR. 1786. Welke Ridders zich daar tegen aankanten.

De

(*) Zie hier boven, bl. 15.

XXXV. BOEK.

1786.

Zwaarigheid over het niet beschryven van *Hasselt* en *Steenwyk* opgelost.

De twee en twintig Ridders, die tegen het veranderen en vernietigen van het betwiste Regeerings Reglement, en ook tegen de ontheffing van den afgelegden Eed waren, merkten in hunne Verklaaring op, dat, door het genomen Besluit, de Steden *Hasselt* en *Steenwyk*, welke deswegen moesten beschreeven geweest zyn, in derzelver Regten verkort waren. —— Waar op de Acht Ridders, met de drie Steden, inbragten, dat zy geen oogmerk hadden om de Voorregten dier twee Steden te verkorten: dat noch *Hasselt* noch *Steenwyk* den Eed op het Reglement gedaan hebbende, des niet konden ontslaagen worden; onnoodig hadt men het deswegen gekeurd die Steden op te roepen; dat men nogthans gereed was om de *Kleine Steden* in derzelver Regt, van haar eigene Regenten te verkiezen, te herstellen, als mede om ter Staatsvergadering te verschynen. Over dit stuk waren zy geneegen de Raadpleegingen, op den eerst volgenden Landdag, te beginnen (*).

Hoe *Hasselt* over de Verandering van het Regeerings Reglement dagt.

De eerstgemelde deezer Steden, *Hasselt*, hadt reeds in Grasmaand, aan Staaten van *Overysſel* eenen Brief afgevaardigd, waar in dezelve voluit verklaarde, geen de minste Verandering te zullen dulden, in het Regeerings Reglement „ waar „ op," gelyk zy spraaken, „ alle de Leden

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 165. 577. enz.

„ den van de Regeering, met hunne Con-
„ currentie, het Stadhonderſchap op Prins
„ WILLEM DEN IV, in de Manlyke
„ en Vrouwlyke Linie erflyk, ja men
„ mogt zeggen op generaal en univerſeel
„ verzoek van alle Ingezetenen van den
„ Lande, met volkomen toeſtemming en
„ toejuiching, gedefereerd hadden, en door
„ zyne Hoogheid aangenomen was; van
„ den Eed daar op gedaan, zouden zy de
„ Staatsleden nimmer ontſlaagen houden."

Veranderingen, hoedanige men daar voorhadt, zelfs in de gedagten te neemen, keurden zy onbeſtaanbaar, wilde men *eerlyke Regenten* en *opregte Chriſtenen* blyven. Uit welk een oogpunt, zy Regenten, die dit beſtonden, beſchouwden, draagen wy liefſt met hunne eigene woorden voor, en te meer om dat men in de taal der *Haſeltſchen*, ſchoon verre van de beſchaafdſte, de meening leest der *Overyſſelaaren*, die met hun in de zelfde Staatsbegrippen ſtonden. „ Wat ook te-
„ genwoordig eenige Oproerige Geesten,
„ die uit de tegenwoordige verwarringen
„ hun voordeel zoeken te trekken, en die,
„ om dit hun voordeel ten uiterſten te
„ pouſſeeren en gaande te houden, onder
„ het ſchynſchoon masker van Regten en
„ Privilegien, alles komen te onderneemen,
„ al moest hetzelve ook thans, als 't
„ ware, 't zieltoogende lieve Vaderland
„ den doodſteek geeven, komen voor te
„ wenden, *dat de Reglementen of Inſtruc-*
„ *tie op het Erfſtadhouderſchap aan de Op-*

Uit welk een oogpunt zy de Regenten, die Verandering zogten, beſchouwden.

XXXV. BOEK. 1786.

„ *permagt zoude onderworpen zyn, en dat*
„ *dienvolgens een ſtilzwygende, en zelfs*
„ *door uitdruklyk beding niet te verliezene*
„ *voorbehouding, veranderd zouden mogen*
„ *worden; indien de Oppermagt bevondt,*
„ *dat het Heil of Regt des Volks, of van*
„ *deszelfs Leden en Genootſchappen dit ver-*
„ *eischte. —— En wat men ook mogt voor-*
„ *wenden van eene honderdmaalen wederleg-*
„ *de verbreeklykheid van den Eed, waar*
„ *mede het tegenwoordige Regeerings Re-*
„ *glement was bezwooren, en van Verlich-*
„ *ting, Verlichte Tyden, Volksſtem, Onver-*
„ *vreemdbaare Regten, en wat dies meer*
„ *was,* zy meenden met grond te mo-
„ gen vertrouwen, en ſtaande houden,
„ dat dan hun Ed. Mog., conform het
„ Regt der Natuure, even zo wel, ja
„ nog veel meer, verpligt waren, hun
„ gegeeven Woord en Beloften te hou-
„ den, en daar en boven niet ſolemneele
„ Eede bekragtigd, dan Private Perſoo-
„ nen.

„ Wat men ook mogt voorwenden van
„ Heil, of Regt, of Stemme des Volks,
„ men moest waarlyk wel zeer onnozel
„ zyn, zo men niet beſpeuren konde,
„ dat in deezen geen waar Belang des
„ Vaderlands, of Heil des ganſchen Volks;
„ maar enkel Particulier Belang en Parti-
„ culiere Oogmerken van eenigen ſchoo-
„ len, welke met het beſtaan van het te-
„ genwoordig Regeerings Reglement geen
„ plaats konden vinden, of hun beſlag,
„ zo als men begeert, verkrygen. ——

„ Waar-

„ Waarom anders dit Regeerings Reglement, geduurende bykans veertig Jaaren, in vreedzaame en tranquille tyden, onaangeroerd gelaaten, en juist nu, ten tyde van de grootſte tweedragt en verwarring, daar buiten dat overvloedige alle even zeer, tot behoud des zinkenden Vaderlands, om expeditie ſchreeuwende zaaken, voorhanden waren, daar mede voor den dag gekomen, om het, als 't waare, kwynende en uitteerende Vaderland, ten eenemaale te doen verteeren?

„ En, als ook die zogenaamde Stemme des Volks, of het groot aantal Requestranten, waar op de Regeering der Stad *Deventer* haare Propoſitie bouwde, door onpartydigen; hoofd voor hoofd, behoorelyk opgenomen en geëxamineerd wierd, vertrouwden wy gerustlyk, dat de zogenaamde Stemme des Volks, en dat groot getal Requestranten op een zeer klein getal Perſoonen zou inſmelten, die, om hun eigen belang en oogmerken te bevorderen, Requesten geformeerd, en daar mede rondgeloopen hadden, of doen rondloopen, by menigvuldige eenvoudige misleide lieden, en die Requesten door dezelve doen tekenen, zonder dat die Tekenaars eens wisten wat zy tekenden, of de materie kenden, waar over die Requesten rouleerden.

„ Wat betrof de voorgewende Verlichting en Verlichte Tyden, die de Licentie

„ der

XXXV. BOEK. 1786.

„ der Drukpers zou veroorzaakt hebben,
„ wanneer men met eenige oplettenheid
„ ging naaſpeuren, wanneer de tegen-
„ woordige Confuſie, Verwarring, Twee-
„ dragt, buitenſpoorige Onderneemingen,
„ en 't totaal Verval en Veragting der
„ Wettelyke Oppermagt, begonnen ware,
„ men zou bevinden, dat dit alles zyn
„ begin genomen hadt, toen een zo ge-
„ naamde *Post van den Neder Rhyn*, *Po-*
„ *litique Kruyer*, *Courier van Europa*,
„ *Diemermeerſche en Zuid-hollandſche Cou-*
„ *ranten*, en ſoortgelyke, de Heeren Staa-
„ ten, Erfſtadhouder, Regeeringsleden,
„ en voorts ieder, die hun voorkwam,
„ ſtrafloos hadden beginnen te lasteren,
„ haatlyk af te ſchilderen, en daar op
„ hunne bittere gal te loozen, en daar
„ door een ligtgeloovig Gemeen te mis-
„ leiden en op te ruijen. — Zo dat men
„ die voorgewende Verlichting veel eer
„ voor een alles verduisterenden Nevel,
„ akeligſte Duisternis, totaal Verderf van
„ Zeden, Verwarring van alles, en weg-
„ neeming van alle Order, dan voor Ver-
„ lichting moest houden, en dat een on-
„ bepaalde Licentie van korten duur be-
„ hoefde te zyn, om alles onherſtelbaar
„ te ruïneeren."

Het overige van deezen langen Brief, dient, om, zo de Schryvers zeggen, te betoogen, dat de Verandering of liever Vernietiging van het meergemelde *fundamenteele* en *permanente Regeerings Reglement*, en dus het wegbreeken der *Fundamen-*

menten van onze Staats Conſtitutie, ons geheele Staatsgebouw, ja zelfs het hoofdzaaklyke van de *Unie van Utrecht*, onvermydelyk moest doen inſtorten; als mede om aan te toonen, dat de kwaade Uitſlag des Oorlogs met *Engeland*, en de overige Staatsrampen, aan geheel andere oorzaaken waren toe te ſchryven, dan de Regeering van *Deventer*, by het doen des hun zo zeer mishaagenden èn ſterk gewraakten Voorſtels, wilde. XXXV. BOEK. 1786.

Nadere aandrang van *Hasſelt*. Hoe beoordeeld.

De Stad *Hasſelt*, die zich verbeeld hadt, dat de redenen in deezen Brieve aangevoerd, van die uitwerking zouden geweest hebben, dat alle raadpleegingen over het vernietigen of veranderen van het Regeerings Reglement te eenemaal zouden hebben opgehouden, ſtondt verſteld dat, daar toe eene Commisſie, buiten haar kennis, laat ſtaan toeſtemming, was benoemd, en zonder dat men haar met eenig Antwoord verwaardigd hadt; zy beklaagde zich daar over by nader ſchryvens ter Landdage, in Wynmaand, op eene ſcherpe wyze. —— En werd deeze Brief, naa het voorgevallene in Louwmaand des Jaars MDCCLXXXVII, gevolgd van eenen derden, waar in die van *Hasſelt*, geene verwyten en bedreigingen ſpaaren. — Daar toe benoemde Heeren uit de Ridderſchap en Steden onderzogten deezen Brief, en bragten voor hun Advys uit, deszelfs inhoud zo beledigend gevonden te hebben, dat dezelve alles-

zins

XXXV. BOEK. 1786.

zins de hoogſte verontwaardiging van Ridderſchap en Steden zou verdienen; dat zy egter, de hoonende uitdrukkingen daar in vervat, liever wilden toeſchryven aan een onbezonnen drift van den Steller, dan aan de Leden van den Raad en Meente van de Stad *Hasſelt*; waarom zy wilden dat dit ſchryven uit de Staatsaantekeningen zou gerooid, en onbeantwoord aan die Regeering te rug gezonden worden, met vermaan om zich van ſoortgelyke beledigingen, in 't vervolg, naauwkeurig te onthouden.

Elf Kleine Steden gaan eene Verbintenis aan.

Nevens *Hasſelt*, bleef *Steenwyk*, *Blokzyl* en *Genemuiden* aan het Regeerings Reglement des Jaars MDCLXXV gehegt, terwyl elf Kleine Steden, wier Afgevaardigden, in den Jaare MDCCLXXXV, te *Ommen*, eene Vergadering hielden, om te overweegen wat men ter hand behoorde te neemen tot het erlangen van een volkomen Herſtel in alle Regten en Vryheden, die Steden deugdlyk toekomende (†), daar mede voortvoeren, en in Oogstmaand te *Hardenberg*, voor de eerſte keer, eene vastgeſtelde jaarlykſche Vergadering hielden, en eene onderlinge Vereeniging aangingen. Dit geſchiede met veel ſtaatlykheids. De Heer J. VAN RIEMSDYK

(*) Men vindt beide deeze Brieven geheel in de *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 501. en 1364. Voor 't Jaar 1787. bl. 597.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* X. D. bl. 305.

DYK, Secretaris van *Hardenberg*, verwelkomde 's morgens de zeventien Afgevaardigden der Kleine Steden, uit naam der Regeeringe, en, na het Stadhuis, waar de Vergadering ſtondt gehouden te worden, afgehaald zynde, vonden zy by 't zelve de Burgery in orde geſchaard, die hun met Krygseere begroette. By monde van denzelfden Secretaris werd de Vergadering geopend, en gingen, naa de gehoudene Raadpleegingen, de Afgevaardigden, met dezelfde plegtigheden van 't Stadhuis. - Men behandelde 'er de gewigtige Onderwerpen, het nut, den bloei en welvaard, zo wel als het behoud der Regten van de Steden ten doel hebbende, en zogt, door genomen Beſluiten, gelyk zy het noemden, zich te hoeden voor eene verderflyke Ariſtocratie, en voor altoos te bevryden van een ſchadelyken Stadhouderlyken invloed. 1786.

Hoe zyne Hoogheid het oude Regeerings Reglement beſchouwde.

Van het voorgevallene op den Landdag in Louwmaand, kreeg zyne Hoogheid kundſchap en de Stukken, als mede eens verzoek der Staaten van *Overyſſel*, om hun, vóór den aanſtaanden in Lentemaand, zyne Aanmerkingen over het hem toegeſchikte Nieuwe Regeerings Reglement te zenden. By het inkomen deezes verzogten beſcheids, vernamen zy, „ dat zyne Hoogheid, het Regeerings „ Reglement nooit anders hadt kunnen „ beſchouwen, dan als een *Pactum Con-* „ *ventum* (een geſlooten Verdrag,) tus„ ſchen de Heeren Staaten en den Stad-

„ hou-

XXXV. BOEK. 1786.

„ houder, en als een fundamenteele Staats-
„ wet op de Orde der Regeeringe, wel-
„ ke nooit anders, dan met eene geza-
„ menlyke Inſtemming van alle Staatsle-
„ den, en zyne Hoogheids Medewerking,
„ kon of behoorde veranderd en vernie-
„ tigd te worden.

„ Doch dat zyne Hoogheid, uit de
„ ontvangene Stukken en Advyſen, het
„ tegendeel gezien, en daar uit te gelyk
„ vernomen hadt, dat men dien aangaan-
„ de zo verre was voortgegaan, dat het
„ *Ontſlag* van den Eed op dit Reglement
„ afgelegd, tot *Beſluit* gebragt was; waar
„ tegen hy ten ſterkſte proteſteerde; ter-
„ wyl hy, aan den anderen kant, zich
„ nog bleef voeden met de hoop, dat
„ eene bedaarde overweeging van het ge-
„ beurde, en van de gewigtige gevolgen
„ daar van, de Leden der Meerderheid
„ zou doen afzien van het verder aan-
„ kleeven aan het gemelde *Beſluit* en *Ont-*
„ *ſlag*, en met hunne overige Medele-
„ den doen inſtemmen, dat het Regee-
„ rings Reglement nimmer, dan met *een-*
„ *paarige Bewilliging*, en met zyne *Me-*
„ *dewerking*, op eene geldende wyze, kon
„ veranderd of vernietigd worden.

„ Voor zo verre, egter, eenige duis-
„ terheden zouden mogen plaats hebben,
„ of dat daar in eenige Artykelen zou-
„ den mogen gevonden worden, welke
„ ten gemeenen nutte van *Overyſſel* kon-
„ den beweezen worden eene Verbete-
„ ring noodig te hebben, zou zyne Hoog-

„ heid

„ heid niets aangenaamer weezen, dan XXXV.
„ om met een waaren ernst en volvaar- BOEK.
„ digheid daar toe, even zo wel als tot ——
„ Herſtel van andere ingeſloopene Abui- 1786.
„ zen, mede te werken, en in de On-
„ derhandelingen daar over alle zodanige
„ toegeevenheid te gebruiken, als eenig-
„ zins, behoudens de fundamenteele gron-
„ den der Regeerings Conſtitutie, en van
„ de Inſtelling van het Erfſtadhouder-
„ ſchap, met deszelfs waare inrigting,
„ tot welzyn van de Provincie, en van
„ de duurzaame belangen van deszelfs In-
„ gezetenen, naar gronden van Regt en
„ Billykheid zou kunnen gevorderd wor-
„ den."

Verder betuigde de Stadhouder „ eene
„ al te naauwe betrekking te hebben op
„ de Provincie, en al te groot deel in
„ derzelver behoud en voorſpoed te nee-
„ men, dan dat hy niet wenſchen zou,
„ tot herſtelling van de Rust en Eens-
„ gezindheid, met wegneeming van het
„ heerſchend mistrouwen, ten genoegen
„ van de goede Ingezetenen, te kunnen
„ toebrengen, zelfs met opoffering van
„ eenige zaaken en punten, waar op hy
„ anderzins eene wettige aanſpraak kon
„ maaken. — Indien als een gepast mid-
„ del daar toe mogt worden aangezien,
„ dat de Burgeryen in de *Hoofdſteden*,
„ eenig deel gegeeven wierd aan de be-
„ vordering der byzondere Stedelyke en
„ Burgerlyke Belangen, was hy ook niet
„ ongeneegen om daar toe, op eene ge-

XXXV. BOEK. 1786.

„ voeglyke wyze, mede te werken; eg-
„ ter onder alle zodanige Bepaalingen en
„ Voorzieningen, als de Conſtitutie van
„ *Overyſſel* en het weezenlyk welzyn van
„ den Burgerſtaat zelve zou kunnen toe-
„ laaten, en welke, zonder nadeel aan
„ de weezenlyke Regten van 's Stadhou-
„ ders Erflyke Waardigheden, waar van
„ hy nooit, *ten naadeele* van zyne wetti-
„ ge *Opvolgeren*, mogt *afſtaan*, nader zou
„ kunnen geregeld worden.

Slaat eene Commisſie ter Onderhandelinge voor.

Ten ſlot voegde zyne Hoogheid hier by, „ dat, daar deeze onderſcheidene
„ Voorwerpen van het uiterſte belang
„ waren, en niet dan met veel behoed-
„ zaamheids, op eene geregelde en con-
„ ſtitutioneele wyze, behoorden behan-
„ deld te worden, hy het best oordeel-
„ de, dat dezelve door Commisſarisſen
„ wierden overwoogen en behandeld. In
„ gevalle men hier toe mogt overgaan,
„ boodt hy zich gaarne aan, om eenige
„ Perſoonen, met den noodigen last, te
„ benoemen, die als dan, met ryp over-
„ leg van raade, alles wat daar toe be-
„ hoort, zouden kunnen overweegen;
„ ten einde eene gelukkige en gewensch-
„ te overeenkomst te bewerken, die,
„ door eene daar op volgende goedkeu-
„ ring, zou kunnen worden bevestigd en
„ bekragtigd. — Dit was, naar 's Stad-
„ houders gedagten, het beste, zo niet
„ het eenig overblyvend middel, in den
„ tegenwoordigen ſtaat van zaaken, daar
„ alles hun gezamenlyk riep en verpligt-

„ te

„ te om het dierbaar Vaderland niet lan- XXXV.
„ ger, onder den alles verwoestenden BOEK.
„ geesel van Onrust en Partyschap, aan
„ den schroomlykſten ondergang bloot te 1786.
„ stellen, de Rust en de Harmonie te
„ herstellen. Hy vertrouwde dus, dat hun
„ Ed. Mog. uit gelyke beginzelen eener
„ waare Vaderlandsliefde, deeze Voor-
„ stelling wel in ernstige overweeging
„ zouden willen neemen, en zonder een-
„ ne zaak van dat alleruiterst aanbelang
„ als de Bewaaring der zo heilzaame en
„ plegtig bezwoorene Constitutie, verder
„ buiten haar geheel te brengen, niet
„ zouden afkeerig zyn, om deeze oog-
„ merken te bevorderen, en tot stand te
„ doen komen."

De Afgevaardigden van *Zwolle* deeden den eersten stap tot het aanvangen deezer Onderhandelingen, met op last hunner Zenderen, in 't midden te brengen, dat het Plan van Hervorming van het Provinciaale Regeerings Reglement, door eenige Heeren Edelen ter Vergadering van Ridderschap en Steden, den vyfden van Wintermaand MDCCLXXXVI, overgegeeven, over 't algemeen hun niet ongeschikt voorkwam, om tot een Onderwerp der Raadpleegingen, over dat Stuk, te kunnen worden gelegd, en dat ten spoedigsten, by wyze van Commissie, of anders, daar over werd beraadslaagd, en om daar by in overweeging te neemen zodanige Bedenkingen, als door den Heer Erfstadhouder zouden mogen ingezonden

Zwolle tot Onderhandelinge niet ongenegen.

XXXV. BOEK. 1786.

worden. — De Drost van *Zalland* en de Meerderheid der Edelen namen deeze Verklaaring der *Zwolsche* Afgevaardigden over.

De Meerderheid der Ridderschappe dringt dit stuk aan.

De Meerderheid der Ridderschappe gaf haar gevoelen op den Brief des Stadhouders, te verstaan; oordeelende, dat de gezamenlyke Leden van Staat de voorgeslaagene Commissoriaale Onderhandeling behoorden te aanvaarden, en dat zy, indien alle de overige Medeleden, insgelyks daar toe mogten neigen, gereed waren eene Commissie te helpen beraamen, en zulke schikkingen met hunne Medeleden te maaken, naar welke de Commissie, op de best mogelyke wyze ingerigt, de wenschlykste gevolgen kon doen verwagten.

Personen wederzyds tot die Commissie benoemd.

Drie Leden uit de Ridderschap, nevens één Burgemeester uit elk der drie Hoofdsteden, kreegen last den Brief des Stadhouders nader te onderzoeken, en des verslag te doen aan de Vergadering. Dit alles hadt ten gevolge, dat eerlang door den Stadhouder tot Commissarissen na *Overyssel* benoemd werden, de Heeren JAN ELIAS, Baron van *Lynden*, beschreeven in de Ridderschap des Kwartiers van *Nymegen*, buitengewoon Raad in den Hove van *Gelderland*, Burgemeester der Stad *Nymegen;* ABRAHAM OTTO FLORENTYN VATEBENDER, gewoon Raad in den Hove van *Gelderland;* Mr. WILLEM VAN CITTERS, buitengewoon Afgevaardigden ter Vergadering van de Algemeene Staaten wegens de-

Zeeland, mitsgaders Geheimraad, Geheimen Secretaris en Requestmeester van zyne Hoogheid. Staaten van *Overyssel* beſtemden om met deeze Heeren in onderhandeling te treeden, uit de Ridderſchap de Heeren PALLANDT TOT ZUITHEM, HEERDT TOT EVERTSBERG, en DE VOS VAN STEENWYK TOT NYERWAL, uit de Steden *Deventer*, *Kampen* en *Zwolle*, de Burgemeesters WEERTS, STENNEKES en THOMASSE à THUESSINK. XXXV. BOEK. 1786.

Welhaast verſcheenen de twee eerstgemelde Gevolmagtigden van zyne Hoogheid te *Kampen*, ter plaatze tot de Onderhandelinge geſchikt, de laatstgenoemde vondt zich verhinderd mede te komen. Daags naa hunne aankomst, op den twaalfden van Grasmaand des Jaars MDCCLXXXVII, vingen de Onderhandelingen aan; doch ſlaagden de Heeren Afgevaardigden des Stadhouders hier even weinig, als die eigenſte Mannen deeden toen zy, ter Bemiddelinge, in 't *Sticht* gezonden waren (*): want op den zestienden dier zelfde Maand liepen de Onderhandelingen zonder eenige vrugt af, en verlieten de twee Heeren Gelastigden van zyne Hoogheid, *Overyssel* onmiddelyk (†). De Onderhandelingen aangevangen; doch, kort daar op, weder afgebrooken.

Om den wil van de éénheid der zaake zyn wy de tydorde eenigzins voor uit ge- *Overyssels* gedrag ten opzigte

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XII. D. bl. 458.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 590—596. 601. 841. 842.

XXXV. BOEK. 1786.

geloopen; en moeten dus een hertred doen; ten einde weder te keeren tot het geen meer bepaald, ten deezen Jaare, in *Overyssel* voorviel. En trekt hier allereerst onze aandagt, wat de Staaten van dat Gewest in 't werk ſtelden, toen, in het nabuurig *Gelderland*, de Steden *Hattem* en *Elburg* met den ſterken Arm gedreigd werden. Wy hebben reeds met een woord geboekt, welk eene Uitwerking het ſchryven der drie *Overyſſelſche* Hoofdſteden in *Holland* baarde (*), en hoe derzelver aangewende poogingen by zyne Hoogheid in *Gelderland* vrugtloos afliepen (†); doch, te gemelder plaatzen, beloofd, van dit alles, wanneer wy ter onmiddelyker beſchouwing van 't gebeurde in *Overyſſel* kwamen, een breeder verhaal te zullen geeven. Eene belofte, van welke wy ons thans kwyten: en welker vervulling niet weinig zal ſtrekken, om, ook van deezen kant, licht te verſpreiden over een Tydperk van de Gebeurtenisſen in ons Vaderland, 't geen wel kort; doch allerneteligst was, en ten welken opzigte de gedraagingen der onderſcheidene Gewesten, met de penne der Onpartydigheid, verdienen beſchreeven te worden.

van de maatregelen in *Gelderland* genomen.

De drie Hoofdſteden ſchryven aan

De drie Brieven van de *Overyſſelſche* Hoofdſteden aan Staaten van *Holland* gerigt, benevens het Verſlag eener Bezen-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XI. D. bl. 217.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XII. D. bl. 241.

zending uit dezelve aan zyne Hoogheid, zullen ons hier den ganſchen toedragt deezer zaaken ontvouwen. —— De Regeeringen van *Deventer*, *Kampen* en *Zwolle* hadden, te hunner uiterſte verbaazing, niet vernomen het Staatsbeſluit in *Gelderland* om de Krygsmagt tegen de Steden *Hattem* en *Elburg* te gebruiken, of zy oordeelden deeze Staaten, als mede den Capitein Generaal, te moeten ſchryven, om, waare het mogelyk, de volvoering daar van te voorkomen. — Het mogt haar niet gebeuren, op eene derzelven wederſchryvens te ontvangen. De zugt deezer Steden, om niets onbeproefd te laaten, 't geen het ſchriklyk oogenblik eens Burgerkrygs kon tegenhouden; de drift en gisting onder haare Burgeryen, en alle 's Lands Ingezetenen, die van rondsomme, ter verdeediging dier Steden, aanſnelden, gereed om bloed en leeven op te offeren, gevoegd by het onbeantwoord laaten der gezondene Brieven, om de uitvoering dier Bevelen ſlegts eenige weinige dagen op te ſchorten, of te vertraagen; ten einde het door haar beoogde en voorloopig gedaane aanbod van Bemiddeling en Tuſſchenſpraak, op de reeds uitgeſchreeven en zelfs met den meesten ſpoed vervroegde buitengewoone Vergadering van Ridderſchap en Steden, kon worden uitgewerkt; dit alles deedt die Steden beſluiten tot het benoemen eener Bezending, beſtaande uit de Burgemeesters SLOET en JORDENS

XXXV. BOEK. —— 1786.

Staaten van *Gelderland* en aan zyne Hoogheid.

Vaardigen eene Bezending aan den

XXXV. BOEK. 1786. Stadhouder af,

DENS van *Deventer*; VAN HEIMENBERG en VAN KNUTH wegens *Kampen*; en ROUSE en RAVESTEYN wegens *Zwolle*, met de Secretarisfen VAN SUCHTELEN, DE MIST en EECKHOUT, om, op den vierden van Herfstmaand, zich te begeeven na 't *Loo*, en aldaar by zyne Hoogheid, mondeling, op de kragtigſte wyze, te ondersteunen, alle gronden en beweegredenen reeds in brieven bygebragt.

Deeze ſchryft van 't *Loo* een Brief aan Staaten van *Gelderland*.

Op hunnen weg na 't Vorstlyk *Loo* ontwaarden die Heeren, dat de gevreesde en afgebeden Aanmarsch van Krygsvolk reeds werklyk daar, en deszelfs afſtand van de Steden *Hattem* en *Elburg* ſlegts eenige weinige uuren was. In deezen benarden toeſtand vonden zy goed, om nog, vóór het afleggen van hunnen last by den Stadhouder, eenen naderen Brief aan Staaten van *Gelderland*, toen te *Zutphen* vergaderd, te ontwerpen, en in aller yl van 't *Loo* derwaards te zenden. In deezen herhaalden zy, met eenen aandrang, geëvenredigd aan de vermeerderde bekommeringe, veroorzaakt door den daadlyken Aantocht des Krygsvolks, de verzoeken tot opſchorting der gegeevene bevelen, en aanvaarding der Bemiddeling, vermeldende het oogmerk hunner Bezendinge by zyne Hoogheid; terwyl zy 'er een Afſchrift byvoegden van een Brief der Stad *Hattem*, waar in deeze verklaarde, op redelyke voorwaarden, wel te willen bykomen.

Ten

Conferentie van Gecommitteerden der drie Hoofdsteden van OVERYSSEL, bij zijn HOOGHEID op het Loo, den 4 Sept. 1786.

Ten gehoor by zyne Hoogheid toegelaaten, gaf de eerſte Heer der Bezendinge, Burgemeester SLOET, de rede hunner overkomst te verſtaan. Een der Secretarisſen las daar op den jongst afgevaardigden Brief aan Staaten van *Gelderland* voor, als mede dien der Regeeringe van *Hattem* aan de Regeering van *Zwolle*; inhoudende het aanbod van een vriendlyk verdrag, met aandrang, dat zyne Hoogheid zyne goede dienſten geliefde aan te wenden om Staaten van *Gelderland* te beweegen, van derzelver Beſluit om de Steden *Hattem* en *Elburg* met Militair Geweld te bedwingen, af te zien; immers dit op te ſchorten, tot dat Staaten van *Overyſſel* derzelver Bemiddeling zouden hebben kunnen aanbieden. XXXV. BOEK. 1786. Onderhoud met zyne Hoogheid.

Op dit alles gaf zyne Hoogheid te kennen; „ Dat hy aliëen was van 't gebruik „ van Geweld, dat hy ook niet moest „ worden aangezien voor den Aucteur „ van dat werk; maar alleen de ſtrikte „ bevelen van de Heeren van *Gelderland* „ uitvoerde; dat hy, egter, kon verzekeren, dat niemand Geweld in zyn „ Regt, Goed, of Vryheid zou geſchieden; dat het aan de Steden *Hattem* en „ *Elburg* ſtondt, om, onder voldoening „ aan de Orders van den wettigen Souverain, van Militair Geweld bevryd te „ blyven; dat de Intentie van het Garniſoen was, om, op eene Conſtitutioneele wyze, onderzoek te doen na de

XXXV. BOEK. 1786.

„ oorzaaken der Onlusten, zonder bloot-
„ gesteld te zyn aan de seditieuse Bewee-
„ gingen van onrustige Persoonen. Dat
„ de Magistraaten van de *Overysselsche*
„ Steden beter gedaan hadden, hunne
„ Burgeryen te rug te houden, om het
„ Territoir van eene andere Provincie
„ gewapend in te trekken. Dat ook het
„ zenden van Militie na eene of andere
„ Stad niet ongewoon was. Dat men in
„ *Overysfel* zich daar over niet behoefde
„ te ontrusten: dewyl hy wel kende zyn
„ Pligt en Eed aan de Staaten der Pro-
„ vincie van *Overysfel* gedaan, en geene
„ Troepen derwaards zou zenden; zon-
„ der derzelver Requisitie en Orders."

Men antwoordde; dat, dewyl de Steden, waar tegen de Militie gerigt was, althans *Hattem*, geneegen waren om zich in 't vriendlyke te vergelyken; en men dus verhoopte, dat zyne Hoogheid zou verbieden, het inmiddels pleegen van Geweld. Dat het aan de Regeeringen der drie Steden ondoenlyk was, hunne Burgeryen te rug te houden. Dat ook van alle oorden Burgers en Ingezetenen kwamen toeschieten, en eene gemeene zaak maakten, en dat dus een Burger-oorlog, het vergieten van Burgerbloed, te dugten was, zo de Militie niet belet wierd voort te gaan. —— Waar by, met naame de Heer RAVESTEYN opmerkte, dat, daar hier tusschen Leden en Steden van één en dezelfde Provincie Different was, het zelve, naar het Eerste Artykel der *Unie*, by

by wege van Juſtitie, door Arbiters of Accoord op aan te biedene Mediatie, behoorde beſlist te worden. XXXV. BOEK.

Zyne Hoogheid herhaalde hier op „ zyn „ Pligt, om, als Capitein Generaal, ſtipt „ de Orders der Staaten te gehoorzaa„ men." —— De Heer RAVESTEYN zeide, onder welneemen, dat men zyne Hoogheid niet adiëerde, als *Capitein Generaal*, maar als *Stadhouder* zo wel van *Overyſſel* als van *Gelderland*, en dat het een der weezenlykſte Regten en Preëminentien, zo wel als den Pligt, van den Stadhouder was, om te zorgen, dat de Eenigheid, zo veel mogelyk, geconſerveerd, en ingevolge van de Conſtitutie te werk werd gegaan, zo dat men verhoopte, dat zyne Hoogheid toch zou gelieven te interdiceeren, dat inmiddels geen Geweld gepleegd; maar een gedugte Burger-oorlog voorgekomen wierd, ter Conſervatie van het lieve Vaderland, en ten weezenlyken dienſte van zyne Hoogheid en Hoogstdeszelfs Doorlugtig Huis. —— Waar op zyne Hoogheid antwoordde, „ Dat hy zyn Pligt wel kende; doch 'er „ niets in kon doen!" De Heer KNUTH, verzogt den Stadhouder tot employ van Hoogstdeszelfs Credit; en kreeg ten antwoord; „ Dat hy geen Credit meer hadt, „ en het dus beſpottelyk zou weezen van „ hem het employ daar van te vergen!" 1786.

De Heeren Gelastigden, bemerkende, dat geen aandrang, hoe ingerigt, kon helpen om zyne Hoogheid toen te bewee- De Bezending vertrekt, zonder iets te

XXXV. BOEK.

1786.

weegen tot eenige ſtappen, 't zy van Vertraaging in het volvoeren van het Beſluit der Staaten van *Gelderland*, 't zy tot het doen werken van zynen Invloed op hun Ed. Mog. namen afſcheid en vertrokken van 't *Loo*, niet weinig aangedaan over het mislukken hunner aangewende pooging.

hebben uitgewerkt.

Kampen betuigt Staaten van *Holland*, dat de Burgers dier Stad, zondertoeſtemming der Regeering, waren uitgetrokken.

Van dit mondgeſprek, welks inhoud wy uit het Verſlag der Afgevaardigde Heeren hebben opgegeeven, gaven de Regeeringen van *Deventer*, *Kampen* en *Zwolle* in derzelver Brieven aan Staaten van *Holland*, een min of meer omſtandig berigt. *Kampen*, het breedvoerigst in deezen, nam die gelegenheid waar, om hun Ed. Gr. Mog. ter wegneeming van alleń twyfel, of tot voorkominge of uitwisſinge van de verkeerde indrukken, die onzekere en menigvuldig uiteenloopende gerugten, ſoms mogten gemaakt hebben, hun op het plegtigst te verzekeren, „ dat „ de uitmarsch hunner Burgeren na het „ *Geldersch* Grondgebied. en byzonder „ na de Stad *Elburg*, geſchied was, zon„ der eenige de minſte legaale kennis of „ toeſtemming der Regeeringe; maar al„ leen moest toegeſchreeven worden aan „ de alomme uitbarſtende misnoegdheid, „ begeerte na Redres, en Herſtel van „ zaaken, en eene onwederſtaanbaare Va„ derlandsliefde, die, in zulk een oogen„ blik, niet altyd toelaat op de gevol„ gen te denken; en die hun, al ware „ zulks te hunner kennisſe en beraadſlaa-

ging

„ ging gebragt, in dat oogenblik onmo- XXXV.
„ gelyk zou geweest hebben, te doen ſtil BOEK.
„ ſtaan, of te maatigen." — Ten ſlot
ſchryvende, „ De bekommerlyke Situatie 1786.
„ van ons lieve Vaderland, de nood en
„ raadlooze toeſtand der hier en elders
„ gevlugte Inwoonderen, uit veele *Gel-*
„ *derſche* Plaatzen; de dagelyks toenee-
„ mende gisting onder de Ingezetenen, en
„ de ontrustende nabyheid van verhitte
„ Troepes in onze Nabuurſchap; dit al-
„ les neemen wy de vryheid aan de hoog-
„ wyze, ſpoedige en efficacieuſe Voor-
„ ziening van U Ed. Gr. Mogenden aan
„ te beveelen (*)."

De Vergadering der Staaten van *Over-* Staaten van
yſſel, buitengewoon byeengeroepen, gaf *Overyſſel*
de Staaten van *Gelderland* te verſtaan, verzoeken
in welk eene ongerustheid zy verkeerden, die van
wegens het Beſluit ten opzigte van *Hat-* *Gelder-*
tem en *Elburg* genomen; eene ongerust- *land* de
heid niet weinig vermeerderd door de ty- Krygs-
dingen des Aantochts van Krygsvolk na knegten
het *Sticht* tot dezelfde einden; als mede van hunne
dat de Krygsmagt in *Gelderland* vermeer- Grenzen te
derd wierd, en dat de reeds gebruikt rug te
zynde in den tocht tegen *Hattem* en *El-* trekken.
burg, in ſtede van na hunne voorige Be-
zettingsplaatzen te rug getrokken te wee-
zen, nog op de grenzen van *Overyſſel*
ge-

(*) Eene Opgave van alle de Brieven, vóór en ſtaande deeze Onderhandeling geſchreeven, kan de Leezer vinden in de *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 1061—1074. en 1181—1204.

XXXV. BOEK. 1786.

gehouden werden, 't geen niet kon naalaaten ongerustheid te verwekken. Dat zy, in deeze kommerlyke omſtandigheden, beſlooten hadden hunne Vergadering by een te houden, en, op alle voorvallen en zaaken, betrekkelyk de tegenwoordige bezwaarde Tydsomſtandigheden by de hand te zyn, en gereed, om, naa ryp overleg, zodanige Beſluiten te kunnen neemen, als zy tot verhoeding van alle gevaarlyke gevolgen, het voorkomen van Burger-kryg, Losmaaking der Banden van Vereeniging, en Herſtelling der Rust, geſchiktst zouden oordeelen. — Dit zelfde verzogten zy van Staaten van *Gelderland*; hunne oogmerken waren bekend uit de reeds geſchreevene Brieven; en zouden hun Ed. Mog. geen beter bewyzen kunnen geeven van dezelfde oogmerken, dan door de Voorziening, dat de gemelde Troepen na hunne Standplaatzen wierden te rug gezonden. Verzekerende dat zy, zonder die voldoende gerustſtelling buiten ſtaat waren, de gisting der gemoederen, die hoe langer hoe heviger werd, te kunnen maatigen.

Schryven aan den Stadhouder.

Van deeze hunne ongerustheid, van deeze by hun aangroeiende vrees, gaven zy, ten zelfden dage, naamlyk den zevenden van Herfstmaand, de weete aan den Stadhouder, met aanduiding, dat alle die omſtandigheden eenen zo diepen indruk op de Gemoederen der Burgeren en Ingezetenen maakten, dat dezelve op geenerlei wyze, konden worden gerust geſteld, of ont-

ontheeven van de opgevatte vreeze, welke zelfs tot nabuurige Gewesten was overgeslaagen, en van alle kanten gewapende Burger-corpsen deedt aanrukken, niet alleen om hunne hulpe aan te bieden; maar die daadlyk te betoonen. Dit alles vermeerderde natuurlyk het mistrouwen. XXXV. BOEK. 1736.

Aangedreeven door de sterkste verzoeken, en, om van alle deeze handelingen en de waare oogmerken van zyne Hoogheid onderrigt te zyn, drongen zy ten ernstigsten aan, dat de Stadhouder zich daar omtrent rondborstig geliefde te verklaaren, als mede welk eene bedoeling by Hem huisvestte; ten einde daar door de opgevatte vreeze mogt kunnen verminderd, en de gemoederen tot bedaaren gebragt worden. Hier toe kwam hun het vaardigste en toereikendste middel voor het te rug trekken van al dat Krygsvolk, door het uitgevoerde Besluit tegen de Steden *Hattem* en *Elburg* in beweeging gebragt, en zonder 't welke die gesteldheid niet kon worden verkreegen, of gewerkt tot het afkeeren van zo veele onheilen en rampen, als, by verdere beweeging, onvermydelyk zouden ontstaan, en waar van zy niet in staat zouden weezen den yver en drift te maatigen.

Op een onverwyld Antwoord, tegen den volgenden dag, hadden de *Overysselsche* Staaten aangedrongen; zy bekwamen 't zelve. Zyne Hoogheid betuigde, door den voorgestelden eisch niet weinig getrof- Antwoord van zyne Hoogheid.

XXXV. BOEK. 1786.

troffen te zyn: naardemaal daar in ten klaarſten eene verdenking doorſtraalde, als of by Hem oogmerken zouden huisvesten, niet overeenkomende met de ſtipte regelen van zyn Eed en Pligt. —— Eene Verdenking hem des te vreemder: dewyl hun Ed. Mog. meer dan waarſchynlyk uit het ſchryven der Staaten van *Gelderland* wisten, „ dat door hem niets „ gedaan was, dan op ſpeciaal verzoek „ en requiſitie der gemelde Heeren Staa„ ten," waar aan hy, als Stadhouder en Capitein Generaal van dat Gewest, verpligt was te gehoorzaamen, en even zo met betrekking tot de Provincie van *Utrecht*. Verſcheide goedkeurende Beſluiten der Staaten van *Gelderland*, zouden, indien het te paſſe kwam dezelve by te brengen, te zyner regtvaardiging alleszins voldoende zyn. En ſchoon de Stadhouder meende, niet te veel te vorderen, wanneer hy, met alle Ingezetenen, eene vrye denkwyze eischte, maakte hy geene zwaarigheid, te verzekeren, dat hy, zo zeer als iemand, afkeerig zynde van alle gewelddaadige middelen, niets vuuriger gewenscht hadt, dan dat 's Lands Hoog- en Geregtigheid, en de wettige Authoriteit van den Souverain, overal, door het aanwenden van zagte middelen, hadt kunnen bewaard, of wel herſteld, worden, daar ze gekrenkt was. Dan, daar de ondervinding, zo in de Provincie van *Holland*, als andere, meermaalen geleerd hadt, dat, tot bewaaring van derzelver rust, de Mi-

Militaire Arm noodig geoordeeld was, zou het Staaten van *Overyssel* niet kunnen verwonderen, dat Staaten van *Gelderland* daar insgelyks, ten zelfden einde, gebruik van hadden gemaakt, niet om de Geschillen tusschen hun Ed. Mog. en hunne Ingezetenen te beslissen; maar om de gelegenheid te verschaffen, dat die Klagten en Geschillen, op eene bedaarde en regterlyke wyze, konden onderzogt en afgedaan worden. —— Ten uitersten aangenaam was het hem, hier by te kunnen voegen, dat by de Expeditie, die zo zeer der Staaten aandagt scheen getrokken te hebben, *geen Burgerbloed gestort was.* Ten slot hier by voegende, „ dat, „ gelyk Wy geoordeeld hebben aan de „ Requisitien van de Heeren Staaten van „ *Gelderland* te moeten defereeren als „ Stadhouder en Capitein Generaal dier „ Provincie binnen deszelfs Territoir, Wy „ te wel onzen pligt kennen, om niet te „ weeten, dat, ingevalle onverhoopt lyk, „ dat GOD verhoede! aan ons eenige „ Requisitie wierd gedaan, om 's Lands „ Troepen op het Territoir van *Overyssel* tegen U Ed. Mog. intentie, te doen „ ageeren, zulks nimmer van ons zou „ worden verkreegen, als zynde overtuigd, dat wy, zo wel voor maintien „ van het wettig Gezag en Authoriteit „ van U Ed Mog. binnen derzelver Provincie, als voor de Vryheid en wettige Voorregten der goede Ingezetenen, „ en voor de Bescherming van hun Ed. „ Mog.

XXXV. BOEK. 1786.

XXXV. BOEK.

1786.

„ Mog. Provincie, volgens den Eed en „ Trouwe, die wy aan U Ed. Mog. en „ aan den Lande van *Overysſel*, by het „ aanvaarden van het Erfſtadhouderſchap, „ hebben gezwooren, Goed en Bloed „ moeten veil hebben."

Oordeel van vyf *Overysſelſche* Ridders, wegens het gedrag van zyne Hoogheid, en Vooritel om nadere bepaalingen te maaken over het gebruik des Krygsvolks.

Met welk een ander oog vyf *Overysſelſche* Ridders dit ſtuk, en 't gedrag van den Stadhouder, inzagen, blykt uit een Voorſtel door de Heeren A. W. VAN PALLANDT TOT ZUITHEM, R. H. DE VOS VAN STEENWYK TOT HOGENHOF, A. C. W. VAN HAARSOLTE TOT DEN DOORN, J. A. DE VOS VAN STEENWYK TOT NYERWAL, en R. W. SLOET TOT MERXVELD, ter *Overysſelſche* Staatsvergadering gedaan, om het, zo ſpoedig mogelyk, tot een voorwerp der Raadpleegingen te doen worden. Naa opgehaald te hebben, wat by de Bondgenooten, de Staaten van *Holland*, en die van *Stad en Lande*, bepaald was wegens het niet gebruiken van Krygsvolk, te hunner Betaalinge ſtaande, in Burgergeſchillen; en 't geen Staaten van *Overysſel*, in den voorleden Jaare reeds, daar omtrent beſlooten hadden, „ was het," om hunne eigene woorden te gebruiken, „ nu helaas! maar al te „ klaar gebleeken, dat alle die heilzaame „ poogingen en vaderlyke zorgen van „ diverſe Provincien, (waar onder zelfs „ de magtigſte deezer Republiek,) op „ eene indirecte wyze geëludeerd en „ vrugtloos gemaakt waren; weshalven

„ zy

„ zy zich bevoegd, ja indispensabel ver- XXXV.
„ pligt, vonden, om, met die rondbors- BOEK.
„ tigheid, welke van ouds her, het cha- ——
„ racter van een vry *Nederlander* en Eed 1786.
„ en Pligtbetragtend Regent kentchetste,
„ aan hun Ed. Mog. open te leggen, het
„ geen zy van de tegenwoordige hachly-
„ ke situatie van deeze waggelende Re-
„ publiek dagten, en in de omstandighe-
„ den van zaaken niet duister opgesloo-
„ ten lag."

Voorts brengen zy by het genomen Besluit van de Meerderheid der *Gelder-sche* Staatsleden ten opzigte van *Hattem* en *Elburg*, als mede wat door Staaten van *Overysel* gedaan was om deezen van het volvoeren diens Besluits af te maanen, en de tusschenkomst van zyne Hoogheid daar toe te verzoeken, met den vrugt-loozen uitslag dier poogingen, en 't ge-geeven antwoord des Capitein Generaals, waar op zy vervolgen. „ Wanneer U
„ Ed. Mog. nu dit gedrag van den Stad-
„ houder met deszelfs zedert eenigen tyd
„ gehoudene Conduite en Directie ge-
„ lieven te vergelyken, en men zich her-
„ innert den kennelyken Invloed en 't
„ overweegend Gezag van Denzelven op
„ het grootste getal der Regenten van
„ *Gelderland*, zullen Hoogstdezelve mid-
„ dagklaar moeten ontdekken, dat daar
„ in niets minder dan eene Collusie met
„ een groot aantal van dezelve Regen-
„ ten, en een oogmerk om de heilzaame
„ Intentien der respective Bondgenooten

XXXV. BOER. 1786.

„ illuſoir te maaken, de Stemme van het „ beste deel des Volks te ſmooren, en „ alzo deszelfs grootheid te zoeken in „ de puinhoopen van dit Gemeenebest, „ met het gevaar zelve van daar toe Burgerbloed te plengen, reſideert.

„ Welke andere redenen kunnen 'er „ toch geweest zyn, dat de Troepen van „ den Staat, naa het Beſluit der Staaten „ van *Holland*, welke niet op die Provincie gerepartieerd zyn, zulke ſubite „ en preciſe Orders bekomen hebben om „ op te marcheeren, en dat derzelver „ dienst in de Frontierſteden door Troepen van de *Hollandſche* Repartitie geremplaceerd is? — Welke andere rede „ kan 'er geweest zyn, dat de Artillerie „ Compagnie van den Capitein WILDRIK, op Repartitie van deeze Provincie ſtaande, zonder reguard te ſlaan „ op de Reſolutie by U Ed. Mog. in „ den gepasſeerden Jaare genomen, mede in aanmarsch geweest is (*); ten „ on-

(*) Deeze Majoor der Artillery, H. WILDRIK, hadt, op last van den Capitein Generaal aan de Commandant, te *Zutphen*, van zyne onderhebbende Manſchap, één Capitein Luitenant, één Subalterne Officier, één Bombardier, en één en dertig Kanoniers, met zich voerende één Houwitzer, en vier Metaalen Stukken Kanon zes ponders, met de daar toe noodige Ammunitie, den tweeden van Herfstmaand doen uitrekken, zonder te weeten waar toe zulks moest dienen; doch daar naa verstaan, dat dit Volk in het Dorp *Heerde* op de *Veluwe*, tot nader bevel, halte moest houden, om dit af te wagten; maar het was, zonder ergens toe gebruikt te zyn, den tienden, wedergekeerd. *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 1212—1214.

„ onwederſprekelyken blyke, dat de Stad- XXXV.
„ houder zich niet kan verantwoorden BOEK.
„ met een voorwendzel, dat hy de Or- ——
„ ders van de Staaten van *Gelderland* 1786.
„ moest pareeren; daar hy immers even
„ zo wel Capitein Generaal van deeze
„ Provincie is, en gevolglyk niet minder
„ aan Hoogstderzelver Orders daadlyk
„ moest geobedieerd hebben?

„ Wyders is de Invloed van den Ca-
„ pitein Generaal, als Stadhouder, op de
„ Meerderheid der Staaten van *Gelder-*
„ *land* te zeer bekend, dan dat deszelfs
„ antwoord aan de Commisſie der Ste-
„ den afgegeeven, *van naamlyk geen Cre-*
„ *dit meer in de Republiek te hebben*, ten
„ dien opzigte, eenige reflexie zou meri-
„ teeren Daar wy, in tegendeel, ver-
„ meenen, dat, uit hoofde van dien In-
„ vloed, het gepleegde Geweld tegen de
„ Steden *Hattem* en *Elburg*, aan den
„ Stadhouder directelyk kan en moet ge-
„ imputeerd worden.

„ In allen gevalle ook Capitein Gene-
„ neraal en Stadhouder der Provincien
„ van *Holland* en *Stad en Lande* zynde,
„ en van de intentie van derzelver Sou-
„ verainen, zo wel als van het ganſche
„ Volk van *Nederland* verwittigd, moest
„ hy zyn Pligt, en de Betrekking, waar
„ in hy ten aanziene van het ganſche
„ Bondgenootſchap ſtaat, gekend heb-
„ ben. —— Hy moest weeten, dat de
„ Gronden van Verbintenis van alle Bond-
„ genooten medebrengen, dat dezelve,

XXXV. BOEK. 1786.

„ zonder weering van alle faitlyke han-
„ delingen nooit van duur kan zyn; maar
„ dat de Verſchillen onder Staatsleden
„ van eene Provincie, ongelukkig gerees-
„ zen, volgens de teneur van de Unie,
„ op eene andere wyze, moeten worden
„ beſlist. —— Hy moest weeten, dat
„ zyn Pligt als Stadhouder medebragt,
„ *den Staat zo in balance te houden, dat*
„ *de eene Bondgenoot over den anderen niet*
„ *heerſche; te bevorderen en te bewaaren*
„ *de Preëminentien, Geregtigheid, Privi-*
„ *legien en Welvaaren van den Lande, Le-*
„ *den, Steden en Ingezetenen van dien; de-*
„ *zelve te conſerveeren voor allen Overlast,*
„ *Afbreuk, en Schade.*"

„ Hoe kunnen hier nu mede ſtrooken,
„ de door Hem, op requiſitie, van
„ eene, zo men onderrigt wordt, groote
„ Meerderheid der Regenten van *Gelder-*
„ *land*, aan een formidabel aantal Mili-
„ tairen, voorzien met Bomben, Hou-
„ witzers, en allerlei Moordgeweeren,
„ (tot binnen deeze Provincie geworpen,
„ en waar van de overblyfzels hier nog
„ te vinden zyn,) gegeevene Orders, ter
„ Inrukking in Steden van het Bondge-
„ nootſchap, en ſtorting van Burgerbloed;
„ daar, en het Volk, en deszelfs wetti-
„ ge Repreſentanten, onder gepasten eer-
„ bied, hunne ongezindheid tot het in-
„ neemen van Troepen, als dezelve niet
„ noodig en ook niet gevraagd hebben-
„ de, te vooren gedeclareerd hadden; en
„ alle mogelyke poogingen van zo veele

„ Cob

„ Collegien, ja van het beste gedeelte XXXV.
„ van *Neérlands* Volk ter weering en BOEK.
„ voorkoming daar van waren aangewend. ——
„ Het welk alles ten gevolge gehad 1786.
„ heeft, dat uit de Steden *Hattem* en *El-*
„ *burg*, de meeste Ingezetenen, ſterker
„ dan voor een uitheemſchen Vyand,
„ met Vrouwen en Kinderen gevlugt zyn;
„ dat vervolgens het tooneel van een Bur-
„ ger-oorlog binnen *Neérlands* wallen,
„ en wel in het nabuurig *Gelderland* en
„ deeze Provincie ſcheen te zullen ont-
„ branden, en mogelyk reeds Burger-
„ bloed en dat van 's Lands Krygslieden
„ geplengd is, en aan veelen reeds het
„ leeven, of de gezondheid en welvaard
„ zal gekost hebben; alle welke onheilen
„ ten Jongſten Dage tegen de Bewerkers
„ van dezelve zullen moeten getuigen. —
„ Dit alles hadt door eenen pligtbetrag-
„ tenden en vredelievenden Stadhouder
„ kunnen worden voorgekomen; en het
„ ware zyne Hoogheid gemaklyk geweest;
„ het ganſche Volk van *Nederland* te
„ toonen, dat hy de Oorzaak niet was
„ van al dat onheil. —— Men zwyge
„ van het gewelddaadig ſpolieeren en
„ ruïneeren der agtergebleevene Goederen
„ en Effecten van de ongelukkige Inge-
„ zetenen en diergelyke execrabele Han-
„ delingen, door de Troepen van den
„ Staat als nog binnen de muuren van
„ *Hattem* en elders op de *Veluwe* ge-
„ pleegd wordende.
„ Welke alles ons permoveert, en in-

XXXV. BOEK. 1786.

„ dispenſabel verpligt, tot voorkoming „ van meer dergelyke violente D marches, aan U Ed. Mog voor te ſtellen, „ zodanige ſpoedige en efficacieuſe maatregelen te neemen tot proviſioneele bepaaling van het Gezag van den Heer „ Capitein Generaal over de Militie van „ deezen Staat, met de andere Bondgenooten te beraamen, als Hoogstdezelve „ in deezen hoogen en presſanten nood „ van het lieve Vaderland, en al wat „ daar in dierbaar is, meest dienſtig en „ kragtig zullen oordeelen; op dat de „ algemeene Burger-oorlog, de gedugtſte „ van alle onheilen, onder den Zegen „ van God Almagtig, nog mag worden „ voorgekomen. —— Wy reſerveeren aan „ ons, om daar omtrent, in deezen hachlyken tyd zodanige nadere en byzondere „ Voorſtellingen te doen als wy zullen „ vermeenen te behooren."

Overyſſel ſtemt geheel met Holland in.

Ingekomene berigten van 't geen 'er ter Algemeene Staatsvergaderinge was voorgevallen, wegens de ſtappen door Staaten van *Gelderland* en *Utrecht* gedaan, en hoe de laatstgemelden zouden hebben kunnen goedvinden, om by de eerstgenoemden te verzoeken, dat 'er Manſchap, Geſchut, en Krygsvoorraad na *Amersfoort* gezonden mogt worden; dewyl Staaten van *Holland* ſcheenen gezind te zyn de Stad *Utrecht* te onderſteunen; en uit die beide Gewesten eene Commisſie te benoemen, ten einde middelen te beraamen tot het bewaaren van de Rust en goede Orde in de-

dezelve, bragt zulks in *Overyssels* Staats- XXXV.
vergadering een Raadslag en daar mede BOEK.
zamenstemmend Besluit te wege, om ter
Vergadering van hun Hoog Mogenden, 1786.
zo spoedig mogelyk, voor 't Advys van
Overyssel uit te brengen, dat, met ter zyde stellinge van het Verslag aldaar gedaan, over het Voorstel van *Holland*, in dit singuliere geval, en deeze ongelukkige omstandigheden, dit Voorstel, zo als het lag, behoorde toegestaan te worden (*).

Herhaalt het Verbod aan 't Krygsvolk, en schryft zyne Hoogheid over de Patenten.

Staaten van *Overyssel* schreeven op nieuw aan de Krygsbevelhebbers over het Volk te hunner Betaalinge, dat zy, op geenerlei wyze eenige Bevelen, strekkende om zich te mengen in Geschillen, zo als in *Gelderland* en *Utrecht* gereezen waren, en elders konden ontstaan, zouden mogen gehoorzaamen. Zy herinnerden dit vernieuwd bevel aan den Capitein Generaal, deezen aanschryvende, dat hy aan het Krygsvolk huns Gewests geene Patenten zou hebben te geeven om na eenige Plaats te trekken, waar dusdanige Geschillen stand greepen, of hun eenige Krygsdiensten, daar toe behulpzaam, op te leggen.

Staaten van *Overyssel* schryven aan Staaten van *Friesland*.

Betuigden en betoonden Staaten van *Overyssel* zo zeer in te stemmen met het gedrag door *Holland* in dit tydsgewrichte gehouden; zy konden niet naalaaten Staaten van *Friesland*, te verwittigen van hun-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XI. D. bl. 173.

XXXV. BOEK. 1786.

hunne vergeefsch aangewende poogingen om de zaaken tot dat geweldig uiterſte niet te laaten komen; en vertrouwden, gelyk zy zich uitdrukten, „ dat hun Ed. „ Mog. te meer over dit alles zouden „ zyn aangedaan, wanneer zy berigt kree„ gen, gelyk naar waarheid, onder de „ oogen van Ingezetenen huns Gewests, „ gebeurd was, dat de Aanval op de Stad „ *Hattem* geſchiedde door Troepen, ſtaan„ de ter Repartitie van *Friesland*, en „ met naame door het geheele of gedeelt„ lyke Regiment, geleid wordende door, „ en toen onder perſoonlyke aanvoering „ des Collonels VAN PLETTENBERG; „ dat deeze de eerſte geweest waren, „ die gebruikt, of immers in de volſtrek„ te mogelykheid geſteld zyn geworden, „ om het eerſte Burgerbloed te vergie„ ten, en hunne Wapenen, die alleen „ behoorden te ſtrekken ter afwendinge „ van buitenlandſche Vyanden, te keeren „ tegen eigen Lands Ingezetenen. —— „ Van al het welke de gevolgen nog te „ akeliger geworden waren, volgens de „ by hun ingekomene berigten, dat, naa „ het betrekken van het Garniſoen binnen „ *Hattem*, door gedagte Troepen, ver„ ſcheide Inſolentien, Plunderingen van „ Goederen, in de toegeſlooten Huizen van „ Burgeren en Ingezetenen, gepleegd wa„ ren, niet alleen maar; dat ook, op een „ verren afſtand van die Stad, en in den „ omtrek, de toegangen en publieke Hee„ renwegen, door uitgezette Posten, en

„ aan-

„ aanhouding en opbrenging van *Overys-* XXXV.
„ *felſche* Ingezetenen, en andere reizende BOEK.
„ Perſoonen onveilig gemaakt, en de vrye
„ Gemeenſchap tuſſchen die Stad en om- 1786.
„ gelegene Plaatzen over de *Veluwe* van
„ en na *Overyſſel*, en de Steden van dat
„ Gewest, met de daad belemmerd wierd."
Ten aanziene van welk alles zy voorziening verzogten (*).

Staaten van *Friesland*, wier gedrag in deezen Staatstwist wy vervolgens meer byzonder zullen moeten overweegen, beriepen zich, in hun Antwoord, op den gedaanen Voorſlag van Bevrediging aan Staaten van *Gelderland* en *Holland* gedaan, welken zy aan die van *Overyſſel* mededeelden, met byvoeging, dat zy, om in hun geheel en onpartydig te blyven, gemeend hadden, in hun Gewest, onder andere Voorzorgen, zodanige Maatregelen te moeten neemen, dat niemand hunner Ingezetenen, zich mogt veroorloven om in de Onlusten, thans in zommige Gewesten gereezen, eenigzins te deelen, of zich daar in te laaten gebruiken. Immers hadden zy de Schutteryen en Exercitie-genootſchappen verboden, het zy gewapend, het zy ongewapend, derwaards ter hulpe uit te trekken: terwyl zy Staaten van *Gelderland*, op het ernſtigſte, hadden Antwoord van *Friesland*.

(*) *Register der Reſol. van Ridderſchap en Steden, de Staaten van Overyſſel* 7. 8. 9. 11. 12. 13 en 14 Sept. 1786.

XXXV. BOEK.

den verzogt om verder geen Krygsvolk, ter betaaling van *Friesland* ſtaande, daadlyk te doen werken (*).

1786

Gelderland beantwoordt het ſchryven van *Overyſſel.*

De Brieven aan Staaten van *Gelderland*, door de drie Hoofdſteden van *Overyſſel* en van derzelver Afgevaardigden, gezonden (†), welke, te midden der volvoeringe van de bevelen tegen *Hattem* en *Elburg*, onbeantwoord bleeven, werden welhaast van een breedvoerig wederſchryven gevolgd. Waar in deezen zich beklaagen over de verkeerde denkbeelden in welke die van *Overyſſel*, huns oordeels, gebragt waren, als of zy de Geſchillen tuſſchen hun en de Steden *Hattem* en *Elburg*, door Krygsgeweld, wilden afdoen. „ Afkeerig waren zy van alle „ despotique Overheerſching, en niemand „ in *Gelderland*, mogten zy gerust ver„ zekeren, kon eenige gegronde reden „ hebben om zich over aangedaan ge„ weld, of onderdrukking, eenigzins te „ beklaagen." Gansch andere omſtandigheden, hadden zich opgedaan tot het neemen van het Beſluit, welke zy bybrengen, om te doen zien, „ hoe onregt„ vaardig en onbedagtzaam men in *Over*„ *yſſel* het ondernomen hadt, hunne daa„ den en handelingen te beoordeelen." De oorzaak van hun Beſluit moest gezogt worden in het gedrag van heethoofdige en onrustige geesten, zo in als buiten

(*) *N. Nederl. Jaark.* 1786. bl. 1164. en 1180.
(†) Zie hier boven bl. 39.

ten *Gelderland*, die door Eigenbelang, Heerschzugt en begeerte om nieuwighe- den in te voeren, het 'er op toelagen om de waare Conſtitutie der Regeering te ondermynen, en de te vooren bedaarde en vreedzaame Ingezetenen, onder allerlei ſchoonſchynende voorwendzelen, op te rokkenen, aan te moedigen, ja zelfs behulpzaam te zyn om zich aan de verſchuldigde gehoorzaamheid te onttrekken; waar in de Steden *Hattem* en *Elburg* byzonder hadden uitgeſtooken. Dit gedrag hadt hun niet langer doen twyfelen, om, zo tot herſtel der Rust en goede Orde in die Steden, als tot het handhaaven hunner wettige Authoriteit, het Beſluit te neemen tot het gebruiken van den ſterken Arm. En hadden zy met deeze inroeping, zo zy beweerden, niets anders gedaan dan de voetſtappen drukken van hunne Voorzaaten in dergelyke gevallen; dan het voorbeeld volgen der Bondgenooten, waar in zy zich byzonder op dat van *Zeeland* vóór eenige Jaaren, en op dat van *Holland*, nog zeer onlangs, beriepen. De daar op volgende gedraagingen dier Steden, bragten te wege, dat zy zich, aan den eenen kant, in de volſtrekte onmogelykheid bevonden, om een Beſluit tot handhaaving van hun wettig Gezag in te trekken, of zelfs op te ſchorten; en was deeze zaak, aan den anderen kant, alleen uit de halſtarrigheid en ongehoorzaamheid dier Steden ontſtaan, niet vatbaar voor eenige Schikking, en

XXXV. BOEK. 1786.

XXXV. BOEK. 1786.

en by gevolge ook niet voor eenige Bemiddeling. Dit alles ſtaafden zy door het Afſchrift van het *Manifest* aan die Steden afgevaardigd (*).

Ondertusſchen konden zy niet verbergen, met de uiterſte bevreemding en ontroering, vernomen te hebben, het hoogſtſtrafbaar gedrag eener menigte van Burgers en Ingezetenen der drie *Overyſſelſche* Hoofdſteden, die zich niet ontzien hadden om gewapender hand, in ſterken getale, met ſchending des Grondgebieds van *Gelderland*, zich na de gemelde Steden van dat Gewest te begeeven, en derzelver Burgeryen in ongehoorzaamheid te ſtyven en te ſterken. Een ſtap, waar van zy niet geloofden dat de Geſchiedenisſen van dit Gemeenebest, zo lang het door den band der Unie beſtaan hadt, eenig voorbeeld zou opleeveren. —— Verwonderd ſtonden zy, dat zulk een onbetaamelyk gedrag door de Magiſtraaten dier Steden niet was voorgekomen of tegengegaan; als mede dat deeze, niet veel eer dan hun af te maanen van de genomene maatregelen, zich bevlytigd hadden om de Burgeryen van *Hattem* en *Elburg* Gehoorzaamheid en Onderwerping aan te raaden. —— Nog meer waren zy aangedaan geweest over de zo vreemde als verre uitziende Verklaaring der Stad *Kampen*, van zich verpligt te rekenen, om, wanneer

(*) Zie dit Manifest in onze *Vaderl. Hiſt.* XII. D. bl. 266.

neer hunne hulp door de Steden *Hattem* en *Elburg* mogt worden ingeroepen, dezelve kragtdaadig te verleenen. Zodanig eene Bedreiging konden zy niet anders aanmerken dan als een inbreuk op hunne wettige Souverainiteit en Gezag, rechtstreeks aanloopende tegen de waare gronden der Unie tusschen de Gewesten, en veel meer de kenmerken draagende van de beginzelen van een Burgerkryg, dan die wettige en constitutioneele middelen, welke zy zich genoodzaakt gevonden hadden ter hand te neemen. —— Waarom zy verzogten, dat Staaten van *Overyssel*, die Bedreigingen zouden wraaken, en deswegen, als mede over de Schennis des Grondgebieds door eenige *Overysselsche* Burgers, die Voldoening zouden gelieven te verleenen, welke hunne beledigde Souverainiteit vorderde, en in het toekomende maatregelen te beraamen, om zulks daadlyk te beletten (*). XXXV. BOEK. —— 1786.

Overyssel biedt nogmaals *Gelderland* de Bemiddeling aan.

Wanneer Staaten van *Gelderland*, naa het volvoeren des Besluits tegen *Hattem* en *Elburg*, het Krygsvolk volgens verzoek der *Overysselaaren* (†), niet te rugge trokken, en deeze laatstgemelden, omtrent het Krygsvolk te hunner Betaalinge staande, een eenstemmig Besluit met *Holland* genomen hadden (§), oordeelden

(*) Men vindt deezen geheelen Brief den 5 Sept. gedagtekend, in de *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 911.

(†) Zie hier boven bl. 44.

(§) Zie hier boven bl. 56.

XXXV. BOEK. 1786.

den zy, om gewigtige redenen, het beantwoorden van deezen Brief, tot eene geſchikter gelegenheid, te moeten verſchuiven. Zy wilden niet intreeden noch terug keeren tot het opſpooren der oorzaaken van het Gevaar, in 't welk zich het Vaderland, ten deezen oogenblikke, bevondt; dit, zo wel als de Verſchillen met de Steden *Hattem* en *Elburg* lieten zy in 't midden. Alleen betuigden zy Staaten van *Gelderland*, dat, hoe die zaaken ook mogten zyn, de omſtandigheden waar in zy zich bevonden, zo wel als de geheele Staat, op dit tydſtip althans niet aanrieden, om gebruik te maaken van de Krygsmagt, door hun Ed. Mog. daar en tegen gepast gekeurd. Zy meenden, dat eene openlegging van den ſtaat der zaaken en der Verſchillen, naa eene verleende Opſchorting en het aanvaarden der aangeboodene Bemiddeling, de éénig geſchikte weg zou geweest hebben om hun Ed. Mog. te bevryden van de verdenking daar over opgevat.

Doch, wanneer zy het gevolg, 't welk die zaak genomen hadt overwoogen, en agt ſloegen op de uitdrukkingen in het Manifest, en daar mede vergeleeken wat by en naa de inneeming der Stad *Hattem* was voorgevallen, dan konden zy zich niet onthouden, om de ſmert, die zy gevoelden, aan den dag te leggen, niet weetende welk een beſluit 'er over op te maaken.

En als zy de Brieven en het Beklag der

der *Gelderſche* Staaten betreffende de Beſluiten door die van *Holland* omtrent het Krygsvolk te hunner betaalinge ſtaande, inzagen, konden zy deezen, zo min als zich zelven, die dergelyke bevelen aan het Krygsvolk, ten laste van *Overyſſel*, gegeeven hadden, ontſchuldigen van eene Voorzieninge, waar van men, in gewoone tyden, geen gebruik zou hebben gemaakt; doch konden zy, egter, niet ontveinzen, dat deeze maatregel hun met al dat, alleen geſchikt voorgekomen was, om de zwaardere rampen en onheilen, die anderzins hier uit hun onvermydelyk toeſcheenen te zullen moeten ontſtaan, en niets minder dan eene geheele Scheuring in het Bondgenootſchap aanduidden, voor te komen. XXXV. BOEK. 1786.

„ Wy hebben," laaten zy hier op volgen, „ geſchroomd, en ſchroomen nog, „ de yslyke gevolgen van eenen Burger-oorlog; deezen wenſchen wy, on„ der afbidding van de Godlyke hulpe, „ voor te komen: alleen deeze en der„ gelyke Voorzieningen by het Bondge„ nootſchap, of de andere Provincien, „ kunnen en behooren daar toe te ſtrek„ ken. —— De omſtandigheden binnen dit „ Gemeenebest, en onze Provincie, vor„ deren zulks; ja, nog meer, wy verzoe„ ken, dat U Ed. Mog. onze waare oog„ merken alleen daar naar beoordeelende, „ dan ook, in dit critique Tydsgewricht, „ zullen willen ten besten houden, en „ teffens gelooven, dat 'er geene betere

XXXV. BOEK. 1786.

„ noch zekerder weg thans in te slaan
„ is, dan die van Bemiddeling, welke
„ wy als nog zo hartlyk als welmeenend
„ komen aan te bieden; in vertrouwen
„ dat zulks ook door de andere Bondge-
„ nooten moge worden geoordeeld, en
„ daar toe geconcurreerd zynde, de On-
„ derhandelingen, zonder vertraaging, be-
„ gonnen en ten einde gebragt. — Dee-
„ ze Mediatie zal ontwyfelbaar merklyk
„ bevorderd worden, indien U Ed. Mog.
„ de zaak houden in staat en surcheance,
„ de te rugkomst der uitgeweeken Bur-
„ geren en Ingezetenen alleszins bevorde-
„ ren, en hun de noodige en voldoende
„ geruststelling geliefden te verleenen.

„ Wy verzoeken U Ed. Mog. ernstig
„ te willen bedenken, of 'er, in deezen
„ tyd, daar 'er zo veel vreeze is, uit
„ hoofde der verklaaringen door de Hee-
„ ren van *Utrecht* aan ons gedaan, en de
„ verzoeken van Adsistentie by U Ed.
„ Mog. voorgedraagen, dat diergelyke
„ maatregelen, als by U Ed. Mog. ge-
„ nomen zyn, ook in die Provincie zul-
„ len worden gebuteerd, wel eenige an-
„ dere weg overig is dan die, welken
„ wy U Ed. Mog. hebben voorgesteld. —
„ Wy begrypen dit, in dit hachlyk Tyds-
„ gewricht, allernoodzaaklykst: wy zien
„ dit aan voor den éénig mogelyken weg
„ om Geweldige Middelen te keeren, de
„ Natie zelve gerust te stellen, en voorts
„ te kunnen toetreeden tot de prompste
„ en toereikendste middelen, welke het

„ te

„ te deerlyk gefolterd Vaderland kunnen XXXV.
„ redden, de verlooren Eendragt op meer BOEK.
„ ſolide gronden herſtellen en conſerveer- 1786.
„ ren; waar toe wy bidden dat *Neêr-*
„ *lands* GOD de poogingen aller Regen-
„ ten wil zegenen, en U Ed. Mogenden
„ harten beweegen (*)."

Openbaare Gebeden in *Overyſſel* bevolen.

Wat 'er ook veelal zyn moge van het ſleurige in ſoortgelyke betuigingen, als ten ſlot diende, van dit ſchryven der Staaten van *Overyſſel*, reden is 'er om te gelooven, dat iets meer hun tegenwoordig hier toe aandreef; althans weinig dagen laater beſlooten zy den Kerkenleeraaren in hun Gewest ſchriftlyk te gelasten, om, in hunne openbaare Gebeden 's Lands nood aan den Allerhoogſten op te draagen, en van den Algoeden GOD vuurig af te ſmeeken, dat de thans zweevende Geſchillen, en verre uitziende Oneenigheden, binnen dit Gemeenebest, mogten ophouden, en de harten der Regenten en Ingezetenen geneigd worden tot Vrede en Eendragt.

De Gewapende Genootſchappen in *Overyſſel* in der Staaten beſcherming genomen.

Onder de Gewapende Genootſchappen in *Overyſſel* zo algemeen tot ſtand gebragt, als ons Geſchiedblad, den loop des tyds volgende, vermeld heeft, ſtak het *Zwolſche* zeer uit, 't geen den Ridder CAPELLEN TOT DEN POL, ten tyde der oprigtinge, aan 't hoofd mogt hebben. Toen reeds hadt men zich genood-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 1220—1224.

XXXV. BOEK. 1786.

noodzaakt gevonden, uit hoofde van de gebreken, in de eerſte Wetten ontdekt, nieuwe vast te ſtellen; ingevoerd, met eene klemmende aanſpraak diens Ridders, vol van heilzaame raadgeevingen, en onder andere om een ſpaarzaam gebruik te maaken van de Magt by dezelve verleend, om niet alleen de Officieren te benoemen; maar hun ook, in geval van misnoegen over derzelver dienst en gedrag, te kunnen ontzetten (*). De Leden, deezen raad niet opvolgende, reezen in dit Genootſchap hoogloopende twisten, die 't zelve met den ondergang dreigden (†). Dan deeze verdweenen, nu de nood de vereenigde magt der Burger wapen-genootſchappen vorderde, en kreegen dezelve in *Overyſſel* een nieuw aanzien, wanneer, op het voorſtel der Stad *Deventer*, de Staaten goedvonden deeze Genootſchappen, op 't einde van Herfstmaand, in hunne Beſcherming te neemen.

Overyſſel weigert *Gelderland* voldoening te geeven.

Staaten van *Overyſſel* hadden zich by die van *Gelderland* beklaagd, over 't belet aan den Uitmarsch van een gedeelte der Compagnie Artilleristen van den Major WILDRIK, te hunner betaalinge ſtaande, en te *Zutphen* in Bezetting liggende, als mede reden gegeeven waarom zy niet voldaan hadden aan den raad der *Gelderſchen*, tegen het byeentrekken eens aantals Vrycorpſen binnen hun Gewest, ont-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* IX. D. bl. 76.
(†) *Post van den Neder-Rhyn* IX. D. bl. 1305.

ontleend uit de ſtappen door Staaten van *Gelderland* gedaan, en eindelyk geweigerd de gevraagde Voldoening te geeven, wegens de ſchennis des *Gelderſchen* Grondgebieds, zo door den daadlyken byſtand aan de Steden *Hattem* en *Elburg* verleend, als door het ſchieten op het Krygsvolk derwaards gezonden, en uit de Stad *Hattem*, en van eene Battery, op *Overyſſelſchen* grond, recht tegen over *Hattem* opgeworpen. — De weigering deezes verzogten Uittochts der Artilleristen, zogten Staaten van *Gelderland* te verdeedigen, en de reden voor het niet verzenden der Vrycorpſen ingebragt, te ontzenuwen, teffens aandringende op eene gepaste Voldoening voor de ſchennis des Grondgebieds, en geruſtſtelling voor het toekomende. Met verzekering, dat, uitgenomen eene gemaatigde Bezetting in de Steden *Hattem* en *Elburg* gelaaten, het overige Krygsvolk reeds daadlyk in de voorige Standplaaten was te rug getrokken; waarom zy vertrouwden, dat Staaten van *Overyſſel* niet langer zwaarigheid zouden maaken de Vrycorpſen weg te zenden (*). XXXV. BOEK. 1786.

In de Hoofdſteden van *Overyſſel*, die wy meest al zo éénſtemmig zagen, in 't geen dat Gewest over 't algemeen betrof, viel niet weinig voor, 't welk onze aandagt derwaards trekt. De Burgery van *Deventer* hoog gepreezen. Concep Reglement der Stads-Regeering te

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 1402.

XXXV. BOEK. 1786.

Deventer, opgeroepen tot inleevering haarer Bezwaaren, ontbrak het des niet, uitwyzens een Verſlag, door Gecommitteerden uit de Burgery, gedaan, die hunne Bedenkingen, en ook hunne eigene Bezwaaren, 'er byvoegden (*). Voor zo verre die Bezwaaren de Stad betroffen, werd 'er een Concept Regeerings Reglement uit gebooren, en in 't licht gebragt. Groote toejuiching droeg 't zelve weg by zommigen, die 'er de *Deventerſche* Burgery mede geluk wenſchten, niet twyfelende of dit meeſterſtuk van Staatkunde, zo als zy het noemden, zou eerlang door de eenpaarige ſtem der Burgerye, en derzelver Vertegenwoordigeren, bekragtigd en dus de Vryheid en Welvaard dier Stad op onwrikbaare gronden bevestigd worden. Dit oordeelden zy moest gewis het gevolg zyn van eene Inrigting, die niets dan het algemeene Welzyn beoogde, die de Regenten alleen aan de Burgery, welke zy vertegenwoordigen, verantwoordelyk maakte; die den Burgeren het Regt toekennende om door beſcheide Adresſen hunne Bedenkingen aan hunne Regenten voor te ſtellen, tevens zorge droeg, dat die Regenten, in de vryheid hunner Raadpleegingen, door niets belemmerd wierden. —— Eene Inrigting, die de Drukpers van alle banden ontſlaande, aan elk de ruimſte gelegenheid

(†) Men vindt dit ſtuk geheel in de *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 71—92.

heid verſchafte, om van zyne waare belangen onderrigt te worden: — eene Inrigting, eindelyk, die de geſchondene Regten van het Menschdom herſtelde, door zo wel de Leden van andere Gezindheden, als die van de Heerſchende Kerk, te doen deelen in de Voorregten van vrye Burgers, en deezen dus in ſtaat te ſtellen, om, zo wel als anderen, tot voorſpoed en vermogen te geraaken (*). XXXV. BOEK. 1786.

Dan dit laatſte ſtrekte te *Deventer*, waar men, in vroegeren tyde, niet alleen zeer op zyn hoede was om den *Roomschgezinden* geene voorregten toe te ſtaan; doch die ook te ontzeggen aan de *Lutherſchen* en de *Doopsgezinden* (†), tot een ſteen des aanſtoots. Die trek eener gezonde Staatkunde, op de ondervinding gegrond, dat de Koophandel daar het meeste bloeit, en het gevolglyk den Ingezetenen best gaat, waar, zonder uitſluiting van Gezindheden, Vryheid vergund wordt, om den Koophandel te dryven en Handwerken Verzoekſchrift tegen dit Concept-Reglement.

(*) *Post van den Neder-Rhyn* X. D. bl. 60.

(†) Leezenswaardig, ten deezen aanziene, is het geen de Schryver van den *Tegenwoordigen Staat van Overyſsel* opleevert in het III. Deels Iſte Stuk bl. 137. enz. Men duidde, gelyk wy daar vinden, bl. 240, den *Doopsgezinden* kwalyk, dat zy door hunne vermogende middelen hunne Winkels in het beste en gelegenſte der Stad plaatſten, die met zeer goede Waaren voorzagen; en de hoogſte Winſten niet namen; en daar door de Neering van veele *Gereformeerde Burgeren*, die zulks niet na konden doen, onttrokken.

XXXV. BOEK. 1786.

ken te oefenen, moest, in het laatste gedeelte der Achttiende Eeuwe, ten doel ſtrekken van onverſtandigen Gezindheidsyver door Eigenbaat bezield. Immers 'er werden poogingen gedaan, en die gelukten, om een Verzoekſchrift getekend te krygen, by 't welke de Ondertekenaars te kennen gaven vernomen te hebben, dat 'er, in het Concept Reglement eenige Artykelen voorkwamen, ſtrydig met hunne *Burgerlyke Chriſtlyke Gereformeerde Religie* (byzonder doelende op het Artykel, *dat de Roomſchgezinden, op denzelfden voet als de Mennonieten, tot verkryging van het Burgerregt zouden toegelaaten worden*,) nevens eenige Artykelen, die zy oneevenredig keurden, en waar in veel al Eigenbelang doorſtraalde. De Vernietiging en Verbetering van zodanige Artykelen verzogten zy; als mede dat 'er geen agt op 'mogt geſlaagen worden; maar het geheele Concept Regeerings Reglement voor eerſt geſtaakt blyven; met byvoeging, dat, wanneer die Artykelen eenige Goedkeuring van Raad en Gemeente mogten wegdraagen, zy dezelve niet zouden aanneemen; en van geener waarde houden.

Hoe door de Regeering beantwoord.

Dusdanig een Verzoekſchrift door de Generaale Ouderlieden der Gilden ingediend, en getekend door veele Leden uit verſcheide van de Gilden, ſmaakte der *Deventerſche* Regeeringe weinig. Zy gaf daar op te verſtaan, dat Schepenen en Raad kon-

konden verzekeren, geen oogmerk te hebben om, met en nevens de Gezwooren Gemeente, een Nieuw Regeerings Reglement voor *Deventer* vast te ſtellen, vóór dat de goede Burgery hoofd voor hoofd, en zonder in aanſchouw te neemen tot welke Collegien zy mogten behooren, genoegzaame gelegenheid zouden hebben, hunne Bedenkingen op het zelve, welke zy voor het gemeene welzyn nuttig zouden vinden, vrylyk op te geeven. — Zy moesten intuſſchen hunne verwondering betuigen over het gedaan Verzoek: dewyl het voor als nog niet in aanmerking kon komen; naardemaal de vastgeſtelde wyze, op welke over het Concept Reglement zou dienen te worden geraadpleegd, uitwees, hoe zy geen ander oogmerk hadden dan om de Volksſtem te eerbiedigen. —— Voorts verklaarden zy, niet te weeten, dat in het Concept-Reglement, vervaardigd door eene Commisſie, op welke Schepenen en Raad en de Gezwoorene Gemeente gemeend hadden, benevens de goede Burgery, volkomen vertrouwen te mogen ſtellen, zodanige Artykelen voorkwamen, welke dat vertrouwen moesten beneemen; doch tevens te zullen verwagten, dat de Ondertekenaars des Verzoekſchrifts, ten gepasten tyde, bepaald die Punten zouden opgeeven, over welke zy zouden vermeenen, als Burgers, die alleen het algemeen belang en welzyn der Stad op 't oog hadden, zich te mogen bezwaaren. XXXV. BOEK. 1786.

XXXV. BOEK.

1786.

Afkondiging te *Deventer* de Adressen betreffende en tegen Beledigingen.

Ten zelfden tyde der indieninge deezes Verzoekſchrifts hadden Burgemeesters en Schepenen en Raaden van *Deventer* vernomen, „ dat," zo als zy zich uitdrukken, „ zommige kwalyk gezinde „ Perſoonen, het zy Ingezetenen dier Stad, „ het zy anderen, het zy uit eigene beweeging, het zy door heerschzugtige Belaagers van de algemeene Vryheid opgeruid, „ of misſchien omgekogt, onophoudelyk „ hun best deeden, om de goede Burgers „ en Ingezetenen tegen de Leden der „ Regeeringe op te zetten, en derzelver „ Beſluiten verdagt te maaken, of zelfs „ aan de haatlykſte oogmerken toe te „ ſchryven; ja dat dezelven zich in 't „ byzonder niet ontzien hadden uit te „ ſtrooijen, dat de nabuurige Corpſen, „ welke, met het edelmoedig voorneemen, om hunne Landgenooten tegen „ allen gevreesd Geweld te beſchermen, „ vrywillig, en zonder eenig voorweeten, „ veel min nog aanzoek van hunne kant, „ waren toegeſchooten, alleen door Schepenen en Raad en de Gezwoore Gemeente zouden ingelaaten weezen, om, „ met behulp van dezelven, de Volksſtem binnen *Deventer* te ſmooren, en „ het Concept-Reglement op de Stads „ Regeering geformeerd, door te dringen, en in te voeren."

Om dit uitſtrooizel, 't welk de ongerymdheid zelve was, tegen te gaan, en te beletten, dat de Vryheid, welke zy ſteeds ieder hadden toegekend, niet wierd ge-

geſchonden door het doen van bedreigingen aan de Ingezetenen, en hun daar door te dringen om Requesten en Adreſſen te tekenen, welke zy zelve niet zouden verkiezen te doen, of ook door dergelyke bedreigingen van het tekenen van andere Adreſſen, waar toe zy van zelve geneigd waren, te wederhouden, verklaarden zy, by openlyke Afkondiging, „ dat reeds „ voor lang by hun en de Gezwoorene „ Gemeente beſlooten was, dat geen Re„ glement op de Stads Regeering zou „ worden ingevoerd, zonder dat het goed„ vinden der goede Burgery daar op zou „ zyn verkreegen; en nog voorneemens „ waren dat Beſluit, ten allen tyde, geſtand „ te doen, en nooit eenig Geweld, hoe „ ook genaamd, zouden gebruiken om „ de vrye Volksſtem daar omtrent te „ ſmooren; met vermaaning en waarſchu„ wing aan alle goede Burgeren en Inge„ zetenen om zich voor de heimlyke en „ looze Praktyken der zodanigen te wag„ ten, die niets anders zogten, dan niet „ alleen de Burgeryen tegen de Regeering; maar ook de Burgers tegen Bur„ gers op te zetten, en dus door een „ algemeen wantrouwen een algemeene „ verwarring uit te werken, welke in dee„ ze tyden den weg voor alle verbete„ ring in het Staatsweezen zou toeſlui„ ten; en Hun dus aan de Overheerſching, „ en aan de zodanigen, die door hunne „ listen de Overheerſching begunſtigd „ hadden, ten prooi geeven: waar toe

XXXV. BOEK. 1786.

„ niets

XXXV. BOEK. 1786.

„ niets van meer dienst zou zyn, dan „ dat ieder voor zich zelven bedaard en „ onpartydig de voorvallende zaaken be„ oordeelde, en tevens niet verzweege; „ maar, zo veel doenlyk, wereldkundig „ maakte de Naamen dier Perſoonen, „ welke op bedekte wyzen misnoegen en „ wantrouwen zogten te zaaijen."

En, op dat niemand zou kunnen voorwenden, dat hy, tot zyne veiligheid of gerustheid, noodig hadt zyne denkwyze te verbergen, en alleen onder de hand te openbaaren, verklaarden zy verder „ aan „ de eene zyde als nog, gelyk altoos, „ de *vrywillige* Adresſen, Requesten en „ Remonſtrantien van hunne goede Burgeren en Ingezetenen te zullen ontvangen, en daar op behoorelyk te reflecteeren; doch tevens ook, aan de andere zyde, niet te zullen gedoogen, „ dat iemand, van welke begrippen hy „ ook omtrent den Politieken Staat des „ Lands, en omtrent de Middelen tot „ Herſtel van denzelven aan te wenden, „ zyn mogte, over het vrylyk en beſtaamlyk uiten van die begrippen worde gemolesteerd, of dat iemand door „ bedreigingen, veel min door daadlykheden, mogte overtuigd worden; maar, „ zonder oogluiking, en zonder aanzien „ van Perſoonen of denkwyze, terſtond „ zouden ſtraffen; en wel alle Bedreigingen, ten minſten met eene Boete van „ Vyftig Heeren Ponden, en Daadlykheden met eene Boete van Honderd Hee-

„ ren

„ ren Ponden, Bannisement of Lyfstraf- XXXV.
„ fe (*)." BOEK.

Het wydverschillend inzien der Ingezetenen van *Deventer*, op dit ontworpen Stads Regeerings Reglement, hadt ten gevolge, dat de des misnoegde Burgers zich vereenigden, Gecommitteerden voor zich aanstelden, en de oude Burger-Gecommitteerden, onder wier beleid de zaak des Reglements zo verre gebragt was, wilden afgezet hebben. Dit bestaan, zo naauw met de andere zaak vereenigd, gaf gelegenheid tot hoogloopende oneenigheden, die het werk der vernieuwinge van het Stads Regeerings Reglement deeden vertraagen, en tot het volgend Jaar verwylen; wanneer, ingevolge van de gedaane voordragt om nieuwe Gecommitteerden, binnen *Deventer* onlusten ontstonden, die beter in de Beschryving der voorvallen van dat Jaar plaats zullen vinden. 1786.

De misnoegden tegen de Regeering stellen nieuwe Burgergecommitteerden voor zich aan.

Alleen moeten wy hier, ten opzigte van *Deventer*, nog melden, dat, toen in Herfstmaand de Gewapende Arm *Hattem* en *Elburg* tot onderwerping bragt, en op de grenzen van *Overysfel* zich het Krygsvolk onthieldt, een nieuwe Bende, ter beveiliging dier Stad, opgerigt, en het bevel over dezelve opgedraagen wierd aan den Secretaris DUMBAR, die de post van Collonel zou bekleeden.

Eene Bende tot beveiliging van *Deventer* opgerigt.

De

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 1358. enz.

XXXV. BOEK. 1786.

De Burgerwapening in *Overyssel* nam reeds toe, en was de Stad *Kampen*, ten deezen Jaare, in Mey- en Hooimaand, de verzamelplaats der Gecommitteerden uit de Gewapende Schutteryen, Vrycorpsen en Genootschappen deezes Gewests. Zy hielden die Byeenkomsten in dezelfde Zaal, waar Ridderschap en Steden, als mede Gedeputeerde Staaten, wanneer de beurt aan die Stad is, vergaderen. Men begrootte het getal der Gewapende Burger-manschap in *Overyssel* op ruim drie duizend vyf honderd; 't geen misschien niet te veel is, als men bedenkt, dat de Benden, wier Gecommitteerden in Hooimaand, te *Kampen* zamenkwamen, alleen twee duizend acht honderd twee en veertig Man bedroegen (*). —— 't Was uit deeze Gewapende Manschappen, dat, gelyk wy vermeld hebben, de uittocht na *Hattem* en *Elburg* geschiedde, terwyl 'er ook na *Utrecht* toogen.

Vergaderingen der Wapenhandelende Genootschappen van *Overyssel* te *Kampen*.

Even als in *Holland* werden in *Overyssel* deeze Uittochten aangevangen, onder het doen eener bemoedigende Aanspraake, 't zy door een der Regenten, 't

Aanspraak van J. KANTELAARaan de Uittrekkende

(*) Men vindt dezelve dus opgegeeven. Het Corps vrye Burger-militie te *Deventer* 330. —— Het Burger Regiment te *Kampen* 320 en het Genootschap 180. —— Het Genootschap te *Zwolle* 530. —— *Hardenberg* 64 —— *Ommen* 65. —— *Oldenzaal* 80. —— *Ootmarsum* 105. —— *Enschede* 154. —— *Goor* 80. —— *Ryssen* 80 —— *Delden* 80. —— *Almelo* 186. —— *Steenwyk* 140, —— *Vollenhoven* 117. —— *Wyhe* 101. —— *Lengio* en *Haxbergen* 70 Man.

't zy door een Lid van de Gewapende Burgerbenden, 't zy door eenen Kerkleeraar. Alle die Aanſpraaken, waren eenigzins op denzelfden leest geſchoeid; doch deeze meer beredeneerd dan geene; terwyl veele een Geestdrift uitboezemden, die zich alleen laat hooren in tyden van Volksbeweegingen, thans tot zulk een hoogen trap geklommen. Meermaalen vonden wy ons in de bekooring om dusdanige Redenvoeringen in onze Geſchiedenis in te voegen; meermaalen hebben wy 'er trekken uit opgegeeven; doch kunnen wy ons niet weerhouden om 'er hier een in 't geheel te plaatzen, die ten voorbeelde kan ſtrekken van andere, ten deezen dage geuit, en ons de denk- en ſpreektrant ſchetst der aanmoedigende Voorſtanderen zo van de Burgerwapening als van Burgerkrygstochten. De jongſte Kerkleeraar der Hervormden, J. KANTELAAR, te *Almelo*, waar het Wapenhandelend Genootſchap, in den voorleeden Jaare door de Staaten gewettigd was, en welks Leden voor geenen in het aangaan van plegtige Verbintenisſen, zo tot handhaaving der Republicainſche Conſtitutie, als tot Verdeediging van dezelve behoefde te wyken (*), deedt voor 't zelve, op het veld ter Wapenoefening geſchikt, wanneer van honderd drie en zeventig Man, 't grootſte gedeelte, in Herfſt-

XXXV. BOEK. 1786. Manſchap te *Almelo*.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* X. D. bl. 316.

XXXV. BOEK. 1786.

Herfstmaand, ten uittocht gereed ſtonden, de volgende Aanſpraak.

„ Zo is dan nu het tydſtip daar, dierbaare Medeburgers! waar op gy de „ Wapens, welke gy reeds eenigen tyd „ met den grootſten roem van netheid „ en vaardigheid behandeld hebt, ter beveiliging van uwe Landgenooten gebruiken zult. — Onuitſpreekelyk groot „ geluk! Een der gewigtigſte pligten „ van den Godsdienſt te mogen vervullen; een pligt, welken Rede en Openbaaring voorſchryft, aanmoedigt, en in „ het bekoorelykſt licht plaatst, — voor „ het Vaderland het blikkerend heldenſtaal aan de heupe te gorden; ô myne „ Vrienden! welk eene Eer!

„ Ik ben in de daad in verzoeking „ om Ul. een geluk te benyden, waar „ in ik, uit hoofde der omſtandigheden, „ in welke ik geplaatst ben, niet deelen „ kan. Ondertusſchen, dat geen, wat „ myne vuurige zugt voor het heil van „ mynen teerbeminden Geboortegrond my „ ingeeft, wat de Kring, in welken ik „ geſteld ben, van my vordert, dat zal „ ik doen. Myne ziel zal U altyd vergezellen, overal rondsom U waaren. „ Zelfs hoop ik U eerlang in perſoon te „ volgen, om ooggetuigen te zyn van „ uwe braafheid, en om dezelve verder „ aan te moedigen. En nu reeds, eer ik „ U van my laat, zal ik eene korte Opwekking aan U voorſtellen, tot welke „ myn Ambt my regt geeft, en welke

„ uwe

„ uwe Liefde jegens my greetig zal aan- XXXV.
„ neemen. BOEK.

„ Ik ben Leeraar van den besten Gods- ——
„ dienst, die ook in dit leeven het ge- 1786.
„ luk van den Mensch beoogt, en hem
„ de middelen aanwyst om 't zelve deel-
„ agtig te worden. Als zodanig een,
„ derhalven, ben ik verpligt U te her-
„ inneren, langs welke wegen de onder-
„ neeming, waar toe gy U thans aan-
„ gordt, voor U en uwe Landgenooten
„ nuttig kan worden. —— Gy wordt,
„ myne Vrienden! tot gewigtige dingen
„ geroepen. Het is zeer mogelyk, dat
„ uwe hand mede zal werken tot ver-
„ breeking der Kluisters van Geweld en
„ Heerschzugt, onder welke zo veele
„ deelen van ons Gemeenebest zugten;
„ en tot ondersteuning van uwe braave
„ Vertegenwoordigers, die onophoudelyk
„ bezig zyn om ons Staatsweezen op ee-
„ ne geregelder voet te brengen, en het
„ zelve te zuiveren, niet alleen van laa-
„ ter ingesloopene Gebreken; maar ook
„ van de zodanige, die by de eerste
„ Grondlegging van onzen Vryen Staat
„ reeds hebben plaats gehad; het welk
„ men niet anders verwagten konde van
„ een Volk, dat aan eene Alleenheer-
„ sching gewoon was, dat van het juiste
„ onderscheid tusschen zodanig een Be-
„ stuur, en eene vrye Staatsregeering,
„ nog te zeer onvolledige begrippen hadt,
„ dat tachtig Jaaren voor zyne Vryheid
„ stryden moest, en dat, onder het ge-

XXXV. BOEK. 1786.

„ klank der wapenen onmogelyk alles in
„ ééns hervormen en op den besten en
„ duurzaamſten voet brengen kon.

„ Waarſchynlyk is thans de tyd gekomen om te voltooijen het geen onze
„ Voorvaders begonnen hebben. Een
„ groot aantal welmeenende Regenten
„ werkt aan dit groot ontwerp met eenen nooit bezwykenden yver. Maar
„ zy wagten op de onderſteuning der
„ Burgeren: deeze moeten door hunne
„ kloekmoedigheid hun onderſchraagen;
„ hunne Tegenſtanders te rugge doen
„ deinzen.

„ Gewigtige taak! Ook gy wordt daar toe geroepen, myne Broeders! Gedraagt
„ U waardig uwer beſtemming, en als
„ Mannen van Eer betaamt. —— Verliest nooit uwe bedaardheid; zonder
„ dezelve is de grootſte moed minder
„ dan niets. Gehoorzaamt uwe Bevelhebberen, op dat gy alles met orde
„ verrigten moogt: want, waar wanorde
„ heerscht, daar verdwynen alle voorneemens in rook, daar mislukken alle onderneemingen, daar heerscht ſchande
„ en onheil. —— Bewaart de eendragt
„ onder U, de eendragt, die de grootſte
„ magt ſterkt, en zonder welke ook de
„ grootſte niets vermag — Leeft deugdzaam: want nooit heeft een Staat gebloeid, waar de ondeugd de overhand
„ hadt. —— Zyt op deezen Tocht maatig, zedig, ingetoogen, op dat geene
„ de minſte ſchyn zelfs van losbandigheid

„ den

„ den heiligen naam van Vaderlandslief- XXXV.
„ de bevlekke! BOEK.

„ Voorts voegt by dit alles onver- —
„ ſchrokken moed; misſchien was deeze 1786.
„ vermaaning onnoodig in een kring van
„ Helden, uit wier oogen een vuur uit-
„ gaat; maar gy zult U tog gaarne hoo-
„ ren opwekken tot een pligt, welken
„ gy gaarne betragten wilt, en de erin-
„ nering aan myne Aanmoediging zal U
„ misſchien nog tot nut zyn, wanneer
„ gy het gevaar zelve nadert. — Moge-
„ lyk zal uwe tegenwoordigheid alleen
„ genoegzaam in ſtaat zyn om uwe Te-
„ genpartyders te doen zwigten, en om
„ een zwaard in de ſchede te houden,
„ het welk anders gereed was om de
„ ſnoode ontwerpen der Heerschzugt te
„ helpen volvoeren. —— Maar, veelligt
„ ook zal het driest geweld U het hoofd
„ bieden. En, zo dit gebeurt, wykt
„ dan geen voet breed: laat het dan bly-
„ ken, dat gy van het edel bloed der
„ *Batayen* niet ontaart zyt; laat een ie-
„ der, die den grond, waar op gy post
„ gevat hebt, U met geweld zou poo-
„ gen te betwisten, zyne driestheid met
„ den dood betaalen; laat niets uwen
„ moed doen verſlaauwen, ook zelfs niet
„ het vooruitzigt van den bleeken dood:
„ een wereld vol elenden te verlaaten, met
„ die bewustheid dat gy uwen pligt vol-
„ bragt hebt, en dat gy dus hier naa-
„ maals gelukkig weezen moet, is im-
„ mers niet verſchriklyk, maar zalig,

XXXV. BOEK. 1786.

„ myne Broeders! Het is zoet en heer-
„ lyk voor het Vaderland te ſterven! —
„ zulk een roemryke dood, een dood
„ waar door de Vryheid bevestigd wordt,
„ is noch voor hem die denzelven on-
„ dergaat, een voorwerp van angstvallige
„ naargeestigheid; noch voor hun, die
„ agter blyven, een ſtoffe van droefheid.
„ 'Er gaat met dien dood, noch ſchan-
„ de, noch onheil gepaard; 'er ſpruit in
„ tegendeel, eer en zaligheid uit voort.

Toen treurde Romen, en 't hadt reên,
Toen haar 't meineedig zwaard beſtreefde,
Toen Cicer's nek werd doorgeſneên,
En de een en de andere Brutus ſneefde;
Maar toen van drie Gebroeders twee
Het Ryk met hunnen val bevesten,
Toen Decius zyn offer deé,
En Curtius den brandpoel leschte,
Toen prees zy met een vol gemoed
De dappere daaden van haar Helden,
En troostte zich 't geſtorte bloed
Dat zyne ſchaé zo wel vergeldde (*).

„ Even zo denk ik omtrent Ul. myne
„ dierbaare Medeburgers! Wanneer gy
„ een dood moest ondergaan, die voor
„ U ſchandlyk was, of die het onheil
„ des lieven Vaderlands met zich voerde,
„ dan zou ik uw lot, en den algemee-
„ nen ramp, met heete traanen beſchreien.
„ Wan-

(*) *Vertroosting over den dood van* WILLEM DEN III.

„ Wanneer gy, by het naaken van het gevaar, lafhartig terug deinsde, en of het ſlagveld aan uwen Overwinnaar laatende behouden terug kwaamt, of al vlugtende een ſchandelyken dood tot uw lot kreegt, dan zou ik my in myne ziel over U bedroeven; dan konde ik nimmer een Burger van *Almelo* met dat welgevallen beſchouwen, waar mede ik U thans rondsom my geſchaard zie; dan zou ik het oogenblik verfoeijen, waar op ik uw Leeraar en Medeburger geworden ben; dan zou ik dit veld, waar op gy thans ſtaat, en 't welk ik nu als heilig beſchouw, een gruwel in myne oogen zyn! — Maar, wanneer gy, door uwen Heldenmoed, onze Vryheid verdeedigt, en tot de Grondwettige Herſtelling van ons Staatsweezen helpt mede werken, al ſneuvelde dan ook een aantal uwer, dan zal ik my hartlyk verblyden, die dood zal aan dit oog, (en dit is het oog van iemand die U allen bemint als zyne eigene ziele,) die dood zal aan dit oog geene andere traanen kosten dan van vreugde. Uwe Heldendaaden zullen wy dankbaar en blymoedig in Lofgezangen vermelden; na de heilige velden, waar op gy geſneuveld zult zyn — na de heilige velden, welke uwe doode lyken bewaaren zullen, zullen wy jaarlyks uwe en onze Kinderen heenen leiden; wy zullen hun op U, als op de Verbreekers der Slaa-

XXXV. BOEK. 1786.

XXXV. BOEK. 1786.

„ verny, de Bewerkers van *Nederlands* „ heil wyzen; wy zullen hun opwekken, „ om uw voorbeeld na te volgen. —— „ Alleenlyk houdt u manlyk en zyt ſterk. „ Nog één woord. Trekt niet op zon- „ der dat gy de hulp van den GOD van „ Hemel en Aarde zult hebben afge- „ ſmeekt. —— Dan zullen alle uwe on- „ dernoemingen welgelukken; die GOD, „ die de GOD van *Nederland* is, is een „ GOD der Vryheid; Hy heeft ons allen „ naar zyn Beeld gevormd, ons allen „ vry en gelyk geſchaapen; Hy zal niet „ toelaaten dat wy eeuwig bukken voor „ Menſchen, die met ons uit hetzelfde „ leem gevormd zyn; Hy zal U gewis- „ ſelyk zegenen, uwen arm verſterken, „ uwe Haaters verpletteren, en ons heil „ doen uitſpruiten als in de dagen van „ ouds; ja, tot zulk eene hoogte opvoe- „ ren als het nog nimmer bereikte!"

Het laat zich gemaklyk bevroeden, hoe zeer deeze Aanſpraak, door den welbeſpraakten mond van een Leeraar, dien men tevens voor zyn Vriend hieldt, geuit, de gemoederen aanvuurde; terwyl dit Vaarwel een vloed van traanen kostte, in een tydſtip, 't welk de Toehoorders aanmerkten, als het beſliſſend uur, waar in het Eigen- met het Algemeen Belang worſtelde; waar in de Liefde tot Egtgenoote en Kroost, en Nabeſtaanden, met die van het Vaderland om den prys dong.

Oneenigheden te *Almelo*.

In deeze Stede had, by de Verkiezing der Burgemeesteren, een hoogloopend geſchil

ſchil plaats gehadt tusſchen eenige Regeeringsleden en de Vrouwe van *Almelo*, die wy meermaalen tegen den anderen gekant aantroffen; doch waar in zy voor de Burger Party moest onderdoen. —— Veele ongeregeldheden werden 'er van tyd tot tyd gepleegd, die de verbittering der Partyen deeden toeneemen. Eenige Burgers klaagden over den moedwil van verlof hebbende Krygslieden, die met anderen zamenſpanden om de rust te ſtooren, en beledigingen by hoon te voegen. De Vrouw van *Almelo* noemde daar en tegen het gedeelte der Burgery dat Herſtel zogt, en den Wapenhandel voorſtondt, oproerig. Zy liet een Verzoekſchrift opſtellen en ten Landdage, in Wynmaand, by Ridderſchap en Steden inleeveren, om tegen *St. Pieter*, den Keurdag der Regeeringe, honderd Man Krygsvolk te mogen hebben, om haar tegen de oproerige Burgery te beſchermen; maar dit verzoek werd afgeſlaagen (*). 1786.

Kampen heeft inwendig rust.

Min dan de twee andere Hoofdſteden van *Overyſſel*, vondt zich *Kampen*, wat de inwendige geſteltenisſe betrof, in onrust. De Regeering ſtemde met de Burgery, de Burgery met het Genootſchap van Wapenhandel zamen; en de Regeeringsverandering, op den ouden voet herbragt,

(*) *Post van den Neder-Rhyn* X. D bl. 217. *vergeleeken met het* XI- D. bl. 615. *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 1648.

XXXV. BOEK. 1786.

bragt (*), liet geen plaats open voor die elders hoogſpringende bron van Stedelyke oneenigheden, in welke *Zwolle* niet min dan *Deventer* deelde.

Geſchillen te *Zwolle* over het Stads Regeerings Reglement

Met het Geſchil, wegens het Regeerings Reglement des Gewests, te *Zwolle* zo hoog loopende tuſſchen de Burgers, den Raad, en de Gezwoorene Gemeente (†), was dat over het Stads Reglement onmiddelyk verbonden. Eene Commiſſie uit den Raad en Meente bragt een Verſlag uit over der Burgeren Bezwaaren, ſtrekkende om aan te toonen, *Voor eerst*, de Bevoegdheid van het Volk om alle Regeerings Reglementen, het des oirbaar agtende, te veranderen. — *Ten tweeden*, dat het Reglement des Jaars MDCLXXV en MDCCXLVIII onwettig ingevoerd en onbeſtaanbaar was, als zonder toeſtemming des Volks vaſtgeſteld. By dit Verſlag voegden zy een Concept-Reglement op de verkiezing van de Leden der Gezwoorene Gemeente binnen *Zwolle*, nevens eenige Punten van Bezwaar.

Verklaaring eenige *Zwolſche* Burgeren, over het verwyl der keuze eens Gemeensmans

Onder deeze was 'er een betreffende de Vrye Aanſtelling der Burgeren van hunne Repreſentanten of Gemeenslieden. Wanneer eene kleine Meerderheid der Magiſtraatsleden het Beſluit om geene Verandering in het Regeerings Reglement te maaken, hadt daargeſteld, kwam 'er

(*) Zie onze *Vader. Hist.* X. D. bl. 310—315.
(†) Zie hier boven, bl. 18.

'er van den kant der misnoegde Burgeren eene Verklaaring aan Burgemeesteren, Schepenen, en Raaden, mitsgaders de Leden der Gezwoorene der Stad *Zwolle*, te voorſchyn, by welke zy zich beklaagden, dat hier door van de hand geweezen was, het ingediend Bezwaar, wegens de Vrye Aanſtelling hunner Gemeenslieden, niet tegenſtaande de Commisſie uit Raad en Meente, volgens hun uitgebragt Verſlag, 't zelve volledig aan de Burgery hadt toegekend, en het nog onlangs door vyf Magiſtraatsleden ten vollen was bekragtigd; weshalven zy niet konden naalaaten, uit hoofde van het Regt, hun wettig toekomende, te betuigen. „ Dat „ zy het met geene Onverſchilligheid „ zouden aanzien, wanneer de thans Va„ cante Plaats in de Gezwoorene Ge„ meente, op den dertienden van De„ cember eerstkomende, weder, naar „ gewoonte, werd vervuld; en over „ zulks by deezen inſteerden, dat door „ hun Wel Ed. Hoog Agtb., voor dee„ zen Jaare, de Keur van de Meente „ werd uitgeſteld, tot zo lange de Bur„ gery, volgens een daar toe geſchikt „ Plan, zou in ſtaat geſteld zyn, de Ver„ kiezing van hunne Repreſentanten zel„ ve te doen." Waar toe zy de medewerking en begunſtiging der Regeeringe verzogten, 'er by voegende „ doch zo, „ onverhoopt, Raad en Meente dit De„ claratoir in geene aanmerking mogten „ neemen, en met de Keur, op den ge„ ſtel-

XXXV. BOEK. 1786.

XXXV. BOEK. 1786.

„ ſtelden Dag, voortvaaren, moesten zy „ teffens betuigen, zodanig eene Keur „ als van geener waarde, en als niet ge„ daan, te zullen houden."

Hier in niet bewilligd.

Meer dan duizend Burgers en Ingezetenen ondertekenden deeze Verklaaring. De Raad en Meente op dezelve raadpleegende, vonden goed, „ dat het Stads„ regt, zo lang het niet, op eene wet„ tige wyze, was veranderd, ſtipt moest „ agtervolgd, en dat, derhalven, de „ Meente-keur, ten bepaalden Dage, „ niet konde uitgeſteld worden." —— Eenigen van de Gezwoorene Gemeente ſtemden hier in niet, en wilden de begeerte der Tekenaaren opgevolgd hebben.

VAN RIEMSDYK tot Gemeensman gekoozen. Zyn gedrag in deezen.

Men voer voort met de Verkiezing eens nieuwen Gemeensmans, welken viel op den Procureur VAN RIEMSDYK, die zich, tot blydſchap der Tegenſtanderen van het Burgerverzoek, deeze keuze liet welgevallen; doch, te hunner ſmerte, daar in zwaarigheid vindende, van de even aangenomene Waardigheid, nog dien zelfden avond, afſtand deedt. Zommigen duidden dit dien Heer euvel, en merkten aan, dat hy te veel of te weinig gedaan hadt.

Verſlag der Burger-commisſie, wegens het Aanſteilen en jaarlyks ontzetten der Gemeenslie-

De Burger-gecommitteerden gaven vervolgens hunnen Medeburgeren te verſtaan, hoe zy, om de verſchillende Gevoelens van eenige Leden uit den Raad en Meente, te vereffenen, geyverd en alle mogelyke toegeevenheid gebruikt hadden, in zo verre, dat die verſchillen alle op zulk

zulk een voet vereffend zouden zyn geweest, dat zy zich met de goedkeuring, of de genoegenneeming hunner Medeburgeren zouden hebben mogen vleijen; indien zy omtrent de *Weigering* of *Ontzetting* der Gemeenslieden die zelfde inſchiklykheid hadden durven gebruiken. Die Regenten ſtonden naamlyk wel toe, dat de Aanſtelling en Weigering van de Leden der Gezwoorene Gemeente, met ongetekende Briefjes geſchiedde; maar drongen aan, dat tot de Weigering, zo niet twee derde, immers drie vyfde der Stemgeregtigden, zou vereischt worden; als mede dat de Burgery van de tegenwoordige Gemeenslieden moest verzoeken, dat zy zich, ten genoegen van dezelve aan de jaarlykſche Weigering geliefde te onderwerpen, met een daar by gevoegde *Verklaaring*; „ dat, byaldien „ 'er Gemeenslieden mogten gevonden „ worden, die zwaarigheid maakten zich „ aan die Weigering te onderwerpen, „ de Burgery daar op niet verder zou „ aandringen; maar dezelve in hunne „ Posten zou laaten aanblyven, zonder aan de jaarlykſche Weigering onderworpen te zyn; zo zy maar het „ nieuw in te voeren Reglement aannamen en beëedigden." —— Burger-gecommitteerden hadden geoordeeld, dat de Aanſtelling en Weigering met ongetekende Briefjes, en beide met Meerderheid der Stemgeregtigden zou moeten toegaan; om dat in welgeregelde Verga-

XXXV. BOEK. 1786. den, en eene voorgeſtelde Verklaaring deswegen.

de-

XXXV. BOEK. 1786.

deringen de Meerderheid moet worden gevolgd; en op dat niet, ten eenigen tyde, de Meerderheid der Burgerye, deezen of geenen hunner Vertegenwoordigeren, welk haar vertrouwen mogt verlooren hebben, tegen haare verklaarde begeerte, zou moeten houden, dien de Minderheid niet mogt goedvinden te weigeren (*).

Wat het tweede verſchil betrof; was de Burger-commisſie van oordeel, dat zy, immers voor als nog, aan de Burgery niets verder zouden durven voorſlaan; dan dat zy de tegenwoordige Gemeenslieden door een gepast Adres diende te verzoeken, of zy niet zouden kunnen goedvinden, ten genoegen, en tot gerustſtelling der Burgery, zich allen aan de jaarlykſche Weigering vrywillig te onderwerpen, zonder byvoeging der voorgemelde *Verklaaring*. Eensdeels om dat zy voorzagen, dat zodanig eene *Verklaaring* nergens anders toe zou kunnen ſtrekken, dan om zelfs den besten Burgervriend onder de Gemeenslieden te doen aarſelen, van meer dan anderen een verzoek in te willigen, waar op de Burgery zo weinig prys

(*) Immers op deeze wyze zouden, by voorbeeld, van 500 Stemgeregtigden 201 eenen Gemeensman kunnen doen aanblyven, ſchoon dezelve door 299 geweigerd wierd, en dus in weerwil eener Meerderheid van 98. —— Waardig is, voor de zodanigen, die lust hebben deeze zaak voor en tegen beredeneerd te zien, geleezen te worden, de *Post van den Neder-Rhyn* IX. D bl. 1270. X. D. bl. 288. en 365.

prys ſtelde, als zodanig een *Byvoegzel* zou te kennen geeven. —— Anderdeels, dewyl zy te gemoete zagen, dat met zodanig een Voorſlag aan de goede zaak een aanmerkelyk nadeel zou kunnen toegebragt worden; waar door zy het billyk ongenoegen hunner Lastgeeveren zich op den halze zouden haalen.

Haar gedrag door een groot getal Burgeren goedgekeurd.

En zou dit daadlyk het geval geweest hebben, blykens de ondertekening van een groot getal Burgeren en Ingezetenen, die, kort daar op, eene Verklaaring gaven, waar in zy het gehouden gedrag hunner Gecommitteerden, in het niet toegeeven dier twee Punten preezen, en met hunne volkomene goedkeuring vereerden; met bygevoegde betuiging van hun verlangen, dat, niet min by de Weigering of Ontzetting, dan by de Verkiezing van Gemeenslieden, geheim geſtemd, en by Meerderheid van ſtemmen moest beſlooten worden; als mede dat 'er volſtrekt geene Verklaaring moest worden afgegeeven, om die der tegenwoordige Gemeenslieden, welke zwaarigheid mogten maaken, zich aan de jaarlykſche Ontzetting te onderwerpen, te zullen laaten aanblyven (*).

De Hoofdpunten van het Stede-

Welhaast werden de Hoofdpunten van het nieuwe Regeerings Reglement voor de

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 1644. Voor 't Jaar 1787. bl. 169. *Post van den Neder-Rhyn* XI. D. bl. 553.

XXXV. BOEK. 1786.

de Stad *Zwolle* tot ſtand gebragt; doch ging dit vergezeld van Uitwerkzelen voor de Stads Regeering, die, in het volgend Jaar zich met ontzetting opdeeden, en daar om in de Beſchryving van 't zelve geſchikter plaats zullen aantreffen. —

lyk Regeerings Reglement tot ſtand gebragt.

De misnoegden op de handelwyze der Regeeringe bedienden zich, in alle deeze oneenigheden, van het by Raad en Meente goedgekeurd Voorſtel der Commisſie tot Verbetering der Regeeringswyze van *Overyſſel* benoemd; „ Dat de Drukpers, „ welke zo veel hadt toegebragt, om de „ oogen der Natie te openen, en de „ waare oorzaaken der menigvuldige mis„ bruiken, waar van dezelve de uitwerk„ ſelen gevoelde, aan den dag te leggen, „ en waar van de Bepaaling, voor het „ behoud van de Volksvryheid, zo hoogst„ gevaarlyk was, door een uitgedrukt „ Staatsbeſluit, van alle banden mogt „ ontheeven worden (*)."

Geſchil tuſſchen Burgemeesters en Gemeenslieden te *Enſchede*.

Tuſſchen Burgemeesters en Gemeenslieden te *Enſchede* rees ten deezen Jaare, Geſchil over eenige Gelden van 's Stads Inkomſten, die de laatstgemelden beweerden, dat de eerstgenoemden zich ten onrechte toeëigenden. In eene vriendlyke onderhandeling vorderden zy niets met den gedaanen eisch. Waarop Gemeenslieden de geheele Burgery zamenriepen, aan dezelve het Geſchil met Burgemees-

te-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 499.

teren bekend maakten, en verzogten om nevens hun zes Gecommitteerden uit het midden der Burgerye te benoemen, welke dit Geſchil, in 't minzaame, of, zo 't noodig ware, door middel van Regten, zouden vereffenen. Dit geſchiedde; de Burgery benoemde twee *Gereformeerde*, twee *Roomschgezinde*, en twee *Doopsgezinde* Gecommitteerden. Zy hielden met Burgemeesteren eene Onderhandeling, by welke deezen, de Punten van Bezwaar verzogten, met verklaaring van dezelve te zullen onderzoeken; eene handelwyze waar door zy de Aanſtelling ſtilzwygend wettigden. XXXV. BOEK. 1786.

Doch de zaak, by deeze eerſte Onderhandeling, geen vleiend uitzigt voor Burgemeesteren opleeverende, riepen zy, door hunnen Stadsdienaar, *alle waare Ledematen der Gereformeerde Kerke*, op 't Stadhuis. Hier zogten zy, door middel eener ſcherpe Aanſpraake, het Gemeen te beduiden, dat de Kerk in gevaar was, dat de Gemeenslieden zich groflyk hadden vergreepen, door het oproepen der *Paapſche* en *Mennonite* Burgery, en Zylieden door daar uit Gecommitteerden te benoemen; op deeze wyze voor andere Gezindheden eenen weg zogten te baanen, om zich ter Regeeringe in te dringen, dat men daar van maar al te veel hoorde mompelen, en 't welk tegen de Plakaaten van den Lande ſtrydig was; dat de Gemeenslieden hun Eed en Pligt vergaten. — Men verzogt de Vergadering an-

XXXV. BOEK. 1786.

andere Gecommitteerden, en wel allen waare *Christlyk Gereformeerde* Ledematen te benoemen. Hier op ontſtondt een woest geſchreeuw, veelen ſtaaken de hoeden in de hoogte, roepende *de Paapſchen 'er uit! alle oude Regten 'er weer! Ik wil voor 't Geloof myn kop verliezen!*

Een groot aantal Burgers en de Gemeenslieden, die, hoewel ongenoodigd, ten Stadhuize verſcheenen waren, zogten de door Gezindheidsyver woelende Gemoederen tot bedaaren te brengen: en hun te doen begrypen, dat de Godsdienst met het Geſchil tusſchen Burgemeesteren en Gemeenslieden, niets te maaken hadt, dat de Aanſtelling van Gecommitteerden uit verſchillende Gezindheden, te *Deventer*, te *Kampen*, te *Zwolle*, te *Oldenzaal* en *Ootmarſum*, en overal elders, gebruiklyk was. Dit hadt zo veel ingangs, dat, welke moeite Burgemeesters zich ook gaven, om eenige Burgers tot het tekenen op nieuwe Gecommitteerden te beweegen, zy 'er niet meer dan zes of zeven by elkander konden krygen. Weshalven de Burgery, onverrigter zaaken, ſcheidde.

Verdeeldheid onder de Burgery was het eigenaartige gevolg van deeze handelwyze. De een hieldt her met Burgemeesteren, de ander met Gemeenslieden; balddaadigheid ſmeet hier en daar de glazen in; en vonden Burgemeesters, weinig dagen daar naa, zich genoodzaakt, om, wanneer zy *alleen de Gereformeerde Burgers* voor het Stadhuis ontboden hadden,

by

by Afkondiging te verklaaren, „ dat zy, XXXV.
„ zonder te treeden in 't geen regt of BOEK.
„ billyk was, van alles afſtand deeden, ——
„ zo wel van deeze als van andere Be- 1786.
„ zwaaren, welke men hun nog mogt
„ voordraagen; daar deeze Geſchillen on-
„ gelukkig tot de grootſte Combuſtie, en
„ Oneenigheden, hadden aanleiding gegee-
„ ven, zo zelfs, dat Kinderen tegen
„ hunne Ouders, Egtgenooten tegen hun-
„ ne Mans, Broeders tegen Broeders,
„ als 't ware, opſtonden."

In deezer voege dagten Burgemeesters zich, zonder de Gemeenslieden, en zonder de Gecommitteerden, nader te kennen, uit deeze netelige zaak gered te hebben. Men zou 'er ook in hebben kunnen berusten; maar Gemeenslieden vonden zich dermaate beledigd door de Aanſpraak der Burgemeesteren, dat zy een Afſchrift van dezelve eischten, en zich hun Actie van Injurie reſerveerden. Burgemeesters weigerden zulks, ſchoon hier toe nader, en op het dringendſte, aangezogt. Immers betuigden Gemeenslieden, dat zy, by verdere weigeringe van een Afſchrift der Aanſpraake, die liep over zaaken de Stad en het Beſtuur haarer Huishoudelyke zaaken betreffende, waar by zy als Repreſentanten der Burgerye, onmiddelyk belang hadden en bevoegd waren onderzoek te doen, „ het daar voor moes-
„ ten houden, dat Geinſinueerdens, de
„ opgeroepene Gereformeerde Burgery,
„ door die Aanſpraak, hadden zoeken te

XXXV. BOEK. 1786.

„ misleiden, en dezelve, onder den valschen schyn, als of de Godsdienst in „ gevaar was, te bedriegen, om dus daar „ door andere geheime oogmerken te bereiken: welke, *casu quo*, te maakene gevolgtrekking, de Geinsinueerdens zouden kunnen voorkomen, door het uitreiken der meergemelde Authentique Copy; terwyl Insinuanten zich reserveerden, om ingevalle van verdere verweigeringe, zich tegen de Geinsinueerden te bedienen van zodanige middelen als zy meest dienstig zouden oordeelen, tot maintien van haaren goeden Naam en Faam, welke publiek beledigd zynde, ook publiek zou moeten hersteld worden."

Dubbele Verkiezing van Gemeenslieden. Hoe dezelve afliep.

Onder de *andere geheime oogmerken*, van welke Gemeenslieden spraaken, dagten veelen te moeten tellen, het doel om de tegenwoordige Gemeenslieden den voet te ligten. In deeze meening werden zy bevestigd, wanneer de dag der Verkiezing, te dierzelfde Maand invallende, daar was (*). Die onder de verdeelde Burgery het met Burgemeesteren hielden, hadden een sterken Aanhang gemaakt, en zogten, in eene aangerigte verwarring, de stemmen te doen vallen op hun geliefde Voorwerpen; zy vonden bedaarden tegenstand by de andere Party, die,

(*) De Insinuatie geschiedde den 2 van Feb. en de Dag der Verkiezinge viel op den 23 dier Maand.

die, by de opneeming van elks ſtem, op zyne beurt, de Stemmen door drie Gemeenslieden deeden optekenen. Dit mishaagde hunne Tegenſtreevers, die drie *Nieuwe Gemeenslieden* aanſtelden; terwyl, by de andere Verkiezing, de *Ouden* aanbleeven. Deeze laatſten werden Burgemeesters verzogt, op nieuw, in den Eed te neemen; zy weigerden zulks, ten oogmerk hebbende de drie andere te beëedigen. Hier tegen verklaarden zich de op nieuw verkoozene Gemeenslieden; doch begrypende, dat die Tegenverklaaring van weinig uitwerking zou zyn, of ten minſten de Stad aan een willekeurig beſtuur overlaaten, indien de drie door de andere Party verkoozen, in den Eed genomen wierden, beſloot men, gehoord hebbende, dat men deeze met geweld op het Stadhuis zogt te brengen, de Wagt in behoorelyken ſtaat van verdeediging te ſtellen, met last om niemand, buiten de Oude Regeering, op het Stadhuis toe te laaten. Dit hadt de gewenschte uitwerking. Terſtond ging men heen; en zeide de woelende Party aan, dat zy zich ſtil zouden houden, en Burgemeesters beſlooten de by beraade Stemming aangebleevene Gemeensmannen te beëedigen. Zo groot was het aantal der andere Party, dat, hadt dezelve kunnen goedvinden de Stemmen wettig uit te brengen, d Meerderheid gewis aan haare zyde zou geweest hebben.

XXXV. BOEK. 1786.

XXXV. BOEK.

1786.

Vergunning der Staaten aan de *Roomschgezinden* om Kerkhuizen te bouwen.

By deeze Stadstwist ſteekt op eene voorbeeldige wyze af de Vergunning der Staaten van *Overyſſel* aan de *Roomschgezinden* op plaatzen in *Enſchedés* nabuurſchap gelegen, *Henglo*, *Borne* en *Almelo*, om, naar hun goedvinden, zonder betaaling van eenige Recognitie, voor zich Kerkhuizen te bouwen. De Inwoonders van het eerstgemelde Dorp, de kosten van eene nieuwe Kerk niet kunnende goedmaaken, deeden eene Inzameling, en het bleek, dat hunne *Poteſtantſche* Landgenooten ruim zo veel als de *Roomschgezinden* hadden bygedraagen. Veele *Onroomſche* Eigenerfden deeden, tot een betoon hunner verdraagzaamheid, Boomen ten Timmerhout bekwaam, in hunne bosſchen vellen, tot dienst van de *Hengloſche Roomſche* Kerk; terwyl min vermogende Boeren dit Hout aan hunne *Roomschgezinde* Landgenooten, zonder eenige betaaling van vragt, bezorgden (*).

(*) *Post van den Neder-Rhyn* IX. D. bl. 983.

VA-

VADERLANDSCHE HISTORIE.

ZES EN DERTIGSTE BOEK.

INHOUD.

Friesland verandert van Maatregelen in de Staatsgeſchillen. Elf Volmagten verzetten zich tegen het Staatsbeſluit, het Regeerings Reglement van Leeuwaarden betreffende. Verklaaring van C. L. VAN BEYMA *deswegen. Brief van dien Heer aan zyne Hoogheid. Deeze Brief door den Stadhouder ter Staatsvergaderinge gezonden. Door de Staaten aan den Stadhouder weder toegeſchikt. De Staaten vorderen van den Prins, dat hy zich nader verklaare op het ſtuk der Stads Regeerings Reglementen, en het Regt van Verkiezing der Magiſtraatsperſoonen.* VAN BEYMA *ſchryft andermaal aan zyne Hoogheid. Antwoord van den Stadhouder aan de Staaten. Misnoegen te Leeuwaarden over dit Antwoord. Verzoek om Dagvaarding des Stadhouders. Dit verzoek afgeſlaagen. Regeerings Reglement door de Staaten, voor de Stad Leeuwaarden ontwor-* XXXVI. BOEK.

XXXVI. BOEK.

worpen, en bepaaling om 't zelve in te voeren. Aantekening van Oostergo daar tegen. Het Reglement ingevoerd. Schryven der Gedeputeerde Staaten aan Dokkum over het Regeerings Reglement. Adres van eenige Dokkummer Burgers aan de Stads Regeering. Vrugtlooze aandrang op het Stemregt door VAN BEYMA. Onlusten te Hindeloopen over de Stads Voorregten. Vonnis over den Kerkleeraar JOANNES BULTHUIS. Wapenhandel in Friesland voortgezet, en Vergadering der Genootschappen te Leeuwaarden. Veelvuldige Burger-Societeiten in Friesland. De Wapenhandelende Genootschappen en Burger-Societeiten met een ongunstig oog in Friesland aangezien. De Tweespalt groeit aan met den Tocht na Hattem en Elburg. Veelvuldige Verzoekschriften tegen het gebruik van Krygsvolk in Burgergeschillen. Door de Staaten verworpen. Afkondiging der Staaten, de Drukpers, de Nieuwspapieren, en het inleeveren van Verzoekschriften betreffende. Tegenkanting van eenige Steden. VAN BEYMA verzet 'er zich tegen. Misnoegen der Ingezetenen. De Burger Wapenhandel en de Genootschappen neemen toe. Wat deswegen te Franeker voorviel. De Hoogleeraar VALKENAAR door de Bezorgers der Academie geroepen. Scherpe Aanmerkingen over de gedaane Afkondigingen. Vrugtlooze poogingen om die Plakaaten afgeschaft of verzagt te krygen. 't Gevoelen der Staaten van Friesland over het gebruiken van Krygsvolk in Burgergeschillen. Antwoord

dier Staaten aan die van Holland op dit ſtuk. Nader ſchryven aan Staaten van Holland. Beantwoording dier beide Brieven door Staaten van Holland. Scherpe Aanmerkingen, by het voorleezen van deezen Brief, in de Vergadering van Holland Breedvoerig antwoord van de Meerderheid in Friesland. By Holland wordt deezen Brief ter zyde gelegd. Brief van de Minderheid in Friesland aan Staaten van Holland. Hoe deeze Brief by Staaten van Holland werd ontvangen. De Tweeſpalt in Friesland neemt toe. Stad en Lande niet geheel vry van Staatsbeweegeniſſen. In Groningen ontſtaat misnoegen over den geringen invloed der Taalmannen en Gezwooren Gemeente. Regeerings Geſteltenis der Stad Groningen. Voorſlag van Taalmannen en Gezwooren Gemeente by den Breeden Raad. Dezelve aangenomen; doch de uitvoering blyft marren. Zyne Hoogheid maakt eenige Veranderingen in de Regeeringslyst hem toegezonden. Taalmannen en Gezwooren Gemeente des kennis gegeeven. Adres van een aantal Burgers aan Taalmannen en Gezwooren Gemeente deswegen. Hun Verzoek, dat de Beëediging der door zyne Hoogheid benoemde Perſoonen geen voortgang zou hebben, toegeſtaan. Nader Vertoog der Burgeren, aandringende op de Beëediging der eerst verkoorenen. Laage trek om dit Verzoekſchrift veragtlyk te maaken. Hetzelve gaat met eene kleine Meerderheid door. De Beëediging voortgezet. Hoe, deswegen aan zyne Hoogheid kennis gegeeven. Adres der Burgerye ter Tekening gelegd om het

XXXVI. BOEK.

Stads Regeerings Reglement te herzien, en de Burgery op te roepen. Taalmannen en Gezwooren Gemeente zoeken ten Landdage geroepen te worden. Daar toegelaaten. Hoe men in Herfstmaand op de Verdeediging van Groningen bedagt was. Beschikking op de scherpe Patroonen. Nadere schikking op den Wapenhandel. Gesteldheid des Wapenhandels in de Ommelanden. De Ommelanden op Herstel bedagt. Tweeledig Voorstel van DE SANDRA VELDTMAN, *wegens de Aanbevelingen, en Gecommitteerde Raaden, door het besluit des Voorzitters gewraakt. Aankantingen tegen dit Besluit. Zyne Hoogheid schryft aan de Misnoegden, en stelt de andere Party in 't gelyk. Antwoord aan zyne Hoogheid van de Misnoegden. Gevolgen daar van voor die Heeren.* DE SANDRA VELDTMAN *by Vonnis, van den Landdag geweerd. Antwoord der Staaten van Stad en Lande aan eenige Geldersche Heeren Hun schryven aan Staaten van Holland over eene Bemiddeling, van geen vrugt.*

1786. *Friesland verandert van Maat regelen in de Staatsgeschillen.*

Friesland, een der Bondgenootschaplyke Gewesten, dat, zints den aanvang des Oorlogs met *Groot-Brittanje*, en de daar op volgende Beweegenissen in den Lande, ééne lyn met *Holland* getrokken hadt, den Wapenhandel, en wat men oordeelde der gezogte Grondwettige Herstelling bevorderlyk te weezen, begunstigde, zullen wy, ten deezen Jaare, van Party zien ver-

verwisselen. Eene ommekeer, die veelen verbaazend voorkwam, en welker zedelyke onmogelykheid zommigen beweerd hadden; toen, eenigen in den voorleden Jaare, het waagden te schryven, dat de Reis des Stadhouders en diens Gezins na dat Gewest, eene *Verzoening* en *Verbintenis* tusschen de *Prinsgezinden* en *Aristocraaten* ten oogmerke hadt, en te spellen, dat zé die zou bewerken. Het scheen hun onmogelyk, dat de Leden der *Friesche* Regeering, die zulke sterke taal, in veele Staatsbesluiten, gesprooken, over de Werkloosheid in den *Engelschen* Oorlog zo bitter geklaagd, wegens den onvolbragten Tocht na *Brest* zich zo onbewimpeld geuit, ten aanziene der Acte van Consulentschap, zich zo gevoelig getoond, op de verwydering des Hertogs VAN WOLFENBUTTEL zo zeer aangedrongen, en over de beantwoording des schryvens van den Koning van *Pruisen*, op een straffen trant gesprooken, en hunne gevoeligheid, wegens den Brief van zyne Hoogheid, in Sprokkelmaand des Jaars MDCCLXXXV, zo kragtig aan den dag gelegd hadden, op eenigerlei wyze zouden kunnen bewoogen worden om te veranderen van de maatregelen dus lange gevolgd, en doorgezet met eenen yver, zo groot en blaakende als men in een der Gewesten des Bondgenootschaps bespeurde (*). XXXVI. BOEK. 1786.

Doch

(*) *Post van den Neder-Rhyn* VIII, D. bl. 689. enz.

XXXVI. BOEK. 1786.

Doch wy hebben, in den loop van 's Lands Geſchiedenisſen, deeze voorvallen vermeldende, genoeg laaten zien, dat het, in *Friesland*, niet ontbrak aan Staatsleden, die verre waren van in te ſtemmen met de Meerderheid, en in geheel andere begrippen ſtonden ten aanziene van het Staatsbeſtuur. Hoe veel 's Prinſen Reis na en Vertoeven van eene maand in *Friesland* toebragt om dit gedeelte der Staatsleden te verſterken, en anderen te winnen, zo dat de Meerderheid in de Minderheid veranderde, zullen wy, door mangel aan beſcheiden, niet op ons neemen te bepaalen.

Elf Volmagten verzetten zich tegen het Staatsbeſluit, het Regeerings Reglement van *Leeuwaarden* betreffende.

Eer deeze ommekeer ſtand greep, ging het in *Friesland*, ten deezen Jaare, nog eenigen tyd op den ouden voet, en verdert het aanbelang der Verrigtingen, zo wel als de tydorde, dat wy 'er, in de eerſte plaats, van ſpreeken. — Den aanvang der poogingen in *Leeuwaarden* aangewend, om het Regeerings Reglement dier Stad, veranderd, en dat des Jaars MDCXXXVII herſteld te krygen, hebben wy vermeld (*). Het voortzetten en volvoeren ſtaat ons thans te beſchouwen. Tegen het Staatsbeſluit, om de Verkiezing der Magiſtraat aan den Stadhouder te laaten, het groot verſchil tusſchen de Staaten en de *Leeuwaardſche* Burgery, hadden zich Elf Volmagten ten ſterkſten ver-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* X. D. bl. 288. enz.

COERT LAMBERT VAN BEIJMA.

verzet, te weeten, de Heeren A. DE VRIESE Volmagt van *Hemelumen*, *Oldenphaart in Noordwolle*; P. E. VAN HARINXMA *thoe Slooten* en J. WIELINGA, Volmagten van de Grieteny *Lemsterland*; A. V. BOELENS Volmagt van de Grieteny *Stellingwerf Oosteinde*; J. ROORDA Volmagt van de Grieteny *Stellingwerf Westeinde*; R. VAN KLEFKENS, Volmagt wegens de Stad *Dokkum*, E. M. VAN BEYMA Volmagt wegens de Stad *Harlingen*; F. A. BERGSMA en F. HAITSMA, Volmagten van de Grieteny *Dantumadeel*; A. P. VAN SLOOTERDYK, Volmagt van de Grieteny *Idaarderadeel*, en COERT LAMBERT VAN BEYMA, Secretaris en tevens Volmagt van de Grieteny *Westdongeradeel*.

Verklaaring van C. L. van Beyma deswegen.

De laatstgemelde, die eenigzins aangemerkt mag worden als het woord voerende voor allen, die het gevorderde Regt van Verkiezing aan de Burgery van *Leeuwaarden* toekenden, beweerde, dat dit Regt haar niet alleen toekwam; maar zelfs, by het Reglement Reformatoir van den Jaare MDCCXLVIII, van nieuws was bekragtigd, en liet zich, dit ſtaande gehouden hebbende, op deezen nadrukly-ken trant hooren. —— „ Daar ik de „ onderhouding van dit Reglement, on-„ der de plegtige aanroeping van GODS „ heiligen Naam, bezwooren heb —— „ Daar U Ed. Mogenden, ja niet ſlegts „ alle Leden van Staat; maar ook alle „ Amptenaaren, zich met Eede verbon-„ den

XXXVI. BOEK. 1786.

„ den hebben *om niet te gedoogen, dat te-*
„ *gen dit Reglement worde geadviſeerd.* En
„ daar evenwel de Kwartieren der *Zeven-*
„ *wouden*, en Steden, by de Reſolutie van
„ den twintigſten October laatstleden
„ (MDCCLXXXV) als nog perſiſteeren;
„ en dus, naar myn inzien, handelen en
„ adviſeeren tegen het LVI Artykel van
„ het Reglement Reformatoir. —— Zo
„ moet ik, volgens myne Principes, ver-
„ klaaren in het begrip te ſtaan, dat de
„ Procureur Generaal deezer Landſchap-
„ pe, gehouden is, ter zaake voorz. het
„ *Regt van de Hooge Overheid te handhaa-*
„ *ven;* gelyk ik verder, al mede in ge-
„ volge myner Grondbeginzelen, my in
„ de harde noodzaake bevinde om te ver-
„ klaaren, dat ik de dus geadviſeerd heb-
„ bende Volmagten der gemelde Kwar-
„ tieren moet aanzien als vervallen in de
„ *Pœnale Sanctie* van het Reglement Re-
„ formatoir, en ſpeciaal derzelver Advi-
„ ſen, op dit punt, niet te kunnen re-
„ ſpecteeren, als Advyzen van een wet-
„ tig gedeelte van Staat. Reſerveerende
„ my verders het Regt niet alleen om
„ deeze ter Kwartiersboeken te inſeree-
„ ren; maar ook wel expres de faculteit
„ om my tegen het geadviſeerde der *Ze-*
„ *venwouden* en Steden, en der geenen,
„ die dit onverhoopt mogten volgen, ter
„ behoudenisſe onzer wettige Conſtitutie,
„ te adresſeeren daar ter plaatze, en te
„ handelen zo als het Regt der Natuure
„ en de Unie van *Utrecht*, en 's Lands

„ Wet-

„ Wetten en Reſolutien my zulks gebie- XXXVI.
„ den. of toelaaten te doen." — Deeze BOEK.
Tegenverklaaring, zo duidelyk inhoudende het verwyt van een inbreuk, door het 1786.
Staatsbeſluit op het Reglement Reformatoir gemaakt, werd nooit wederſprooken door hun, die daar toe, naar 't oordeel van den Heer BEYMA, geregtigd en verpligt waren; weshalven hy eene weezenlyke Overtreeding van de Conſtitutie voor toegeſtemd hieldt, naar den Regel, *wie zwygt, daar hy verpligt is te ſpreeken, ſchynt toe te ſtemmen* (*).

By deeze ſterke Tegenverklaaring liet die Yveraar voor de Burgerlyke Vryheid het niet berusten, weinig dagen laater zondt hy een Brief aan den Stadhouder, met nader ontvouwing zyner boven ſlegts aangeſtipte gevoelens, en ſtrekkende om de onwettigheid van de Opdragt der Regeeringsverkiezinge te ſtaaven. 't Geen over dien Brief in *Friesland* vervolgens voorviel, zal, behalven den inhoud zelve, ondanks de uitgebreidheid, de geheele invoeging wettigen. — „ De om- Brief van dien Heer aan zyne Hoogheid.
„ ſtandigheden, Doorlugtigſte en Hoog-
„ gebooren Vorst!" dus ſchryft hy,
„ waar in een aanzienlyk gedeelte myner
„ Medeburgeren zich bevindt; de ver-
„ pligting, die ik, als Volmagt ten Land-
„ dage, wegens *Westdongeradeel*, op my
„ ge-

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 1735. *Apologie of Verantwoording van* C. L. VAN BEYMA. *St. Omer* 1790.

XXXVII. BOEK. 1786.

„ genomen heb, om de Privilegien, Hand-
„ vesten, Geregtigheden, en oude loflyke
„ Costumen, te zullen voorſtaan en de-
„ fendeeren, zulks ik, naar myn Verſtand
„ en Conſcientie, ten gemeenen beste en
„ welvaaren bevinden zal te dienen, zon-
„ der affectie, gunst of ongunst.

„ De by my heilige Eed, dien ik ge-
„ daan heb om de Reglementen deezes
„ Landſchaps, ſpeciaal het Reglement
„ van den één en twintigſten December
„ MDCCXLVIII, in alle zyne Poincten
„ te zullen naakomen en onderhouden;
„ ja dat ik niet zal gedoogen, dat door
„ anderen eenige Propoſitien of Advyſen
„ worden uitgebragt, daar tegen in eeni-
„ ger maniere contrarieerende.

„ Deeze Conſideratien, boven en be-
„ halven de Algemeene Burgerpligt om
„ te zorgen, dat het de Maatſchappy wel-
„ gaa, en niemand, zonder Regterlyk
„ Onderzoek, uit zyn wettig Regt wor-
„ de gezet, noodzaaken my, om, in my-
„ ne Qualiteit, als Volmagt ten Land-
„ dage, deezen aan U D. Hoogheid te
„ adresſeeren.

„ Het kan U Hoogheid niet onbekend
„ zyn, dat de aanzienlykſten van *Leeu-*
„ *waardens* Burgers, zich ruim een Jaar
„ geleden, aan hunne Repreſentative Sou-
„ verainen, de Staaten van *Friesland*, by
„ een eerbiedig Adres, hebben vervoegd,
„ op fundament van geallegueerde rede-
„ nen verzoekende, *by het Privilegie van*
„ *Vrye Magiſtraats Verkiezing*, *hun*, *hun-*

„ *nes*

„ *nes ondanks, ontnomen, te worden gere-* XXXVI.
„ *ſtitueerd.* BOEK.

„ Dit Request, in handen van Heeren
„ Gedeputeerde Staaten geſteld zynde, 1786.
„ om den Staat te dienen van Præadvys,
„ heeft, naa veele maanden wagtens, eindelyk evenwel, in de Maand October
„ van dit Jaar (*), eenige oogenblikken
„ de Deliberatien van Heeren Gedeputeerden mogen occupeeren.

„ Dan, daar ik meen, dat deeze Deliberatien in U Hoogheids tegenwoordigheid gevallen zyn, zal U Hoogheid,
„ over het rype en ſerieuſe daar in, zelve
„ kunnen oordeelen. Het voor de Burgery van *Leeuwaarden* noodlottig gevolg derzelven is des niet te min geweest, dat de Opdragt der Magiſtraats
„ verkiezing, op den zes en twintigſten
„ December MDCCXLVIII aan U Hoogheids Heer Vader G. G. gedaan, buiten toeſtemming, ja tegen den expreſſen wil van die geenen, die dit voorregt voor het grootſte gedeelte bezaten, is verklaard, ja zelfs dat dit Regt
„ *a non Poſſeſſore*, buiten Conſent van
„ den Bezitter, aan U Hoogheid competeerende is geconſidereerd. — En dat
„ wel, zo als Heeren Gedeputeerden
„ zich,

(*) Naamlyk 1785; want deeze Brief is den 14 Dec. diens Jaars gedagtekend, en ſtelden wy, ter boven aangehaalde plaatze, dit breeder Berigt tot het Jaar, 't geen wy tegenwoordig beſchryven, uit: dewyl de Afloop in 't zelve eerst voorviel.

XXXVI. BOEK. 1786.

„ zich, tot myne verbaazing, hebben gelieven uit te drukken, *alleen* om dat „ deeze Opdragt van ter zyden door eene Staatsresolutie kan beslooten worden, te zyn toegelaaten of gewettigd.

„ U Hoogheid zal, volgens de inspraak „ van deszelfs eigen Geweeten, op dit „ oogenblik, oneindig sterker gevoelen, „ dan ik beschryven kan, welke de gevolgen zyn, die uit zulke Principes „ natuurlyk voortvloeijen. — U Hoogheid „ zal dus ligtlyk bezeffen, dat ik, die „ alle deeze gevolgen, in alle haare gevaarlykheid, my voorstelde, niet heb „ kunnen naalaaten, tegen de Resolutie „ op den twintigsten October MDCCLXXXV, „ ter Staatsvergadering, in myne absentie „ genomen, te protesteeren (*). — Maar „ U Hoogheid zal zich hebben moeten „ verwonderen, dat, niet tegenstaande de „ Burgery in *Leeuwaarden*, die door haare Stads Regeering plegtig opgeroepen „ was, aan de Heeren Staaten, op den „ jongstafgeloopen Landdag eene Deductie vol van de ontegenzeggelykste bewyzen, op de eerbiedigste wyze, heeft „ ingeleeverd; niet tegenstaande verscheide Leden van Staat verklaard hebben „ die Resolutie van den twintigsten October MDCCLXXXV, by nadere overdenking van agteren te beschouwen als „ niet overeenkomstig met het Reglement „ Re-

(*) Van dit Protest voegde de Heer BEYMA er een Affschrift nevens.

„ Reformatoir van den Jaare MDCCXLVIII, XXXVI.
„ dat, zeg ik, niet tegenſtaande dit al- BOEK.
„ les, de Meerderheid der Volmagten by ——
„ die Reſolutie, op den achtſten Decem- 1786.
„ ber MDCCLXXXV, heeft geperſiſteerd.

„ Eene Reſolutie, al wederom, die my
„ voorkomt vlak ſtrydig te zyn met het
„ LVI Artykel van het Reglement Re-
„ formatoir van één en twintig Decem-
„ ber MDCCXLVIII. Dit LVI Artykel
„ immers zegt, *dat alle Reglementen zul-*
„ *len blyven in haare volle kragt en vigeur,*
„ *voor zo verre dezelve niet worden gecon-*
„ *tvarieerd of veranderd by het nieuwe Re-*
„ *glement.*

„ Men zegge niet, dat, in dit LVI
„ Artykel, niet van Stads Reglementen;
„ maar van Provinciaale, wordt geſproo-
„ ken; want het is zeker, uit het XXVI
„ Artykel der LXXII Poincten Reforma-
„ toir, op den vyfden July MDCCXLVII,
„ door de Gecommitteerden uit de In-
„ gezetenen ter Staatsvergadering inge-
„ leeverd, en, ten zelfden dage, door
„ de Staaten gepubliceerd, dat 'er, ten
„ dien tyde, en in de ſtukken, waar uit
„ het Reglement Reformatoir is gevloeid,
„ wel deegelyk op het Regeerings Re-
„ glement der Stad *Leeuwaarden* is ge-
„ dagt. —— In dat XXVI Poinct im-
„ mers eiſchen de Gecommitteerden uit
„ doleerende Ingezetenen, dat men zich,
„ ten opzigte van de Steden, zal regu-
„ leeren naar de Reglementen van den
„ Jaare MDCXXXVII, laatende *Leeuwaar-*

XXXVI. BOEK. 1786.

„ *den* en *Franeker* by haare oude Reglementen; hier op heeft dus ongetwyfeld U Hoogheids hoogwyze Heer Vader, by het hervormen onzer Conſtitutie, noodwendig moeten denken; ja heeft daar op gedagt, door in het LVI Artykel van het Reglement Reformatoir, van den één en twintigſte December MDCCXLVIII, te bepaalen, *dat alle voorige Reglementen zullen blyven in haare volle kragt en vigeur, voor zo verre dezelve door deezen niet worden gecontrarieerd of veranderd.*

„ En zeer natuurlyk is dus de loop van het Reglement Reformatoir: want in de eerſte vyf en vyftig Artykelen van 't zelve worden alle die Pointen opgenoemd, welke U Hoogheids Heer Vader uit de Doleantien der Ingezetenen, en Conferentien van Gedeputeerden uit de Staaten, oordeelde verändering noodig te hebben, en daar op volgt dan het ſlot van het geheele Reglement in het LVI Artykel, waar by alle voorige Reglementen worden bevestigd; indien ze, door de bovenſtaande Artykelen, niet waren veranderd, terwyl het LVII en LVIII Artykel de middelen bepaalen, door welke deeze onverbreekelyke Wet onderhouden zal worden, zo als in het LIX Artykel de ſtraf tegen de overtreeding is vastgeſteld.

„ Zie daar, Doorlugtige Vorst! zo my voorkomt, zonneklaar beweezen, dat

„ het

„ het voorig Reglement van Regeering XXXVI.
„ der Stad *Leeuwaarden*, by de Staaten des BOEK.
„ Lands, niet hadt behooren noch mogen ——
„ worden veranderd, zedert den één en 1786.
„ twintigſten December MDCCXLVIII.

„ Zie daar, Doorlugtige Vorst! de re-
„ denen, die my, behalven het zo dui-
„ delyk en ontegenzeggelyk geavanceer-
„ de, in de Deductie der Burgerye, heb-
„ ben bewoogen, om tegen de Reſolutie
„ op den achtſten December, ten deezen
„ opzigte genomen, al weder te prote-
„ ſteeren, en te verklaaren, dat, myns
„ eragtens, de Volmagten, daar toe con-
„ curreerende, vielen in de termen van
„ de *rigide Pœnale Sanctie* van het LIX
„ Artykel van het Reglement Reforma-
„ toir van MDCCXLVIII.

„ Dus verre aan U Doorlugtige Hoog-
„ heid, de redenen van myn gedrag, en
„ van 't geen ik voor GOD betuige, ge-
„ meend hebbe niet te mogen naalaaten,
„ opengelegd hebbende, zo zal U Hoog-
„ heid daar uit ook zeker concludeeren,
„ dat ik hier mede, volgens myne Grond-
„ beginzels, aan mynen Eed geheel niet
„ voldaan hebbe.

„ Neen! Doorlugtige Vorst! Indien ik,
„ die waaragtig in die gevoelens ſtaa,
„ hier mede van de zaak afzag, zo zou
„ ik even ſchuldig blyven in myn eigen
„ oog, zo zou ik my, naar myn inzien,
„ even weinig ten jongſten Dage, voor
„ GODS onfeilbaaren Regterſtoel, kun-
„ nen verantwoorden, als had ik, deeze

XXXVI. BOEK. 1786.

„ zelfde gevoelens toeſtemmende, tegen „ dezelve aan, met de Concluſie inge„ ſtemd. — Ik heb immers GODS hei„ ligen Naam aangeroepen om te beloo„ ven, *dat ik niet zou gedoogen, dat door „ anderen tegen het Reglement Reforma„ toir wierd geadviſeerd.* Ik voel nog op „ dit oogenblik het gewigt van dien hei„ ligen Eed, en ik hoop dat gewigt ſteeds „ te blyven gevoelen, en daar aan, zo „ veel myn inzien van zaaken my toe„ laat, getrouw te blyven.

„ Ik moet dus *meer doen* dan *adviſee„ ren*, meer doen dan *proteſteeren*, ik „ moet dus *herſtelling zoeken* van het geen „ ik meen der Burgerye onwettig ontno„ men te zyn; ik moet deeze herſtelling, „ door alle mogelyke Conſtitutioneele „ Middelen, zoeken te bewerken.

„ En dus, Doorlugtige Vorst! kom „ ik het eerst tot U Hoogheid. — „ U Hoogheid, immers is met veele zo „ eminente Charges in myn Vaderland „ bekleed, om geene andere oogmerken, „ dan om het Gemeene Lands welzyn „ te bevorderen, om de Burgers en In„ gezetenen, der Leden en Deelen van „ dien, by hunne Regten, by hunne Vry„ heden, by hunne Privilegien, het zy „ generaale, het zy particuliere, te hand„ haaven en te beſchermen.

„ Wel aan dan Vorst! ik *ſmeek* — „ wat zeg ik? ik *eisch* van U Hoogheid, „ dat Hoogstdezelve zal oordeelen, of de „ Burgers van *Leeuwaarden*, van een Lid

„ dee-

„ deezer Provincie, in hunne Regten be- XXXVI.
„ nadeeld zyn, of niet? Hier toe neem BOEK.
„ ik de Vryheid de Deductie dier braave ——
„ en agtenswaardige Burgerye by Copy 1786.
„ aan U Hoogheid by deezen te doen
„ toekomen.

„ En gelyk ik niet twyfele of U Hoog-
„ heid zal met my inſtemmen; denk dan,
„ en denk met Vorſtlyke Grootmoedig-
„ heid, dat Burgers, (dat meer is,) dat
„ *Friezen*, en ('t geen alles zegt,) dat
„ *Leeuwaardens* Burgery, dat uwe Vorſt-
„ lyke Vaders Stadgenooten, worden ver-
„ kort in hunne Regten. —— En, om
„ wiens wille? — om Uwen wille, Vorſt!
„ die zo dikwyls en plegtig betuigt hebt
„ alles voor het behoud der Vryheid,
„ (die in een volſtandige bewaaring der
„ Regten en Privilegien, en nergens an-
„ ders, in beſtaat,) voor dit Volk over
„ te hebben.

„ Laaten dan thans, ô Vorſt! uwe
„ Daaden ſpreeken, laat gansch *Nederland*
„ zien, dat ze met uwe *Woorden* over-
„ eenkomen; herſtel den vryen Burger
„ by zyne oude Regten; de Staats Re-
„ ſolutie van den elfden Juny MDCCXLVIII
„ geeft aan U Hoogheid genoegzaame
„ Authoriteit om de Regeering by haare
„ wettige Conſtitutie te bewaaren, inge-
„ volge 't geen als toen door U Hoog-
„ heids Heer Vader is gereguleerd.

„ Is nu aan U Hoogheid deeze Au-
„ thoriteit verleend, en worden 'er, in
„ het ſtuk van Regeeringe, nooit Regten

XXXVI. BOEK. 1786.

„ geſchonken, of 'er worden wederkeerig wederom *Pligten* door opgelegd, „ dan ook is het U Hoogheids Pligt deze Authoriteit, ten zynen tyde, te gebruiken.

„ Zo dan U Hoogheid met my inſtemt, „ dan verzoek, ja dan eisch ik van U „ Hoogheid, dat Hoogstdezelve ook thans „ de Regeering by haare wettige Conſtitutie, dat is by het Reglement Reformatoir, en voorige daar by niet veranderde Reglementen, bewaare. Voldoe „ dan, Doorl. Vorst! in dit geval aan „ deeze Pligten; wat is grooter, wat is „ aangenaamer dan zyn Pligt te doen, „ voor al als het tegen eigen belangen „ ſtrydt?

„ Maar, wat zeg ik, tegen uwe eigen „ belangen ſtryden! Neen, ô Vorst! de „ Liefde van *Frieslands* Ingezetenen, van „ *Leeuwaardens* agtbaare Burgery, te hebben, is voor U Hoogheid, en deszelfs „ Huis, van het uiterst aanbelang. En, „ zo ooit eene daad van U Hoogheid „ daar in bevorderlyk zyn kan, het is, „ zo waar als een Opperweezen leeft, „ het is de edelmoedige teruggaave van „ dit Regt van Electie, het welk door „ den wettigen Eigenaar nooit is afgeſtaan.

„ Het is een bedrieglyk voorwendzel, „ het welk men misſchien U Hoogheid „ zal voorhouden, dat dezelve, quaſi ter „ Contemplatie van deszelfs Erven en „ Deſcendenten, van het Regt van Electie

„ in

„ in deezen niet vermogt af te zien. — XXXVI.
„ Men bedriegt U, Doorl. Vorst! door BOEK.
„ dit ſchynſchoon Argument. Indien het ——
„ Regt U Hoogheid niet toekomt, indien 1786.
„ het *onwettig* is opgedraagen, dan im-
„ mers geeft Gy, door de Herſtelling der
„ Burgerlyke Voorregten, niets *wettigs*
„ weg, dan immers benadeelt gy uwe
„ Vorstlyke Kinderen niet."

Onbeantwoord bleef dit dringend ſchryven des *Frieſchen* Staatsmans. Zyne Hoogheid kon zeker niet beſluiten aan den eisch, daar in gedaan, te voldoen. De Heer BEYMA vernam niets van de ontvangst, vóór dat hy, in Sprokkelmaand, in de Nieuwspapieren zynen Brief geplaatst vondt, onder een Artykel van het *Loo*. Korten tyd daar naa werd de oorſpronglyke Brief, onder geleide van eenen des Stadhouders, den twaalfden van Sprokkelmaand gedagtekend, ter Staatsvergaderinge van *Friesland* gezonden. De inhoud en openbaarmaaking daar aan gegeeven, door het zetten in de Nieuwspapieren, hadt zyne Hoogheid doen beſluiten, dien niet onder zich te houden; maar, by den aanvang des gewoonen Landdags, over te zenden; te meer uit aanmerking van den ſtaat waar in de raadpleegingen der Staaten, ten opzigte van de Stedelyke Reglementen in 't algemeen, en dat van *Leeuwaarden* in 't byzonder, zich bevonden, en de inhoud diens Briefs daar toe eene rechtſtreekſche betrekking hadt.

Deeze Brief, door zyne Hoogheid, ter Staatsvergaderinge gezonden.

XXXVI. BOEK. 1786.

Door de Staaten te rug gezonden aan den Stadhouder.

Staaten van *Friesland* handelden zonderling omtrent den Brief des Heeren BEYMA, dien zy *ongeleezen* te rug zonden, met nevensgaand schryven, waar aan de bynaam van *steekelig* niet ten onregte gegeeven wordt. Zy wilden de waare beweegredenen der Overzending niet onderzoeken; maar alleen zyne Hoogheid onder 't oog brengen, dat, om de Openbaarmaaking in Nieuwspapieren, (welke de Stadhouder als een reden van het zenden opgaf,) by hun geoordeeld was, dat de Brief, als hun allen bekend, niet eens op nieuw behoefde geleezen, en veel minder, daar dezelve aan zyne Hoogheid gerigt was, ten onderwerp hunner Raadpleegingen gelegd te worden. By de te rug zending lieten zy het den Prins over, om dien, zo hy het mogt goedvinden, te beantwoorden, of anderzins daar mede voor zich zelven te doen, als hy vermeende te behooren.

De Staaten verderen van den Prins, dat hy zich nader verklaare op het stuk der Stads Regeerings Reglementen, en het Regt van Verkiezing der Magistraatspersoonen.

Dan, wat den Brief, tot geleide geschreeven, betrof, uit deezen begreepen zy te moeten besluiten; of dat zyne Hoogheid niet overtuigd scheen te zyn van het volkomen Regt der Staaten van *Friesland*, in het vaststellen van Regeerings Reglementen voor de Steden; of dat hy scheen te twyfelen aan het Regt van Verkiezing der Magistraatspersoonen in de Steden, door hem tot heden uitgeoefend. „Daar, dus" vervolgen zy, op dat wy hunne eigene woorden gebruiken, „U Hoog„heids manier van denken over deeze

„twee

„ twee importante Materien, geheel niet duidelyk in deeze Misfive blykt, en het ons niet onverschillig is, omtrent dit alles in het onzekere te verseeren; naardien het eerste Punt de Souverainiteit des Lands direct ten onderwerpe heeft, en betrekkelyk het tweede Punt, de twyfelende wyze van uitdrukken, welke wy by U Hoogheid ontmoeten, zulk eene influentie op onze Deliberatien zou kunnen hebben, dat onze handelingen, naar gronden van Regt, en bevordering van goede Orde, omtrent het Stuk van de Stads Reglementen in 't gemeen, en dat van *Leeuwaarden* in 't byzonder, ook met opzigt tot U Hoogheid, natuurlyker wyze aanmerkelyke verandering zouden dienen te ondergaan, by onze finaale Besluiten op die geheele Materie; — zo hebben wy, naa rype Deliberatie, goedgevonden U Hoogheid te verzoeken, gelyk wy doen by deezen, om aan Ons, binnen den tyd van veertien dagen eerst komende, naa receptie deezes, te willen doen toekomen de *duidelyke Explicatie* van U Hoogheids gedagten omtrent *voorzeide twee Punten*, en wel byzonder omtrent het Regt van Electie; ten einde wy, naa het inkomen derzelven U Hoogheids denkwyze met de onze vergelykende, daar omtrent, invoege het gewigt en de aart der zaake dan zullen medebrengen, zodanig zullen handelen en resolveeren, als wy, ten al-

XXXVI. BOEK. 1786.

XXXVI. BOEK. 1786.

„ gemeenen nutte dienſtig zullen oordeelen. —— Wy twyfelen niet of U „ Hoogheid zal met gemak in ſtaat zyn, „ om in deezen, daar het werk der Steden-Reglementen, bereids eenigen tyd, „ zelfs in 't byzyn van U Hoogheid onze Deliberatien ſtoffe verſchaft heeft, „ en gewislyk ook de attentie van U „ Hoogheid zal bezig gehouden hebben, „ aan onze begeerte, op den bepaalden „ tyd, te kunnen voldoen."

VAN BEYMA ſchryft andermaal aan zyne Hoogheid.

De Heer VAN BEYMA, die, geduurende de raadpleegingen over den Brief des Stadhouders, in zo naauw eene betrekking tot den zynen ſtaande, volgens de Orders van den Lande, zich hadt moeten afzonderen, ſchreef, den uitſlag vernomen hebbende, aan zyne Hoogheid, dat hy, zonder merkelyke *Twyffelingen* te vinden, of te willen zoeken, in 's Prinſen Brieve, in tegendeel, denzelven als bevattelyk beſchouwde. Aangenaam was hem geweest de aandagt door zyne Hoogheid op zynen Brief geſlaagen; en diens gevoelen, dat dezelve betrekking hadt tot de Raadpleegingen der Staaten over de Stedelyde Regten in 't algemeen, en dat van *Leeuwaarden* in 't byzonder, gepaard met de betuiging, „ dat het beſtendig „ tot een der grootſte genoegens van „ den Vorst zou ſtrekken om alle de „ waare belangens der goede Ingezetenen, overeenkomſtig 's Lands Wetten, te „ handhaaven, en zo veel doenlyk te bevorderen," deedt hem gegronde hoop ſchep-

ſcheppen, dat zyne Hoogheid deeze betuiging, op het tegenwoordig geval toegepast, zou geſtand doen; en hy zich zelven ontſlaan van het gebruik van al zulke verdere Conſtitutioneele Middelen, als hem nog overig waren, om, volgens zyn gevoelen, aan zyn' Eed *om niet te gedoogen, dat aan de Conſtitutie en 's Volks Regten te kort gedaan wierde*, getrouw te blyven.

Antwoord van zyne Hoogheid aan de Staaten.

Blyken van misnoegen en geraaktheid droeg 's Prinſen Antwoord, zo van wegen den verkeerden zin, in welken Staaten van *Friesland*, zyns oordeels, de toezending des Briefs des Heeren VAN BEYMA hadden opgevat, als ter oorzaake van de daar uit genomene gelegenheid tot het doen van twee Vraagen, waar op zy, zo dringend, en met vaſtſtelling van zo korten tyd, Antwoord verzogten. Juist ten beſtemden dage kwam hetzelve; en hieldt omtrent het eene punt, betreffende de Verkiezing der Regeeringe in de byzondere Steden, de ſtellige en uitdruklyke verklaaring in, „ dat hy ver„ trouwde, en zich ten vollen verzekerd „ hieldt, dat het Regt der Magiſtraatsbe„ ſtellinge in de Elf Steden van *Fries„ land* aan hem wettig toekwam, en dus „ byzonder ook te *Leeuwaarden*;" doch, aangaande het andere Stuk, het Regt der Staaten van *Friesland* omtrent het vaſtſtellen van Reglementen op de Regeeringen, in byzondere Steden in 't algemeen, „ vondt hy zich bezwaard, om daar op,

„ en

XXXVI. BOEK. 1786.

„ en byzonder in zo korten tyd, zyn ge-
„ voelen bepaaldlyk te kunnen zeggen." Hoewel dit eenige twyfeling infloot, raakende dit Regt, betuigde zyne Hoogheid, egter, in 't flot des Briefs, „ geene zwaa-
„ righeid te maaken, ten opzigte van de
„ Stad *Leeuwaarden*, ftellig als zyn gevoe-
„ len te uiten, *dat hun Ed. Mogenden ge-*
„ *regtigd waren om aan die Stad thans*
„ *een nieuw Reglement te geeven* (*)."

Misnoegen te *Leeuwaarden* over dit Antwoord. Verzoekby het Hof om eene Dagvaarding des Stadhouders.

Binnen *Leeuwaarden* werd dit fchryven van zyne Hoogheid aan 's Lands Staaten niet rugtbaar, of het verwekte, onder de Ingezetenen, eene ongemeene beweeging. De Burgers, by Espels of Wyken, volgens gemaakte fchikking, vergaderd, hadden reeds hunne Gecommitteerden gelast, by eenen Brieve, van den Stadhouder te eifchen, „ dat hy van de Verkiezinge
„ zou afzien, dezelve aan de Burgery te
„ rug geeven, en haar by derzelver Regt
„ handhaaven." Geen antwoord was hier op ingekomen. Doch toen deeze *Leeuwaardfche* Burgers, uit het fchryven des Stadhouders aan Staaten van *Friesland*, diens gevoelen omtrent de Magiftraatsbefiellinge hunner Stad vernamen, en dat de Prins geenzins gezind was van het Regt, waar over het gefchil liep, vrywillig af te ftaan, overeenkomftig met der Burgeren gedaan verzoek, deeden zy een on-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 1736. Voor 't Jaar 1786. bl. 269—276. *Apologie of Verantwoording van* C. L. VAN BEYMA bl. 51. 243—256.

onvoorbeeldlyken ſtap. JAN UBLES DYKSTRA en LOLKE WESTERVELD, Burgers van *Leeuwaarden*, leeverden, uit naam hunner lastigende Medeburgeren, by het *Hof van Friesland* een Verzoekſchrift in, niets minder behelzende dan eene Dagvaarding van zyne Hoogheid, begreepen in deeze woorden, „ dat de „ Suplianten," (naa vooraf hun Regt ter Verkiezing beweerd, en het gehouden gedrag van zyne Hoogheid vermeld te hebben,) „ genoodzaakt waren zich te „ wenden tot hun Ed. Mogenden, zo „ als zy by deezen eerbiedig deeden, „ met zeer eerbiedig verzoek van hun „ Ed. Mogendens *Proviſie van Citatie* te„ gen den Prins Stadhouder, WILLEM „ DEN VYFDEN, woonagtig binnen „ *Leeuwaarden*, tot Relaxatie van het „ Regt van Electie der Magiſtrature van „ de Stad *Leeuwaarden*; voorts te aan„ hooren zodanige Eisch en Concluſie, „ als de Supplianten zullen doen, nee„ men, en gebruiken." XXXVI. BOEK. 1786.

Vyf Leden van den Raad, die men oordeelde, als Burgers van *Leeuwaarden*, in de zaak belang te hebben, moesten zich der Raadpleeginge, over dit vreemd klinkend Verzoekſchrift, 't geen door eenigen als een Vryheidsblyk van den ſchitterendſten aart aangemerkt, en door anderen, als een verregaande ſtoutheid en losbandigheid, gedoemd werd, onttrekken. De zeven overige Raaden bragten dit weigerend beſcheid uit. „ Het Hof ver„ klaart Dit verzoek afgeſlaagen.

XXXVI. BOEK.

1786.

„ klaart de zaak, ten Requeste gemeld, „ geen Object te zyn van de Ordinaris „ Juſtitie."

Regeerings Reglement door de Staaten voor de Stad *Leeuwaarden* ontworpen, en bepaaling om 't zelve in te voeren.

Middelerwyl ſloegen Staaten van *Friesland* de handen volyverig aan 't opſtellen en in orde brengen des nieuwen Regeerings Reglements voor de Stad *Leeuwaarden*, zo dat zy 't zelve den negentienden van Lentemaand in gereedheid hadden, en de drie Kwartieren *Westergo*, de *Zevenwouden*, en *Steden* vaſtſtelden, dat het voortaan die Stad ten rigtſnoer zou ſtrekken; ten welken einde de Heeren Gedeputeerden last kreegen, om 't zelve aan de Magiſtraat en Vroedſchap aldaar te doen komen, dezelve voorts op het Collegie te ontbieden, en, uit naam der Staaten „ van den Eed op het Re„ geerings Reglement, den negenden De„ cember MDCCLXVI gedaan, te ont„ ſlaan; en van hun den Eed op het nu „ gearresteerde Reglement af te neemen;" om de Bevelhebbers mede te beëedigen, met volmagt aan de Gedeputeerden, „ om, indien één of meer Leden der „ *Leeuwaardſche* Magiſtraat of Vroed„ ſchap, onverhoopt weigeragtig mogt „ zyn om den Eed op dit Regeerings „ Reglement af te leggen, de zulken te „ verklaaren, *ipſo facto*, vervallen te zyn „ van zyne of hunne Magiſtraats- of „ Vroedſchapsplaatzen, die terſtond zou„ den begeeven worden, door die gee„ nen, aan welken zulks, volgens dit Re„ geerings Reglement, toekwam.

Het

Het Kwartier van *Oostergo* bragt tegen deeze Vastſtelling een Aantekening in 't midden, daar op gegrond, dat het Regt van Verkiezing, ten aanzien van de Stad *Leeuwaarden*, als den Prinſe wettig toebehoorende, daar in werd onderſteld en aangenomen: eene onderſtelling, welke de Leden van dit Kwartier als aan bedenking onderheevig aanmerkten: waar om zy van oordeel waren, dat, vóór het geheel afdoen deezer gewigtige zaake, de Commisſie tot het vervaardigen van dit Stads Reglement mogt verzogt en gelast worden, om den Staat nader van berigt te dienen, omtrent het Regt van den Stadhouder in deezen. Aantekening van *Oostergo* daar tegen.

Men zette, des ondanks, het begonnen werk voort, en voerde, op den vier en twintigſten van Lentemaand, het nieuwe Stads Regeerings Reglement in. De *Leeuwaardſche* Magiſtraat en Vroedſchap vergaderde op 't Stadhuis, in den naamiddag, en toog van daar ſtaatlyk, door de vier Stads Boodens begeleid, na de Vergaderplaats der Gedeputeerde Staaten. De Voorzitter R. S. G. J. VAN BURMANIA RENGERS ontving dien ſtoet, en ontſloeg de Heeren van den ouden Eed, terwyl zy dien op het nieuwe Reglement afleiden: dan drie Leden der Vroedſchap, de Heeren Mr. R. H. VAN ALTENA, H. BALK, en Mr. C. COULON, weigerden denzelven; waar op zy van hunne Posten verlaaten werden. De nieuw Beëedigden trokken in den zelfden ſtaatly- Het zelve ingevoerd.

XXXVI. BOEK. 1786.

lyken optocht, als zy gekomen waren, weder na 't Stadhuis, en ontvingen, by dit te rugkeeren, even als in het heenen gaan, de gewoone Krygseerbewyzingen van de Hoofdwagt. — De Burger Krygsbevelhebbers op het Raadhuis zamengeroepen, kreegen door de Magiſtraat ontſlag van den ouden Eed, en deeden den nieuwen op het thans ingevoerde Regeerings Reglement. Zes Vaandrigs onttrokken zich hier aan, en werden ontſlaagen. Hier op geſchiedde de Afkondiging des nieuwen Stads Reglements van de puye van 't Stadhuis. Niet lang leedt het of de drie opengevallene Vroedſchapsplaatzen werden vervuld, door Heeren, die in handen des Voorzitteriden Burgemeesters, op het nieuwe Reglement, den Eed aflagen (*).

Schryven der Gedeputeerde Staaten aan *Dokkum* over het Regeerings Reglement

Onder de Steden in *Friesland*, waar men over de Stedelyke Regeerings Reglementen in bewerking was, telde men *Dokkum* (†). Gedeputeerde Staaten, tot het naazien der ingekomene ſtukken gelastigd, vonden het toegezondene van *Dokkum* zeer onvolkomen, onbepaald, en verzogten eene duidelyke opgave van de Regeering, omtrent deeze drie ſtukken. *Voor eerst*, in hoe verre het Reglement van den Jaare MDCXXXVII, zo als het lag, kon en behoorde naagekomen te worden. —— *Ten tweeden*, in welke Artykelen

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 277—282.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* IX. D. bl. 28.

den de Regeering, tot meerder klaarheid, eenige verandering verlangde. —— *Ten derden*, of 'er, naar het begrip der *Dokkumſche* Regeering, door verandering van omſtandigheden, of uit eenige andere redenen, eenige Verbreeding of Verandering in dit Reglement zou vereiſcht worden. —— Hier op begeerden zy, vóór 't einde van Sprokkelmaand, antwoord (*). XXXVI. BOEK. 1786.

In handen van twee Burgemeesteren en vyf Raaden uit de Vroedſchap werd deeze Brief ten onderzoek geſteld. Een aantal Burgers, die vervolgens een Genootſchap vormden, vergaderden om te raadpleegen over zaaken de Burgerlyke Vryheid betreffende. Ligt kunnen wy ons, de *Dokkumers*, in dit Tydperk, meermaals als vooruitloopende, beſchreeven, herinnerende, verbeelden, wat uit het handelen over deezen Brief moest geboo-ren worden. Zy vervaardigden een Adres aan de Magiſtraat en Vroedſchap der Stad, en gaven het over aan de Gelastigden tot het onderzoek des gemelden Briefs, hun voor oogen ſtellende, of het niet dienſtig zou weezen, eer de Regeering tot een Beſluit kwame over de Veranderingen, welke zy, ten nutte van het algemeen, noodig oordeelden, de gedagten van de gezamenlyke Burgers in te neemen. „ Immers meenden zy," dus Adres van eenige *Dokkumer* Burgers aan de Stads Regeering.

(*) De Brief was den 14 van Feb. 1786 gedagtekend.

XXXVI BOER. 1786.

dus luidt de taal dier Burgeren, „ op „ goede gronden te kunnen beweeren, „ (en zy konden niet gelooven, dat zulks „ door hun Ed. Agtb. zou in twyfel getrokken worden,) dat, in onze vrye „ Regeerings Conſtitutie, het Volk deszelfs behoorelyk aandeel hadt, om de „ Wetten te helpen beraamen, aan welke het zich wil onderwerpen. — Wel „ was waar, eenigen hadt het Volk uitgekoozen om het ganſche lichaam te „ repreſenteeren: om reden dat het niet „ dienſtig zou zyn, telkens dat groote „ Lichaam by een te roepen; maar deeze Repreſentanten waren tevens wel „ deegelyk door een Eed verbonden, de „ vaſtgeſtelde Wetten te handhaaven en „ te beſchermen; maar gansch niet om „ willekeurig nieuwe Wetten te formeeren." —— De wyze op welke deeze inroeping der Volksſtem veilig en in de beſte orde zou kunnen geſchieden, lieten zy gaarne der Regeeringe over; doch gaven in overweeging of het niet dienſtig zou zyn, dat de Regeering een Plan der begeerde Veranderingen ontwierp, dit den Inleeveraaren van het Adres in handen gaf; ten einde zy hunne Aanmerkingen daar op aan de Regeering vertoonden; en dat dan het Lichaam der Burgerye wierd zamengeroepen, om te verneemen of het die gemaakte Veranderingen kon goedkeuren. — Ten ſlot verklaarden zy zich ten ſterkſten tegen de gevolgen, „ welke mogten ontſtaan uit „ het

„ het vastſtellen van Wetten, waar in de Volksſtem niet erkend was (*).

De *Dokkumers* vorderden hier mede zo weinig, als de Heer VAN BEYMA, die het Voorſtel van *Oostergo* (†), by dat Kwartier in Bloeimaand herhaalde, en op het *Stemregt* aandrong, als eene zaak van welke niets minder dan het behoud der geheele Conſtitutie afhing, en wilde, dat, by een Staatsbeſluit, de zwaare grief, zyns oordeels, aan de Burgery van *Leeuwaarden*, en in dezelve aan ieder Bezitter van Stemregt in *Friesland* toegebragt, zou worden gebeterd, of wel dat de grondſlag, waar op de Beſluiten van Wyn- en Wintermaand des voorleden, en in Lentemaand deezes Jaars genomen berustte, openlyk en onwrikbaar werd aangetoond. Als mede, dat men eene Staatscommisſie benoemde, om met Commisſarisſen van den Hove, alle de nog in kragt zynde *Fundamenteele Wetten*, van Artykel tot Artykel, naa te gaan, en te onderzoeken, of, en welke inbreuken tegen dezelve, al ware het onbedagt, mogten zyn bedreeven, „ op dat," gelyk hy zich liet hooren, „ in deezen tyd, de *waare Conſtitutie*, „ en vooral het *gezegend Stemregt* (§) in vol-

XXXVI. BOEK.

1786.

Vruchtloze aandrang op het Stemregt, door C. L. van Beyma.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 283. en 399.

(†) *Zie* hier boven bl. 127.

(§) Over dit *Stemregt* werd, ten deezen dage, veel getwist en geſchreeven. Zie den *Post van den Neder-Rhyn* IX. D. bl. 1147. 1313. X. D. bl. 329-348. 453-464.

XXXVI. BOEK. 1786.

„ vollen bloei, by alle 's Lands Ingezetenen, herleeve, en herſteld worde; op dat „ een ieder onzer, ten zynen tyde ten „ graave daalende, of de Regeering verlaatende, met den vroomen SAMUEL, „ aan een ieder veilig moge vraagen; „ *Wiens Oſſe, wiens Ezel, (wiens Goed)* „ *heb ik genomen? Wien heb ik verongelykt? Wien verdrukt?* (*)."

Onlusten te *Hindeloopen* over de Stadsvoorregten.

Hindeloopen hadt desgelyks haar aandeel in de Regeerings-onlusten, klaagde, wegens wanvoeglykheden in de Raadzaal haarer Stad, en het gemis der vrye Stemming van Volmagten ten Landdage, haar onlangs ontnomen; te welker gelegenheid vier Regenten, die hier in niet wilden treeden, voor hunne Posten bedankten: te meer, dewyl zy geene Medeſtanders by de Regeeringsleden, of by de gegoedſten en bekwaamſten onder de Burgery vonden, in het voorſtaan en verdeedigen van 't geen zy als onvervreemdbaare Voorregten hunner Stad hielden. Het Stede Regeerings Reglement, op het aanſtellen van nieuwe Vroedſchappen, in de plaats der vier afgetreedenen, werd op zyn tyd niet agtervolgd; men hieldt het voor gebrekkig; en was het, zo men wil,

(*) *Apologie of Verantwoording van* C. L. VAN BEYMA bl. 53. en 257. Deeze hadt ook een ſcherp Protest ingediend, tegen de Vaſtſtelling, *dat de Volmagten ten Landdage het Regt toekomt om Regeerings Reglementen aan de Steden voor te ſchryven.* Zie ald. bl. 152. enz.

wil, door de meeste Regenten niet bezwooren. Een nieuw Stads Regeerings Reglement was 'er in bewerking, van 't welk zommigen eene ongunſtige verwagting koesterden (*).

Even min als andere tyden van heevig opblaakende Partyſchappe, was deeze tyd vry van het onvoegelyk gedrag eeniger Bedienaaren des Vrede ademenden Christlyken Godsdiensts, die den Leerſtoel misbruikten om het vuur van twist en tweedragt aan te blaazen; en in hunne plegtige Aanſpraaken aan het Opperweezen, op de aanſtootelykſte wyze, hun bitterheid uit te boezemen, tegen die in Staatkundige begrippen van hun verſchilden. Van den eenen zo wel als den anderen kant trof men maar al te veelen van die onverſtandige Yveraars aan, op dat wy hun met geen erger naam beſtempelen. — In *Friesland* ſtak deswegen uit JOANNES BULTHUIS, Leeraar onder de Hervormden te *Sneek*, die, volgens Vonnis van den Hove, op den Predikſtoel, zo in zyne Redenvoeringen, als in zyne Gebeden, wanneer hy den mond des Volks tot GOD behoorde te zyn, zich hadt uitgelaaten in bewoordingen, geſchikt om daar door aan de Gemeente bekend te maaken zyne byzondere Begrippen, omtrent Staatkundige onderwerpen; daar toe gebruikende verſcheiden plaat-

Vonnis over den Kerkleeraar J. BULTHUIS te *Sneek*.

(*) *Post van den Neder-Rhyn* IX. D. bl. 1062, 1161.

XXXVI BOEK. 1786.

plaatzen uit *Gods Woord*, biddende, voor zyne Hoogheid, drukte hy zich uit, *de Schutters hebben hem veel bitterheid aangedaan, beschooten en hem gehaat*; en wederom, *de Schutters hebben hem beschooten met Pylen in vuurigen Draaken venyn en wreed Adderen-vergif gedoopt.* Wanneer de Magistraat van *Sneek* deswegen haar ongenoegen aan dien Leeraar, by eenen Brieve, te verstaan gaf, met last om zodanige Uitdrukkingen en Beoordeelingen, die niet alleen onaangenaam waren aan de Toehoorderen; maar ook nergens anders toe konden dienen dan om Tweedragt in de Stad en Gemeente voort te planten, voortaan agterwege te laaten, vierde hy zich, wel verre van daar aan te gehoorzaamen, nog ruimer teugel; zeggende, daar hy zyne Voorafspraak nam uit EZECHIEL III: 17. 18, *Ik heb te veel eerbied voor dit Woord van den Leevenden* GOD; *te veel vrees om my schuldig te maaken aan uw Bloed; te veel Ontferming met uwe Onsterflyke Zielen, dan dat ik niet Vrymoedig en Onbeschroomd, dat Woord, dat* GOD *my in den mond gelegd heeft, tot U zou brengen, en Ulieden, van* GODS *wegen ernstig waarschuwen, zonder door laffe Menschenvrees daar van afgeschrikt te worden, of my aan laag Gevlei schuldig te maaken, op dat niet anders uw Bloed van myne hand mogt geëischt worden.* Vervolgens daar by voegende de woorden van JESAIA LVIII: 1. *Roept uit de keele en houdt niet in, verheft uwe stemme als eene Ba-*

Bazuine, en verkondig mynen Volke haare Overtreedingen, en den Huize Jacobs haare Zonden. En voorts; *zo handelden ook de Heilige Godsmannen, de Propheeten, de Apostelen onder het Nieuwe Testament. Hoe vrymoedig en getrouw waren zy niet in de Beſtraffing, zonder aanzien van Perſoonen, zie zulks in* STEPHANUS *Handel.* VII. *Die Voorbeelden wensch ik van verre na te kruipen;* GOD, *wensch ik, zal hier toe alle noodige Wysheid en Genade ſchenken, en met zynen vrymoedigen Geest my onderſteunen.* By herhaaling ſmeekte hy, *Sterk, den Prins Erfſtadhouder onder al dien hoon of ſmaad van een gedeelte eener ondankbaare of ontaarte Natie.* —— Het Hof verweesde dien Leeraar, in Grasmaand deezes Jaars, over die Uitdrukkingen, en het veragten der Bevelen zyner Wettige Overheid, in de boete van vyf honderd Goudguldens, binnen veertien dagen te betaalen, als mede in de kosten des Regtsgedings; met bevel om zich voortaan van dergelyke buitenſpoorigheden te onthouden, onder bedreiging van zwaarder ſtraffe; ten welken einde de Magiſtraat van *Sneek* gelast werd, om daar op een waakend oog te houden, en te doen houden (*).

XXXVI. BOEK. —— 1786.

De Burgerwapening was in *Friesland* zeer ongelyk. *Leeuwaarden, Franeker, Sneek* en *Dokkum*, ſtaaken hier in onder de Steden

Wapenhandel in *Friesland* voortgezet

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 489.

XXXVI. BOEK. 1786.

den uit. Ten Plattenlande wisten eenige Grietluiden, het oprigten van Gewapende Genootſchappen geheel te wederhouden, of in de beginzelen te ſmooren; doch, in andere Grietenyen vonden zy ſteun, en maakten grooten opgang. Sterkte ontleenden deeze veelvuldige Genootſchappen door derzelver Vereeniging, onder vaste Hoofden, die, als Gelastigden, te *Leeuwaarden* in den voorleden Jaare eerst zamenkwamen, en die Vergaderingen dikwyls herhaalden. Van de Herbergen *'t Zwarte Kruis* en de *Posthoorn*, de gewoone plaatzen hunner zamenkomſten kreegen zy den ſpotnaam van *Staaten van 't Zwart Kruis* of *van den Posthoorn*. Een ſchempnaam, over welken zy zich luttel bekreunden, die 'er openlyk voor uit kwamen „ Dat zy, met deeze hunne Wapening, geen ander oogmerk hadden, dan „ om het lieve Vaderland, in 't algemeen, en een ieder Woonſtede in 't „ byzonder, overeenkomſtig met 's Lands „ Wetten, zo veel mogelyk, tegen allen „ Binnen- en Buitenlandsch Geweld, te „ dekken en te beſchermen;" en beloofden, „ dat zy zich nimmer zouden laaten gebruiken tot het invoeren eener „ andere Regeeringsvorm, dan de waare Republicainſche, gegrond op de „ Conſtitutie deezes Lands."

en Vergadering der Genootſchappen te *Leeuwaarden*.

Veelvuldige Burgerſocieteiten in *Friesland*.

De zaak, welker voorſtand deeze Party in *Friesland* beoogde, werd niet weinig bevorderd door de Burger-ſocieteiten, van gelyken aart als wy te meermaalen ver-

vermeld hebben, dat in onze Vereenigde Gewesten toen grooten opgang maakten (*). In deeze Gezelſchappen, by de *Friezen* veelal *Fraterniteiten* geheeten, waar lieden, zonder onderſcheid van Rang, broederlyk zamenkwamen, handelde men, by het leezen der Staatkundige Schriften en der Nieuwspapieren, over de zaaken des Lands, met eene vrymoedigheid, welke vooral niet minder was dan men elders in die Volksvergaderingen gebruikte; aangemerkt der *Friezen* aart, en de Regeeringsgeſteltenis diens Landſchaps, meer dan eenige in de Bondgenootſchaplyke Gewesten, in eene Volksregeering by Vertegenwoordiging beſtaande. Geen Stad of Dorp van eenig aanzien, waar een Gewapend Corps was, of men vondt 'er ook een Societeitshuis. Te *Leeuwaarden*, waar, zo verre wy weeten, de eerſte Burger-ſocieteit, in den Jaare MDCCLXXXII, reeds was opgerigt (†), bragt men een fraaije Zaal in gereedheid om de Leden der Broederſchappe te ontvangen.

De Wapenhandelende Genootſchappen, en Burgerſocieteiten met een ongunſtig

In 'de eerſte hette des Yvers waren de toelagen, tot het oprigten der Gewapende Genootſchappen toereikende; doch 'er moest een middel bedagt worden om dezelve in ſtand te houden en uit te breiden. Dit veroorzaakte niet weinig overlegs.

(*) Zie onze algemeene Aanmerking hier over, in onze *Vaderl. Hist.* X. D. bl. 225—230.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* V. D. bl. 162.

XXXVI. BOEK.

1786.

legs. In de twee Plans om die Gelden by wyze van Lotery te vinden, ontmoetten zy, van hooger hand, eene te leurſtellende tegenkanting, die, gelyk wy reeds vermeld hebben (*), ten voorteken ſtrekte, van het ongunſtig oog, waar mede de Gewapende Burgermenigte, met de Burger-ſocieteiten zo naauw verbonden, by veelen van 's Lands Staaten beſchouwd werden.

oog in *Friesland* aangezien.

De Tweeſpalt groeit aan met den Tocht na *Hattem* en *Elburg*.

Het gebeurde omtrent het Regeerings Reglement te *Leeuwaarden*; het mislukken van dit middel tot Inſtandhouding der Gewapende Genootſchappen, in het Verbod der Loterye met den ongunſtigen naam van *zich aldus qualificeerende veresnigde gelegaliſeerde Vrycorpſen en Exercitie-Genootſchappen* beſtempeld, vergrootte de Partyſchap, en liet men niet naa daar over zeer heftig uit te vaaren. Onder het aangroeijen des misnoegens en des tweeſpalts viel in *Gelderland* de meermaals gemelde Tocht des Krygsvolks na *Hattem* en *Elburg* voor. Eene Gebeurtenis, die in *Friesland*, geene mindere Beweeging verwekte dan wy reeds in een en ander Gewest gezien en overwoogen hebben, en het Tydſtip mag heeten, waar op de groote Verandering in *Friesland*, ten aanziene van de thans zo betwiste Staatszaak, voorviel; ſchoon de bewerking, blykens de reeds aangeroerde voorvallen, in

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XI. D. bl. 325.

in dat Gewest, van vroeger dagtekening zy.

1786.

Geen plaats van eenig aanzien in *Friesland* of men was 'er werkzaam om het gebruiken des Krygsvolks, ter demping van Burgergeſchillen, te weeren. Reeds op den vierden van Herfstmaand hadden Gedeputeerde Staaten, uit negentien verſchillende Plaatzen, onderſcheidene Adreſſen, hier op ziende, ontvangen. Zy beſchreeven eene Buitengewoone Staatsvergadering tegen den twaalfden. De Verzoekſchriften binnen een kort tydsbeſtek door meer dan drie duizend Ingezetenen getekend, groeiden aan ten getale van drie en twintig. Veele Leden der Regeeringe in de Steden, telde men onder de Tekenaaren. Te *Sneek* liet de Regeering, by trommelſlag, bekend maaken, dat 'er in de Kerk voor ieder Burger een Verzoekſchrift aan de Staaten ter tekening lag, tegen het gebruik des *Frieſchen* Krygsvolks, en tot ſtuiting van alle gewelddaadige Middelen. In andere Steden, byzonder te *Franeker*, werden de Volmagten ten Landdage door de Regeering gelast, de zaaken daar heen te wenden, dat de Staaten overeenkomſtig met de Verzoekſchriften der Burgeryen beſlooten.

Veelvuldige Verzoekſchriften tegen het gebruik van Krygsvolk in Burgergeſchillen.

De uitſlag beantwoordde in geenen deele aan den wensch der Tekenaaren. Men zegt, dat de Verzoekſchriften, alle ſtrekkende om de Staaten van *Friesland* te beweegen, ter wederſtreeving van de Maat-

Door de Staaten verworpen

XXXVI. BOEK. 1786.

Maatregelen der *Gelderſche* Staaten, en tot het kiezen der tegenovergeſtelde zyde, met den veragtenden naam van *Flaarden* benoemd wierden, en dat men zich met de leezing van één vergenoegde, zonder 'er iets op te beſluiten. De Staaten bezeften, zeker te regt, dat die vloed van Adresſen uit den hoek der Genootſchappen kwam, en ſtelden daar by vast, dat deeze het 'er op gemunt hadden, om de klem der Regeering hun uit de vuist te wringen.

Afkondiging der Staaten, de Drukpers, de Nieuwspapieren, en het inleeveren van Verzoekſchriften betreffende.

Twee Afkondigingen der Staaten, op den vyf en twintigſten van Herfstmaand, wyzen onwederſpreekelyk uit hoe zeer deezen het op de Burger-ſocieteiten, en de Wapenhandelende Genootſchappen, gelaaden hadden. Zy verdienen, in derzelver voornaame inhoud, afgeſchreeven, hier plaats te vinden. De eerſte, de Drukpers, de Dag- en Nieuwspapieren, als mede het inleeveren van Verzoekſchriften betreffende, liep op deezen zin —— „ Alzo wy met aandoening, en tot ons innigst leedweezen, daaglyks bevinden; „ *Eensdeels*, dat veele der Couranten, en „ andere Nieuwspapieren, zo in *Holland* „ als elders gedrukt, en in deeze Provincie worden de ingevoerd, al dikwyls „ vervuld zyn met volſtrekte Onwaarheden, ook veele der weezenlykſte Gebeurtenisſen daar in niet zelden met „ bygevoegde, opgecierde, en verzonnene omſtandigheden, in een ten eenemaal verkeerd daglicht worden geplaatst,

„ en

„ en zulks overal met geduurige inmeng- XXXVI.
„ zels van de haatlykſte en hoonendſte BOEK.
„ uitdrukkingen en ſchandelyke lasterin- ——
„ gen, niet ſlegts ten aanzien van Particu- 1786.
„ liere Perſoonen, Amptenaaren, en Le-
„ den der Regeering, maar zelfs betrek-
„ kelyk geheele Collegien, en den Souve-
„ rain zelve, baarblyklyk ondernomen met
„ het verfoeilykſt oogmerk, om de zo
„ ongelukkig thans ſmeulende Oneenighe-
„ den in ons gezegend Gemeenebest aan
„ te kweeken, het zaad van Twist en
„ Tweedragt te zaaijen, en het zo noo-
„ dig Vertrouwen tusſchen de Regenten
„ en Ingezetenen, ware het mogelyk, al-
„ omme weg te neemen. — *Anderdeels*,
„ dat zommige Perſoonen; op het voor-
„ beeld van lieden in andere Provincien,
„ zedert eenigen tyd, hun werk maaken,
„ om alhier, op gansch ongewoone wy-
„ zen, over allerhande Onderwerpen, ook
„ de Regeering en het Beſtuur des Lands
„ betreffende, Requesten en Adresſen, te
„ ontwerpen en op te ſtellen; daar toe
„ Vergaderingen aan te leggen; maar ook
„ by de Woonihgen van Burgers en In-
„ gezetenen daar mede rond te loopen,
„ om elk en een ieder tot de Tekening
„ en Preſenteering daar van aan de Re-
„ geering, op allerhande wyzen, greetig te
„ maaken en over te haalen, ja zelfs, by
„ publieken Trommelſlag, daar toe uit te
„ noodigen.

„ Het welke alle omſtandigheden en
„ onderneemingen zynde, die nergens an-

„ ders

XXXVI. BOEK. 1786.

„ ders toe kunnen ſtrekken, dan om de „ waarheid, rust, en het goed vertrou„ wen in den Lande te ondermynen, en, „ in plaatze daar van, door leugenagtige „ en liefdelooze berigten en verhaalen, on„ rust en wantrouwen in te boezemen, „ en op die wyze den grond te leggen, „ tot eene verwarring, welke, zo GOD „ het niet genadiglyk verhoede, den ge„ wisſen ondergang van den Staat, bene„ vens de daar aan onafſcheidbaar ver„ knogt zynde dierbaare Panden van Vry„ heid en Godsdienst, ten onvermydely„ ken gevolge zal moeten hebben ——— „ Zo is 't, dat wy, het gewigt van dit „ alles inziende, en niets ſterker noch „ volyveriger dan het Welzyn van Land, „ Kerk en Ingezetenen, volgens de gron„ den onzer bezwoorene Conſtitutie, be„ hartigende, (hoe zeer het ook buiten „ ons bereik zy, dat kwaad, ten aanzie„ ne van het *eerſte Lid*, als uit andere „ Provincien zynen oorſprong hebbende, „ te ſtuiten,) egter niet hebben willen af„ zyn, om den voortgang en uitwerking „ daar van, zo allerverderflykst voor den „ bloei deezer Provincie, en aller Ingeze„ tenen waaragtig en duurzaam welzyn, „ zo veel in ons is, voor te komen en „ te beletten, door niet alleen onze goe„ de Ingezetenen daar tegen op het wel„ meenendst en nadrukkykst te waarſchu„ wen; maar ook elk en een iegelyk, op „ het ernſtigst, te verbieden, om zulke „ Onwaarheden, Lasteringen, en rustver„ ſtoo-

„ ſtoorende Berigten naa te drukken, en op die wyze de verdere verbreiding daar van te bevorderen: willende wy tevens aan elk en een ieder hebben geinterdiceerd en verbooden, zo als wy interdiceeren en verbieden by deezen, om eenige Geſchriften, in rym of on-rym, en onder welken naam het ook zyn mag, waar in de Handelingen van de Regeering der Republiek in het algemeen, of van deeze en andere Provincien, Steden en Landen in 't byzonder, worden getaxeerd, gepreezen of gelaakt, of waar in Regenten, Amptenaaren, en byzondere Perſoonen, in hun eer of reputatie worden gekwetst en beledigd, te maaken, te ſchryven of te drukken, of dezelve alhier gemaakt, geſchreeven of gedrukt zynde, te verkoopen, uit te ſtrooijen, divulgeeren, of te communiceeren.

XXXVI. BOEK. 1786.

„ Van gelyken interdiceeren en verbieden wy, om eenige Requesten, over welk Onderwerp ook, in publieke Huizen, of op andere Plaatzen, ter Tekening te leggen, daar toe Vergaderingen te houden, of met dezelve by de Huizen en Wooningen der Burgeren en Ingezetenen rond te loopen, of die, op de eene of andere wyze, tot de Vertekening daar van uit te noodigen, over te haalen, of te doen tekenen; laatende niet te min aan een ieder Ingezeten, en elk erkend Corpus deezer Provincie, volgens het aloud en

„ lof-

XXXVI. BOEK. 1786.

„ loflyk gebruik des Lands, de volkome-
„ ne vryheid om zich, (indien hy eenig
„ verzoek te doen heeft, of zich ergens
„ over bezwaard vindt,) op de gewoone
„ wyze en forme, en in behoorelyke uit-
„ drukkingen aan de Regenten te adres-
„ seeren."

Eene Afkondiging tegen de Gewapende Genootschappen.

Eene tweede Afkondiging, ten zelfden dage gedaan, betrof de Wapenhandelende Genootschappen, en bedoelde derzelver volslaagene Vernietiging. Staaten van *Friesland* gaven daar in te verstaan, uit Gedeputeerden en Raaden in den Hove Provinciaal vernomen te hebben, „ dat
„ hunne heilzaame Resolutie, ter begun-
„ stiging van den Wapenhandel (*), zo-
„ danig eene extensie begon te onder-
„ gaan, dat de gevolgen daar van, met
„ opzigte tot de rust van dit vry en ge-
„ zegend Land, by het Collegie en het
„ Hof niet langer met onverschillige oo-
„ gen kon worden aangezien, en zy, over
„ zulks, zich verpligt rekenden, den Staa-
„ ten onder 't oog te brengen, dat men
„ by genoegzaam alle de Exercitie-Ge-
„ nootschappen of Vrycorpsen was begon-
„ nen Gecommitteerden te benoemen, die
„ te *Leeuwaarden* te doen zamenkomen,
„ aldaar eene generaale Vergadering van
„ Gecommitteerden te formeeren, en in
„ dezelve te benoemen een Presidént en
„ Secretaris; in die Vergaderingen Com-
„ mis-

(*) Genomen den 19. Dec. 1783. Zie onze *Vaderl. Hist.* VI. D. bl. 352.

„ misſien te verleenen, binnen- en bui- XXXVI.
„ tenlandſche Correſpondentie te houden, BOEK.
„ circulaire Misſives af te vaardigen, en ——
„ aldus aan deeze Vergadering eene wee- 1786.
„ zenlyke exiſtentie te geeven, en zich
„ alzo tot een Lichaam te maaken. ——
„ Wyders aldaar te handelen over zaa-
„ ken van het uiterſte gewigt, en concer-
„ neerende de Hoogheid des Lands, zo
„ dat men zich zelfs onderling door ee-
„ ne formeele Acte hadt verbonden, de
„ Conſtitutie van deeze Provincie te zul-
„ len handhaaven, naar inhoud van den
„ ſchriftlyken Last der reſpective Genoot-
„ ſchappen aan hunne Gecommitteerden;
„ en zulks zonder kennis van hunne wet-
„ tige Overheid, en zonder het noodig
„ te agten daar op der Staaten Approba-
„ tie te vraagen. —— Dat zy Heeren
„ Gedeputeerden en van den Hove alle
„ deeze Handelingen aanzagen als recht-
„ ſtreeks ſtrydig met bovengemelde Re-
„ ſolutie; naardien de Exercitie-genoot-
„ ſchappen, door eene generaale Aſſocia-
„ tie over de geheele Provincie, zich
„ ten eenemaale onttrokken aan de Re-
„ geeringen der reſpective Grietenyen en
„ Steden. —— Dat zy, wyders, deeze Al-
„ gemeene Byeenkomſten van Gecommit-
„ teerden uit Gewapende Genootſchap-
„ pen beſchouwden als ſchadelyk voor de
„ Rust en goede Orde: om dat daar uit,
„ zo ooit uit iets, eene Regeering in ee-
„ ne Regeering te wagten ware; iets ten
„ eenemaale onbeſtaanbaar met de Vry-

XXXVI. BOEK. 1786.

„ heid en Veiligheid der goede Ingezetenen: waarom zy de Staaten aanraaden daar „ tegen de noodige Voorziening te doen."

De Staaten dit Voorſtel, door de twee Collegien van Politie en Juſtitie in *Friesland*, in rypen beraade genomen hebbende, en de kragt en gevolgen van dien met alle overtuiging gevoelende, vonden goed, gelyk zy ſpreeken, „ tot nut en „ heil van hunne Ingezetenen en Con„ ſervatie van de Rust en Voorſpoed „ des Lands aan alle de Exercitie-ge„ nootſchappen of Vrycorpſen, thans zyn„ de of namaals komende, te verbieden, „ om geene zamenkomſten van eenige, of „ alle, de Exercitie-genootſchappen, Ge„ committeerden uit dezelve, of eenige „ Generaale Vergadering, van welke na„ tuur ook, binnen *Leeuwaarden*, of er„ gens anders, meer te houden, of op „ te rigten: disfolveerende zy, over zulks, „ de Generaale Vergadering van Gecom„ mitteerden der Exercitie-genootſchap„ pen binnen *Leeuwaarden* gehouden; met „ Caſſatie en vernietiging tevens van alle „ Acten, Contracten, Conventien, en „ Reſolutien, by dezelve, of by eenige „ Exercitie-genootſchappen, aldaar of er„ gens onderling aangegaan of genomen.

„ Met wyder Verbod en Interdictie „ aan alle de Schutteryen en Genoot„ ſchappen in *Friesland* zich bevindende, „ of de Particuliere Leden van dien, om „ eenig daadlyk deel te neemen, of zich „ op eenigerlei wyze te laaten gebruiken,

„ of

„ of engageeren, in de Onlusten en On- XXXVI.
„ eenigheden, welke, tot hun grievend BOEK.
„ leedweezen, in andere Provincien ——
„ plaats hadden; veel min te onder- 1786.
„ neemen om tot hulp van eene of
„ andere Party aldaar uit te trekken, het
„ zy Gewapend, het zy Ongewapend,
„ buiten der Staaten uitdruklyk Con-
„ sent." —— Beide deeze Afkondigin-
gen ſtelden op de overtreeding van de
daar in verboodene Bedryven, Bannisse-
ment, of zwaardere Straffe aan den Lyve,
naar omſtandigheid van zaaken.

Zy gingen egter niet door, met ee- Tegenkan
ne meerderheid van *drie en veertig* te- ting van
gen *zeven en twintig* Stemmen in de on- eenige Ste-
derſcheidene Kwartieren, zonder dat, den.
in het Kwartier der Steden, *Dokkum*, *Leeuwaarden* en *Slooten*, 'er zich kragtig tegen verzet hadden. N. POSTHUMUS, Burgemeester van *Dokkum*, ſchroomde niet volmondig te zeggen, „ dat hy zy-
„ ne Stem voor deeze Stukken niet kon
„ geeven: daar dezelve eerder in *Venetien*,
„ dan in deeze vrye Republiek, ſcheenen
„ opgeſteld!" Deeze drie Steden zou-
den, met *Sneek*, *Franeker* en *Harlingen*, in het Kwartier der Steden, de Meerder-
heid hebben uitgemaakt; doch de Vol-
magten dier Steden waren by deeze Raad-
pleeging niet tegenwoordig (*). Dit hadt
ge-

(*) Men vindt Nieuwspapieren van dien tyd, welke de Volmagten deezer Steden tegenwoordig ſtellen; doch egte beſcheiden leeren ons, dat zy afweezig waren

XXXVI. BOEK. 1786.

gewis eene geheel andere rigting aan de zaak gegeeven: want, geſteld dat deeze Zes Steden *Kwartiersgewyze* eene Tegenverklaaring op die Publicatien gedaan hadden, zou, zo eenigen der *Frieſche* zaaken kundig willen, hier uit tevens het Regt zyn gebooren geworden, om de Afkondiging en Aanplakking daar van, in de onderſcheide Steden, te weigeren; naardemaal als dan, een Integreerend Lid der Souverainiteit, (te weeten een vierde Gedeelte,) zich tegen deeze Plakaaten zou verklaard hebben; en den Land-Kwartieren geenzins het Regt toekomt, om over het Kwartier der Steden te heerſchen; terwyl, in het tegenwoordige geval, aan *enkele Steden*, die 'er zich tegen aankantten, zo als aan *Dokkum*, de weigering dier Publicatien geenzins, volgens de gronden van het *Frieſche* Staatsregt, vryſtaat; om dat ieder Stad of Grieteny geenzins als een Integreerend Lid der Souverainiteit kan worden aangemerkt.

De

ren: om reden, dat de drie Heeren DE WENDT, RENGERS en E. M. VAN BEYMA zitting hadden in het Collegie der Gedeputeerde Staaten: daar nu deeze Afkondigingen, op Voordragt van dat Collegie, geſchiedden, oordeelde men, dat die Heeren daar over niet mogten zitten; terwyl de drie andere Volmagten, naamlyk de Heer ZWANENBURG van *Sneek* geweerd werd, om dat hy Lid was van het Genootſchap daar ter Stede; ENNEMA van *Franeker* was aldaar Lid Honorair van het Genootſchap, en J. VAN ALEMA, van *Harlingen* hadt de Requesten mede getekend. —— Men liet niet na de verwydering dier Heeren van die raadpleeging aan Kunst- en Vliegwerken toe te ſchryven.

1786.

De Volmagt van *Westdongradeel*, in het Kwartier van *Oostergo*, C. L. VAN BEYMA herhaalde, op de Voordragt deezer Publicatien, zyn Voorſtel in Bloeimaand gedaan (*); doch zonder eenige uitwerking. Gelyk ook zyn verzetten, nevens zyne Medeſtanders, tegen de Afkondigingen, niets baatte, en het geſchaapen ſcheen, dat hy, en zyne Vrienden, zich de ongenade der Meerderheid zouden op den halze laaden.

C. L. VAN BEYMA verzet 'er zich tegen.

De Afkondigingen baarden veel gemors onder de Ingezetenen van *Friesland*. Op zommige plaatzen was het misnoegen zo groot, dat, ter wederhouding van daadlykheden, bezadigdheid, bedaardheid en geduld den Volke moest worden ingeboezemd, door hun, op welken men het in die Afkondigingen 't meest gemunt hadt. Zulks kon, egter, niet beletten, dat die Publicatien, op een aantal plaatzen, werden afgeſcheurd.

Misnoegen der Ingezetenen.

Was de groote Vergadering der Wapenhandelende Genootſchappen te *Leeuwaarden*, ingevolge deezer Afkondiginge, vernietigd; die byzondere Genootſchappen in de Steden en ten Plattenlande verſterkten en vergrooteden zich niet weinig, ondanks deeze tegenkanting, ja ſcheen dezelve den yver tot Genootſchaps Vergaderingen, en den Wapenhandel aan te vuuren.

De Burger-wapenhandel en de Genootſchappen neemen toe.

Te

(*) Zie hier boven, bl. 131.

XXXVI. BOEK. 1786.

Te *Franeker*, by voorbeeld, werd een Burger-ſocieteit opgerigt, tot welke alle Dienstdoende en Honoraire Leden der Schuttery en van 't Genootſchap des Wapenhandels zich konden laaten intekenen. In laatstgemelde hoedanigheid begaven zich daar toe de Hoogleeraars J. VALCKENAAR, G. COOPMANS, en TH. VAN KOOTEN, welker eerſte de Vergadering met eene Redenvoering opende; 't geen by veelen niet weinig opſpraaks baarde. — Zints lang was te dier Stede de Wapenhandel met vlyt geoefend, en werd men thans bedagt, om, ter grooter volkomenheid, de behandeling des Geſchuts daar by te voegen. Eenigen der Letteroefenende Jeugd, die zich als Honoraire Leden van het Wapenhandelend Genootſchap hadden laaten inſchryven, zouden dit Artilleristen Corps tot ſtand brengen, en van de Stad één of meer Stukken ter leen vraagen. Men vondt hier in, nogthans, zo veel zwaarigheids, dat het agterwege bleef, en die jonge Heeren met het Lidmaatſchap, zo des Genootſchaps als der Burger-ſocieteit, zich vergenoegden. In eene kleine Academie-Stad, waar de Letteroefenende Jeugd by den Burger gehuisvest, natuurlyk veel invloeds heeft op de Bewoonders, groeide de partyſchap eigenaartig aan.

Wat deswegen te *Franeker* voorviel.

De Hoogleeraar VALCKENAAR voor de Bezorgers der Hoogeſchoole zagen de verſterking, welke de Burgerparty kreeg, door het voorbeeld der Hoogleeraaren, en den invloed der Studenten, met

met een zorglyk en ongunſtig oog aan; waar om zy te raade werden, in Wintermaand, den toenmaaligen Rector Magnificus VALCKENAAR voor zich te ontbieden, en hem te verzoeken alle gepaste middelen aan te wenden, om de Burger-ſocieteit, zo door de Hoogleeraaren, als door de Academie Burgers, te doen verlaaten. Een Voorſtel, dat, wél verre van gevolgd te worden, eene geheel tegenſtrydige uitwerking baarde. Althans onmiddelyk naa dat de Heer VALCKENAAR van dit onderhoud te rug kwam, deedt de Hoogleeraar in de Godgeleerdheid S. H. MANGER zich mede als Lid der Burger-ſocieteit opſchryven; en voeren zy voort met die Vergaderingen niet alleen by te woonen; doch, zo men verzekert, daar eene hoofdrol te ſpeelen. 't Welk aanleiding gaf tot de ernſtigſte gevolgen; maar, die in een naauw verband ſtaan met de Geſchiedenisſen des volgenden Jaars, in welke *Franeker*, wat *Friesland* betreft, boven alle Steden uitſteekt, en ook, op dien tyd, beter dan hier, zullen vermeld worden. XXXVI. BOEK. 1786. gers der Academie geroepen.

Het kon niet misſen of deeze Afkondigingen, te meermaalen met den haatlyken naam van *Bloedplakaaten* beſtempeld, veroorzaakten, toen ze in den Lande bekend werden, veele en zeer ſcherpe aanmerkingen. Men vroeg, „ Wie herkent, in deeze Staatsbeſluiten, die *Frieſche* Regenten, die, geduurende den loop van den „ jongſten *Engelſchen* Oorlog, zulke rus- Scherpe Aanmerkingen op deeze Publicatien.

XXXVI. BOEK. 1786.

„ tige en manlyke taal, in hunne Beſlui-
„ ten, voerden, zo onbedeesd voor Regt
„ en Vryheid pal ſtonden? die de ver-
„ wondering van *Nederland* tot zich trok-
„ ken, en de hooggeſchatte Voorwerpen
„ van Liefde en Eerbied waren van el-
„ ken *Fries*, die de duurgekogte Vry-
„ heid op haaren prys wist te ſchat-
„ ten? —— Zyn dit die zelve Regen-
„ ten, die, in hun ſchryven aan WIL-
„ LEM DEN V, in Sprokkelmaand des
„ Jaar MDCLXXXV, het *Vertrouwen hun-*
„ *ner Ingezetenen* met hunne *Eer* en *Goe-*
„ *den Naam* op eene hoogte ſtelden; in
„ dien zelfden Brieve het een *noodzaak-*
„ *lyk vereiſchte* in een Raadsman van den
„ Stadhouder, en dus nog veel meer in
„ de Regeerders der Provincie agten te
„ zyn, *dat hy de Genegenheid, de Agting*
„ *en het Vertrouwen der Natie beziite en*
„ *verdiene* — van eene Natie, van welke
„ zy onbewimpeld getuigen, *dat zy haa-*
„ *re eigene belangens kent*, —— die toen
„ *een groot Vertrouwen ſtelden in de Gevoe-*
„ *lens en Denkwyze* hunner Ingezetenen,
„ en zich, ter Verdeediging van hun ge-
„ drag by den Stadhouder beriepen op
„ eene *Algemeene Volksſtem?* Hoe zeer
„ is niet de gedaante der zaake veran-
„ derd! Toen werden de Volksklagten
„ in aanmerking genomen; toen luisterde
„ men na het beste gedeelte des Volks.
„ Nu, in tegendeel, worden, die gee-
„ nen, welken in *Friesland hunne eigene*
„ *belangens, de belangens der Natie kennen*,

„ van

„ even die zelfden, welken de Staaten
„ van *Friesland*, in eenen Brieve aan den
„ Stadhouder, uitdruklyk noemen *niet een*
„ *misleid, dom en verblind Gepeupel,*
„ maar *het beste, bedaardſte en verlicht-*
„ *ſte gedeelte der Natie* —— even die
„ zelfden worden nu, by openbaare Af-
„ kondiging uitgekreeten, als waren zy
„ *Verſtoorders van de Algemeene Rust* ——
„ *zulken die zich aan de Hoogheid des Lands*
„ *vergreepen hadden* —— *die eene Regee-*
„ *ring in eene Regeering zogten op te rig-*
„ *ten* —— en *wier Raadſlagen en Bedry-*
„ *ven te eenemaal onbeſtaanbaar waren met*
„ *de Vryheid en Veiligheid der goede Inge-*
„ *zetenen.*"

Men wilde dat zy, die in *Friesland*, door deeze uitdrukkingen, zo haatlyk gebrandmerkt waren, zich zouden troosten, met eene aanmerking, voorkomende in eenen Brieve dier Staaten aan zyne Hoogheid, „ In de daad, het valt niet moeilyk algemeene Beſchuldigingen, zo wel tegen „ enkele Perſoonen, als tegen een ge- „ deelte van eene Maatſchappye, ja zelfs „ tegen eene geheele Natie, aan te voe- „ ren; doch, hoe algemeener zy zyn, hoe „ minder dat ieder byzonder Lid zich „ dezelve behoeft aan te trekken. Het „ natuurlyk gevolg van zodanige Beſchul- „ digingen is verbittering, welke, in „ evenredigheid van de algemeenheid „ der Beſchuldigingen, zich ook algemeen „ verſpreidt." —— Men merkte op, dat

XXXVI. BOEK. 1786.

de algemeene en niets bepaalende uitdrukkingen, *conſidereeren wy*, *beſchouwen wy*, *onderzoeken wy*, *toetzen wy*, *ſchilderen wy*, *bezeffen wy*, *vestigen wy*, en *trekken wy* (*), niets afdeeden; en voorderde betoog, dat de door Staaten van *Friesland* gepreezene, aangemoedigde en goedgekeurde Genootſchappen, thans andere denkbeelden, andere oogmerken, andere grondregelen volgden, dan by hunne oprigting, en by hunne vestiging; dat Staaten van *Friesland*, of liever derzelver Meerderheid, nog dezelfde Maatregels volgden, nog dezelfde taal voerden, als geduurende den *Engelſchen* Oorlog. — En ontbrak het niet aan de zodanigen, die de Ingezetenen aanmaanden om zich te onttrekken aan, en te verzetten tegen Staatsbeſluiten, die, by herhaaling, den naam kreegen van *Venetiaanſche*; dewyl het *laaken* en *pryzen* der handelingen van de Regeering der Republiek in 't algemeen, of van eenige Gewesten en Steden in 't byzonder, als ſtrafwaardig werd afgekeurd (†).

Vrugtlooze poogingen om die Plakaaten

In de Vergaderingen der Burger ſocieteiten en Genootſchappen gaven die Publicatien veel ſtofs tot geſprekken, en aanlei-

(*) Deeze woorden ſlaan op eenen naa te meldenen Brief, door de Staaten van *Friesland*, aan die van *Holland* geſchreeven.

(†) *Post van den Neder-Rhyn* X. D. bl. 161. 348. 460. en 464.

leiding tot maatregelen om dezelve ingetrokken, of ten minſten veranderd, te krygen. Hier uit werden Adreſſen aan de Staaten gebooren, die het drukkende dier Afkondigingen met ſterke kleuren ſchilderden: doch 'er kwam weinig van. Men zag ze by de Staaten aan met hetzelfde oog als het Verzoekſchrift van C. L. VAN BEYMA, met zyne Mede vertegenwoordigers van het *Leeuwaarder* Vrycorps, ingediend, 't welk, onder andere drangredenen, om die hinderlyke Plakaaten weg te neemen, de zuiverheid van de oogmerken der Inleeveraaren aanvoerde, „ op dat geene aanleiding mogt gegeeven worden aan het Publiek, om de „ Welmeenenheid, de Betaamlykheid en „ Pligtmaatigheid hunner oogmerken in „ eenigen twyfel te trekken, en zy gezuiverd mogten worden van de vlek, „ als hadden zy iets beſtaan, waar van „ de gevolgen, by de Reſpectabele Collegien van Politie en Juſtitie van *Friesland*, met opzigt tot de Rust van dit „ vry en gezegend Land, niet langer „ met onverſchillige oogen konden aangezien, of als ſchadelyk voor de Rust „ en goede Orde moesten beſchouwd worden." —— Op 't zelve ontvingen zy het volgend afwyzend Antwoord; „ Is „ naa Lecture en Overweeging van voorſ. „ Requeste der Supplianten, (zich qualificeerende Gecommitteerden en Repreſentanten van het Vrycorps van *Leeuwaarden*,) goedgevonden en verſtaan, „ te

XXXVI. BOEK. —— 1786. afgeſchaft of verzagt te krygen.

XXXVI. BOEK. 1786.

„ te declareeren, dat hun Ed. Mog. de „ Reſolutie en Publicatie, waar van de „ Supplianten gewaagen, genomen en ge„ëmaneerd hebben, tot bewaaring der „ Rust, en bevordering van het Heil „ deezer Provincie, en daar by perſiſteer„ren; verwagtende, dat alle Ingezete„nen des Lands, zich, by aanhouden„heid, met die Betaamlykheid en Pligt„maatigheid zullen gedraagen, dat hun „ Ed. Mogenden daar over kunnen vol„daan blyven (*)." Hoe weinig aan deeze verwagting voldaan werd, zal ons Geſchiedblad van 't volgend Jaar ontvouwen.

't Gevoelen der Staaten van *Friesland* over het gebruiken van Krygsvolk in Burgergeſchillen.

Baarden deeze Afkondigingen in *Friesland* zo veel bevreemdings en beweegens, de Brieven, door de Staaten aan een en ander Gewest, over het gebruiken des Krygsvolks in de ontſtaane Burgergeſchillen, bragten dezelve uitwerkzels te wege. Wy hebben daaromtrent meermaalen het een en ander, in 't voorbygaan, aangeroerd, met toezegging eener volledige opgave, als wy dit Gewest bepaalder ten voorwerpe onzer beſchouwinge ſtelden; van deeze belofte moeten wy ons thans kwyten.

Antwoord der Staaten aan die van *Holland*.

Staaten van *Holland*, hun Beſluit omtrent het Krygsvolk te hunner Betaalinge ſtaande, aan die van *Friesland* vermeld heb-

(*) Dit viel voor op den 3 Maart 1787. *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 145. en 571. *Het Bevoerd Neder. land* X. D. bl. 38. en 39.

hebbende, met verzoek om dit Voorbeeld te volgen (*), kreegen een Antwoord op eene vreemde wyze ingerigt, en woordelyk van deezen inhoud; „ Wy hebben, „ naa aandagtige Lecture en herhaalde „ Deliberatien over den Inhoud deezer „ Misfive, en de redenen daar by hervoortgebragt, bevonden, (en willen desswegen onze gevoelens voor U Ed. Mog. „ niet verbergen,) dat 'er zich een ruim „ veld opende voor de Discusfien van „ verfcheide importante Materien, zo met „ opzigt tot het Staatsregt deezer Republiek, vergeleken met derzelver tegenwoordigen Toeftand, als de Verrigtingen van U Ed. Mog. en Vriendnabuurlyke Sollicitatien, om daar toe van „ onzen kant te coöpereeren.

„ Want confidereeren wy den aart en „ het beftaan van het Militaire Weezen „ in deeze Republiek;

„ Herdenken wy byzonder aan den „ Eed, die 't Krygsvolk deezer Landen „ aan de Generaliteit, aan hunne Betaalsheeren, aan hunnen tydlyken Territoriaalen Souverain, doet;

„ Onderzoeken wy de mogelykheid „ om met effect Bevelen af te vaardigen „ tot het doen of laaten op een anders „ Souverain Gebied;

„ Toetzen wy vervolgens daar aan „ de Verrigtingen van U Ed. Mog.;

„ Schil-

XXXVI. BOEK. 1786. *land op dit ftuk.*

(*) *Zie onze Vaderl. Hist.* XI. D. bl. 180.

XXXVI. BOEK. 1786.

„ Schilderen wy ons de veelvuldige „ Conſequentien, daar uit kunnende pro„ fueeren, zo wel voor de Republiek „ in 't gemeen, als voor ieder der Bond„ genooten in 't byzonder;

„ Bezeffen wy hier by den tegenwoor„ digen toeſtand van het Vaderland;

„ Vestigen wy ons oog op het geen „ aldaar gedaan en geduld wordt;

„ En trekken wy, eindelyk, dit alles „ tot één middelpunt zamen;

„ Dan, Ed. Mog. Heeren! dan wor„ den wy ten diepſten getroffen over den „ wankelenden ſtaat van ons Gemeene„ best; dan yzen wy over het vooruit„ zigt van het ſchroomlyke, dat het lie„ ve Vaderland kan overkomen.

„ Verwagt niet van ons, Ed. Mog. „ Heeren! dat wy, over de gewigtige zaa„ ken, hier boven opgegeeven, in detail „ zullen handelen, of ons in eene onder„ ſcheidene Beantwoording der Redenen „ en Motiven, in U Ed. Mog. Misſive „ en derzelver Bylaage voorkomende, in „ laaten zullen. — Wy zyn van denk„ beeld, dat de tegenwoordige tyden in „ 't geheel niet gefaiſoneerd zyn om dit „ te discutieeren, hier toe behoort tran„ quiliteit, en een onbevooroordeeld geest„ geſtel. —— Evenwel kunnen wy niet „ ontveinzen, maar met weinige woor„ den, en eene conduatheid, ons eigen„ tot U Ed. Mog. kennis te brengen, „ dat de redenen van Perſuaſie door U

„ Ed.

„ Ed. Mog. aangevoerd, om ons tot der-
„ zelver Reſolutie, houdende de opge-
„ geevene Orders aan derzelver Militie,
„ over te haalen, by ons die kragt van
„ overtuiging niet bezitten om ons daar
„ mede te kunnen conformeeren."

Van deezen Brieve lieten zy Staaten van *Gelderland* en *Utrecht* Afſchriften toekomen, nevens de Beantwoordingen der Brieven dier twee Gewesten, welke wy, voorheen van dezelve handelende, vermeld hebben. — Weinig dagen verliepen 'er, of Staaten van *Friesland* vatten weder de pen ter hand, om die van *Holland* te verſtaan te geeven, dat, hoe meer zy den tegenwoordigen toeſtand van ons Gemeenebest, met aandagt, beſchouwden, hoe meer zy over deszelfs Behoudenisſe bekommerd wierden, en hoe zich het denkbeeld, het ſchrikbaarend denkbeeld, meer mogelyk aan hun vertoonde van deszelfs aanſtaanden Ondergang; indien daar tegen niet alle uitvoerlyke middelen, zonder uitſtel, wierden aangewend. Zy hadden, zo uit de Briefwisſeling van hun Ed. Gr. Mog. en de Staaten van *Gelderland*, over het gebeurde te *Hattem* en *Elburg*, als uit de Brieven der Staaten van *Utrecht* aan die van *Holland*, over geen min gewigtige ſtoffen geſchreeven, nieuwe ſtoffe gekreegen om zich te ontrusten, en 't ergſte van het dierbaar Vaderland te vreezen. — Zy beeſden, wanneer zy aanſchouwden

Nader ſchryven aan Staaten van *Holland*.

tot

XXXVI. BOEK. 1786.

tot welk een hoogte de Onlusten en Geſchillen tuſſchen hun Ed. Gr. Mog. en meergemelde Gewesten reeds gereezen waren. Zy vermeenden, aan hunnen pligt, als Bondgenoot, te kort te doen, en zich tevens, zo wel voor 's Lands tegenwoordige Inwoonders, als voor de Nakomelingſchap verantwoordelyk te ſtellen, indien zy langer ſtille zweegen, en de gevoelens van hun hart aan de Bondgenooten, in tydsomſtandigheden als deeze, niet onbewimpeld openbaarden.

Op eene Inleiding van dien zorgwekkenden aart laaten zy woordlyk volgen. „ Wy bidden dan U Ed. Mogenden om „ met ons eens ernſtig te willen bedenken, of de Verwydering, welke 'er „ thans exiſteert, en die natuurlyker wyze, van dag tot dag, vermeerderen moet, „ binnen kort niet dat ongelukkig gevolg „ zal kunnen hebben, dat *Vreemde Mogenheden*, (hunne belangens daar in geconcerneerd agtende,) zich in die Geſchillen mengen, en veelligt tuſſchen „ Provincien en Provincien Party kiezende, tot daadlykheden komen, en het „ Tooneel des Oorlogs in de Gewesten van Ons Vaderland openen zullen; „ waar van het rampzalig einde niets anders zyn kan dan de Omverwerping „ der Zuilen van alle Welvaard, en de „ onherſtelbaare Verbreeking der Banden „ van het Bondgenootſchap, en gevolglyk de geheele Ondergang van onze voor-

„ voormaals zo bloeiende en gezegende Republiek. —— Gevaarlyke toeſtand! Akelig vooruitzigt! — des te verſchriklyker naar maate 'er zich meer waarſchynlykheid voor opdoet. XXXVI. BOEK. —— 1786.

„ En het is, uit aanmerking, Ed. Mog. Heeren! van alle deeze zo zeer dreigende Onheilen, van het hachlyk Tydſtip, 't geen wy beleeven, dat wy ons op het ſterkſte genoopt voelen, en niets gepreſſeerder hebben, dan ons tot U Ed. Mog. en de verdere Bondgenooten te wenden, aan dezelve de gedugte Situatie van zaaken voor te houden; en tevens met die ongeveinsde deelneeming, met die zuiverheid van inzigten, en met die blaakende Vaderlandsliefde, welke een waar Bondgenoot van dit Gemeenebest immer kan kenſchetzen, aan U Ed. Mog. gelyk mede aan Heeren Staaten van *Gelderland* en *Utrecht*, onze kragtigſte en welmeenendſte Mediatie en Tuſſchenſpraak aan te bieden, onder de plegtigſte verzekering, dat wy niets begeerlyker, niets heuchlyker voor ons zouden kunnen uitdenken, dan dat het Ons, onder den Zegen van GOD Almagtig, gebeuren mogt, om door het aanwenden van alle mogelyke Officien, en gerugſteund door den byſtand van andere Provincien, tot het zelfde gewenscht einde, den grond te leggen tot een *Reconciliatie*, welk alle Onluſten verbande, alle *ſchadelyke Buitenlandſche Influentie* afweerde, alle verder-

XXXVI. BOEK. 1786.

„ kinge verdreef, de harmonie en het „ vertrouwen onder alle de Bondgenoo„ ten deedt herleeven, de rust en kalm„ te in den Lande herstelde, den bloei „ en voorspoed der Inwoonderen van de „ Republiek bevorderde, en daar door „ het lieve Vaderland van den oever des „ verderfs tot den luister van voorige „ dagen te rug bragt.

„ Wy houden Ons van de Cordaat„ heid en Vaderlandsliefde van U Ed. „ Mog. te wel verzekerd, dan dat wy een „ oogenblik in twyfel staan, of U Ed. „ Mog, zullen deeze Offerte in het waa„ re licht beschouwen, en niet aarzelen „ om dezelve, als geen ander doel dan „ 's Lands Behoudenisse hebbende, te ac„ cepteeren."

Beantwoording dier beide Brieven door Staaten van *Holland*.

Afschriften deezes Briefs ontvingen *Zeeland* en *Overyssel*, als mede *Stad en Lande*. Onbeantwoord bleef het eerste zo min als het laatste schryven by Staaten van *Holland*, die te gelyk op beide bescheid gaven. Ten aanziene van den eersten Brief merkten zy op, dat het hun aangenaam zou geweest hebben een stipter Antwoord te hebben mogen ontvangen; doch, daar Staaten van *Friesland* verkoozen hadden zich op eene ingewikkelde wyze te uitten; oordeelden zy het onnoodig, daar zy op eene openhartige wyze hunne denkbeelden, aangaande de gesteldheid van zaaken in *Gelderland* en *Utrecht*, aan de Bondgenooten hadden opengelegd, mitsgaders de middelen door hun, naar hun vermogen, te werk gesteld

„ om

om een Burgeroorlog, met alle deszelfs akelige gevolgen, te voorkomen, in eene nadere Verdeediging te treeden, wegens hun opregt voorneemen om het vergieten van Burgerbloed, zo veel mogelyk, te beletten. Voorbedagtlyk wilden zy vermyden, alle Aanmerkingen, die op de min of meer vergezogte bedenkingen, op dit hun oogmerk zouden kunnen vallen. Meer was het hun te doen, om by die eenvoudige Beginzelen, ten nutte van de gemeene zaak, te volharden, dan om te treeden in *ſubtile diſcuſſien*, waar by men dikwerf het weezenlyk nut van het Vaderland uit het oog verloor. XXXVI. BOEK. 1786.

Met dit oogmerk bepaalden zy zich tot den tweeden Brieve. Wel gaarne ſtonden zy toe, dat zich in dit Gemeenebest veel ſchrikbaarends vertoonde. Die gewaarwording hadt hun genoodzaakt tot het neemen van zodanige maatregelen, om daar in, naar hun vermogen, te voorzien. Zy betuigden hun genoegen, dat Staaten van *Friesland*, met die van *Zeeland*, *Overyſſel* en *Stad en Lande*, meer of min, in die zelfde gedagten waren gevallen, en met hun hadden medegewerkt om de Troepen van den Staat niet te doen ſtrekken tot middelen, om, in dit gezegend Land, een Tooneel tot het vergieten van Burgerbloed te openen. Standvastig wilden zy hier in, en in alles, wat tot behoud der gemeene Rust ſtrekken kon, zamenſtemmen.

„Maar," vervolgen zy, en hier moe-

XXXVI. BOEK. 1786.

ten wy woordlyk afſchryven, „ dit onderſteld zynde, heeft het ons ten uiterſten verwonderd, dat U Ed. Mog. „ by derzelver laatſten Brief, ons hebben „ gelieven voor te draagen, als ſtaande „ *in hooggaande Onlusten en Geſchillen*, „ tusſchen ons en de Heeren Staaten van „ *Gelderland* en *Utrecht*; daar wy van „ zodanige Onlusten en Geſchillen, veel „ min van *hooggaande Differenten tusſchen* „ *ons en gemelde Heeren Staaten*, ter goeder trouwe, verklaaren niets te weeten; „ en dus ten uiterſten verwonderd zyn „ geweest, ontmoet te hebben U Ed. „ Mog. Voorſlag tot Mediatie van dezelve ons geheel onbekende Differenten: „ dewelke wy, derhalven, met al den „ verderen inhoud van de meergedagte „ U Ed. Mog. Misſive daar toe relatif, „ mitsgaders de *Vrees dat vreemde Mogenheden deel daar in zouden kunnen neemen, en tusſchen Provincien en Provincien Party kiezen*, zo als U Ed. Mog. zich gelieven uit te drukken, geheel boven „ het bereik van ons begrip verklaaren „ te zyn."

Ten bewyze, dat zy geene Geſchillen met Staaten van *Utrecht* hadden, voerden zy aan, dat deeze hun, nevens de verdere Bondgenooten, in jongst verloopen Wynmaand (*) hadden ingeroepen als Middelaars tot vereffening der Geſchil-

(*) Deeze Brief aan Staaten van *Friesland* was den 1 Nov. 1786. gedagtekend.

ſchillen in het *Sticht* plaats grypende. En konden derhalven, niet weeten, waarom-trent zy de Bemiddeling der Staaten van *Friesland* ten aanzien der Staaten van *Utrecht* zouden aanneemen. XXXVI. BOEK. 1786.

Wat Staaten van *Gelderland* betrof, maakten Staaten van *Friesland* wel melding van het gebeurde te *Hattem* en *Elburg*; doch vonden zy niets daar nevens gevoegd, waar uit zy zouden kunnen opmaaken, dat 'er eenige Geſchillen tuſſchen hun en de Staaten van *Gelderland* beſtonden, die een voorwerp der aangeboodene Bemiddeling zouden kunnen opleeveren.

„ 't Is waar," gaan zy voort, „ uit „ de door ons aan U Ed. Mog. gecom„ municeerde Briefwisſeling met hooggemelde Heeren Staaten van *Gelderland*, „ kan aan U Ed Mog. gebleeken zyn, „ dat wy ten ſterkſten zyn getroffen ge„ weest over dat gebeurde; mitsgaders „ dat wy, ingevolge het bekende Ver„ bond van de *Unie* van *Utrecht*, ons „ verpligt hebben geoordeeld, de klag„ ten, door die van *Hattem* en *Elburg* „ aan ons geaddreſſeerd, als zynde een „ Lid van het voorz. Bondgenootſchap, „ te moeten examineeren; en tot dat „ einde van de Heeren Staaten van *Gel„ derland*, dien aangaande de noodige In„ formatien te verzoeken; ten einde te „ kunnen beoordeelen, of de voorzeide „ klagten gegrond, en dus de gereclaa„ meerde adſiſtentie aan de Ingezetenen

XXXVI. „ der gemelde twee ſtem in Staat heb-
BOEK. „ bende Steden, uit kragte van de voor-
„ zeide *Unie*, geaccordeerd zou behooren
1786. „ te worden.

„ Maar wy begrypen niet, dat U Ed.
„ Mog. deeze onze Demarche, dewelke
„ wy van alle onze Bondgenooten, en
„ dus van U Ed. Mog. insgelyks zouden
„ moeten verwagten, byaldien gelyke
„ Klagten over geſustineerde Verbreeking
„ van bezwoorene Privilegien, gepaard
„ met Militaire Aanvallen op gemelde
„ haare Steden aan Hoogstdenzelven ge-
„ adresſeerd waren geweest — dat, zeggen
„ wy, U Ed. Mog. deeze onze Demar-
„ che zouden ſchikken in den rang van
„ Onlusten en Geſchillen, die de tus-
„ ſchenkomst van U Ed. Mog., als Me-
„ diateurs, zouden vereiſchen.

„ In tegendeel, Ed. Mog. Heeren! wy
„ hebben zelven ons in deezen als Me-
„ diateurs tusſchen hooggemelde Heeren
„ Staaten van *Gelderland*, en de voor-
„ ſchreeve twee Steden, by onze Misſive
„ van den vierden September laatstleden
„ aangeboden. En het verwondert ons
„ dies te meer, dat U Ed. Mog. in
„ plaats van met ons tot een zodanig
„ heilzaam oogmerk, met alle vermogen,
„ te concurreeren; in tegendeel onze aan-
„ gewende Officien, tot vereffening van
„ Geſchillen, die gansch *Nederland* met
„ ſchrik hebben getroffen, by U Ed.
„ Mog. Misſive hebben kunnen goedvin-
„ den voor te ſtellen als pretenſe Onee-

„ nig-

„ nigheden, die de Intercesſie van U Ed. XXXVI.
„ Mog. als Mediateurs, *niet tusſchen hoog* BOEK.
„ *gedagte Heeren Staaten en gemelde twee* ——
„ *Steden; maar tusſchen Ons en hoogstde-* 1786.
„ *zelve Heeren Staaten, als twistende Par-*
„ *tyen*, zouden vereiſchen.

„ Wy willen gaarne aan het verlicht
„ Oordeel van U Ed. Mog. overlaaten,
„ of het voorz. Verbond van *Unie* kan
„ permitteeren, de zaak onder zodanig
„ eene gedaante te beſchouwen; en of
„ dat zelfde Verbond niet veel eerder
„ van U Ed. Mog. vordert, om als nog,
„ benevens Ons, Hoogstderzelver goede
„ Officien aan te wenden, om de hoog-
„ gaande Onlusten en Geſchillen, die
„ tusſchen de meergemelde Heeren Staa-
„ ten van *Gelderland* en de gevlugte In-
„ gezetenen der Steden *Hattem* en *El-*
„ *burg* ſubſiſteeren, uit den weg te rui-
„ men, en de Rust en Harmonie in die
„ Provincie te herſtellen.

„ Het is ook waar, dat Staaten van
„ *Gelderland*, onze Misſives, op het
„ voorſz. ſubject aan Hoogstdezelven ge-
„ addresſeerd, hebben beantwoord op ee-
„ ne wyze, waar op wy thans geene
„ Reflectien, die de aart der zaake an-
„ ders ryklyk aan de hand zou geeven,
„ zullen maaken (*); mitsgaders, dat
„ Hoogstdezelven de Orders door Ons
„ om-

(*) Zie deswegen te rug in onze *Vader. Hist.* XII. D. bl. 263.

XXXVI. BOEK. 1786.

„ omtrent de Militie, op onze Repartitie ſtaande, tot vermyding van het „ plengen van Burgerbloed, en de Beveiliging van onze eigene Provincie, gegeeven (*), in zodanig verkeerd dag„ licht hebben getragt te ſtellen, dat hetzelve met ons oogmerk, in geenen deele, kon worden overeengebragt. —— „ Maar, Ed. Mog. Heeren! wy hebben „ geene intentie altoos, om, over deeze „ verkeerde opvattingen, met hoogstgemelde Heeren Staaten van *Gelderland* in „ eenige Discuſſien te treeden, even weinig als wy als een Object van Mediatie zouden kunnen admitteeren het Regt, „ dat wy oordeelen onze Souveraine Provincie, zo wel als alle onze Bondgenooten, te competeeren over de Troepen, op onze en Hoogstderzelver reſpective Repartitien ſtaande, en door „ Hoogstdezelven reſpectivelyk betaald „ wordende; gelyk mede niet het Regt „ om dezelve te reclameeren, zo dikwyls „ wy dezelve Troepen, tot de beveiliging van onze eigene Provincie, meenen van nooden te hebben. —— Een „ oordeel, het welk, zekerlyk, aan niemand anders, dan aan iedere Souveraine Provincie alleen, kan competeeren, „ en waar van wy dan ook aan niemand „ anders begrypen eenige verantwoording „ verſchuldigd te zyn.

„ Wy

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XI. D. bl. 171. en 176.

„ Wy hebben, derhalven, den inhoud der voorſz. Brieven van de Heeren Staaten van *Gelderland* alhier met geen ander oogmerk, aangeroerd, dan om U Ed. Mog. te overtuigen, dat deeze Briefwisſeling, door U Ed. Mog. niet met derzelver gewoone accuratesſe geëxamineerd moet zyn geweest; om dat anders daar in geen ſtoffe voor U Ed. Mog. kon zyn gevonden, om, zo als U Ed. Mog. gelieven te zeggen, *zich te alarmeeren*, en *het ergſte van het lieve Vaderland te vreezen*; en dat wel uit hoofde, en ter zaake, van aan ons volſtrekt onbekende, *hooggaande Onlusten, die tuſſchen Ons, en de Heeren Staaten van* Gelderland *en* Utrecht, *gereezen zouden zyn.* —— Wy moeten, derhalven, herhaalen, dat het ons ten hoogſten aangenaam zal zyn, byaldien U Ed. Mog. in plaats van het Aanbod der voorſz. gansch onnoodige Mediatie, in tegendeel, met ons zullen gelieven te concurreeren, met Hoogſt-derzelver goede Officien, aan te wenden, ten einde de Onlusten en Geſchillen in *Gelderland*, alwaar dezelve weezenlyk plaats hebben, een einde te doen neemen.

„ Dit toch, begrypen wy, zal voldoen aan de verpligting die op Ons, en op alle Bondgenooten rust. —— De zaak der Steden *Hattem* en *Elburg* heeft een al te groot eclat, in deeze Republiek

XXXVI. BOEK. 1736.

XXXVI. BOEK. 1786.

„ gemaakt, om zich niet verpligt te oordeelen, als Bondgenooten, alle middelen „ in 't werk te ſtellen, om de Rust en „ Eendragt, in gemelde Provincie, tusſchen „ de Heeren Staaten en de Ingezetenen „ van *Hattem* en *Elburg* te herſtellen, „ en zal het ons, derhalven, tot het „ grootſte genoegen ſtrekken, eene gunſtige dispoſitie daar toe van U Ed. „ Mog. te mogen verneemen."

Scherpe Aanmerkingen by het voorleezen van deezen Brief in de Vergadering van *Holland*.

Een Brief, zo onbewimpeld het Regt der Volksſtem inhoudende, en daar voor pleitende, kon, by het voorleezen ter Staatsvergaderinge van *Holland*, allen niet even zeer behaagen. Men wil, dat *Amſterdam* in denzelven niet zou geſtemd, en één der Afgevaardigden dier Stad verklaard hebben; „ dat hunne Committenten gansch niet overtuigd waren, „ dat de *Unie* geſlooten was tusſchen *Re*„ *genten* en *Ingezetenen*; maar eerder ver„ meenden, dat dezelve alleen aangegaan „ was tusſchen *Regenten* en *Regenten*." — Waar op de Penſionaris DE GYZELAAR, gevoelig over het laag ſtellen der Burgeren, en het kleinagten der Volksſtemme, zou geantwoord hebben, „ hoe hy lang „ vermoed hadt, dat dergelyke Sentimen„ ten by de *Amſterdamſche* Regeering „ huisvesten; maar dat hy nooit gedagt „ hadt, dat zy daar voor openlyk in de „ Vergadering van *Holland* zouden heb„ ben durven uitkomen; dat men, om „ een Geſchil van die natuur te beſlis„ ſen,

„ fen, zich zou moeten vervoegen by XXXVI. BOEK.
„ die geenen, waar hetzelve behoorde,
„ te weeten by het Volk!"

Ontbrak het den Brief door *Holland* aan *Friesland* gezonden, geenzins aan *ſcherpheid*, by de ronde verklaaring van der Staaten gevoelens, het Antwoord, daar op ingekomen, mag *ſteekelig* heeten, en hadt eene uitvoerigheid, in het ontvouwen der meening van de Meerderheid, die het plaatzen van den geheelen Brief aan ons verbiedt, ſchoon wy, zo uit hoofde van de verklaarde denkbeelden dier Meerderheid, als ter oorzaake van 't geen daar omtrent geſchreeven is (*), en ter *Hollandſche* Staatsvergadering voorviel, niet kunnen naalaaten de voornaamſte trekken uit dezelve mede te deelen. 1786. Breedvoerig Antwoord van de Meerderheid in *Friesland*.

Zy merkten op de Ontvouwing der Punten in hunnen Brieve (†), toen maar even aangeroerd, agterwege gelaaten te hebben; „ dewyl de Discretie hun we-
„ derhieldt van 'er eenige Applicatien by
„ te voegen; ſchoon zy misſchien, min-
„ der Menagement gebruikt hebbende,
„ voor Staaten van *Holland* meer ver-
„ ſtaanbaar geweest, en beter binnen de
„ paa-

(*) De Dagpapieren in *Holland* ſpraaken zeer ongunſtig van deezen Brief; en heeft men het doen voorkomen, als of deezen 't by heftig uitvaaren lieten berusten, en dit Antwoord niet mededeelden. Zie de *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 1525; doch wy hebben 't zelve, althans in de *Hiſtoriſche Courant* van 30 Dec. en verv. gevonden.

(†) *Zie* hier boven bl. 156.

XXXVI. BOEK. 1786.

„ len van derzelver begrip zouden gebleeven zyn."

Thans hunne gedagten, over een en ander voornaam Punt, nader mededeelende, ſchreeven zy, „ Wanneer wy U Ed. „ Mog. voordroegen, dat de Zeven Ver„ eenigde Gewesten, behoudens het on„ derling aangegaan Bondgenootſchap, ie„ der in den Haaren Souverain zyn, en „ de eene Bondgenoot geen Regt van „ zeggen in 's anders Gewest heeft, dat „ wyders de aart en het beſtaan van het „ Krygsvolk deezer Landen zodanig is, „ dat het, door de Eeden, welke het „ doet, zo aan de Generalteit, als aan „ deszelfs Betaalsheeren, en aan den tyd„ lyken Territoriaalen Souverain, alwaar „ het in Garniſoen komt, onderſcheiden„ lyk en aan ieder in zyn regard verbon„ den, en gehoorzaamheid ſchuldig is. — „ Toen dit, zeggen wy, door Ons U „ Ed. Mog. onder 't oog gebragt wierd, „ hadden wy gehoopt, dat deeze zaa„ ken, in ons. Staatsregt alleszins ge„ grond, wel een oogenblik attentie en na„ denking by U Ed. Mog. zouden hebben „ veroorzaakt; wanneer U Ed. Mog. dan „ ook weldra, zonder Ons nader eclaircisſe„ ment in deezen benoodigd te zyn, ge„ voeld zouden hebben, dat U Ed. Mog. „ hun gehouden gedrag in 't algemeen, „ en inzonderheid met opzigt tot de Pro„ vincie van *Gelderland*, aan dat Staatsregt „ toetzende, het nimmer daar mede zou„ den kunnen overeenbrengen. Wyl daar

„ uit

„ uit, aan de eene zyde, klaar is, dat XXXVI.
„ noch U Ed. Mog., noch iemand der BOEK.
„ overige Bondgenooten, Regt van zeg- ——
„ gen en gebieden competeert, op eens 1786.
„ anders Souverain Territoir, even wei-
„ nig als om Verantwoording te vraa-
„ gen van die Souveraine Regeering,
„ over daaden, welke die meent, naar
„ omſtandigheid van zaaken, in dat Ge-
„ west, uit kragt van het Gezag, waar
„ mede zy bekleed is, te moeten uitoe-
„ fenen. —— En dat, aan den anderen
„ kant, U Ed. Mog. in hoedanigheid
„ van eene Provincie, op welke eenige
„ Troepen, in *Gelderland* in Garniſoen,
„ gerepartitieerd ſtonden, aan dezelve
„ met effect niet konden, en volgens
„ Regt, niet mogten geeven, eenige Be-
„ velen van doen of laaten op het Inde-
„ pendent Territoir van die Provincie,
„ aan welke deeze Troepen ten plegtig-
„ ſten by Eede verbonden waren tot ge-
„ hoorzaamheid, en om de Orders van
„ derzelver Regeering uit te voeren.
„ Want toch, hoe verre men het Regt
„ van Betaalsheeren op de Militie ook
„ zou begeeren te trekken, nimmer kan
„ het zo wyd gaan, dat Betaalsheeren
„ aan die Militie Bevelen zouden kunnen
„ geeven, waar door dezelve aan hunnen
„ Territoriaalen Souverain onnut, zo niet
„ gevaarlyk, ongehoorzaam tevens, en
„ openlyke verbreekers van hunnen ge-
„ presteerden Eed moesten worden. ——
„ En, evenwel, zulke Bevelen hebben

„ U

XXXVI. BOEK. 1786.

„ U Ed. Mog. zich veroorloofd in *Gel-*
„ *derland* en elders te geeven, niet al-
„ leen; maar zelfs, by circulaire Misſives,
„ de overige Bondgenooten tot gelyke
„ Demarches jegens de Troepen te hun-
„ ner Repartitie getragt te beweegen.

„ Dan, baarden in deezen de onbe-
„ ſtaanbaare Orders aan de Militie, ter
„ U Ed. Mog. betaaling ſtaande, nog
„ maar alleen ſtoffe tot klaagen! Hadden
„ U Ed. Mog. zich over het geheel in
„ de zaaken van *Hattem* en *Elburg* niet
„ gedraagen op eene wyze, die wy niet
„ durven gelooven, dat iemand, die eens
„ anders Bondgenoot is, zich ooit ter
„ naavolging zal begeeren te ſtellen, en
„ die daarenboven zo alleszins met Uwer
„ Ed. Mog. onlangs aangenomene Prin-
„ cipes onbeſtaanbaar is!

„ Immers daar U Ed. Mog. ſustinee-
„ ren in de verpligtinge te weezen, van
„ zich met zaaken, in andere Provincien
„ voorvallende, daadlyk te moeten be-
„ moeijen, wat bewoog dan toch U Ed.
„ Mog., toen de Onlusten in de boven-
„ gemelde Steden ſmeulende, genoegzaam
„ bekend waren, en de Wapening en
„ Verſterking dier Steden, ten einde den
„ Souverain feitlyk en met geweld tegen
„ te ſtaan, voor U Ed. Mog. geen ge-
„ heim meer konden zyn, om den mer-
„ kelyken tyd, die 'er nog tuſſchen ge-
„ weest is, vóór dat de Reſolutie der
„ *Gelderſche* Staaten om die Steden van
„ Garniſoen te voorzien, genomen wierd,

„ On-

„ onnut te laaten voorbygaan? Wat we- XXXVI.
„ derhieldt toch U Ed. Mog. van zich BOEK.
„ vooraf alle mogelyke moeite te geeven, ——
„ deeze allerbedenkelykſte Onderneemin- 1786.
„ gen, en daar uit voortſpruitende Onlus-
„ ten en Rampen, door gepaste midde-
„ len van Tuſchenkomst, als anderzins,
„ zo doenlyk, tegen te gaan en te pre-
„ venieeren? Wat belette toch U Ed.
„ Mog. yverig te waaken, en ernſtige
„ Meſures te neemen, tegen zo een aan-
„ tal Gewapende Perſoonen, welke, ten
„ einde men in gemelde Steden den Staa-
„ ten dier Provincie met vigeur het hoofd
„ zou kunnen bieden, van het noodige
„ voorzien, derwaards, van tyd tot tyd,
„ met eene genoegzaame publiciteit, ook
„ uit U Ed. Mog. Provincie, uittrok-
„ ken? Om niet eens te ſpreeken, van
„ de Ammunitie, en andere zaaken, tot
„ ſtyving dier geweldige Onderneeming,
„ van daar verzonden.

„ Of hadden U Ed. Mog. hun doel
„ getroffen, aan hunne verpligtingen vol-
„ daan, wanneer zy, toen deeze zaak
„ reeds geheel onherſtelbaar was, de Be-
„ werkers en Aanvoerders van alle die
„ Beweegingen in derzelver byzondere
„ Protectie namen?

„ Zulke Handelingen, zulke Toelaa-
„ tingen, mogen by U Ed. Mog. den
„ naam draagen, *van te ſpruiten uit een-*
„ *voudige Principes, ten nutte van de ge-*
„ *meene zaak, welke door U Ed. Mog.*
„ *naar vermogen, te werk geſteld zyn, om*

„ *een*

XXXVI. BOEK. 1786.

„ *een Burgeroorlog, met alle dezelfs akke-*
„ *lige gevolgen, te voorkomen* —— Wy,
„ voor ons, ſustineeren, dat U Ed.
„ Mog. juist zulke Principes gevolgd,
„ juist zulke Middelen gebezigd hebben,
„ als *met de gemeene zaak*, (waar door
„ wy verſtaan de *bewaaring van goede Or-*
„ *de, Rust, en Voorſpoed in den Lande*,)
„ volſtrekt onbeſtaanbaar zyn; doordien
„ ze *onder ſchyn van welmeenende Bemoey-*
„ *ing, eene daadlyke Partykiezing, en ee-*
„ *ne Overheerſching van den eenen Bond-*
„ *genoot op den anderen* aan den dag
„ leggen, en eenen gereeden weg baanen,
„ om veelen ſtrafloos, in vooruitzigt van
„ Uwer Ed. Mog. Protectie, de verre-
„ gaandſte Violentien te doen verrigten;
„ de Bondgenooten tegen elkander op
„ het geweldigst te indisponeeren, en
„ daar door de geheiligſte banden tuſschen
„ de Provincien van *Nederland* zodanig
„ los te rukken en te verbreeken, dat
„ derzelver herknooping zeer bezwaarlyk,
„ zo niet onmogelyk, wordt. — En heb-
„ ben U Ed. Mog. de Faculteit om dee-
„ zer wyze op de Souveräiniteit van een
„ hunner Bondgenooten te empiëteeren,
„ wat verhindert dan die zelfde Leden
„ van de Unie, om wederkeerig ten op-
„ zigte van U Ed. Mog., niet even het
„ zelfde te doen?"

Na een aantal vraagen, ſtrekkende om te onderzoeken, waarom *Gelderland*, ten opzigte van *Holland*, ten tyde van de door veelen wederſtreefde, en door Krygsvolk door-

doorgezette Burgerwapening, en het zenden van Krygsvolk na *Rotterdam*, ter dekking der Commisſie derwaards gezonden, niet het zelfde zou hebben kunnen doen als *Holland* nu, ten aanziene van *Gelderland* gedaan hadt? betuigen zy, „ wat „ U Ed. Mog. hier op zouden antwoorden, is ons onbekend; dan wy zouden „ vrymoedig daar op aanmerken, dat wy, „ de intentie van onzen Bondgenoot daar „ laatende, zyne verrigtingen even zo „ vreemd als gevaarlyk vinden, juist geſchikt om die Beroertens, welke hy „ voorgaf te willen prevenieeren, daadlyk te veroorzaaken."

XXXVI. BOEK. 1786.

Voorts vestigen Staaten van *Friesland* het oog op den tegenwoordigen toeſtand van het Vaderland, en op het geen *aldaar gedaan* en *geduld* wordt, en voeren als een groot bezwaar aan, „ Toen U „ Ed. Mog., weinig tyds geleeden, goed„ vonden, directe en ſtellige Orders aan „ alle de Troepen, op derzelver Repar„ titie ſtaande, af te vaardigen, om hun„ ne reſpective Garniſoenen te verlaaten, „ en zich binnen Uwer Ed. Mog. Pro„ vincie te verzamelen, (doch, zulks niet „ naar wensch gelukkende, daar toe Pa„ tent van zyne Hoogheid verzogt en „ bekomen werd,) kon deeze vreemde „ Demarche niet dan de bekommering en „ het wantrouwen in *Nederland* aanmerklyk „ doen aangroeijen: te meer daar U Ed. „ Mog. de noodzaaklykheid om alle die „ Troepen binnen *Holland* in Garniſoen

XXXVI. BOEK. 1786.

„ te hebben, ſlegts aandrongen, met eene generaale verzekering van het Preſſant Gevaar, en den Hoogen Nood, waar in zich die Provincie bevondt; zonder, hoe ernſtig daar op geſommeerd, eenige Opening waar in dat Gevaar, en die Nood dan in beſtonden, te willen geeven; aan welke Ouverture en Verantwoording U Ed. Mog. zich ook, tot nu toe, zorgvuldig hebben onttrokken. „ Wy zouden aan onze betrekking als een der Bondgenooten van dit Gemeenebest, zeer verre te kort doen, zo wy, by deeze gelegenheid, zweegen, en daar door eene daad zouden ſchynen te approbeeren, die, zo wy gelooven, in 's Lands Geſchiedenisſen geen voorbeeld heeft. —— 't Is waar, Uwer Ed. Mog. Provincie is de bloeijendſte, en wy hebben daar door U Ed Mog. tot onzen vermogendſten Bondgenoot; maar qualificeert dat Voorregt en het hier door grooter Aantal van Troepen op de Repartitie van *Holland* ſtaande, U Ed. Mog, om, zonder eenige voorafgaande Bondgenootſchaplyke Communicatie, een ſtap van dat aanbelang te doen? Een ſtap, di juist, om dat zo eene aanmerkelyke hoeveelheid van Krygsvolk ter betaalinge van U Ed. Mog. ſtaat, daar door te ſchroomlyker en te onverantwoordelyker is. Genomen, daar exteerde zulk een dringend Gevaar, als waar van U Ed. Mog. gewaagen, was het dan de ſchuldige pligt

„ niet

„ niet van U Ed. Mog. als van den ee- XXXVI.
„ nen Bondgenoot aan den anderen ge- BOEK.
„ weest, daar van de voldoenendſte Ope- ——
„ ning daadlyk te geeven? 1786.

„ Want was de vrees, die U Ed.
„ Mog. zo ſterk ſchynt te bezielen, voor
„ Geweld van buiten, dan is het eene
„ ongehoorde zaak, dat U Ed. Mog. de
„ Frontieren, en Landen van de Gene-
„ raliteit, geheel van Militairen ontbloo-
„ tende, de Magazynen en Arſenaalen
„ van den Staat *a l'abandon* laatende,
„ zich, op hunnen Provincialen Bodem,
„ met het grootſte deel van de Armée
„ in zekerheid ſtellen, en alle hunne ove-
„ rige Bondgenooten ten prooije laaten.

„ Of was 'er gevaar van binnenlandsch
„ Geweld? Dan eischt de aart van het
„ Bondgenootſchap, dat de Medeleden
„ daar van op 't ſpoedigst onderrigt, en
„ dat 'er onderling de efficacieuste mid-
„ delen geconcerteerd, en, met gemeene
„ kennisſe, uitgevoerd worden, om dat
„ onheil af te weeren.

„ Maar, Ed. Mog. Heeren! zou het
„ ook kunnen zyn, dat wy deeze gehee-
„ le Demarche van U Ed. Mog. uit een
„ verkeerd oogpunt tot nu toe beſchouwd
„ hebben? Zou misſchien al dat ſpree-
„ ken van Gevaar, al dat roepen van
„ presſanten Nood, waar door zo veele
„ Troepen op *Hollandſchen* Bodem dien-
„ den te verzamelen, ook een *Voorwend-*
„ *sel*, ook eene *Staatkundige Vinding* kun-
„ nen zyn, om voor ons en de overige

XXXVI. BOEK. 1786.

„ den van het Bondgenootſchap, Uwer „ Ed. Mog. waare oogmerken te bedek- „ ken? Om den Ingezetenen van *Neder-* „ *land*, door zulk een Alarmkreet, zand „ in de oogen te ſtrooijen?

„ Wat ontwerpen, wat bedoelingen „ U Ed. Mog. eigenlyk hebben, kunnen „ wy niet bepaaldlyk zeggen; dan dit „ weeten wy zeker, dat 'er, met betrek- „ king tot de Militie, thans in de Provincie „ van U Ed. Mog. liggende, onlangs iets „ is voorgevallen, het welk over deeze „ ganſche zaak geen gunſtig licht ver- „ ſpreidt."

Hier voeren zy aan de Bevelen door den Generaal Major VAN RYSSEL aan eenige Commandanten gegeeven om, op de twee eerſte Seinſchooten, hunne Regimenten marschvaardig te doen maaken, en op volgende Seinſchooten, te rukken *binnen de Provincie van Utrecht*, *zonder Territoir te ontzien*; als mede het ontheffen diens Generaal Majors van alle Verantwoording, dan aan hun Ed. Groot Mogenden; en het neemen van alle verdere gehoorzaamende Officieren en Gemeenen, nevens dien Generaal Major in derzelver Beſcherming, en vervolgen; „ Immers zo lang wy nog in het denk- „ beeld konden verſeeren, dat U Ed. „ Mog., uit vrees voor Gevaar, de Troe- „ pen te hunner Repartitie ſtaande, wil- „ den emploijeeren, tot beveiliging hun- „ ner eige Provincie, tot zo lang konden „ wy U Ed. Mog. beſchouwen als Bond-

„ ge-

„ genooten, die met voorbyzien der be- XXXVI.
„ langens van hunne Medeleden voor BOEK.
„ hunne eigene Behoudenisse alleen zorg- ——
„ den, en over zulks weinig voldeeden 1786.
„ aan die betrekkingen, in welke Bond-
„ genooten tot elkander onderling behoo-
„ ren te staan. —— Maar, daar wy nu
„ zien, dat U Ed. Mog. met dat ge-
„ deelte der Troepen van het Bondge-
„ nootschap, 't welk U Ed. Mog. voor
„ hun aandeel betaalen, en op voorgee-
„ ven van dringenden Nood, (die ner-
„ gens, zo veel ons bekend is, exteert,)
„ binnen derzelver Provincie hebben wee-
„ ten te krygen, zich daaden veroorloo-
„ ven, en aan die Militie Bevelen on-
„ derneemen te geeven, die, uitgevoerd
„ wordende, aan de Souverainiteit hun-
„ ner Medebondgenooten, de baarblyk-
„ lykste Atteinte toebrengen. —— Het
„ is te weinig gezegd — die de gehei-
„ ligste Regten, uit kragte van de Sou-
„ verainiteit ieder Provincie in den Haa-
„ ren competeerende, gewelddaadig aan-
„ randen; die eens anders Territoir open-
„ lyk schenden, en daar door de eerste
„ en voornaamste Gronden der Unie ver-
„ woesten, zo moet deeze stap van U
„ Ed. Mog. meer geagt worden *den Aan-*
„ *slag eens Vyands, dan de Daad eens*
„ *Bondgenoots te zyn.* —— Of de Stad
„ *Utrecht*, in de Onlusten, waar mede de
„ Provincie van dien Naam gefolterd
„ wordt, gelyk of ongelyk, wel of kwaa-
„ lyk gedaan hebbe, past ons in de te-

XXXVI. BOEK. 1786.

„ genwoordige tydsomſtandigheden nog „ niet te beſliſſen; ook doet zulks in „ deezen niet het geringſt af; naardien „ U Ed. Mog. (al was 't gelyk aan 's „ Stads zyde,) dan zelfs nog nimmer „ het Regt hadden, wilden ze als Bond„ genooten handelen, om eerst Troepen „ onder pretext van Zelfsbeveiliging, „ binnen hunne eigene Provincie te ver„ zamelen, en dan daar van een Employ „ te maaken, dat niets minder inhieldt, „ dan om het Souverain Territoir der „ Provincie van *Utrecht*, door het binnen„ rukken van dat Krygsvolk, te violeeren. „ En dat in een tyd, waar in U Ed. „ Mog. aan die zelfde Staaten van den „ Lande van *Utrecht*, welke Uw Ed. „ Mog. Mediatie en minnelyke Tusſchen„ ſpraak vroegen, zich daar toe niet on„ geneegen toonden."

Onder de zaaken *thans in ons Vaderland geduld*, bedoelden zy de voorbeeldlooze Licentie der Drukpers, en laaten zich daar over op deezen trant hooren. „ Dat een der beste, nuttigſte en „ dierbaarſte zaaken voor de Menschlyke „ Zamenleevinge, zo wanneer die mis„ bruikt wordt, kwaad, ſchadelyk en „ Landverdervend kan zyn, bewyst de „ tegenwoordige toeſtand van ons Ge„ meenebest, ten deezen opzigte, maar al „ te zigtbaar. —— Wy eerbiedigen zo „ zeer als iemand de edele Vryheid der „ Drukpers; maar wy verfoeijen even „ zeer om die dermaate te doen verbas-

„ te-

„ baseren tot losbandigheid, dat zy veel XXXVI.
„ eer gelyke na een ſtinkpoel, die dage- BOEK.
„ lyks overloopt van de vuilſte en kwaad- ——
„ aartige Leugens en Lasteringen; dan 1786.
„ na een bron, waar uit nuttige, leerzaa-
„ me, en de Natie naar waarheid Verlich-
„ tende, zaaken en gebeurtenisſen voort-
„ vloeijen. En dat het eerſte bereids
„ lange op verſcheidene Plaatzen in de
„ Republiek, en byzonder in Uwer Ed.
„ Mog. Provincie, volgens den ſterkſten
„ zin der gelykenisſe, waar zy bewyst
„ de Ondervinding te onloochenbaar, dan
„ dat het door iemand kan worden te-
„ gengeſprooken.

„ Dit alles geſchiedt, onder 't oog van
„ U Ed. Mog, in 't openbaar, zonder
„ verzwyging van den Naam des Druk-
„ kers en Uitgeevers, en gaat ſtraffoos
„ zynen onbelemmerden gang. —— Een
„ van beiden, Ed. Mog. Heeren! moet
„ in deezen plaats vinden, of dat U Ed.
„ Mog. deeze Land- en Burgerſtaat ver-
„ woestende Misdaaden, in Uwer Ed.
„ Mog. Provincie dagelyks gepleegd wor-
„ dende, *niet kunnen* of *niet willen* beteu-
„ gelen, of ſtraffen.

„ Is het eerſte waar, dan beklaagen
„ wy U Ed. Mog. hartlyk over de on-
„ gelukkige omſtandigheid, waar in de-
„ zelve zich bevinden; immers is een
„ Land, waar in de Regeering te zwak
„ of te bedorven is, om zulke Boosdoen-
„ ders door naar werken te geeven, der

XXXVI. BOEK. 1786.

„ uiterſte deerenis waardig! —— Maar „ is het tweede waar, dan vraagen wy „ rondborstig aan U Ed. Mog. wat de„ zelve met de Toelaating of Aanmoedi„ ging, (want dit is in deezen zin by „ een Souverain hetzelfde,) van zulke „ partydige, lasterlyke, en alleszins infa„ me Geſchriften bedoelen?

„ Of zullen onwaare en verdraaide Be„ rigten, (naar Uwer Ed. Mog. meening,) „ de Natie verlichten? Haar van nut zyn? „ Haare Vryheid bevestigen? —— Zal „ misſchien een drom Schotſchryvers het „ geſchikt werktuig zyn, om 's Lands „ Conſtitutie te regelen? —— Zal het „ tot heil der Natie ſtrekken, dat hunne „ Leden, (in welk een ſtand ook ge„ plaatst,) dagelyks gehoond en gelasterd „ worden? —— Zullen Ingezetenen hun „ geluk vermeerderd, hunne weezenlyke „ belangen behartigd rekenen, door dage„ lyks de kwaadaartigſte Inductien te moe„ ten ontvangen, dat de Regeerders des „ Lands, wier denkwyze niet naar den „ ſmaak der gehuurde Eerrooveren is, niets „ minder zyn, dan Onderdrukkers, Eed„ en Pligtvergeeters? — Of zullen de „ onophoudelyke aanblaazingen tot ſedi„ tieuſe beweegingen, 's Lands Inwoon„ ders, nyver, arbeidzaam en gelukkig „ maaken. — Zal het ongeſtraft voortduu„ ren van zulke Misdryven, het overal „ uitſtrooijen van zulke zaaden, de rust „ en veiligheid bewaaren? Het Land doen

„ bloei-

„ bloeijen? —— Zal misschien Verwar- XXXVI.
„ ring goede Orde; Oproer Voorspoed BOEK.
„ aanbrengen?

„ Gelooft niet, Ed. Mog. Heeren! dat 1786.
„ dit het merk draage eener welgestelde
„ Regeering, dat, om dus te handelen
„ een Souverain met luister, of, om dit
„ aan te zien, een Regtbank met ernst-
„ haftigheid, bekleed zy!"

Met de voordragt van dit alles vleiden zich Staaten van *Friesland* „ dat hun „ Ed. Mog. zich voldaan zouden houden „ met het licht, dat zy, om aan het be„ grip van hun Ed. Mog. te hulp te ko„ men, over de Meening van hunnen „ Eersten Brieve, en 't geen daar toe „ betrekking hadt, hadden moeten ver„ spreiden." — „ Gaarne," bekenden zy, „ daar van liever verschoond gebleeven „ te zyn: wyl het aan Bondgenooten al„ tyd kosten moest harde Waarheden te „ zeggen; dan de zonderlinge manier, „ waar op het Antwoord van hun Ed. „ Mog. gecoucheerd was, liet hun geene „ keuze over."

Ten opzigte der gedaane betuiging, in de Brieve der Staaten van *Holland*, *dat zy van Onlusten en hooggaande Differenten tusschen Hun en de Heeren Staaten van* Gelderland, *en* Utrecht, *ter goeder trouwe niets wisten*, merkten Staaten van *Friesland* op, „ Dat, al ware 't eens, (schoon „ wy zulks voor ons bezwaarlyk zouden „ kunnen gelooven,) dat U Ed. Mog. „ in het vreemd Idée geverseerd hadden,

XXXVI. BOEK. 1786.

„ dat ſoortgelyke Handelingen, als de „ Republiek U Ed. Mog. zints eenigen „ tyd, heeft zien verrigten, pligtlyk en „ overeenkomſtig met het geen Bondge„ nooten van elkanderen behooren te ver„ wagten, en aan elkanderen ſchuldig zyn, „ geweest waren; dan nog ſtaat het vast, „ dat U Ed. Mog. egter, by geene mo„ gelykheid, hebben kunnen ignoreeren, „ de onaangenaame Senſatie, welke Uwer „ Ed. Mog. Conduite de daar by belang „ hebbende Bondgenooten veroorzaakt „ heeft, de Verwydering en Argwaan „ die daar uit gebooren, en de Differen„ ten, die daar uit gereezen zyn."

Hier op voeren zy de ſterkſte plaatzen aan uit de Brieven door Staaten van *Gelderland* en Staaten van *Utrecht* geſchreeven, en roepen uit. „ Ziet daar een „ Lyst van Klagten en Beſchuldigingen „ tegen U Ed. Mog. en derzelver Han„ delingen, door de Heeren Staaten van „ *Gelderland* en *Utrecht* in derzelver „ Briefwisſeling met U Ed. Mog. in de „ Brieven aan ons en hun Hoog Mogen„ den, zo onbewimpeld ingebragt! Waar „ in U Ed. Mog. volmondig, en met al„ legatie van redenen, voorgedragen „ worden, (het ſmert Ons, dit te moe„ ten zeggen,) meer als een *gevreesden* „ *Vyand* dan als een *rechtſchaapen Bond*„ *genoot* deezer beide Provincien! Ter„ wyl die zelfde Heeren Staaten Onze „ en Hunner overige Bondgenooten Tus„ ſchenſpraak en Medewerking, tot weg-

„ nee-

„ neeming en bylegging deezer onderling zo hooggaande Geſchillen op het na- „ druklykst verzoeken; en aan welk ver- „ zoek wy meenden, dat de betrekking „ van Bondgenoot volſtrekt vereischte, „ dat wy gehoor gaven. —— Wel aan, „ Ed. Mog. Heeren! oordeelt nu zelve, „ of de Uitvlugt, waar mede U Ed. „ Mog. in hun Antwoord aan Ons, no- „ pens deeze Briefwisſeling, zich behel- „ pen, door naamlyk van dit alles eene „ compleete Onkunde voor te wenden, „ en Ons quaſie daar omtrent van Inaccu- „ ratesſe te beſchuldigen, niet alleronge- „ lukkigst, niet allervernederenst voor U „ Ed. Mog. zelve is? Dan, wy willen „ hier op niet ſterker appuyeeren."

XXXVI. BOEK. 1786.

Aan deezen Brief hegten zy dit, daar mede zeer overeenkomſtig, ſlot, „ Wy „ hoopen, dat U Ed. Mog. nog voor „ overtuiging vatbaar zyn, en, by eene „ nadere en bedaarde overweeging van „ dit alles, tot inkeer komende, toeſtem- „ men zullen, dat het nooit eenen Bond- „ genoot past, Overheerſching te oefe- „ nen, omtrent zynen Medebondgenoot; „ dat alle Oneenigheid en Tweeſpalt, zo „ die niet ras ophouden, ons weleer ge- „ zegend Land, ontwyfelbaar ten verder- „ ve zullen ſtorten, en dat het, over- „ zulks de onſlaakbaare Pligt van U Ed. „ Mog. is, om van alle verkeerde Maat- „ regelen afſtand te doen, en cordaat met „ derzelver Bondgenooten de handen in „ een te ſlaan, tot eene ſpoedige herſtel-

„ ling

XXXVI. BOEK. 1786.

„ ling van onderlinge Harmonie, Rust
„ en goed Vertrouwen; waar toe wy nog
„ onafgebrooken dezelfde pligtlyke Sen-
„ timenten koesteren, en gereed zyn,
„ van onze zyde, alles te contribueeren;
„ naardien wy vrymoedig durven betui-
„ gen, (en hier mede zullen wy deezen
„ eindigen,) dat wy niets anders, hoe
„ genaamd, buteeren, dan het Heil en
„ Geluk onzer Bondgenooten, en het be-
„ houd van het lieve Vaderland (*)."

By *Holland* wordt deeze Brief ter zyde gelegd.

Was het schryven van den Brief by *Holland*, op welken deeze ten Antwoord diende, niet eenstemmig toegegaan (†), de Staatsleden waren het ook geenzins eens over de wyze op welken men met deeze Beantwoording der Staaten van *Friesland* zou handelen. De Meerderheid hieldt de taal daar in gevoerd zo beledigend en hoonend voor *Hollandsch* Souverain, dat zy dit Stuk ter zyde stelde, en onwaardig keurde om in de Staats Aantekeningen plaats te vinden. Veel nogthans viel hier over te doen. De Ridderschap wilde den Brief Commissoriaal maaken; *Delft*, *Brielle*, *Enkhuizen* en

(*) Het was overtollig den Leezer onzer Geschiedenissen, by veele gedeeltens deezes Briefs, te wyzen na de plaatzen in *onze Historie* het aangeduide betreffende: alleen keuren wy noodig, hun, te deezer gelegenheid, aan te maanen, om het gebeurde, ten deezen jaare in *Holland*, *Gelderland* en het *Sticht*, te herleezen, en met den Inhoud te vergelyken.

(†) Zie hier boven bl. 170.

SICCO DOUWES VAN AIJLVA.

en *Medemblik* ſtemde hier in mede, en tegen het Beſluit. *Schiedam* en *Hoorn* verklaarden die voor Notificatie aan te neemen. *Amſterdam* kon geen ſtem uitbrengen, ſchoon 'er zes Afgevaardigden dier Stad tegenwoordig waren. De drie Penſionariſen VAN BERCKEL, VISSCHER en VAN DER GOES, waren met de Meerderheid, en oordeelden, dat men de Waardigheid van hun Ed. Groot Mog. niet moest compromitteeren, met een diergelyk Stuk over te neemen; dan de Burgemeester RENDORP, en de Raaden LAMPSINS en F. VAN DER GOES, omhelsden een tegenovergeſteld gevoelen, en wilden den Brief overgenomen hebben (*).

Onbehandeld bleef dit ſchryven van *Friesland*; doch vonden hun Ed. Groot Mogenden, zich welhaast in de noodzaaklykheid, om over dit onaangenaame Stuk, op nieuw te ſpreeken. Aanleiding hier toe gaf een Brief van de Minderheid der *Frieſche* Staatsleden (†), die zich

Brief van de Minderheid in *Friesland* aan Staaten van *Holland*.

(*) *Reſol. van Holl.* 19 Dec. 1786. *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 1525—1547.

(†) Deeze Minderheid beſtondt uit de onderſtaande Staatsleden, Stellers en Zenders van den onderſtaande Brief.

SICCO DOUWE VAN AYLVA, en COURT LAMBERT VAN BEYMA, Volmagten van *Weſtdongeradeel*.

HORATIUS ALLARDUS HIDDEMA VAN KNYF, Volmagt wegens den Adelyken Staat van *Ferwerderadeel*.

HECTOR LIVIUS VAN ALTENA, Volmagt wegens den Eigen-erfden Staat van *Oostdongeradeel*, uit *Oostergo*.

AREND

XXXVI. BOEK. 1786.

zich tegen den afgezonden Brief verklaard hadden, als geheel vreemd van de gevoelens daar in uitgedrukt. Zy wilden denzelven aangemerkt hebben als alleen voortgekomen van Staatsleden, welke zich in veele gevallen, en ook in dit, ſcheenen vereenigd te hebben, en tegen welker voorneemen en maatregelen de billykſte Vertoogen en ernſtigſte Waarſchuwingen voor nadeelige gevolgen, niets ſcheenen te kunnen uitwerken. Zy begeerden dat op hunne rekening niet geſteld zou worden een Brief, door die Staatsleden, ontworpen en bepaald, met zo veel verhaasting, dat de Leden der Vergaderinge zich met eene enkele Voorleezing van een zo uitgebreid Stuk in de Kwartieren hadden moeten vergenoegen, en daar op daadlyk hunnen raadſlag uitbrengen, zonder dat aan het wettig, en op de Conſtitutie der *Frie-*

AREND JULIANUS CAREL DE BEERE en ABRAHAM DE VRIESE, Volmagten van *Hemelumer Oldephaard* en *Noordwolde*.

REIN SMIT, Volmagt wegens den Eigen-erfden Staat van *Bildt* uit *Westergo*.

PIETER EDZARD VAN HARINXMA TOT SLOOTEN en JOANNES WIELINGA, Volmagten van *Lemſterland*.

JAN ROORDA, Volmagt van *Stellingwerf Westeinde*.

AYZO VAN BOELENS, Volmagt uit den Eigen-erfden Staat van *Stellingwerf Oosteinde* uit de *Zevenwouden*.

FOLKERT RIPPERDA en BAVIUS NAUTA, Volmagten van *Dokkum*.

JUNIUS VAN ALEMA, en EDUARD MARINUS VAN BEYMA, Volmagten van *Harlingen*.

HOITE ZWAANENBURG, Volmagt uit de Vroedſchap der Stad *Sneek*.

Frieſche Regeering gegronde verzoek om denzelven eenige uuren in beraad te houden, gehoor was gegeeven. Gelyk mede aan de Volmagten van *Weſtdongeradeel*, een Affchrift van den voorgeleezen Brief eiſchende, om, volgens het XXIII Art. van het bezwooren Regeerings Reglement van den Jaare MDCCXLVIII, over denzelven, in den haaren nader te beraadſlaagen, daadlyk was geweigerd, vóór dat dezelve herleezen en geboekt was. XXXVI BOEK. 1786.

Gelyk wy den voornaamen inhoud van het ſchryven der *Frieſche* Meerderheid opgaven, zullen wy ook het hoofdzaaklyke van dat der Minderheid overneemen; waar uit zal blyken, hoe lynrecht ſtrydig de denkbeelden in dat Gewest liepen. Inhoud van deezen Brief.

„ Wy zullen," luidt hunne taal, „ U Ed. „ Mog. niet zeggen dat wy, die den Oorlog „ vóór twee Eeuwen tegen den *Spaan*„ *ſchen* Dwingeland gevoerd, voor wet„ tig houden, die het Onzet van *Leyden*, „ in den Jaare MDLXXIV, wanneer PHI„ LIPS DE II. nog niet was afgezwooren, „ door *Zeeuwſche* Burgers uitgevoerd, „ aanzien voor den voornaamen grond„ ſlag onzer Vryheid, voor eene wettige „ Onderneeming, die door geene Souve„ rain van *Zeeland* kon of behoorde te „ worden tegengegaan; dat wy dus ook „ de Adſiſtentie door Burgers aan Bur„ gers, in deezen tyd verleend, niet al„ leen niet afkeuren; maar wy moeten „ zeggen, dat zelfs, indien U Ed. Mog. „ dit hadden zoeken te beletten, wy mis„ ſchien

XXXVI. BOEK. 1786.

„ ſchien U Ed. Mog. in dat zelfde licht
„ als *Bondverbreekers*, als *Vyanden van den*
„ *Staat*, zouden hebben moeten beſchou-
„ wen, in welk onze Medevolmagten U
„ Ed. Mog. by de door ons gecontradi-
„ ceerde Misſive, ſchynen te doen voor-
„ komen.

„ U Ed. Mog. zullen dus ligtlyk be-
„ grypen, dat, wel verre van U Ed.
„ Mog. gedrag, in deeze hachlyke tyds-
„ omſtandigheden, te beſchouwen, *als*
„ *eene daadlyke Partykiezing, en Overheer-*
„ *ſching van den eenen Bondgenoot over*
„ *den anderen*, wy, in tegendeel, in U
„ Ed. Mog. met den hoogſten eerbied,
„ bewonderen, die waare Zugt voor het
„ Vaderland, voor de geheiligſte Belan-
„ gens van dit vrye Volk, welke, onzes
„ agtens, alleen in ſtaat is het dierbaar
„ Vaderland, en de onwaardeerbaare Reg-
„ ten des Volks, te beveiligen tegen alle
„ daadlyke Overheerſching der zulken,
„ die het op eigen Grootheid toeleggen-
„ de, geene goede Orde, geen Rust in
„ den Lande kennen zullen, dan wan-
„ neer het Volk, als Slaaven, van hún wil-
„ lekeurig de Wet ontvangt; die, ter
„ bevordering hunner Heerschzugt, mis-
„ ſchien gaarne de gezegende *Unie van*
„ *Utrecht*, thans niet als een Verbond
„ tusſchen *Provincien*, *Steden* en *Leden*
„ derzelve; maar als *alleen* tusſchen *Pro-*
„ *vincien* opgerigt, zouden willen doen
„ voorkomen, om door de Meerder-
„ heid in ieder Staatsvergadering, te

„ ge-

„ gemaklyker de Leden der Provincien, XXXVI.
„ die dan geene Beſcherming te reclameeBOEK.
„ ren zouden hebben, willekeurig te kun——
„ nen onderdrukken. 1786.

„ Wel verre af, dat wy de generaale
„ Wapening der Ingezetenen in *Holland*,
„ door U Ed. Mog. geordonneerd, als een
„ *gevelddaadigen Aanval*, of zelfs *als eene*
„ *Beſchikking op de Individueele Vryheid der*
„ *Ingezetenen*, zouden beſchouwen, zo merken wy dezelve niet anders aan dan als
„ eene uitvoering van iets, waar toe U
„ Ed. Mog. en alle derzelver Ingezetenen, uit hoofde van het VIII Art. der
„ *Unie*, verbonden waren, en welk U
„ Ed. Mog. van alle derzelver Medebondgenooten met regt konden eiſchen.
„ Wy hebben ons ten hoogſten moeten
„ verwonderen, dat deeze door ons gecontradiceerde Brief der Meerderheid
„ uit het zelfde Kwartier is voortgekomen, uit het welke, vóór weinigen tyd,
„ het Voorſtel kwam, om, in deeze Provincie, ingevolge van het VIII Art.
„ der *Unie van Utrecht*, de Ingezetenen
„ te wapenen (*). Welk Voorſtel toen
„ door ons allen met genoegen gezien
„ zynde, zo hebben wy in de Argumenten, by de Misſive van hun Ed. Mog.
„ bygebragt, die kragt van overtuiging
„ niet gevonden, om van Sentiment te
„ ver-

(*) Het Kwartier van *Oostergo* naamlyk. Zie onze *Vaderl. Hist.* V. D. bl. 101. VI. D. bl. 352.

XXXVI. BOEK. 1786.

„ zou het verwonderd *Nederland*, het
„ welk nu de laagte, waar toe wy verval-
„ len zyn, ſchynt te verfoeijen, — wel-
„ ras, zeggen wy, zou het verwonderd
„ *Nederland* de braave en welmeenende
„ *Frieſche* Landzaaten, hunne ſtemmen
„ hooren verheffen, om onze Vertoogen
„ te onderſteunen. —— Inmiddels oor-
„ deelen wy het onze pligt te zyn, om,
„ ten koste van onze rust en tydlyke
„ belangen, voor dat Volk, naar onze
„ vermogens, in de bresſe te ſpringen, en
„ onzen Eed indagtig te blyven, waar
„ by wy voor het Heil van het Land
„ gezwooren hebben te zullen waaken."

Ten ſlot betuigt deeze Minderheid,
„ te vertrouwen en te verwagten, dat
„ hun Ed. Mog. in Hoogstderzelver on-
„ getwyfeld regtmaatige Gevoeligheid,
„ geene Maatregelen zouden vastſtellen,
„ waar in de Ingezetenen van *Friesland*,
„ ten minſten van die *Grietenyen* en *Ste-*
„ *den*, welke zy de Eer hadden te re-
„ preſenteeren, de ongelukkige Slachtof-
„ fers zouden worden van de Beſluiten
„ en Handelingen, door de Meerderheid
„ der Volmagten ten Landsdage, en bui-
„ ten hun toedoen, ja zelfs tegen hunne
„ Intentie, (zy hielden zich des verze-
„ kerd,) genomen en uitgevoerd."

Hoe deeze Brief by *Holland* ontvangen wordt.

Deeze veel opziens baarende Brief der Minderheid, den zes en twintigſten van Wintermaand gedagtekend, ſtrekte, in 't begin van Louwmaand des Jaars MDCCLXXXVII, ter ſtoffe van overweeging by Staaten van *Hol-*

Holland, en ontmoette daar een gunſtiger onthaal dan die der Meerderheid; immers men vondt goed, dat dezelve zou onderzogt worden door de Heeren van de Ridderſchap en verdere Gecommitteerden uit hun Ed. Gr. Mog., tot het Groot Beſoigne, om de Staatsvergadering van Berigt te dienen. —— Het ter zyde leggen van den Brief der Meerderheid ſtak nog veele Staatsleden, die des anders geſtemd hadden, in den krop. De Heeren van de Ridderſchap en Edelen, waren van begrip, dat deeze Brief nevens den anderen behoorde weggelegd en buiten Beraadſlaaging gehouden te worden; ten ware men, op gelyke wyze, beide de Brieven Commisſoriaal wilde maaken in een groot Beſoigne. —— VAN WASSENAAR, Heer van *Starrenburg*, oordeelde, dat de laatst ingekomen Brief der Minderheid, als in Taal, Houding en Sentimenten, merkelyk verſchillende van den eerſten der Meerderheid, Commisſoriaal behoorde gemaakt te worden. —— De Afgevaardigden van *Delft*, *Brielle*, *Enkhuizen*, *Edam* en *Medemblik*, mogten wel lyden, dat de Brief der Minderheid Commisſoriaal gemaakt wierd; mits dit ook omtrent dien der Meerderheid geſchiedde; by ontſtentenis hier van, zich houdende aan de Aantekening den negentienden van Wintermaand des voorleden Jaars gedaan. —— *Schiedam* en *Hoorn* waren van begrip, dat men de beide Brie-

XXXVI. BOEK. —— 1786.

XXXVI. BOEK.

ven op gelyken voet moest behandelen, en voor Notificatie aanneemen (*).

1786.

De Tweespalt in *Friesland* neemt toe.

De Meerderheid en Minderheid der *Friesche* Staatsleden, wier wyduiteenloopende en lynregt ſtrydige begrippen over de gewigtigſte Staatsbelangen, uit de aangehaalde gedeeltens hunner Brieven, geene verdere toelichting behoeven, ſtonden dus al tegen elkander gekant. Geen vergelyk was 'er mogelyk tusſchen Partyen, die tegen elkander woelende, in verbittering moesten toeneemen. Dit ſpelde allen in *Friesland* tooneelen van Tweeſpalt, en verwylde het weinig tyds of dezelve werden, met verſchrikking, opengeſchooven. Onze Geſchiedenis van het volgend Jaar zal dezelve moeten voor oogen ſtellen.

Stad en Lande niet geheel vry van Staatsbeweegenisſen.

Hoewel het Gewest *Stad en Lande*, en de Stad *Groningen* inzonderheid, minder deelde in de Staatsbeweegenisſen dan eenige der Bondgenootſchaplyke Gewesten, welker Lotgevallen wy ten deezen Jaare beſchreeven, was het, blykens de verhaalen van vroegere Tydperken, des niet geheel vry, en de zaaden des misnoegens, begonnen thans meer en meer uit te botten, ja tot rypheid te komen. Eene en andere Gebeurtenis zal deeze onze verzekering ten vollen ſtaaven.

Zints

(*) *Reſol. van Holl.* 10. Jan. 1787. *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 43. enz.

Zints eenigen tyd hadt men, in *Groningen*, klagten uitgeboezemd, over de Aanbevelingen van zyne Hoogheid tot Ampten; over de weinig beduidenheid van het Lichaam der Taalmannen en Gezwoorenen, die de Gilden en Burgery vertegenwoordigen, en een Lid der Stads Regeering uitmaaken. 't Was egter, niet zonder voorbeeld dat de Volksſtem zich met vrugt liet hooren (*), en klonk dezelve, in den aanvange deezes Jaars, en vervolgens, met doorzettende kragt. „ *Groningen*," zeide men, „ is het laat„ ſte ontwaakt; doch zal de minſte der „ Zeven Vrye Gewesten niet weezen in „ het Herſtel haarer aloude Vryheid; haa„ re gewoonte is altyd geweest *laat* maar „ *wis* te komen!"

XXXVI. BOEK. 1786.

In *Groningen* ontſtaat misnoegen over de geringen, invloed der *Taalmannen* en Gezwooren *Gemeente*.

Het zal niet ondienſtig weezen, eer wy de voorvallen in *Groningen*, ten deezen Jaare beſchryven, iets te laaten voorafgaan, de Stadsregeering betreffende, als geſchikt om over alles licht te verſpreiden, voor de zodanigen, die geene, of eene zeer gebrekkige, kennis bezitten van de Regeeringsgeſteltenis dier éénige Stad in een zo aanzienlyk Gewest des Bondgenootſchaps. De Souverainiteit over *Groningen* berust in den boezem van den *Breeden Raad*, welke beſtaat uit deeze *twee Leden* — *Burgemeesteren* en *Raad*, met den *Oud Raad* daar by genomen; de

Regeeringsgeſteltenis der Stad *Groningen*.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* X. D. bl. 324. 325.

XXXVI. BOEK. 1786.

de laatſten zyn de Leden, die het Jaar te vooren in den *Raad* gezeten hebben, (want de Regeering verandert 'er elk Jaar, wanneer de helft van dezelve afgaat, die met de Commisſien van den Staat, of de Stad, worden vereerd) — en *Taalmannen* en *Gezwooren Gemeente*. Die beide Leden zyn in 't geheel de Vroedſchap, en oefenen uit alle Magiſtraats Regten, die aan het Oppergebied verknogt zyn. Het eerſte heeft zich by Eede verbonden *te zullen raaden tot het beste en rechten tusſchen Partyen*; het tweede *om het beste te helpen raaden voor de Stad Groningen*. Aan die twee Leden is het geheele Beſtuur over de Stad aanbevolen en toevertrouwd.

Voorſlag van *Taalmannen* en *Gezwooren Gemeente* by den Breeden Raad.

Hoe zeer het Tweede Lid in aanzien en Gezag gedaald was, hebben wy reeds met een wenk te kennen gegeeven (*); dat gedeelte der Wetgeevende Magt werd ſlegts, in enkele en byzondere gevallen, erkend; en ging het zo verre, dat de Medewerking van 't zelve als van geene beduidenis geworden was, en de *Zittende Raad* (†) alleen als Wetgeever en alleen als Uitvoerder handelde. Deeze laagſtelling was zints lange, veelen, die Eed en

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* X. D. bl. 352.

(†) Naardemaal de *Raad* het beſtuur van de Crimineele en Civiele Juſtitie heeft, en te gelyk, als in de *Hollandſche* Steden, het *Schependom* oefent, moet deeze geduurig vergaderen, en dit geeft aan denzelven den naam van *Zittenden Raad*.

en Pligt op prys ſtelden, en gaarne wilden uitkomen voor 't geen hun Amptsbetrekking medebragt, zeer leed geweest. Zy waren, derhalven, op middelen bedagt, om hier in Herſtellinge te erlangen; en deeden by den *Breeden Raad* een Voorſtel van deezen opmerklyken inhoud;

„ Taalmannen en Gezwooren Gemeente, zedert een geruimen tyd, meer „ en meer gevoelende, dat de Burgery „ deezer Stad, in 't ſtuk der Stads Regeeringe, wordt voorbygegaan, door „ deszelfs Repreſentanten, Taalmannen en „ Gezwoorens niet te kennen in alle zaaken, het welzyn van de Stad, en de „ Provincie, concerneerende, niet tegenſtaande de oorſpronglyke Regeerings „ Conſtitutie onzer Stad, in het II Art. „ van het Reglement Reformatoir zo „ naauwkeurig uitgedrukt, zulks ontegenſpreekelyk medebrengt; als ook dat de „ verdere verwaarloozing der Conſtitutie, „ ten deezen opzigte, eene zaak is van „ verre uitzigt en ſchadelyke gevolgen „ voor de Gemeente, om dat zulks aan „ hun, wien in 't byzonder is toevertrouwd, de zorg om voor de Regten „ der Burgery te waaken, het middel en „ de gelegenheid beneemt, om tot dat „ gewigtig einde behoorlyk werkzaam te „ kunnen zyn; en insgelyks zich bezield „ vindende met den zuiverſten Yver om „ aan hunnen dieren Eed, en daar uit „ ſpruitende verpligtingen getrouw te „ zyn,

XXXVI. BOEK. 1786.

XXXVI. BOEK. 1786.

„ zyn, zo hebben Taalmannen en Ge-
„ zwooren Gemeente dit alles, in hun-
„ ne Vergaderinge van den zeven en
„ twintigſten December jongſtleden,
„ (MDCCLXXXV) in ſerieuſe overwee-
„ ging neemende, zich genoodzaakt ge-
„ vonden, zulks onder het oog van U
„ Ed. Mog. te moeten brengen; en daar
„ benevens de volle exercitie der Reg-
„ ten, welke conform de Origineele Re-
„ geerings Conſtitutie, in het gemelde
„ II Art. van het Reglement Reforma-
„ toir uitgedrukt, aan Taalmannen en
„ Gezwooren Gemeente toekomen, van
„ inhoud — *Dat de Stads Regeeringe zal*
„ *beſtaan in Burgemeesteren en Raad, met*
„ *aſsumptie van den Oud Raad, en als*
„ *dan in Eed zynde effective Taalmannen,*
„ *Gezwooren Gemeente, die tot alle zaaken,*
„ *het welzyn van de Stad en Provincie con-*
„ *cerneerende, door Burgemeesteren en Raad*
„ *geroepen zullen worden* imperio et juris-
„ dictione exceptis, *zo dat Taalmannen*
„ *en Gezwooren Gemeente, zich direct noch*
„ *indirect zullen bemoeijen met de Crimi-*
„ *neele of Civiele Juſtitie; maar zal de*
„ *geheele oefening van de Jurisdictie ver-*
„ *blyven by Burgemeesteren en Raad*, — te
„ reclameeren, zo als dezelve by deezen,
„ op de plegtigſte wyze, doet. Propo-
„ neerende wyders, dat uit het midden
„ van U Ed. Mog. Heeren Gecommit-
„ teerden werden benoemd, om met Hee-
„ ren Gecommitteerden uit de Gezwoo-

„ ren

„ ren Gemeente, in deezen, ten mees- XXXVI.
„ ten nutte van de Stad en Burgery BOEK.
„ werkzaam te kunnen zyn."

Een Voorſlag der Burgerye zo aange- 1786.
naam (*); werd door den Breeden Raad Aangenomen; doch de uitvoering blyft marren.
aangenomen, en van wederzyden benoemde men Gelastigden, om met elkander te raadpleegen op welk eene wyze zulks het voegelykst tot ſtand zou kunnen gebragt worden. Geen ſpoed nam dit werk; daar de Raad, of liever de Magiſtraat, in deezen Party van de Gezwooren Gemeente, ſchoon aan dezelve de Regten toekennende, in het bygebragte Artykel vervat, naa lang marrens, om de Onderhandelingen aan te vangen, veelvuldige zwaarigheden in 't midden bragt, omtrent de Bepaalingen, in deezen te maaken, en de Scheidlyn te vinden (†).

Naauw

(*) De Burgery dagt mogelyk *aan*, althans *overeenkomſtig met* de Dichtregelen van den beroemden *Groningſchen* Dichter L. TRIP, in een Vers den *Taalman* REICHLE toegezongen op zyn *Vyftigjaarig Gezwoorenſchap*, in den Jaare 1744.

De korſele Groninger, onſlaafs geboren,
Kreeg van de Vryheid tot zyn pillegift,
Het Burgerampt van Taalman en Gezwooren;
Een parel aan zyn kroon met goud geſlift;
Een liefdeknoop, die Raad en Burgerye
Verbindt, en veiligt met geſlaafden Eed,
Dat vrydoms Keur of Wet geen inbreuk lye,
En met dien toom het grau te teuglen weet.

(†) In den *Post van den Neder-Rhyn* XI. D. bl. 589—603. vindt men de oorſpronglyke Stukken. Het verſchil kwam aan op de woorden *Imperium* en *Jurisdictio*. Burgemeesters en Raad verſtonden door het

XXXVI. BOEK. 1786.

Naauw hadt, onder het aanvangen der gemelde pooging van de Gezwooren Gemeente, dit Jaar zynen kring begonnen, of men zondt uit *Groningen*, ouder gewoonte, de Naamlyst der gekoozene acht nieuwe Raadsheeren, die met de acht ouden den Zittenden Raad voor een Jaar uitmaaken, aan den Stadhouder ter goedkeuringe. Toen de Lyst te *Groningen* uit handen van zyne Hoogheid terug kwam, de ſchikking door hem op de Stads Regeering gemaakt, behelzende, vergaderde Burgemeesters en Raad, en laazen aan de vyf Keurheeren, den Brief voor. De oudſte der Keurheeren bedankte, naa de voorleezing, voor de mededeeling; doch verklaarde, dat, daar zyne Hoogheid *Twee anderen*, in ſtede van de *Gekoozenen*, hadt benoemd, het noodig was het Collegie van Taalmannen en Gezwoorene Gemeente, des kennis te geeven. Om misſlagen te voorkomen, verzogten zy een Affchrift van des Stadhouders Brief; en dat het gemelde Collegie mogt vergaderen. Dit geſchiedde dien eigen avond.

Zyne Hoogheid maakt eenige Verandering in de Regeeringslyst hem gezonden.

Taalmannen en Gezwooren Gemeente des kennis gegeeven.

Welhaast hadden veelen uit de Burgery deeze Verandering, door den Stadhou-

Adres van een aantal Burgers

het eerſte al het politiek en openbaar Beſtuur, door het tweede het ſtuk der Regtspleeging in het Lyfſtraflyke en het Burgerlyke. De Gezwoorens begreepen, dat die twee woorden, aan elkander verbonden, alleen de Regtspleeging met de gevolgen betekenden, houdende dat dit nader aangeduid werd, door het Byvoegzel, *zo dat Taalmannen* enz. Zie *Tegenw. Staat van Stad en Lande* II. D. I. St. bl. 139.

houder in de Regeeringslyst gemaakt, vernomen, als mede de zo laate buitengewoone Vergadering der Taalmannen en Gezwooren Gemeente. Zy vervaardigden aan dat Collegie een Adres, in den korten tyd van minder dan twee uuren door eenige honderden uit de voornaamste Burgeren getekend, en dienden het onmiddelyk in. 't Zelve behelsde, hoe zy, met aandoening en leedweezen, vernomen hadden, het goedvinden van zyne Doorl. Hoogheid, om de Keur der acht nieuwe Raadsheeren, voor een gedeelte, af te keuren, en daar voor andere Persoonen in plaats te ſtellen. Eene handelwyze, door hun, met deeze woorden gewraakt; „ Eene Keur, Ed. Agtb. Heeren! door vyf uwer, op de Godsdienſtigſte en plegtigſte wyze door het Lot „ beſtemd, gedaan —— gedaan zonder „ voorinneemende Recommandatien, Ligues of Cabaalen —— gedaan, derhalven, zo zuiver en onbevlekt, als naar „ den grond en geest van onze Conſtitutie kan en moet geſchieden —— eene „ Keur derhalven, welke wy by deezen „ betuigen, ten vollen goed te keuren, „ en ons byzonder aangenaam te zyn: „ en daarom ook geenzins ſtilzwygend te „ kunnen aanzien, dat daar in, door zyne Hoogheid, verandering is gemaakt. „ Wy leezen, wel is waar, in het „ V Art. *Reformatoir*, dat aan zyne „ Hoogheid het Regt van *Improbatie* is „ opgedraagen; doch kunnen, met geen „ ge-

XXXVI. BOEK. 1786. aan Taalmannen en Gezwooren Gemeente deswegen.

XXXVI. BOEK. 1786.

„ gezond verſtand zamenbrengen, dat „ zulks, by zyne Hoogheid, naar *Willekeur* „ of zonder *Redegeeving*, kan of mag geſchieden.

„ Immers Ed. Agtb. Heeren! wat is „ dan onze Burgerlyke of Staatkundige „ Vryheid anders dan eene ſchaduw? „ Wat zyn alle die aan het Opperweezen, met allen Godsdienſtigen eerbied „ opgedraage Plegtigheden, welke uwe „ Verrigtingen in deezen voorgaan en „ vergezellen? Wy zidderen in het uitbreiden deezer denkbeelden! Is niet „ om den rand van den Keurhoed, uit „ welken vyf Uwer de zwarte Keurboonen getrokken hebben, geſchreeven, „ *dat het grootſte bewys der Vryheid is naar* „ *eigen Wetten te leeven?* Is het niet, „ uit hoofde van die eigen Wetten, dat „ uw vrye Keur, van de vroegſte tyden „ af, gerekend is een der beste Plegtankers en Waarborgen onzer Vryheid? — „ En zullen wy dan daar aan zien tornen, en ſtille zyn? —— Neen, Ed. „ Agtb. Heeren! een rechtgeaart Burger „ deezer vrye Stad kan en mag niet onverſchillig zyn; omtrent zyne geheiligde, zo duur verkreegen en onvervreemdbaare Voorregten! — En daarom „ is het, dat wy de vryheid neemen, „ ons aan U Ed. Agtb. als onze byzondere Vertegenwoordigers, aan wien onze „ belangen vooral zyn toevertrouwd, te „ wenden, met ernſtig verzoek, dat U „ Ed. Agtb. deeze onze Remonſtrantie,

„ met

„ met derzelver gronden, overweegen, en „ in zulke gewigtige gevallen, dusdanige „ maatregelen neemen zult, *dat de Vryheid* „ *der Keure nimmer, zonder Redegeeving* „ *worde veranderd, en, in dit preſente geval,* „ *de Beëediging der geſubſtituëerde Raads-* „ *heeren, by proviſie, worde opgeſchort.*"

XXXVI. BOEK. 1786.

De Breede Raad, den volgenden morgen vergaderd, nam een Beſluit overeenkomſtig met dit Slotverzoek der Burgery, en geſchiedde, dien dag, de Beëediging der zes Heeren, met de gewoone ſtaatlykheden; terwyl die der twee andere Heeren agterbleef. —— Dergelyk eene Opſchorting van de Eedſtaaving, hadt, op der Burgeren verzoek, plaats omtrent één Heer, door den Stadhouder, op de hem toegezonden Lyst der nieuw gekoorene Twaalf Gezwoorenen, in ſtede van eenen anderen, geplaatst.

Hun verzoek, dat de Beëediging der door zyne Hoogheid benoemde Perſoonen geenen voortgang zou hebben, toegeſtaan.

De Inleeveraars van de gemelde Adresſen vervoegden zich, in Lentemaand, aan den Breeden Raad, met een Vertoog, en Bylaagen daar toe betreklyk, getekend door omtrent acht honderd der aanzienlykſte Burgeren en Ingezetenen. In 't welk zy, op eene eerbiedige, bedaarde, en beredeneerde wyze, de gronden voordroegen, waarom zy de gedaane Keuze *wettig* en de Afkeuring des Stadhouders *wederregtlyk* oordeelden. Zy herhaalden, te deezer gelegenheid, dat 'er nimmer eene Keuze in *Groningen* geſchied was, meer vry van alle Kuipery, of wat men ook den invloed van een verdervende hand kon noemen. Zy dienden dit in, om hunne eigene

Nader Vertoog der Burgeren, aandringende op de Beëediging der eerst verkoorenen.

XXXVI. BOEK. 1786.

gene woorden te bezigen; „ ten einde „ hun Ed. Mog. zonder de *Geſubſtitu-* „ *eerde Perſoonen* in aanmerking te nee- „ men, de wettig verkoorene Heeren „ HENDRIK WILLEM HOVING en „ LOUIS BOTHENIUS LOCHMAN, als „ *Raadsheeren*, en WILLEM HENDRIK „ HOVING, als *Gezwoorene*, den Eed te „ doen afneemen, met inheſie van de Con- „ cluſie in onze beide Adresſen, waar op „ de proviſie van Surcheance verleend is."

Laage trek om dit Verzoekſchrift verlagtlyk te maaken.

Vier dagen naa de overgifte van dit Stuk, bepaalde de Meerderheid der Stemmen, dat de Breede Raad weder zou vergaderen, ter nadere Raadpleeging over 't zelve. — Om het beſtaan der Burgeren in een haatlyk licht te doen voorkomen, hadden eenigen, intusſchen, opgemerkt, dat men het Getal der Ondertekenaaren wel op de helft zou kunnen verminderen, wanneer de *Roomſchen*, *Lutherſchen*, en *Doopsgezinden* daar van werden uitgezonderd. Deeze laage trek om Gezindheidshaat in 't ſpel te brengen, en Tweedragt te verwekken, hadt eene tegenovergeſtelde uitwerking. Men zag dezelve aan met eene afkeurende verontwaardiging. Deeze vertoonde zich op de Burger-ſocieteit ten ſterkſte. Zo ras men daar, dit blyk van Onverdraagzaamheid hoorde, verbeeldde men de Drie gemelde Godsdienſtige Genootſchappen, met dat der Heerſchende Kerke, door vier Roemers, met den zelfden Vaderlandſchen Drank gevuld, ſtortte denzelven in één Glas ondereen, en bragt dit elkander toe.

De Breede Raad, ten beſtemden dage vergaderd, wilden eenigen het daar heenen wenden, dat de bedenkingen van zyne Hoogheid, eer men tot een Beſluit tradt, zouden ingenomen worden. Een Raadslid ſprak, om dit aan te dringen, wydluftig over de duure verpligtingen, die het Gemeenebest in 't algemeen, dit Gewest, en de Stad *Grontingen* in 't byzonder, aan het Huis van *Oranje* hadt; doch hy vorderde daar door niets ter bereiking van zyn doel. Eene meerderheid van twee Stemmen, voor het gunſtig beſluiten op het Adres overwoog de tegenovergeſtelde Party.

't Zelve gaat met eene kleine Meerderheid door.

De Stadhouder, van deezen loop der zaaken binnen *Groningen* verſtendigd, beantwoordde dit ſchryven op eene wyze, die Burgemeesters en Raad, Oud en Nieuw, benevens Taalmannen en Gezwooren Gemeente, bewoog tot de volgende oordeelvelling en handelwyze. „Dat, „ aangezien, by die Misſive, door zyne „ Doorlugtige Hoogheid, geene redenen „ van Bezwaar omtrent de Wettigheid „ der hier gedaane Keuze, of de Quali„ teiten van de gekoozene twee Raadshee„ren en den Gezwooren zyn bygebragt, „ de *Zittende Raad* zal worden verzogt, „ gelyk geſchiedt by deezen, om conform „ de Breede Raads Reſolutie van den zeven„ tienden Maart jongſtleden, de Heeren „ H. W. Hoving, L. B. Lochman, „ als Raadsheeren, en den Heer W. H. „ Hoving, als Gezwooren, de Eeden „ daar toe ſtaande, te ſtaaven, houden-

De Beëedi-ging voortgezet.

XXXVI. BOEK.

1786.

„ de alzo de zaak, conform gemelde Re-
„ ſolutie, voor afgedaan."

Hoe deswegen aan zyne Hoogheid kennis gegeeven.

Geene verandering hier in baarde eene beloofde, ingewagte en toegezondene Memorie van zyne Hoogheid, ten betooge van zyn Regt tegen het genomen Beſluit des Breeden Raads: zes en twintig tegen dertien Stemmen ſtelden vast, „ dat de
„ Breede Raad, als nog perſiſteerende by
„ haare genomene Reſolutie van den ze-
„ ventienden Maart, by reſcriptie, aan zy-
„ ne Doorl. Hoogheid, in civile en de-
„ cente termen, behoorde kennis te gee-
„ ven, van de ontvangst deezer Memo-
„ rie, en daar benevens te verklaaren, —
„ dat Burgemeesters en Raad, Oud en
„ Nieuw, ſampt Taalmannen en Gezwoo-
„ ren Gemeente, als repreſenteerende de
„ van ouds erkende, en nimmer, ook
„ niet by de Conſociatie met de *Omme-*
„ *landin* tot ééne Provincie, afgeſtaane
„ Souveraineiteit deezer Stad en Burgery
„ op herhaalde en inſtantelyke begeerte
„ van verre het grootſte en notabelſte ge-
„ deelte hunner Medeburgeren, de voor-
„ noemde Reſolutie, naa rype Deliberatie,
„ hebbende genomen en gearresteerd,
„ en van dezelve aan de Burgery, in
„ antwoord op derzelver Adreſſen, ken-
„ nis hebbende gegeeven, daar in, als
„ nu, geene alteratie konnen maaken,
„ noch gedoogen (*),"

Groot

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 405. 516. 735. Zie ook den *Tegenwoordige Staat van Stad en Lande* I. Deels I. Stuk bl. 110——119.

Groot genoegen ſchonk dit der Burgerye; dan was deeze daar mede niet voldaan, de wegneeming deezer zwaarigheid, bragt haar andere binnen, waar over zy een Adres aan den Breeden Raad opſtelden, en ter tekeninge lagen. Ter gelegenheid van eene eigendunklyke Afkeuring van twee wettig verkoorene Raadsheeren, en éénen Gezwooren, door den Erfſtadhouder, in 't begin deezes Jaars, en het daar uit gevolgde, hadden zy, gelyk zy ſpraaken, duidelyk kunnen beſpeuren, dat het zogenaamde Reglement Reformatoir, anders door zyne Hoogheid dan door hun Ed. Mog., werd verſtaan en uitgelegd: want offchoon de gevoelens door omtrent acht honderd Burgers, deswegen voor hnn Ed. Mog. opengelegd, en door hun Ed. Mog., als de hunne overgenomen waren, hadden zy egter, met de grootſte ongerustheid, gezien, dat de Stadhouder tegen alles niet alleen ten ernſtigſte proteſteerde; maar zelfs de uitlegging van het Reglement, of eenige Artykelen, hoewel zuiver Stedelyk, wilde ſtellen alleen ter bevoegdheid van de Heeren Staaten van *Stad en Lande*, met Concurrentie van Hoogstdenzelven, en dus de van ouds erkende, onbetwistbaare en nimmer afgeſtaane, of in 't minst gederogeerde Souverainiteit der Stad en Burgerye van *Groningen* onderwerpelyk te maaken, aan een Provinciaal Staatsbeſluit.

XXXVI. BOEK. 1786.

Adres der Burgerye ter Tekening gelegd, om het Stads Regeerings Reglement te herzien, en de Burgery op te roepen.

Zy bragten in 't midden, dat Taalman-

XXXVI. BOEK. 1786.

nen en Gezwooren Gemeente te rug geëischt hebbende, hunne Roeping in alle zaaken het welzyn der Stad en Provincie raakende, 'er een geſchil was gereezen, en thans nog hing, tuſſchen de Heeren Burgemeesteren en Raad, Oud en Nieuw, en gemelde Collegie over welke zaaken laatstgemelde al, dan niet, geroepen moesten worden (*).

„ Uit welke aangehaalde Punten," zo lieten zy zich verder woordlyk hooren, „ reeds ten overvloede bleek, dat het zo „ genaamde *Reglement Reformatoir*, in „ plaats van een duidelyk Rigtſnoer in „ alle zaaken van Regeering der Stad „ *Groningen* te zyn, en een vast Stelzel „ voor het welzyn der Burgermaatſchappye uit te leeveren, thans werklyk *de* „ *Speelbal was van onderſcheidene Begrippen en Belangen*, om te gebruiken naar „ eene byzondere *Convenientie*, en, ten „ zynen tyd, een *Werktuig* zou kunnen „ worden om de *waare Burgerlyke Vryheid*, *en de Nationaale Belangens*, den „ bodem in te ſlaan.

„ Een toeſtand van zaaken, welke de „ Ondertekenaars met zulk eene angſtvallige vreeze heeft vervuld, dat zy, om „ hun duuren Pligt, het Algemeene Welzyn, boven alles te behartigen, vermeenden, in deeze dagen, en wel voor „ al by het naderen der aanſtaande Keu-

„ ren

(*) Zie hier boven bl. 200.

„ ren, op dat de zaaken niet uit haar XXXVI.
„ geheel mogten komen, en om de goe- BOEK.
„ de Ingezetenen van hunne gegronde ——
„ vreeze te ontheffen, *eene Herziening* 1786.
„ *over alle deelen van de Regeerings Con-*
„ *ſtitutie der Stad, in deszelfs onderſchei-*
„ *dene wyzen van Repreſentatien, op eene*
„ *wettige wyze*, geſchiedde. — Het welk,
„ naar hun begrip, niet wel anders kon
„ en mogt werkſtellig gemaakt worden,
„ dan door eene *Oproeping van het Volk*,
„ om zyne *Geconſtitueerden* te ſtellen;
„ ten einde met Gecommitteerden uit
„ den *Breeden Raad*, gequalificeerd te
„ worden, de *Bezwaaren*, welke een ie-
„ gelyk der goede Ingezetenen omtrent
„ alles, in welk zy de Herziening der
„ Conſtitutie vermeenden noodig te zyn,
„ te ontvangen en in te neemen. Op
„ dat, naa gehoord Rapport dier inge-
„ bragte en voorkomende Bezwaaren,
„ diezelfde Commisſie, of eene andere,
„ by het Volk, zo verre hunne Gemag-
„ tigden aangaat, kan worden benoemd
„ om een Plan ter Verbeteringe der Con-
„ ſtitutie, met die van U Ed. Mog. te
„ formeeren, om, met goedkeuring der
„ Natie, gearresteerd te kunnen worden.
„ Het was om alle deeze redenen, dat
„ zy, bezield met eene eerlyke en onbaat-
„ zugtige zorge, met de welmeenendſte
„ gevoelens van Liefde en Trouwe voor
„ het lieve Vaderland in 't algemeen de
„ Stad *Groningen* en derzelver wettige

XXXVI. BOEK. 1786.

„ Regeering in 't byzonder, vrymoedig
„ en eerbiedig van hun Ed. Mog. ver-
„ zogten, *eene wettige Oproeping van het*
„ *Volk*.

„ Dan, om tot die Oproeping gevoe-
„ gelyk, en zonder verbreeking der goede
„ Orde, te geraaken, verzogten zy hun Ed.
„ Mog. uit hun midden eene Commisſie
„ te benoemen, die met een convenabel
„ getal uit de Ondergetekenden, door
„ hun Ed. Mog. te verkiezen, mogten
„ overleggen en opmaaken een geſchikt
„ Plan dier Oproepinge; op dat, naa ge-
„ hoord Rapport en opgevolgde Goed-
„ keuring van hun Ed. Mog., dezelve,
„ by wyze van Publicatie, ter kennisſe
„ van het Volk gebragt werde."

Dit verzoek toegeſtaan.

Een aantal van negen honderd vier en dertig Burgers en Ingezetenen onderſchreeven dit Verzoekſchrift. Ingeleeverd zynde op den elfden van Wintermaand, ſtondt de Breede Raad het gedaane Verzoek toe, en benoemde uit hun midden, tot opmaaking eens Plans ter Volksoproepinge, den Burgemeester VAN SYSEN, de Raadsheeren SICCAMA en FOCKENS, den Heer Taalman BUNING, en de Heeren Gezwoorens ENTRUP en TEN BERGE, benevens den Syndicus TIDDENS, en by diens ongeſteldheid of noodwendig afweezen den Secretaris GOCKINGA. Uit de Ondertekenaars des Verzoekſchrift de Heeren Dr. R. H. EYSSONIUS, T. MODDERMAN, UDO RINGELS, T.

T. T. SICKENS, A. POTHOLT en HERM. KYFF (*). XXXVI BOEK.

Het Tweede Lid der Stads Regeeringe te *Groningen*, 't geen zich deezer wyze deedt gelden, in zaaken het Stadsbeſtuur betreffende, en over welks hereischte Regten het geſchil nog onafgedaan hing, oordeelde, tot de Handelingen van den Landdag opgeroepen te moeten worden, om over alle zaaken, daar voorvallende, te ſtemmen en te beſluiten, als, volgens het beſchreeven Stadsboek van den Jaare MCCCCXXV, een mede integreerend Lid van de Souveraineiteit. Zy hielden het daar voor, dat de tegenwoordige omſtandigheden, waar in zich dit Gewest, nevens de geheele Republiek, bevondt, van dien aart waren, dat het agterblyven van Taalmannen en Gezwooren Gemeente van den Landdag ligtlyk een onherſtelbaare ſchade, niet alleen aan dit Gewest, maar ook aan de ganſche Republiek, zou kunnen toebrengen. 1786. Taalmannen en Gezwooren Gemeente zoeken ten Landdage geroepen te worden.

Veel viel des te doen met den Zittenden Raad. Men zogt dien eisch te verſchuiven, en zou dezelve niet voldaan geworden zyn, indien een agtbaar Regent, overtuigd van de noodzaaklykheid, ondersteund door eenigen uit den Oud Raad, het Voorſtel niet gedaan hadt, om, hangende de raadpleegingen over welke zaa- Daar toegelaaten.

(*) *Extract uit het Boek van Beeden Raads Reſolutien ter Stads Secretarie in Groningen* 11 en 18 Dec. 1786.

XXXVI. BOEK. 1786.

van onverhoopt Oproer, het bezetten dier ééne plaats, de Schutters van allen noodigen Krygsvoorraad, ter weeringe van opſtand en ter beſcherming hunner Regeeringe, Medeingezetenen, en Bezittingen, zou berooven, en zy dus de geheele Stad ten prooi van een oproerigen hoop zouden moeten overgeeven, verzogten zy de Regeering, dat ten allerſpoedigſten aan ieder der achttien Vaandelen, één dier zakken met Patroonen mogt worden uitgelangd, om ten huize van den Vaandrig te berusten; dat een dergelyke hoeveelheid van Patroonen op de Hoofdwagt in bewaaring gegeeven, en het getal der uitgelangde Patroonen in het Magazyn terſtond weder aangevuld zou worden. Men verſtondt in die verbeterde ſchikking en vermenigvuldiging.

Nadere ſchikking op de Wapenhandel.

De Wapenhandel der achttien Burgercompagnien, in twee Bataillons verdeeld, kreeg de vereischte ſchikking. De Schutters ſtelden de Officieren van beiden aan. De Krygsraad, te vooren door Hoplieden vertoond, werd thans gehouden door alle de Officieren, tot te meerder vastheid in één lichaam vereenigd, die een Secretaris benoemden. Punten van Verbintenis, tusſchen de Gecommitteerden, Officiers en Schutters, naar welke zy zich te regelen hadden by het Genootſchap van Wapenhandel, werden beraamd. — Een gedeelte van het Wapenhandelend Genootſchap, hadt zich reeds eenigen tyd geleeden, binnen 's huis geoefend in het behandelen

van

van 't Kanon; dit wenschte het thans in het open veld te doen; doch niet dan met voorkennis van den Raad, waarom zy dit hun voorneemen daar te verstaan gaven. De twee Hoofd-officieren met deeze Boodschap gelast, werden voor de kennisgeeving door den Voorzittenden Burgemeester bedankt (*). XXXVI. BOEK. 1786.

In de *Ommelanden* nam de Wapenhandel steeds toe; de Genootschappen, thans alle gewettigd, maakten in dezelve meer dan zeven honderd Man uit; met vondt ze te *Hongezand*, *Winschoten*, *Veendam*, *Beneden Pekel Aa*, *Boven Pekel Aa*, *Basse en Rasquert*, *Winzum en Bellingeweer*, *Middelstum en Doolbert*, *Obergum en Maarhuizen*, *Andel*, *Eendrum*, *Onderendam*, *Warfhuizen en Hoorn*, *Wehe*, *Appingedam*, *Loppersum*, en *Eduart*. —— De *Old Ampter* Boeren bleeven nog vreemd van deeze Maatregelen, en aan het oude gehegt (†). Gestelheid des Wapenhandels in de *Ommelanden*.

By het tweede Lid van Staat in *Stad en Lande* hadden eenigen reeds voor lange bedagt geweest om 't geen, zy voor Misbruiken en Inbreuken hielden, tegen te gaan; doch men was 'er niet openlyk voor uit gekomen, dan in het afloopen des laatst verstreeken Jaars, toen deeze Par- De *Ommelanden* op Herstel bedagt.

(*) *Verzameling van Stukken* by J. A. DE CHALMOT XX. D. bl. 138—145. *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 1214. 1367.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 1367. Vergelyk deze *Vaderl. Hist.* XI. D. bl. 2831

XXXVI. BOEK. 1786.

Party zich deedt gelden; maar zy moest ten deezen Jaare het onderſpit delven. Belangryk genoeg is deeze byzonderheid om ze uitvoeriger te melden.

Tweeledig Voorſtel van DE SANDRA VELDTMAN.

't Was, naamlyk, by de Beſtelling der Commisſien in de *Ommelanden*, in 't gemelde Naajaar, dat de Meerderheid van drie en dertig tegen twintig Stemmen van het *Fivelingo Kwartier*, op een tweeledig Voorſtel van den Heer H. DE SANDRA VELDTMAN, Heer van *Slogteren*, wegens de Aanbeveelingen en Gecommitteerde Raaden, door het Beſluit des Voorzitters gewraakt, goedvondt, de Aanbeveelingen van zyne Hoogheid, voor het vervolg, af te ſchaffen: om dat dezelve, huns oordeels, in geen Wet of Reglement gegrond waren, en de vrye Keuren daar door te zeer belemmerd wierden. —— Als mede om de *Gecommitteerde Raaden der Ommelanden* voortaan niet meer aan den Stadhouder ter Goedkeuringe over te zenden: om dat zulks, huns bedunkens, volgens het Reglement Reformatoir, aan Hem niet toekwam; maar alleen van de *Provinciaale, zo binnen- als buitenlandſche Commisſien*, dat is, van *Gedeputeerde Staaten en Rekenmeesters Provinciaal*, en van de *Generaliteits Posten*. —— Met deeze twee Voorſtellen ſtemden in, één en twintig, of wel de Helft der Stemmen van het *Hunſingo Kwartier*. Ondertuſſchen wilden een gelyk getal van één en twintig Stemmen in het *Hunſingo Kwartier*, en de tegenwoordig zynde Leden van

van het *Wester Kwartier*, op twee naa, zich, ten aanziene der beide voorgeſtelde Stukken, aan het voorige Gebruik houden. De Voorzitter vondt goed overeenkomſtig dit laatſte gevoelen te beſluiten. XXXVI. BOEK. 1786.

Hier op volgde, naa dat alvoorens de Begeeving in 't *Hunſingo Kwartier*, volgens de lyst der Recommandatien was afgeloopen; en in *Fivelingo Kwartier* insgelyks dezelfde Perſoonen waren gekoozen, behalven één ander tot *Rekenmeester Provinciaal*, en *zes* anderen tot *Ordinaris en Extraordinaris Gecommitteerde Raaden der Ommelanden*, dat de Halfſcheid der Stemmen in *Hunſingo*, met de groote Meerderheid in *Fivelingo Kwartier*, benevens den Heer G. VAN SJALLEMA in het *Wester Kwartier*, hunne Tegenverklaaring tegen het onwettig opgemaakt Beſluit des Voorzitters aan zich behielden: dewyl zy begreepen, dat de Stemmen ſtaaken, en dus beſlooten hadt moeten worden, niet volgens *ingevoerde Misbruiken*; maar overeenkomſtig *de vastgeſtelde Wetten en Reglementen*. Aanteekeningen en Tegenaantekeningen werden onder de Leden der *Ommelanden* uitgewisſeld; terwyl men inmiddels voortvoer om de verkoozene Perſoonen alle, volgens het genomen beſluit, aan zyne Hoogheid ter Goedkeuringe over te zenden. Aankantingen tegen dit Beſluit.

De Helft van *Hunſingo* en de Meerderheid van *Fivelingo Kwartier*, in afzonderlyke Brieven, den toedragt des gevals blootleggende, waren den Stadhouder aan om Zyne Hoogheid ſchryft aan de Misnoegden,

XXXVI. BOEK. 1786.

om gehandhaafd te worden by de Wetten en Reglementen. Welhaast ontvingen de grootſte Voorſtanders wederſchryven van zyne Hoogheid, waar in deeze betuigde „ niets meer te verlangen, dan „ dat alle Misbruiken en onwettig ingevoerde Praktyken, geweerd, en dat de „ bezwoorene Wetten en Reglementen, „ tot Welzyn van den Lande, en tot „ Conſervatie van onderlinge Rust en „ Harmonie, op het kragtigst gehandhaafd „ en tegen allen inbreuk beveiligd worden. —— Dat hy, het hangend Geſchil „ overwoogen hebbende, niets gevonden „ hadt, dat aan hun, en de verdere Leden „ der Regeeringe, die van die gedagten „ geweest waren, eenige reden kon geeven, „ om zich over Infractie van 's Lands Wetten te kunnen beklaagen; maar dat „ door hunne Medeleden overeenkomſtig „ de Fundamenteele Wet gehandeld was, „ en dat zy niets verrigt hadden, waar „ over hunne Medeleden zich met regt „ konden bezwaaren. —— Het was niet „ zonder aandoening, dat hy deeze Nieuwigheden hadt vernomen, welke hy „ beſchouwde als kunnende ſtrekken, niet „ alleen tot krenking van het wettig aan „ Hem, als Erfſtadhouder, opgedraagen „ Gezag; maar wel voornaamlyk om te „ ondermynen, en zelfs totaal om verre „ te werpen, de thans ſubſiſteerende Regeeringsvorm, en om een allergevaarlykſte Tweeſpalt te doen gebooren worden. Hy vertrouwde dat zulks geen-

en ſtelt de andere Party in 't gelyk.

„ zins

„ zins de Intentie zou zyn van H. H. XXXVI.
„ W. G. en van de verdere Leden der BOEK.
„ Regeeringe, die van de genomene Con- ——
„ cluſie gedisſentieerd hadden; maar, de- 1736.
„ wyl men niet genoeg bedugt kon zyn
„ voor de gevolgen, wanneer de banden
„ der Maatſchappye waren losgerukt, en
„ het vuur van Tweedragt ontſtooken
„ was, oordeelde hy zich verpligt om
„ H. H. W. G. en bovengemelde Hee-
„ ren, op het ernſtigſte, te verzoeken,
„ om van hunne gedaane Inſtantien af te
„ zien, zich aan de ſubſiſteerende Con-
„ ſtitutie en het Reglement, 't welk daar
„ van de Fundamenteele Wet is, te hou-
„ den, en de goede Harmonie met der-
„ zelver Medeleden te onderhouden."

Antwoord aan zyne Hoogheid van de Misnoegden.

De Heeren F. F. Baron van INKNIPHUISEN, Heer van *Ulrum*, E. J. TJARDA VAN STARKENBORGH, Heer van *Drunningen*, die van wegen *Hunſingo*, en de Heeren DE SANDRA VELDTMAN, Heer van *Slogteren*, J. MESTINGH, en J. J. NIEHOFF, die van wegen *Fivelingo Kwartier* onderſchreeven hadden, en in den Brieve des Stadhouders voornaamlyk bedoeld werden, beantwoordden te gader denzelven. In hun wederſchryven te verſtaan geevende, wel gewenscht te hebben, dat zyne Hoogheid, geduurende zyn aanweezen in *Groningerland*, hadt kunnen goedvinden met den een of ander hunner over de op handen zynde Begeeving der Commisſien te ſpreeken. „ Zedert vier Jaaren," ſchryven zy,

XXXVI. BOEK. 1786.

zy, „ hebben wy onze poogingen aange-
„ wend, en gansch ongeintresseerde Aan-
„ biedingen, tot onderlinge Harmonie ge-
„ schikt, laaten doen, die, wilde men niet
„ onbillyk zyn, en als independent van
„ een ieder regeeren, niet van de hand
„ moesten zyn geweezen; dan, in de plaats
„ van ons met Antwoord te verwaardi-
„ gen, heeft men zyn best gedaan om
„ de Meerderheid van Stemmen te beko-
„ men. —— De Conservatie van Vrede
„ en Eendragt, die het U Doorl. Hoog-
„ heid behaagd heeft, aan twee der Ver-
„ tekenaaren te recommandeeren, gaf eg-
„ ter aan hun en de hunnen eene gegron-
„ de hoop, dat hetzelve ook aan ande-
„ ren zullende zyn aanbevolen, de voor
„ handen zynde Begeeving op eene bil-
„ lyke wyze zou zyn gereguleerd. ——
„ Dan, naauwlyks hadt U Doorl. Hoog-
„ heid deeze Provincie verlaaten, of wy
„ werden van ter zyde geinformeerd, dat
„ alle *onze* goede Vrienden, in de agter-
„ gelaatene Recommandatien van U D.
„ Hoogheid, wederom geheel waren ge-
„ passeerd. —— Dit frappeerde de Com-
„ paranten ten allersterksten, terwyl het
„ hun teffens indagtig maakte, dat zy,
„ zedert het Gouvernement van U Doorl.
„ Hoogh. Vrouwe Moeder gl. ged. en
„ dat van U Doorl. Hoogheid, succesfive-
„ lyk door *Drie Broeders* zyn beheerscht
„ geworden; dat de geheele *Ommelander*
„ *Regeering*, van dien tyd af aan, en
„ van tyd tot tyd meerder, is geworden
„ eene

„ eene Familie Regeering, aan dewelke XXXVI.
„ byna niemand anders deel konde kry- BOEK.
„ gen, dan door eene blinde Submisſie ——
„ aan dezelve; dat de Leden derzelve, 1786.
„ van tyd tot tyd, in alle Kwartieren,
„ naar gelegenheid van zaaken, zyn inge-
„ plant geworden, om gelegenheid te
„ hebben, dezelve, ten kosten van de
„ oude Comparanten, met Ampten te
„ voorzien. —— Dat, onder die Fami-
„ lie Regeering met haar aankleeven,
„ niet alleen *onbekwaame*, maar zelfs *on-*
„ *waardige* Perſoonen, met Ampten, van
„ tyd tot tyd, zyn voorzien geworden;
„ zo dat de geheele Intentie van het Re-
„ glement van U Doorl. Hoogh. Heer
„ Vader gl. ged. niet alleen is vernietigd
„ geworden; maar de *Ommelander Regee-*
„ *ring* geheel is geworden, *de Regeering*
„ *van één Ariſtocraat;* hoe zeer ook, by
„ het Reglement van MDCLIX verboden
„ is, dat iemand zich met de zaaken van
„ een *ander Kwartier* mag bemoeijen, en
„ Hoogstdenzelven boven dien de *Ari-*
„ *ſtocratie van Verſcheidenen*, zo duidelyk
„ by het Reglement Reformatoir heeft
„ tragten te beletten. — Dat de Hoog-
„ moed dier begunſtigde Heeren een vol-
„ komen kleinagting, ja zelfs zodanige
„ veragting voor de Comparanten heeft
„ te wege gebragt, dat de Recommanda-
„ tien van U Doorl. Hoogh., niet dan
„ kort vóór de Verkiezinge, zyn voorge-
„ leezen geworden; en haare gunst ſlegts
„ aan zommigen is verzogt. — U Doorl.

XXXVI. BOEK. 1786.

„ Hoogheid zal dus ligtlyk bezeffen, hoe
„ hard, ja ondraagelyk, het is voor vrye
„ Regenten, dewelke meenden, door het
„ Reglement van MDCCXLIX, rondsom
„ in hunne oude Vryheid te zyn her-
„ ſteld, en allen even veel deels aan de
„ Regeering te hebben, thans, en ze-
„ dert veele Jaaren, door één enkeld Per-
„ ſoon van huns gelyken, zo hard als on-
„ billyk en onwettig, te moeten worden
„ geregeerd, en van allen aandeel in de
„ Regeering uitgeſlooten, een Juk dat
„ ons zo ondraagelyk is geworden, dat
„ het beter zoude geweest zyn, dat de
„ *Directe Dispoſitie* aan U Doorl. Hoog-
„ heid hadde geſtaan. —— Het is, in-
„ tuſſchen, Doorl. Vorst! verre van ons,
„ dat wy U Doorl. Hoogheid zouden
„ verdenken, door deszelfs Recommanda-
„ tien, daar aan deel te hebben; in tegen-
„ deel, weeten wy, dat weinigen dier
„ begunſtigden aan U Doorl. Hoogheid
„ bekend zyn, althans niemand der par-
„ ticuliere Comparanten, van tyd tot tyd,
„ tot Gecommitteerde Raaden gecommit-
„ teerd; maar het is alleen het vertrou-
„ wen, het welk U Doorl. Hoogheid op
„ één Perſoon geſteld heeft, en het mis-
„ bruik dat daar van gemaakt is."

In deezer voege zich ontlast hebbende van het ongenoegen, 't geen hunnen geest vervulde, over de Aanpryzingen, vaaren zy voort, om 't geen door zyne Hoogheid, uit het Reglement des Jaars MDCCXLIX, ter wettiging van zyn ge-

hou-

houden gedrag was aangevoerd, te wederleggen, byzonder wat de Goedkeuring der Gecommitteerde Raaden betrof. — Voorts onderzoeken zy, of de Waardigheid, Magt, en Gezag van den Stadhouder zou worden benadeeld, byaldien hy de Goedkeuring van Gecommitteerde Raaden niet hadt, en tragten aan te toonen, dat, daar dit Collegie geene betrekking tot de Regeering, Generaliteit, Provincie of *Ommelanden* meer hadt, dan dat ieder Comparants werk bestondt in het bestuuren der *Ommelander Domeinen*, en hunne handelingen nooit onder het oog of ter overweeging van zyne Hoogheid kunnende komen, de Waardigheid des Stadhouders, door het hebben der Goedkeuring niet kon vermeerderd, of door het niet hebben niet kon verminderd worden. Schamper voegen zy daar nevens; „ Welk een „ belang zou U Hoogheid kunnen hebben, of, uit het Getal der Eigenerfde „ Boeren, by voorbeeld een JAN PIETERS of GEERT HARMS, die post „ bekleeden, dan alleen om diens Perſoons wille, door wien dezelve aan „ Hoogstdenzelven wordt gerecommandeerd? Indien iemand durft poſeeren; „ dat het Art. alzo moet worden geinterpreteerd, ter handhaavinge van het „ Stadhouderlyk Gezag, dan zal het ook „ verder geinterpreteerd moeten worden; „ dat aan U Doorl: Hoogheid competeert de aanſtellinge van Schippers, derzelver Secretarisſen en Ontvangers;

XXXVI. BOEK. 1786.

XXXVI. BOEK. 1786.

„ door de geheele Provincie; en men zou „ zich niet behoeven te verwonderen, „ dat de laagheid van deezen en geenen „ wel zo verre zou kunnen gaan, om „ zulks, naar gelang van tyden, te fou„ teneeren."

„ En wat de Extraordinaris Gecom„ mitteerde Raaden betreft, wier werk „ eenig en alleen beſtaat in het inneemen „ van der Rentmeesters Rekeningen, en „ bevoorens een Inkomen van *Twaalf* „ *Guldens* genooten, het welk voor korte „ Jaaren tot *Twee honderd Guldens* is ver„ hoogd; indien iemand durft ſtellen, dat „ U Doorlugtige Hoogheid, daar by is „ geinteresſeerd, dan blyft 'er geen Ampt „ of Commisſie by de Provincie of der„ zelver Leden meer overig, waar van „ aan U Doorl. Hoogheid de Beſtellinge „ niet zou competeeren. —— Eindelyk „ moeten wy de vryheid neemen om U „ Doorl. Hoogheid in bedenking te gee„ ven, wanneer in eenig Artykel van het „ Reglement eenige Omisſie waarlyk plaats „ heeft, of eenige woorden moeten ge„ interpreteerd worden, of niet, in zul„ ke gevallen, het Regt, de Billykheid, „ en eene Gezonde Staatkunde vereiſchen, „ dat zulks altoos diende te geſchieden „ zo als hetzelve meest met het Natuur„ lyk Regt der Natie, en deszelfs voori„ ge Vryheden, overeenkomt?"

Zy beſluiten deezen langen Brief, waar uit wy eenige trekken ontleenden, op deezen dringenden trant. — „ Wy verzoeken, „ der-

„ derhalven, U Doorl. Hoogheid! op het inſtantelykſte, deeze onze gronden ernſtig en onbevooroordeeld te willen overweegen, of door *Onpartydigen* te laaten onderzoeken. Wy inſteeren U Doorl. Hoogh. ten ſterkſten, zulks niet alleen te doen onzenhalven; maar voor- al ook om Hoogstdeszelfs Eigenbelang en Reputatie, die hier door te zeer worden gecompromitteerd. Wy ſom- meeren hier op U Doorl. Hoogh. te ſterker, om dat wy, uit de Misſiven van U Doorl Hoogh. ontwaar worden, hoe zeer U Doorl. Hoogheid reeds is vooringenomen; en teffens, daar wy *Ons* en de *Onzen*, thans zo verre in deezen hebben ingelaaten, ons beſpot- telyk, ja veragtlyk, by de Natie zou- den maaken, indien wy naalaatig blee- ven, om alle onze poogingen aan te wenden, en zodanige middelen by de hand te neemen, waar toe wy ons, ter bereikinge van onze zuivere oog- merken, geregtigd zullen oordeelen. Terwyl wy teffens U Doorl. Hoog- heid, hartgrondig en opregt verzeke- ren, zulks met gevoelens van ſmert en leedweezen te zullen doen. — Wy wenſchen niets vuuriger, dan dat de Vrede en de Eendragt onder alle de Comparanten meer en meer aange- kweekt en beſtendig bewaard moge worden; dat U Doorl. Hoogheid wor- de bemind, hooggeagt en geërbiedigd; dat de Stadhouderlyke Waardigheid, tot

XXXVI. BOEK. 1786.

XXXVI. BOEK. 1786.

„ tot in het laate Naageſlacht moge wor-
„ den bevonden de Zugt der Natie, de
„ Pylaar hunner Vryheid, en het Mid-
„ del hunner Voorſpoed, tot al het wel-
„ ke wy onze Perſoonen, alle onze poo-
„ gingen, ja al het onze, aanbieden."

Gevolgen daar van voor die Heeren.

Deeze ſtappen dier *Ommelander* Heeren hadden ten gevolge, dat de Heer VAN STARKENBORG, in des Stadhouders antwoord op de toegezondene Lyst der verkoorene Perſoonen geheel wierd voorbygegaan; gelyk ook de zes aangeſtelde Gecommitteerde Raaden in het *Fivelingo Kwartier*, zich geweerd zagen, en de bevoorens Gecommitteerde Perſoonen in derzelver plaats geſteld.

DE SANDRA VELDTMAN by Vonnis van den Landdag geweerd.

De Heer DE SANDRA VELDTMAN, die de Voorſtellen ter baane gebragt hadt, liep by de Tegenſtreevende Party meest in 't ooge. Hy werd door hun beſchreeven, „ als een Nieuweling, die nog in „ de onmogelykheid was om genoegzaa„ me kennis en weetenſchap in de *Om„ melander Regeering* te hebben, en die „ daarom, volgens het *Ommelander Re„ glement*, geene Ampten en Officien al„ daar opgeteld, voor als nog bekleeden „ kon." — Op welk gezegde hy betuigde, „ In den korten tyd van ander half Jaar „ zyner Admisſie ten Landdage, zo veel, „ by ondervinding te hebben geleerd, dat „ hy, naar 't licht, 't welk hy van den „ Hemel hadt ontvangen, liever verkoo„ zen hadt, in zyne *vroegere Jaaren*, met „ zo veelen van zyne Mede-comparan-

„ ten,

„ ten, tot Bewaaring of Herſtel van der- XXXVI.
„ zelver Regten en Vryheden, uit te ko- BOEK.
„ men, en mede te werken, dan in zy- ——
„ ne *laatere Dagen*, by continuatie door 1786.
„ Ampten verrykt, met reden beſchul-
„ digd te kunnen worden, dezelve aan
„ Eigenbelang of Heerschzugt te hebben
„ opgeofferd!" — Hem hing een zwaarder lot over 't hoofd dan anderen, en trof hem met de daad. In Lentemaand werd hy gedaagd om te verſchynen voor een Regtbank van negen Heeren, *Monſter Heeren* genaamd, door den Stadhouder aangeſteld; zyne zaak werd door de kundigſte Advocaaten bepleit; doch de Regters oordeelden, hem van den Landdag te moeten afwyzen, en van de Regeering uit te ſluiten. —— Veelen oordeelden hem een Lotgenoot van den Ridder VAN DER CAPELLEN TOT DEN POL, die in *Overyſſel*, Jaaren geleeden, de zitting ten Landdage ontzegd was (*); en kon het niet miſſen, of zulk een Vonnis baarde, in deeze dagen, niet weinig opziens en vinnige aanmerkingen (†).

Antwoord der Staaten van *Stad en Lande* aan eenige *Gelderſche* Heeren.

De denkwyze der Staaten van *Stad en Lande* over het voorgevallene te *Hattem* en *Elburg*, en het gebruik van den Gewapenden Arm in Burgergeſchillen, is reeds uit

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* I. D. bl. 317.

(*) Men vindt de oorſpronglyke Stukken by één in een *Extraordinaire Utrechtſche Courant* van 24 Jan. 1786. *Post van den Neder-Rhyn* XI. D. bl. 389. *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 515.

XXXVI. BOEK. 1786.

uit ter loops gedaane meldingen bekend; doch verdient nader aan den dag gelegd te worden. Wanneer eenige *Gelderſche* Heeren, in eenen wydluftigen Brieve, aan de Bondgenooten de Staatshandelingen in *Gelderland*, ten deezen tyde gehouden, openlagen (*), was van alle de Bondgenooten *Stad en Lande* de éénigſte, die hun met een Antwoord vereerde. „ Ligtlyk," ſchreeven zy," zullen U Hoog „ Wel Geb. Geſtr. kunnen bevroeden, „ dat wy ons over den inhoud van U „ H. W. G. G. Misſive, niet verder uit„ laaten, dan dat wy ons bedroeven, en „ zugten moeten over den gevaarlyken „ toeſtand, waar in zich de Republiek „ in het generaal, en de Provincien van „ *Gelderland* en *Utrecht* in 't byzon„ der bevinden. Wy hebben de ruineu„ ſe gevolgen daar van overwoogen, en „ hebben geen beter en geſchikter mid„ del kunnen uitvinden, dan de reſpecti„ ve Bondgenooten, by circulaire Misſives, „ te verzoeken, ieder vier Heeren uit „ hun midden te willen committeeren, „ om, naa dat zy zullen hebben over„ woogen, die middelen, welke, ter As„ ſopiatie der zweevende Geſchillen zou„ den kunnen worden geëmploieerd, zich „ gedeeltlyk na *Gelderland*, en gedeelt„ lyk na de Provincie van *Utrecht* te be„ geeven; ten einde te tragten door hun-

ne

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XII. D. bl. 231.

„ ne goede Officien, de gereezene Ge- XXXVI.
„ ſchillen, door minnelyk Accoord, of BOEK.
„ wel als Arbiters te termineeren, en ——
„ alzo de Rust en Eendragt te herſtel- 1786.
„ len. Wy hebben verder de Heeren
„ Staaten van *Gelderland* verzogt, geen
„ meerder of verder gebruik van 's Lands
„ Militie te maaken; en in 't byzon-
„ der de Heeren Staaten van *Gelder-*
„ *land*, om de Garniſoenen in de Steden
„ *Elburg* en *Hattem* zo ver te vermin-
„ deren, als de rust eenigzins zal toe-
„ laaten, en de Uitgeweekene Burgers
„ en Ingezetenen gelegenheid te geeven
„ in hunne Huizen en Bezittingen veilig
„ te kunnen komen; gelyk wy al verder
„ zyne Hoogheid hebben verzogt, geene
„ verdere Patenten, aan Troepen te wil-
„ len geeven, om na eene dier Provin-
„ cien te marcheeren; maar, in tegen-
„ deel, om de op marsch zynde, of reeds
„ aangekomene, na hunne voorige, of
„ andere geſchikte Garniſoenen te doen
„ retourneeren (*)."

Zodanig was de Inhoud der Staatsbe- Hun ſchry-
ſluiten, kort op een volgend, in't begin van ven aan
Herfstmaand, genomen, en met het hier Staaten
berigtte ſtrookte volkomen het Antwoord van *Hol-*
door Staaten van *Stad en Lande* aan hun *land* over
Ed. Groot Mogenden gezonden, op hun eene Be-
ſchryven van den vierden dier Maand. middeling.
Uit dien Brief, en andere Berigten om-
trent

(*) *Mem. van den Heer* VAN DER MARSCH bl. 359.

XXXVI. BOEK. 1786.

trent gelyktydig ontvangen, „ waren zy," zo drukten zy zich uit, „ met de ge„ voeligſte aandoening ontwaar geworden, „ den hooggaanden trap, tot welken „ de verſchillende Sentimenten over de „ waaragtige belangen van het lieve Va„ derland, waren opgeklommen, dat de „ gezonde Staatkunde, gevoegd by de „ gronden van onzen gezuiverden Gods„ dienst, zo wel Overheden als Inge„ zetenen, tot welk een rang of ſtaat „ ook verheeven, al lang hadt behooren „ te overtuigen en aan te zetten, om „ zulke middelen en wegen in te ſlaan, „ waar door alle die rampen en onhei„ len, die ons Vaderland, zo GOD het „ niet genadiglyk verhoede, gewislyk „ met eenen totaalen ondergang dreigen, „ hadden kunnen en behooren te worden „ voorgekomen, en welke alleen, onder „ GODS Zegen, als nog in ſtaat zullen „ kunnen zyn, om, in dit hachlyk tyd„ ſtip, de Republiek in 't gemeen, en „ de Provincien *Gelderland* en *Utrecht* in „ 't byzonder, voor hun aanmaderend be„ derf te redden en te behoeden.

„ Het is, derhalven, uit overweeging „ van den hoogen nood, waar in ons Va„ derland thans gekomen is, dat wy, be„ zield met de opregtſte zugt en yver „ ter bewaaring, of, daar het noodig zal „ bevonden worden, tot herſtelling van „ de Rust en Eensgezindheid, zo wel „ als tot daadige handhaaving van 's Lands „ en der Ingezetenen Regten en Vryhe„ den,

„ den, voor als nog niet zullen treeden XXXVI.
„ in de byzondere merites van de rede- BOEK.
„ nen en motiven, waar door de Heeren ——
„ Staaten van *Gelderland*, zo wel als de 1786.
„ Heeren Staaten van *Utrecht*, zich zou-
„ den hebben kunnen veroorlooven, om,
„ in de preſente geſteldheid van zaaken,
„ waar in de eerſten met betrekking tot
„ de Steden *Hattem* en *Elburg*, en de
„ laatstgemelde omtrent *Wyk by Duurſte-*
„ *de* en *Utrecht*, zich bevinden, gebruik
„ te maaken van 's Lands Troepen; maar
„ dat wy, in aanmerking van de ſchroom-
„ lyke gevolgen, welke by den verderen
„ voortgang van zodanige Meſures, van
„ de Provincien *Gelderland* en *Utrecht*,
„ en daar door mede voor de geheele
„ Republiek, gewislyk te dugten zyn,
„ ons op het duurſte verpligt hebben ge-
„ vonden, in dit hachlyk tydſtip, geen
„ oogenblik te verzuimen, om nog met
„ alle kragt en nadruk, zodanige poogin-
„ gen aan te wenden, waar door de Rust
„ en Eendragt in de Provincien *Gelder-*
„ *land* en *Utrecht*, langs conſtitutioneele
„ middelen en wegen, waar toe een ie-
„ der der Bondgenooten, by het aangaan
„ der *Unie*, zich zo plegtig verbonden
„ heeft, zo mogelyk, nog zoude kunnen
„ worden herſteld."

Hier geeven Staaten van *Stad en Lande* het Middel op 't geen wy zo even uit den Brieve aan de *Gelderſche Staatsleden* (*) by-

(*) Zie hier boven bl. 232.

XXXVI. BOEK. 1786.

bybragten. 't Welk zy der ernſtigſte aandagt van hun Ed. Gr. Mogenden aanbevolen, met vriendnabuurlyk verzoek, om door derzelver gewigtigen invloed, ten zelfden einde, op het kragtigst mede te werken, en uit dien hoofde, van nu af aan, te ſtaaken, alle zodanige raadpleegingen, welke tot het marschvaardig ſtellen van Troepen, ter Betaaling van *Holland* ſtaande, eenige betrekking konden hebben.

Verzoeken Staaten van *Holland* geen Patent te geeven aan Krygsvolk in *Groningen* gelegerd.

Hun Ed. Groot Mogenden hadden Aanſchryving gedaan aan den Collonel KEMPE, bevelvoerende over twee Esquadrons Kavallery van den Luitenant Generaal STAVENISSE POUS, thans binnen *Groningen* in Bezetting, om zich met zyn Regiment marschvaardig te houden; ten einde, op de eerſte Order, uit te trekken, na de plaats die nader zou voorgeſchreeven worden. —— Om reden van deeze aangebodene Bemiddeling als anderzins, verzogten Staaten van *Stad en Lande* hun Ed. Gr. Mogenden, om van de gedaane Aanſchryving af te zien, en daar op geene Patenten te laaten volgen: „ op dat wy," dus luiden de eigene uitdrukkingen, „ niet in de onaangenaame „ ſituatie worden gebragt, om de Atta„ che daar op, hoe ongaarn ook, te moe„ ten weigeren, en den uitmarsch te be„ letten: ten ware U Ed. Gr. Mog. zich „ verpligt zouden vinden zodanige nade„ re redenen en motiven te ſuppediteeren, waar door wy zouden worden ge-

„ per-

„ permoveerd aan meergemelde Aanſchry- XXXVI.
„ ving van U Ed. Mog. in zodanig by- BOEK.
„ zonder geval, zonder dat hetzelve im- 1786.
„ mer in Conſequentie zal kunnen ge-
„ trokken worden, te defereeren.

Ten ſlot gaven zy Staaten van *Holland* berigt van den Brief, aan zyne Hoogheid afgevaardigd, wegens het gebruik des Krygsvolks van den Staat, overeenkomſtig met het geen wy reeds hebben opgetekend, uit den Brieve aan de *Gelderſche* Heeren (*).

De voorſlag der Bemiddeling van geen vrugt.

Wy hebben hier ſlegts, met een kort woord te herinneren, hoe onze Geſchiedenis het voorgevallene ten dien tyde in *Holland*, *Gelderland*, en *het Sticht* vermeldende, geleerd heeft, van hoe weinig baats, ter heelinge van de Scheuringe, de Voorſlag van *Stad en Lande* was; doch wy konden niet voorby denzelven meer byzonder te melden, om aan de denkwyze dier Bondgenooten alleen recht te doen.

(*) Deeze Brief was den 18 van Sept. 1786. gedagtekend. *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 1239.

VADERLANDSCHE HISTORIE.

ZEVEN EN DERTIGSTE BOEK.

INHOUD.

XXXVII. BOEK.

Vreemde oogmerken aan de Reis des Stadhouders na Zeeland toegeſchreeven. Toebereidzels tot diens Ontvangst. Het Genootſchap te Middelburg, voor de aanbieding, om de rust te helpen bewaaren, bedankt. De aankomst van zyne Hoogheid te Middelburg: Verwelkomingen. Onthaalingen hem gegeeven. Bezoekt Vliſſingen een en andermaal: Veere en Domburg bezogt. Goes en Zuid-Beveland bezigtigd. Door veelen der Aanzienlykſten onthaald. Woont de Vergaderingen by en vertrekt. Adreſſen ingeleeverd om geen Krygsvolk in Burgergeſchillen te gebruiken. De Raadpenſionaris VAN DE SPIEGEL *ſchryft, op last der Staaten, hier over aan zyne Hoogheid. Antwoord des Stadhouders volgens de Dagpapieren. De Raadpenſionaris weigert een Affſchrift van dit Antwoord te geeven. Wat deswegen voorviel: Verbod aan de Krygsbevelhebbers om tegen*

de

de Burgers de Wapenen op te vatten. Sterke Raadſlagen van Zierikzee en Vliſſingen. Wat daar toe aanleiding gaf. Antwoord der Staaten van Zeeland aan die van Holland. Aanmerkingen over de Orders door Staaten van Holland omtrent hun Krygsvolk gegeeven. De Zwitzers gelast niet uit Zeeland te trekken, zonder byzonder Verlof der Staaten. Last den Zeeuwſchen Afgevaardigden ter Algemeene Staatsvergadering gegeeven, wegens den ſtap van Holland. Voorgeſlaagene Bemiddeling. Van dezelve kwam niets. Sterk Staatsbeſluit, indien de Verdeeldheden de Tuſſchenkomst van Buitenlandſche Mogenheden een Oorlog te wege bragten. 't Zelve met geene eenpaarigheid genomen. Oordeel deswegen. Schryven van Zierikzee daar over aan Staaten van Holland. Stads Advys van Zierikzee. Die van Zierikzee verzogt, dit ſtuk niet in de Staatspapieren te plaatzen. Zy konden hier toe niet verſtaan. Vertoog des Heeren VAN LYNDEN *tegen dit Advys. Wat Middelburg 'er op inbragt. Eene Commisſie benoemd tot onderzoek over het kennisgeeven van den loop der Raadpleegingen aan een Lid van Staat. De Brief der Zierikzeëenaaren aan Holland vergeefsch gevorderd. De Raad van Zierikzee verdeedigt zich tegen den Heer* VAN LYNDEN. *Als mede tegen die van Middelburg. Onderſcheidene Gevoelens om de ingeleeverde Stukken, deeze zaak betreffende, uit de Staatspapieren te ligten, dan niet. Aandrang op het uitligten. Op welke voorwaarden Zierikzee hier toe*

XXXVII. BOEK.

toe verſtaan wilde. Misnoegen tegen die van Zierikzee. De Raadpenſionaris zoekt dit geſchil ten einde te brengen. VAN LYNDEN volgt den wenk van den Raadpenſionaris. Ontworpen Brief van Staaten van Zeeland aan hun Hoog Mogenden, over den Brief des Stadhouders in Wynmaand aan de Leden des Bondgenootſchaps gezonden. Verſchillende gevoelens der Staatsleden over deezen Brief doen denzelven onafgezonden blyven. Aandrang van den Raadpenſionaris op het nieuw Reglement tot beter beleid der Zaaken in de Zeeuwſche Staatsvergadering. Zierikzee en Vliſſingen dringen 'er op aan. Men kan tot geen Beſluit komen. Voorſlag van den Raadpenſionaris om 'er toe te geraaken. De Handeling hier over loopt vrugtloos af. Beginzels van Opſchuddingen op het Eiland Schouwen en byzonder te Zierikzee. Voorzorgen te dier Stede daar tegen gedraagen. De Boeren oproerig, en eenigen gevat. Vrees voor een opſtand der Boeren. Zierikzee door de Boeren bedreigd. Beraadſlaagingen tot afweering. Verzoekt om meerder Krygsvolks by Gecommitteerde Raaden. Deeze ongereed om Krygsvolk te zenden; raaden de Zierikzeeënaars om andere middelen tot herſtel der Ruste aan te wenden. Hoe dit Antwoord ter Staatsvergaderinge beoordeeld. Aandrang der Zierikzeeſche Afgevaardigden. Verſlag van het ſtillen dier Beweegenisſen. Verzoeken eeniger Ingezetenen van Brouwershaven tot deeze Oproerigheden betrekkelyk. Wat men deswegen ter Staatsvergadering oordeelde. Beginzels van Op-

Opschudding te Goes. De Wapenhandel des Genootschaps daar opgeschort. Ongerustheden wegens eene Verzakking der Hoofden van de Haven te Vlissingen ongegrond bevonden. Nieuwe ongerustheid wegens een van 't Gewormte doorknaagde Steen te Vlissingen. Deerlyk verval van het Dok te Vlissingen. Grootlyks toe te schryven aan een Geschil tusschen die Stad en Veere, over den Aanbouw en de Uitrusting der Oorlogschepen. Poogingen om dit Geschil uit den weg te ruimen. Maatregels door vyf Staatsleden voorgeslaagen. Aandrang hier van. Wat Vlissingen hier tegen inbragt. Wat Veere daar tegen te zeggen hadt. Vergeefsch door den Raadpensionaris ter Bewilliginge aangemaand. Brieven aan Vlissingen en Veere geschreeven. Antwoord van Vlissingen. Antwoord van Veere. Hoedanig een Besluit de Raadpensionaris opmaakte. De Herstelling van het Dok bleef agterwege.

XXXVII. BOEK.

1786.

Veelvuldige aanmerkingen van onderscheiden, en eenige van zeer ongunstigen aart, hadt, in het afgeloopen Jaar, MDCCLXXXV, de Reis des Stadhouders en diens Gezins, na *Friesland* en *Groningen* ondergaan (*). Deeze misten niet vernieuwd en verzwaard te worden, toen het

Vreemde oogmerken aan de Reis des Stadhouders na *Zeeland* toegeschreeven.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XI. D. bl. 194. 212.

XXXVII. BOEK. 1786.

het gerugt zich verſpreidde, dat die Vorst, met zyne Gemalinne en Gezin vergezeld, in den Zomer deezes Jaars MDCCLXXXVI, ook *Zeeland* zou bezoeken. Niet genoeg rekende men het te laaten verluiden, dat diens tegenwoordigheid in dat Gewest, waar het aan geen Voorſtanders van zyne Hoogheid en diens Huis mangelde; gelegenheid zou geeven tot oproerige Bewegingen; men waagde het, voluit te zeggen, dat deeze Reis niet min ten doele hadt dan om zyne Hoogheid tot Hertog of Graaf van *Zeeland* te doen verheffen, dat diens Aanhang aldaar magtig genoeg ware om allen tegenſtand te overwinnen, en, zonder veel moeite, dit oogmerk te bereiken: ja men ſprak ſterk van een beraamd Plan in *Zeeland*, *Friesland* en *Gelderland* om den Stadhouder die hoogere Waardigheid op te draagen. — Gerugten, die zelfs, hoe greetig men meest alles aannam, 't welk 's Prinſen bedoelingen met eene zwarte kool tekende, geen ingang vonden by eenigzins kundigen in den Lande. Gelyk deeze ook geen geloof ſloegen aan het ſchryven, dat een der Zoonen van zyne *Groot-Brittanniſche* Majeſteit na *Zeeland* zou overſteeken, om by de jonge Princeſſe van *Oranje* zyne opwagting te komen maaken; waar van niets minder dan eene Egtverbintenis het gevolg zou weezen (*).

Te

(*) *Post van den Neder-Rhyn* IX. D. bl. 1169, 1218.

1786.

Te midden van alle deeze gerugten, werd de Tocht na *Zeeland* bepaald, en in dit Gewest maakte men alle toebereidzelen, om den Stadhouder, nevens diens Familie, te ontvangen en te onthaalen. Staaten van *Zeeland* beraamden de wyze van ontvangst en begroeting; terwyl zyne Hoogheid, door den Heer VAN LYNDEN, hadt laaten inbrengen, dat, voor dit maal, de aanbieding van Defroyement, in voorige gelegenheden, gebruiklyk, buiten beraadſlaaging mogt blyven, wilende 's Lands bekrompene Finantien daar mede niet bezwaaren (*).

Toebereidzels tot diens ontvangst.

In de Hoofdſtad *Middelburg* was men met die toebereidzelen allerdrukst bezig. Het Genootſchap van Wapenhandel, 't geen daar grooten opgang en vorderingen gemaakt hadt, boodt zich, op het ſpoor des *Leeuwaardſchen* en *Groningſchen* Genootſchaps (†) aan, om, zo lang het Stadhouderlyk Gezin daar ter Stede zou vertoeven, de rust te helpen bewaaren, en alle Oproerigheden, zo dezelve onverhoopt mogten voorvallen, te ſtuiten. Op het vriendlykst bedankte de Regeering voor dit aanbod; naardemaal de Burger Krygsraad zulks ook hadt aangeboden: terwyl hun Ed. Agtb. de denk- en handelwyze van het Genootſchap preezen, zo wel als deszelfs vorderingen in den Wapenhandel; met nadruklyke kennisgeeving

't Genootſchap te *Middelburg* voor de aanbieding om de rust te helpen bewaaren, bedankt.

(*) *Not. van Zeel.* 12 July 1786.

(†) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XI. D. bl. 294. en 322.

XXXVII. BOEK.

1786.

ving van hun verlangen, dat ook de overige Burgery dat voorbeeld volgde, en zich bekwaam maakte (*).

Des Stadhouders aankomst te *Middelburg*.

In vier Jachten naderde, op den achttienden van Zomermaand, de Stadhouder met zyn Gezin en Gevolg, in den morgen, het Kasteel van *Rammekens*, waar eenige Stukken Geschut, tot dat einde daar geplaatst, die komst begroetten, door de Jachten, naar gewoonte, beantwoord. Aan de Kaai of Oostpunt der Stad *Middelburg*, waar het van aanschouweren krielde, stapte het Hooge Gezelschap aan land, en reedt in eenige Koetzen, terwyl de lugt weergalmde van *Vivat Oranje!* na de Abtdye of Prinsen Huis. — Eene korte wyl daar getoefd hebbende, begaf zich 't Vorstlyk Gezin na de Nieuwe Kerk, waar de oudste Leeraar, de Eerw. A. VAN 'SGRAVESANDE, ten kansel stondt, en naa het eindigen zyner Leerreden, gepaste Heilwenschen over hunne Hoogheden ter verwelkoming uitboezemde. Al 't welk, onaangezien den onbeschryflyk grooten toevloed van Menschen in de Kerk, met eene meerdere stilte en bedaardheid geschiedde dan men zich hadt kunnen voorstellen.

Verwelkomingen.

De morgen van den volgenden dag werd besteed in de Pligtpleegingen van Verwelkoming te ontvangen, zo van de Heeren Gecommitteerde Raaden, als verde-

(*) *Post van den Neder-Rhyn* IX. D. bl. 810. *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 472.

dere hooge en andere Collegien, mitsgaders van de *Oost-* en *West-Indiſche* Maatſchappyen, Kerkenraaden, als mede van de Smal-ſteden of Regeering ten Plattenlande. Naa het afloopen deezer Gehoorverleeningen, haalde eene Staatscommisſie, beſtaande uit één Heer van ieder Lid van Staat, benevens den Secretaris van het Land, den Stadhouder af van de Abtdye, en bragt hem in de Vergadering der Staaten van *Zeeland*; daar, als Eerſte Edele gezeten, werd hy door den Raadpenſionaris, VAN DE SPIEGEL, uit naam van hun Ed. Mogenden, begroet. Een verlustigend Reistochtjen voerde hunne Hoogheden in den Naamiddag op de Buitenplaats *ter Hooge*, waar de Bezitter, KIEN VAN CITTERS, hun ontving. XXXVII. BOEK. 1786.

De Leezer der *Vaderlandſche Geſchiedenisſen* zal zeker weinig belangs ſtellen in een verhaal der Middag- en Avondmaaltyden, der Danspartyen, en andere Vreugdebedryven, waar aan het niet ontbrak; doch op welke niets voorviel, dan 't geen by dergelyke Feestvieringen gewoon is. Nogthans kunnen wy niet voorby eene andere byzonderheid op te tekenen. Onthaalen hem gegeeven.

Een *Oost-Indisch Schip*, WILLEM FREDRIK genaamd, ſtondt gereed om van ſtapel te loopen. De Rekenmeester VAN MANDERE, wiens Huis op de Werf der *Oost-Indiſche Compagnie* ziet, ontving de Vorstlyke Perſoonen en verſcheide Lieden van aanzien, die hy by het ont-

XXXVII. BOEK. 1786.

haal op een Ontbyt met fraay Muzyk vergezeld, toefde, en de ſchoonſte gelegenheid gaf om het te water loopen van dat Schip te aanſchouwen. Hoe vol ook de Werf was van Toekykers, liep alles in goede orde af.

De Heer VAN DE PERRE, een van der Staaten Gezanten te *Bruſſel*, was van daar voor eenige dagen na *Zeeland* gekomen, en ontving op zyn Buitenplaats, het Huis *ter Boede*, het Vorſtlyk Gezin, 't welk hy ook by eene andere gelegenheid, in de Stad op een allerpragtigſten Avondmaaltyd onthaalde. —— De Heer VAN CITTERS, Oud Raadpenſionaris, en voor deezen vertoonende den Eerſten Edelen van *Zeeland*, deedt op zyn Buitengoed *Rynsburg*, dit Hooge Gezelſchap 't genot des Landvermaaks ſmaaken.

Bezoekt *Vliſſingen* een en andermaal.

't Nabuurig *Vliſſingen* ontving een en andermaal 't bezoek van hunne Hoogheden. De eerſte keer op den zeven en twintigſten van Zomermaand, wanneer de Regeering op 't Stadhuis een Middagmaal gaf. Zyne Hoogheid bezag 'er 's Lands Arſenaal, Werf, en Dok, met de aldaar liggende Oorlogſchepen; de Boekery en Zeldzaamheden van het *Zeeuwſche Genootſchap der Weetenſchappen*; en herhaalde met zyn Gezin het bezoek dier Stad, wanneer Burgemeester CLYVER, dit Gezelſchap opwagtte.

Veere en *Domburg* bezogt.

De Stad *Veere* onthaalde hunne Hoogheden op een Maaltyd. *Weſtkapellen*, met den beroemden *Weſtkapelſchen Dyk*, wer-

werden door hun bezigtigd, te welker gelegenheid de Heer van *Domburg*, DISHOEK, Schepen en Raad van *Vlisſingen*, het Gezelſchap te *Domburg* opwagtte; 't welk vervolgens middagmaalde op het Kasteel en Buitengoed *Westhoven*, aan den Heer VAN DE PERRE *van Nieuwerve* toebehoorende. Ook deedt het Vorstlyk Gezelſchap een uitſtap na de *Vrouwen Polder*, om op die hoogte aan ſtrand een Vischpartytje by te woonen; de Heer VAN BYLEVELD, Burgemeester der Stad *Veere* ontving 't zelve toen op zyn Buitenplaats. XXXVII. BOEK. 1786.

Goes en *Zuid-Beveland* bezigtigd.

Mr. JACOB VAN CITTERS, Oud Burgemeester van *Middelburg*, wagtte het Vorstlyk Huis op 't Slot *Popkensburg* te *St. Laurens*, van waar het na *Veere* reedt, om met de aldaar gereed liggende Jachten, na *Zuid-Beveland* over te ſteeken. De Regeering der Stad *Goes* toefde 't zelve op een Middagmaal. Het ſchoone en vrugtbaare *Zuid-Beveland* werd onder het doorryden bezigtigd, en 't ontbyt genomen by den Heere BODDAERT, Raadsheer van den Ed. Hove van *Vlaanderen* op zyne Hofſtede *Hennekinszand*.

Door veele Aanzienlyken onthaald.

By de wederkomst in *Middelburg* gaf de Eerſte Edele, Jr. VAN LYNDEN een allerpragtigst Dansfeest in de groote Zaal van *St. Joris*, van welke Confrerie zyne Hoogheid eenige dagen te vooren als Lid was aangenomen. Op Middag- en Avondmaaltyden werd het hooge Gezelſchap, buiten de reeds gemelde, zo in

XXXVII. BOEK. 1786.

de Stad als buiten, onthaald, door den Heer RADERMACHER, Heer van *Nieuwerkerk*, Bewindhebber der *Oost-Indiſche Maatſchappye*, door den Bewindhebber GODIN, door de Secretaris der Admiraliteit THIBAUT D'AAGTEKERKE, door den Oud Burgemeester VAN DER HELM BODDAERT, door den Advocaat Fiscaal by de Admiraliteit STEENGRACHT 'T OOSTERLAND, als mede door de Ridder Baronet VAN DEN BRANDE. Elk poogde hier in pragt den ander voorby te ſtreeven.

Woont de Vergaderingen by. Vertrekt

Staande 's Stadhouders verblyf, woonde hy, van tyd tot tyd, de Vergaderingen der Staaten en der Admiraliteit by. Veele Heeren en Vrouwen van aanzien ontving zyne Hoogheid weinig dagen vóór zyn vertrek, ten Avondmaaltyd. Naa ruim een maand verblyfs, grootendeels in Feestvieringen en Vermaakpartyen gefleeten, zonder dat 'er iets was voorgevallen, 't welk naar gevreesde en geſpelde Oproerige Beweegingen zweemde, of het Bezoek van een *Engelſchen* Prins, met zo veel vertrouwen, onder de hand aangekondigd, verliet het Vorstlyk Gezin, den zes en twintigſten van Hooimaand, *Zeeland*, naa dat zyne Hoogheid in de Vergadering, door den Raadpenſionaris, en de beide Vorstlyke Perſoonen, benevens Familie, door Heeren Gecommitteerde Raaden, uit naam van hun Ed. Mogenden, vaarwel gezegd waren. Men nam de Reis over *'s Hertogenbosch*, waar de Gou-

ver-

verneur, Grave DE MAILLEBOIS, den Vorstlyken Stoet in de grootſte ſtaatie opwagtte. Verder zette dezelve den tocht na 't *Loo* voort, op welk Lustverblyf wy reeds te meermaalen den Stadhouder deezen Zomer aantroffen, in omſtandigheden veel verſchillende van de Uitſpanningen in *Zeeland* (*). XXXVII. BOEK. 1786.

Adresſen ingeleeverd om geen Krygsvolk in Burgergeſchillen te gebruiken.

Dit Gewest, 't welk wy nu wat dieper moeten intreeden, was geenzins ſtil in de algemeene Staatsberoertenisſen deezes Jaars. Hoe het daar geſteld was met het Vaderlandsch Fonds, als mede met verſcheide byzonderheden, den Staat in 't algemeen raakende, hebben wy reeds vermeld. De gewigtige Gebeurtenis, die in de andere der Bondgenootſchaplyke Gewesten zulk eene heevige aandoening baarde, de tocht des Krygsvolks na *Hattem* en *Elburg*, kon niet naalaaten in *Zeeland* desgelyks, meer dan gewoone beweegingen te verwekken. De Burgerſtem verhief 'er zich, gelyk elders in Adresſen. De tyding deezes voorvals was te *Middelburg* niet gekomen, of een aantal Burgers en Inwoonders benoemde uit hun midden vyf Perſoonen, om een Verzoekſchrift by de Staaten in te leeveren, ten einde te verhinderen, dat het Krygsvolk, ter Betaalinge van *Zeeland* ſtaande, zou gebruikt worden tegen de Burgers in de Stedelyke Geſchillen, thans in

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 571. 663.

XXXVII. BOEK. 1786.

in *Gelderland* en *Utrecht* plaats grypende. Een Adres, hier toe ſtrekkende, werd ook aan de Magiſtraat van *Middelburg* gemaakt. Dergelyke, en wel zeer dringende Verzoeken, kwamen ook uit *Zierikzee*, *Vliſſingen* en *Veere* ter Staatsvergaderinge (*).

De Raadpenſionaris ſchryft, op last der Staaten, hier over aan zyne Hoogheid.

Op de overweeging hier van gaven Staaten van *Zeeland* den Raadpenſionaris VAN DE SPIEGEL last, zyne Hoogheid aan te ſchryven, „ om, hangende de „ Raadpleegingen van hun Ed. Mogenden over de Misſive van *Holland*, en „ de Adresſen der *Zeeuwſché* Ingezetenen, geen gebruik te maaken van de „ Militie ter Repartitie van *Zeeland* ſtaande, tegen eenige Steden of Plaatzen, „ waar Burgerverſchillen mogten ontſtaan „ zyn." De *Vliſſingſche* Afgevaardigden verzogten, 's anderen daags, den Brief van den Raadpenſionaris te zien, en een Afſchrift, 't welke hy, de andere Staatsleden, hier in bewilligende, overreikte (†).

Antwoord van zyne Hoogheid, volgens de Dagpapieren.

De Dagpapieren gaven voor den hoofdinhoud des Antwoords van zyne Hoogheid aan den Raadpenſionaris op; „ dat „ hy ten uiterſten verwonderd was, dat „ deeze het *Request der Burgerye* hadt aangenomen, en in *Deliberatie* gelegd; te „ meer, daar de Regenten van *Zeeland* „ tot hier toe alleen getoond hadden de „ Regeeringskunde te verſtaan; dat hy „ den

(*) *Not. van Zeel.* 7 Sept. 1786.
(†) *Not. van Zeel.* 8 Sept. 1786.

„ den Raadpenſionaris toch ten ſterkſten XXXVII.
„ vermaande, *de Leer eener Repreſentative* BOEK.
„ *Regeeringsvorm* ten ſterkſten tegen te ——
„ gaan, en geene Requesten van eenige 1786.
„ Geconſtitueerden van Burgers aan te
„ neemen; dat hy, indien de Staaten zulks
„ niet requireerden, geen gebruik zoude
„ maaken van de Troepen door *Zeeland*
„ betaald wordende; dat hy ſlegts de
„ Orders der Staaten van *Gelderland* hadt
„ uitgevoerd; dat het Garniſoen in *Hat-*
„ *tem* en *Elburg* was ingerukt, zonder
„ dat 'er eenig Bloed was geſtort (*)."
Welke opgave vergezeld ging met ſchampere Aanmerkingen, zo over zyne Hoogheid als op den *Zeeuwſchen* Raadpenſionaris.

De Raadpenſionaris weigert een Afſchrift van dit Antwoord te geeven.

De Afgevaardigden van *Vliſſingen*, *Middelburg* en *Zierikzee* hadden een Afſchrift van den Brief des Stadhouders verzogt (†). By een ſterken aandrang der *Vliſſingſche* Afgevaardigden, verzogt de Raadpenſionaris des verſchoond te mogen zyn: dewyl de Brief niet ingerigt geweest was aan de Heeren *Staaten*; maar aan *Hem*, dat dezelve niet was vertoond als een voorwerp van *Deliberatie*; maar van *Communicatie*; dat zyne Hoogheid, over dezelfde zaak, rechtſtreeks aan hun Ed. Mog. geſchreeven hadt, en 'er dus van dien byzonderen Brief geen gewag gemaakt was in de Notulen, noch hadt behoeven ge-

(*) De *Zuidhollandſche Courant* van 18 Sept. en de *Holl. Hist. Courant* van 20 Sept. 1786.
(†) *Not. van Zeel.* 15 Sept. 1786.

XXXVII. BOEK. 1786.

gemaakt te worden; dat ook niemand, by het vertoon des Briefs, 'er een Afschrift van gevraagd hadt. — Maar het scheen dat zommige Leden daar toe waren opgewekt, door de *calumnieuse* en *leugenagtige* berigten, van tyd tot tyd in eenige Couranten geplaatst, zo aangaande de Inhoud van den Brief, als van eene voorgewende Onvoorzigtigheid, welke tot de mededeeling van denzelven aanleiding zou gegeeven hebben. „ Dat hy Raadpensio„ naris," zo liet hy zich wyders hooren, „ het rekende verre beneden de post, „ die hy de eer hadt te bekleeden, zich „ te willen justificeeren tegen de Nieuws„ papieren van den tegenwoordigen smaak; „ dat hy, nogthans, ten dien einde maar „ noodig hadt zich te beroepen op de „ kundigheid der Leden, die op den elf„ den September in de Vergadering wa„ ren present geweest, om te bewyzen, „ dat de Inhoud van die Missive in de „ Couranten opgegeeven, gedeeltlyk leu„ genagtig, gedeeltlyk verdraaid was; ter„ wyl ook die Leden wel hadden kun„ nen opmerken, dat de Missive niet „ was gecommuniceerd uit Onvoorzigtig„ heid; maar welbedagt, en met dien „ zelfden geest, waar mede hy Raadpen„ sionaris gewoon was, om niets voor „ hun Ed. Mog. te verbergen, waar van „ de kennis aan Hoogstdezelven kon aan„ genaam zyn.

„ Dat, nogthans, de laster, in de Cou„ ranten, zyn Persoon aangewreeven, hem

„ zo

„ zo zeer niet hadt getroffen, als wel XXXVII.
„ het leedweezen, dat zulke Calumnien, BOEK.
„ uit deeze Vergadering moesten afkom- ——
„ ſtig zyn: want dat hy, op zyn woord 1786.
„ van Eer, verklaarde, dat de bewuste
„ Misſive, van den tyd dat hy ze in de
„ Vergadering gecommuniceerd hadt, tot
„ den tyd dat hy het ſchandelyk Berigt
„ in de eerſte Courant vondt, door nie-
„ mand, buiten de muuren der Vergade-
„ dering was geleezen; dat men hier uit
„ niet anders ſcheen te kunnen opmaa-
„ ken, dan dat 'er onder de preſente Le-
„ den, of onder de Regenten, welken
„ zy verſlag mogten gedaan hebben, één
„ of meer moeten geweest zyn, die, hun
„ Eed en Pligt vergeetende, zich toela-
„ gen om kwaad zaad onder de Ingeze-
„ tenen te ſtrooijen, en zynen welmee-
„ nenden arbeid als Minister, by de ge-
„ heele Natie, verdagt te maaken.

„ 't Was zyn oogmerk niet na die Per-
„ ſoonen te zoeken: dewyl het hem leed
„ zou doen, iemand der Regenten te
„ moeten tekenen, als een Mensch, op
„ wien deeze Vergadering, en elk eerlyk
„ hart, met de diepſte veragting zou moe-
„ ten nederzien; maar dat hy dit alleen
„ allegeerde, om hun Ed. Mog. te too-
„ nen, hoe ongepast het zou zyn, on-
„ verminderd de andere reeds gemelde
„ redenen, dat hy naa dit gebeurde, Co-
„ pie van de Misſive uitleeverde, welke
„ misſchien weder in de Couranten zou
„ geplaatst worden, en, (wanneer men

„ de-

XXXVII. BOEK. 1786.

„ dezelve niet conform bevondt aan het „ Berigt van de voorige Courranten,) dan „ nog gevaar loopen van uitgekreeten te „ worden, voor eene Copie van een valsche en naderhand gefabriceerde Missive. Dat hy nogthans, geene Mysterie „ van de Missive maakte; maar volvaardig was dezelve aan ieder Regent te „ laaten leezen, gelyk hy geene zwaarigheid gemaakt hadt, dezelve by de „ eerste Communicatie, op de Vergadering, mogelyk een uur lang, door de „ handen der Leden te laaten gaan.

Vlissingen onvoldaan. Bedreiging van den Raadpensionaris.

Deeze redenen des Heeren VAN DE SPIEGEL voldeeden de *Vlissingsche* Afgevaardigden niet, en zy bleeven aandringen op het uitleeveren van den Brief (*). — 't Geen den Raadpensionaris, in eene volgende Zitting, bewoog, die van *Vlissingen* te verzoeken om af te zien van het vraagen na dit Affchrift: „ terwyl hy anders ver„ trouwde, dat hun Ed. Mog. het hem „ niet kwalyk zouden neemen, dat hy „ van de voorheen gegeevene Verkla„ ring gebruik zou maaken, daar hy het „ tot Vindicatie van zyn Eer noodig en „ dienstig oordeelde; vermids het hun „ Ed. Mog. geenzins onverschillig kon „ zyn, of de Minister, van wien zy zich „ bedienden, jouïsseerde van de Reputatie van Integriteit (†).

Het

(*) *Not. van Zeel.* 30 Oct. 1786.
(†) *Not. van Zeel.* 2 Nov. 1786.

Het Voorſtel van eenige Staatsleden, bragt in beraadſlaaging, om aan de Hoofden der *Zeeuwſche* Regimenten te ſchryven, dat zy niet zouden hebben te gehoorzaamen aan zodanige Orders, welke hun mogten gelasten, om tegen Burgers de wapenen op te vatten. —— *Zierikzee* hadt zich deswegen met veel nadruks laaten hooren, en voor haar gevoelen uitgebragt, „ nimmer te zullen „ gedoogen, dat Troepen, die in het zweet „ der Burgeren hun beſtaan vonden, te„ gen dezelve zouden gebruikt worden, „ om hún te onderdrukken, en des noods „ van het leeven te berooven —— dat „ zy, in gevalle hun herhaald voorſtel, „ geen ingang by hunne Medeſtaatsleden „ mogt vinden, geenzins meer zouden „ toeſtemmen in de Betaaling van Troe„ pen, ſtrekkende tot bederf en onder„ gang van 's Lands braave Ingezetenen."

Raadſlag van *Zierikzee* om den Krygsbevelhebberen, het gebruiken der wapenen tegen Burgers te verbieden.

Vliſſingen en *Veere* betoonden in ſoortgelyke begrippen te ſtaan. De Afgevaardigden van eerstgemelde Stad verklaarden gelast te zyn tot alle zulke Maatregelen te ſtemmen, „ waar door de Heerſch„ zugt beperkt, de Onderdrukten onder„ ſteund en herſteld, en de Bevrediging „ der Geſchillen, te gelyk met het Re„ dres der Bezwaaren, zou kunnen be„ reikt worden, en 's Lands Militie, by„ zonder die, welke door *Zeeland* werd „ betaald, verhinderd in de zweevende „ Onlusten, in de Provincien van *Gelder„ land* en *Utrecht*, deel te neemen." Ter be-

Het gevoelen van *Vliſſingen*.

XXXVII. BOEK. 1786.

bereiking van het laatstgemelde oogmerk konden zy geen kragtdaadiger middel, dan de drie Regimenten, ter Betaalinge van *Zeeland* ſtaande, op te ontbieden, en te laaten dienen tot Bezetting van die Steden, thans bezet met Krygsvolk, betaald door andere Gewesten; van welke reeds een groot getal door hunne Betaalsheeren was opontboden. Langs deezen weg zou, daarenboven te wege gebragt worden, dat die drie Regimenten niet zydelings gebezigd wierden, „ tot het onderſteunen van verkeerde oogmerken, door „ den dienst te vervullen van de zodanige, die directe werktuigen van Geweld zyn zouden; dat men zich ook „ niet zou behoeven te bekommeren „ over de Aanſchryvingen door de Betaalsheeren aan de Troepen hunner Reparitie, binnen *Zeeland* Garniſoen houdende, wanneer dezelve werden afgelost, „ door Troepen in Provinciaalen Eed en „ Betaaling ſtaande."

Meermaalen hadt de Regeering van *Vliſſingen* op zulk een gebruik van dit Krygsvolk aangedrongen; maar nimmer de volſtrekte noodzaaklykheid zodanig begreepen als tegenwoordig, „ nu men zag „ het misbruik dat van 's Lands Krygsvolk, door zommige Staatsleden, op „ naam der Staaten van twee Provincien, „ gemaakt werd, in weerwil van de nadruklyke Protesten en Adreſſen van „ menigvuldige Regenten en Burgers, in „ weerwil der akelige vooruitzigten van

„ een

„ een naderenden Burgerkryg, en zulks XXXVII.
„ eigenlyk tot handhaaving van gehaate BOEK.
„ Regeerings Reglementen, zo onbeſtaan- ——
„ baar met de Voorregten van de Inge- 1786.
„ zetenen, als met de Belangen der Bond-
„ genooten. —— Dat hun Ed. Agtb. in
„ de tegenwoordige omſtandigheden, vol-
„ ſtrekt noodig oordeelende, tot eigen
„ beveiliging, zich zeker te ſtellen, na-
„ pens het gebruik van het Krygsvolk;
„ by proviſie, meenden het veiligst te
„ zyn, geene andere Militie op den Pro-
„ vinciaalen Grond toe te laaten, dan
„ welke haare Soldye uit de hand van
„ den Territoriaalen Souverain ontvangen
„ moest, en daarom ook op het oproe-
„ pen der meergemelde drie Regimenten,
„ ten kragtigſten inſteerden, ſpeciaal aan
„ zich reſerveerende, om, tot aandrang
„ deezer gevoelens, het vrye Regt der
„ Conſenten, met gepasten klem te doen
„ gelden (*)."

Reeds vroeger was ter Staatsvergade- Wat daar
ring van *Zeeland*, wegens het gedrag des toe aanlei-
Krygsvolks omtrent de Burgers niet wei- ding gaf.
nig voorgevallen, 't geen aanleiding gaf tot deeze en dergelyke ſterke aanmerkingen, als wy zo even van *Zierikzee* en *Vliſſingen* hoorden. Wanneer in dezelve, met veel verwyls gehandeld werd, over den Brief der Gezwooren Gemeente te *Arnhem*, vol klagten, over de verre-

gaan-

(*) *Not. van Zeel.* 7 en 11 Sept. 1786.

XXXVII. BOEK. 1786.

gaande ongeregeldheden, gepleegd door Volk, behoorende onder het eerſte Bataillon Mariniers van de Generaal Major R. DOUGLAS, te dier Stede Garniſoen houdende, en ter Betaaling van *Zeeland* ſtaande, welken één der Staatsleden ter verantwoording wilde geroepen hebben: waar toe hy zich aanboodt; doch welk geſchil eindigde met de verplaatzing deezes Krygsvolks na *'s Hertogenbosch*, 't geen de Capitein Generaal noodig oordeelde; vermids zo lang 't zelve zich te *Arnhem* bevondt de eendragt tusſchen de Burgers en het Krygsvolk bezwaarlyk zou kunnen worden herſteld (*).

Antwoord der Staaten van *Zeeland* aan die van *Holland*.

Met welk een oog Staaten van *Zeeland* het groote Staatsgeſchil inzagen, zal best blyken uit hun Antwoord op den rondgaanden Brief der Staaten van *Holland*, en den Last hunnen Afgevaardigden ter Algemeene Staatsvergadering gegeeven. Zy beriepen zich, in den aanvange, op voorige betuigingen van hunne bekommering over de ſchroomlyke gevolgen der Burgerlyke Verdeeldheden, aan de Bondgenooten, en hun Ed. Gr. Mog. ontvouwd; en wel byzonder op 't geen zy Staaten van *Holland*, in Hooimaand over de zaaken van *Utrecht* geſchreeven; doch waar op zy geen wederſchryven ontvangen hadden.

Zy

(*) *Not. van Zeel.* 13. 20. 23. 28. Feb. 6. Maart 8 Mey 12 Juny 10 July 1786.

Zy betuigden dit met geen ander oog- XXXVII. merk by te brengen, dan om te doen BOEK. zien, hoe zeer zy de gevolgen der Burgerlyke Oneenigheden gevreesd en getragt 1786. hadden voor te komen; 't geen zy zich verbeelden, dat in den beginne niet zo bezwaarlyk zou geweest zyn, als tegenwoordig, naa dat die Oneenigheden, aan zich zelven overgelaaten, van kwaad tot erger geworden waren, en eindelyk tot de verderflykſte uiterſten gelegenheid hadden gegeeven. Ondertuſſchen, de zaaken nu zo zynde, gevoelden zy, zo zeer als iemand der Bondgenooten, hunne verpligting, om al wat mogelyk was op te zetten, ten einde de Republiek, door geen vuur van Burgertwisten, mogt verteerd worden, en de Bondgenooten de wapenen niet tegen elkander keerden.

Hierom hadden zy den Capitein Generaal aangeſchreeven, geene Troepen te hunner Repartitie ſtaande, by proviſie, en tot hunne nadere Dispoſitie, te gebruiken in eenige der tegenwoordige Burgergeſchillen in de Provincien van *Gelderland* of *Utrecht*; en den Hoofden der Regimenten, om geene Orders, daar toe ſtrekkende, te gehoorzaamen. Gelyk zy ook Staaten van *Gelderland*, op de kragtigſte wyze, afmaanden van 't gebruik der geweldige middelen van den Militairen Arm in Burgergeſchillen. Daar toe ſtrekte ook het aanbod hunner Bemiddeling, aan die van *Utrecht* gedaan.

XXXVII. BOEK. 1786.

„ U Ed. Gr. Mog.," dus vervolgen zy, „ zullen hier uit kunnen afneemen, dat „ wy niet in gebreke zyn gebleeven, „ nogmaals het onze aan te wenden, tot „ herſtelling van de rust in de Republiek. „ Indien wy daar in niet precis gevolgd „ hebben U Ed. Gr. Mog. Reſol. van „ vyf en twintig Augustus en vyf Sep- „ tember is daar van alleen de rede, om „ dat wy geoordeeld hebben, verſcheide „ gegronde Reflectien daar op te moeten „ maaken, welke wy, zo verre dezelve „ regardeeren de Militie op onze Betaa- „ ling, of op ons Territoir, niet voor „ U Ed. Gr. Mog. zullen verbergen.

„ Wy moeten, voor eerst, remarqueeren, dat beide de voornoemde Reſolutien en Aanſchryvingen zyn ingerigt, „ onder anderen, aan den Collonel of „ Commandeerenden Officier van het Regiment Artillery te *Breda*, daar, zo „ veel wy weeten, maar vyf van de vyftien Compagnien van dit Regiment op „ de Repartitie van U Ed. Gr. Mog. „ Provincie ſtaan, en daar de Commandeerende Officier op *Zeeland* gereparti- „ tieerd is, gelyk ook zyne Compagnie, „ met welke hy te *Breda* Garniſoen houdt, „ door ons wordt betaald. —— Dat ook „ dezelfde Aanſchryvingen zyn geaddreſſeerd aan den Collonel of Commandeerenden Officier van het Regiment *Zwitzers* van MARTY, in Garniſoen te *Vliſſingen* en te *Veere*, offchoon niet

„ meer

„ meer dan twee Compagnien van dat XXXVII.
„ Regiment door de Provincie van *Hol-* BOEK.
„ *land* en *Westfriesland* betaald worden. ——
„ Doch, vermids wy ons niet kunnen 1786.
„ verbeelden, dat U Ed. Gr. Mog. der-
„ zelver gedaane Aanschryving zouden
„ wilden uitstrekken buiten de Betrekking
„ vanBetaalsheeren, hebben wy dit liever
„ aangemerkt als een Abuis in de Expe-
„ ditie, en van geen consequentie voor
„ de Militie, die niet op U Ed. Groot
„ Mog. Provincie staat. —— Uit welk
„ oogpunt wy mede geoordeeld hebben,
„ te moeten beschouwen, de op heden
„ te onzer kennisse gebragte Aanschry-
„ ving Uwer Ed. Gr. Mog. van den zes-
„ den deezer Maand, aan het zo even
„ gemelde Regiment *Zwitzers* van MAR-
„ TY, en houdende Order aan de Com-
„ mandeerenden Officier om daar mede
„ direct, met allen spoed, te marcheeren
„ na het Land van *Vianen*. In de uit-
„ voering van welke Order U Ed. Gr.
„ Mog. ligtlyk zullen kunnen begrypen,
„ dat door ons ook niet is kunnen wor-
„ den bewilligd; terwyl wy dezelve Or-
„ der des te meerder als geheel abusive-
„ lyk geëxpedieerd hebben moeten consi-
„ dereeren; wyl het voorschreeve Regi-
„ ment daar by gesupponeerd wordt, ac-
„ tueel binnen *Bergen op Zoom* geplaatst
„ te zyn. Welke misvatting zeker tot
„ de gegeevene Order, op naam van U
„ Ed. Gr. Mog. moet hebben medege-
„ werkt, daar wy geen oogenblik twyfe-

XXXVII. BOEK. 1786.

„ len of U Ed. Gr. Mog. zouden nimmer aan Troupes binnen onze Provincie Garniſoen houdende, en in onzen „ Eed ſtaande, (al wierden dezelve geheel door U Ed. Gr. Mog. betaald,) zodanige Orders, immers niet zonder de allerminſte aan ons gegeevene Voorkennis, doen afvaardigen.

„ Maar wy hebben eene veel gewigtiger bedenking op den inhoud der Aanſchryvinge van vyf en twintig Auguſtus, voor zo verre die vervat eene Interdictie van niet te gehoorzaamen aan de Orders, welke zouden involveeren, om zich in eenige geſchillen tuſſchen Burgers en Burgers, of Burgers en Regenten, *waar ter plaatze dezelve binnen deeze Republiek ontſtaan*, te immiſeeren, of te bemoeijen. Het is toch aan U Ed. Gr. Mog. bekend, dat, behalven de twee bovengemelde Compagnien *Zwitzers*, nog een Regiment Infantery, door *Holland* betaald worden, de, zich in deeze Provincie in Garniſoen bevindt, en dat die Troepen, even als in U Ed. Gr. Mog. Provincie geſchiedt, den Eed van Gehoorzaamheid aan ons als Souverain van het Territoir, en aan de Regeering van de Stad, daar zy in Garniſoen zyn, hebben afgelegd; maar, vermids het by zommige Officieren zou kunnen opkomen, als of de geſtelde Orders van U Ed. Gr. Mog. aanliepen tegen de voornoemde Eeden, waar door de Bevelen van Ons

„ of

„ of van die Magiſtraaten zouden wor- XXXVII.
„ den geſteld aan de Beoordeeling der BOEK.
„ Commandeerende Officieren, of zy de- ——
„ zelve al dan niet moeten obtemperee- 1786.
„ ren, hebben wy geoordeeld deeze be-
„ denking aan U Ed. Gr. Mog. te moe-
„ ten onder 't oog brengen; en daar het
„ ons ten hoogſten importeert verzekerd
„ te zyn, welke ſtaat op de Gehoorzaam-
„ heid der Troepen op ons Territoir
„ zoude te maaken zyn, indien derzelver
„ dienst, tot maintien van de Auctoriteit
„ der Regeering, of van de Juſtitie, mogt
„ gerequireerd worden, verzoeken wy
„ gansch vriendlyk, dat U Ed. Gr Mog.
„ door eene ronde Explicatie van derzel-
„ ver meening in de Reſolutie van vyf
„ en twintig Augustus, ons ten deezen
„ opzigte gelieven gerust te ſtellen."

Overeenkomſtig hier mede kreeg de Collonel of Bevelvoerende Officier van het Regiment *Zwitzers* van MARTY, en alle de verdere Commandeerende Officiers binnen *Zeeland*, die zich met deezen in een gelyk bevel bevonden van opontboden te zyn, last, om voor eerst, en tot nader beſchikking, van hun Ed. Mog., zonder ſpeciaal Conſent en Permiſſie der Staaten van *Zeeland*, op wier Souverain Grondgebied, en in wier Eed zy thans waren, niet uit derzelver tegenwoordige Garniſoenen te mogen trekken (*).

De *Zwitzers* gelast niet uit *Zeeland* te trekken, zonder byzonder verlof der Staaten.

We-

(*) *Not. van Zeel.* 11. Sept. 1786.

XXXVII. BOEK.

1786.

Last den *Zeeuwſchen* Afgevaardigden ter Algemeene Staatsvergadering gegeeven, wegens den ſtap van *Holland*.

Wegens deezen ſtap van *Holland* moesten de *Zeeuwſche* Afgevaardigden ter Algemeene Staatsvergadering, hun Hoog Mogenden voordraagen, dat Staaten van *Zeeland*, gewigtige bedenkingen zouden hebben in te brengen tegen de Maatregelen, door Staaten van *Holland*, omtrent het Krygsvolk te hunner Betaalinge, genomen; doch dat zy liever, in een tyd als deeze, waar in alle aanleiding tot misverſtand en verwydering, niet genoeg vermyd kon worden, zich daar van onthielden; en te meer, om dat zy reeds hunne denkwyze daar over aan hun Ed. Gr. Mog. hadden opengelegd (*).

Voorgeſlaagene Bemiddeling.

Daar en boven hadden zy ter Hooge Vergadering der Bondgenooten betuigt, „ dat Staaten van *Zeeland* niet ernſtiger „ verlangende, dan door gepaste en con„ ſtitutioneele Maatregelen, op het krag„ tigſte mede te werken, om eenen te „ dugten en verwoestenden Burgeroorlog „ te vermyden, alle verdere noodlottige „ Verwydering en Confuſie voor te ko„ men, de plaats hebbende Verdeeldhe„ den in de Provincien van *Gelderland* en „ *Utrecht* te vereffenen, en, overeenkom„ ſtig het gedeclareerde verlangen der „ Heeren Staaten van *Holland* en *West„ friesland*, de Regten en Vryheden van „ 's Lands Ingezetenen, volgens de Gron„ den der Unie, te helpen bewaaren en „ hand-

(*) Te weeten de hier boven bygebragte Brieve.

„ handhaaven, voor alles gemeend heb- XXXVII.
„ ben bedagt te moeten zyn op gepaste BOEK.
„ middelen, waar door alle deeze hoogst ——
„ wenschlyke doeleinden gevoegelykst 1786.
„ zouden kunnen worden bereikt. Dat,
„ om hier toe te geraaken, hun Ed. Mog.
„ het van de uiterſte noodzaaklykheid
„ oordeelden, dat bovenal zorg werd ge-
„ draagen, dat de zaaken niet buiten haar
„ geheel gebragt en de weg tot het te
„ werkſtellen van minnelyke Onderhande-
„ lingen niet afgeſneeden mogt worden."

Ten welken einde Staaten van *Zeeland* meenden te moeten voorſlaan, „ dat hun „ Hoog Mog., zonder de minſte verwy- „ ling, den Capitein Generaal aanſchree- „ ven, om geene Troepen van den Staat, „ hoedanige Verzoeken Aanſchryvingen „ daar toe aan Hoogstdenzelven mogten „ zyn of worden gedaan, direct of indi- „ rect te emploijeeren in de *actueel* plaats „ hebbende Verſchillen binnen de Provin- „ cien van *Gelderland* en *Utrecht*.

„ Dat, ten einde hier van des te meer „ verzekerd te zyn, alle de Commandee- „ rende Officieren dier Troepen, zonder „ onderſcheid, gelyktydig zouden behoo- „ ren te worden gelast, om zich, en hun- „ ne onderhoorige Manſchappen, in gee- „ ne van de evengenoemde Geſchillen, „ door wie hun zulks ook zou mogen „ bevolen worden, in eenige manieren, „ te laaten gebruiken; op pœne van hun „ Hoog Mogenden hoogſte Indignatie; „ alles, behoudens het Territoriaal Regt

XXXVII. BOEK. „ der *Provinciaale* en *Stedelyke* Overhe-
„ den in alle andere zaaken.

„ Dat, vervolgens, ten ſpoedigſten,
1786. „ door de reſpective Bondgenooten, eene
„ Commisſie, beſtaande uit eenige geac-
„ crediteerde Leden der Regeeringe, uit
„ iedere Provincie, zou dienen te wor-
„ den benoemd, om zich binnen de Pro-
„ vincien *Gelderland* en *Utrecht*, nopens
„ de daar exteerende Bezwaaren der In-
„ gezetenen naauwkeurig te informeeren;
„ alle gepaste middelen, tot wegneeming
„ van dezelve, door minnelyke ſchikkin-
„ gen, in 't werk te ſtellen, en om, zo
„ wel by eene gewenschte reusſite, als
„ onverhoopte ontſtentenis daar van, aan
„ hunne Committenten rapport te doen.

„ Naar het oordeel van hun Ed Mog.
„ zou hier mede, in het voornaame oogmerk
„ der maatregelen, welke Heeren Staaten
„ van *Holland* en *Westfriesland* noodig
„ gevonden hadden te neemen, op het
„ volledigst worden voldaan; terwyl, op
„ deeze wyze zou zyn gezorgd, dat niet
„ alleen de Militie ter Betaalinge dier
„ Provincie ſtaande; maar ook alle de
„ overige Troepen van den Staat, ver-
„ hinderd wierden, om tot gewelddaadig
„ ſmooren van de Klagten en Bezwaaren
„ der Ingezetenen, in de bewuste Pro-
„ vincien, en tot het veroorzaaken van
„ eenen Burgerkryg aldaar te worden ge-
„ bruikt.

„ Dat dienvolgens hooggemelde Heeren
„ Staaten, nevens die der andere Pro-

„ vin-

„ vincien, zo hun Ed. Mog. verhoopten, XXXVII.
„ hier mede provisioneel genoegen nee- BOEK.
„ mende, eerstgemelde verdere Orders, ——
„ aan de respective Regimenten te hun- 1786.
„ ner Repartitie staande, gegeeven, dier-
„ halven, door hun Ed. Gr. Mog. zou-
„ den kunnen worden gecontramandeerd;
„ waar door dan geene speciaale Resolu-
„ tie op het Generaliteits Rapport van
„ den achtsten September zou behooren
„ genomen te worden (*).

Gelderland en *'t Sticht* namen ter Algemeene Staatsvergaderinge dit Stuk over, en werd het, ter verdere overweeging, in handen gesteld (†); zonder dat 'er iets meer van kwame, dan van den Voorslag door *Stad* en *Lande* gedaan (§). De gesteldheid der zaaken in *Holland*, en in de Gewesten, waar de Staatsgeschillen tot zulk eene bystere hoogte klommen, dat het zwaard des Burgerkrygs, als uitgetoogen was, maakte de Bemiddeling, hoe ook voorgeslaagen, onaanneemelyk, gelyk een te ruggzigt op den reeds beschreeven toedragt in die Gewesten, elk kan leeren. Van dezelve kwam niets.

Terwyl deeze zaak der Bemiddelinge door de Bondgenooten, bleef hangen, of liever alles zich in eenen dag vertoonde, dat 'er niets van te hoopen was, en de Graave VAN GOËRTZ, als Afgezant des even ten throon gesteegen Konings van *Pruis-* Sterk Staatsbesluit, indien de Verdeeldheden, de tusschenkomst van

(*) *Not. van Zeel.* 19. Sept. 1786.
(†) *Resol. Gen.* 22 Sept. 1786
(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* XII. D. bl. 297.

XXXVII. BOEK.

1786.

buitenlandſche Mogenheden en een Oorlog te wege bragten.

Pruiſſen, hier te Lande kwam, verſpreidden zich, met diens komst, gerugten, dat deeze Broeder van haare Koninglyke Hoogheid vastlyk voorgenomen hadt, om den Stadhouder alle zyne ontnomene Regten te doen herkrygen; dat eene felle Oorlog onvermydelyk was; daar *Frankryk*, gelyk men liet verluiden, vryheid verzogt hadt, om Krygsvolk over *Luik* te laaten trekken, en het ongetwyfeld op de Republiek gemunt hadt. — Wat hier van zyn moge, onder de Staatsleden van *Zeeland* ſchynen 'er geweest te zyn, die aan iets dergelyks geloof ſloegen; althans het ſlot eens Staatsbeſluits, over het beantwoorden van den Brief diens Graaven (*), hieldt in, „ Dat, indien de poo„ gingen van hun Ed. Mog. om de Ver„ deeldheden en het Wantrouwen, by „ die Bondgenooten, waar zulks noodig „ mogt zyn, weg te ruimen, en de ver„ zwakte Banden van de Unie te herſtel„ len, en de Regeeringsvorm, met de „ Burgerlyke Voorregten, op ſolide gron„ den te vestigen, waar toe zy nog be„ reid waren hunne meermaals aangeboo„ dene goede dienſten toe te brengen, „ onverhoopt vrugtloos waren, en de „ *voortduuring der Oneenigheden gelegen„ heid verſchafte aan de magtige Nabuu„ ren van den Staat, om zich van de eene* „ *of*

(*) De inhoud van dit Stuk hebben wy dus verre reeds opgegeeven. Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XI. D. bl. 341.

„ *of de andere zyde in de Geſchillen te men-* XXXVII.
„ *gen*, hun Ed. Mog. verklaarden, deeze BOEK.
„ Provincie te zullen houden buiten de ——
„ gevolgen, en, in die gevallen, zo veel 1786.
„ mogelyk, te zullen zorgen, dat hunne
„ Ingezetenen niet mede de ongelukki-
„ ge Slachtoffers wierden van een Twist,
„ die hun, noch als Leden van het Bond-
„ genootſchap, noch Provinciaal, in eeni-
„ gen deele aanging (*).

Dit Staatsbeſluit werd geenzins met éénpaarigheid genomen, de drie Steden *Middelburg*, *Goes*, en *Tholen* waren 'er voor; de drie Steden, *Zierikzee*, *Vliſſingen* en *Veere* 'er tegen; de Stem van den Eerſten Edelen beſliste. — Hier over viel veel te zeggen. Men benoemde het met geen zagter naam, dan dat *Zeeland* beſlooten hadt, om *Holland*, als het in nood kwam, aan zyn eigen Noodlot over te laaten, en dien zedert eeuwen naauwſten Bondgenoot, te verzaaken.

't Zelve met geen eenpaarigheid genomen. Oordeel deswegen.

Eene der niet inſtemmende Steden, *Zierikzee*, beſchouwde het in een dergelyk licht, blykens het ſchryven van Burgemeesteren, Schepenen en Raaden dier Stad aan Staaten van *Holland*. Zy oordeelden, „ dat daar door niets minder „ zou worden geëffectueerd, dan dat *Zee-* „ *land* van het Bondgenootſchap wierd „ afgeſcheurd, en daar door niet alleen „ de band van de Unie, welke ten kos-

Schryven van *Zierikzee* daar over aan Staaten van *Holland*.

„ te

(*) *Not. van Zeel.* 16. Oct. 1786.

XXXVII. BOEK. 1786.

„ te van zo veel bloeds en goeds nu zints
„ twee Eeuwen was tot ſtand gebragt, en
„ zedert zo gelukkig hadt geſubſiſteerd;
„ maar ook de Liaiſons van gemeen be-
„ lang, door welke de Provincien van *Hol-*
„ *land* en *Zeeland*, zo veele Eeuwen op
„ het naauwſt waren verbonden geweest,
„ te eenemaal, zouden worden afgebroo-
„ ken, en dat in een zamenloop van ge-
„ beurtenisſen, in welke men de weder-
„ zydſche hulp meest noodig hadt." Dit moesten de woorden der evengemelde Slotverklaaring, huns oordeels, indien ze iets betekenden, bedoelen.

„ Wy hebben," vervolgen zy, „ ons,
„ derhalven, met dit Rapport in geenen
„ deele willen of kunnen conformeeren;
„ maar, in tegendeel, geadviſeerd, om,
„ alvoorens het Rapport over de Misſive
„ van den tegenwoordig regeerenden Ko-
„ ning van *Pruiſſen* ter Generaliteit uit
„ te brengen, 't geen U Ed. Mogenden
„ daar op zouden adviſeeren, af te wag-
„ ten, in die hoop, dat wy daar door
„ eenige meerdere legale kennis van den
„ waaren toeſtand der zaaken zouden be-
„ komen, om dan onze Deliberatien, in
„ gevolge van dien, op een zekeren grond
„ te kunnen inrigten. En, offchoon wy
„ ons hadden geflatteerd, dat dit ons ge-
„ adviſeerde by onze Medeleden van Staat
„ wel zo veel ingangs zou hebben gevon-
„ den, dat daar door de Concluſie van
„ het voorſchreeve Rapport, immers zo
„ veel het Declaratoir betreft, zou zyn

„ voor-

„ voorgekomen, en waar toe wy onze Gedeputeerden de ſterkſte inſtantien hebben laaten doen, als van oordeel zynde, dat dit Punt 't welk van geen minder gewigt dan het maaken van Oorlog of Vrede, of het invoeren van Nieuwe Belastingen is, geenzins by Meerderheid kan worden ter Concluſie gebragt, zo hebben wy, egter, tot onze groote verwondering en leedweezen, moeten ondervinden, dat de Heer Raadpenſionaris deezer Provincie heeft kunnen goedvinden, dit voorgemelde Rapport met de zeer kleine Meerderheid van maar ééne Stem te concludeeren, tegen welke Concluſie wy dan onze Gedeputeerden, op voorgemelde gronden, op het kragtigst hebben doen proteſteeren, en declareeren, dat wy dezelve houden voor gansch onwettig en ons zelven daar aan nooit verbonden zullen rekenen, onder reſerve van zodanige maatregels te zullen neemen, als wy noodig vinden te beraamen, om ons voor GOD en de Ingezetenen verantwoordelyk te ſtellen. XXXVII. BOEK. 1786.

„ Daar wy dan nu vernomen hebben, dat door den Heer Ordinaris Gedeputeerde VAN CITTERS, reeds van voorgemelde Reſolutie gebruik gemaakt en dezelve ter Vergadering van hun Hoog Mog. is ingebragt (*), kunnen wy

(*) Dit geſchiedde den 19 Oct. 1786. *Reſol. Gen.* van dien dag. Over dit Gedrag van den Heer VAN CITTERS, beklaagden zich zyne Mede-afgevaardigden

XXXVII. BOEK. 1786.

„ wy niet afzyn, den ganschen toedragt „ deezer zaake by deezen ter kennisse van „ U Ed. Gr. Mog. te brengen; op dat „ U Ed. Gr. Mog. zouden weeten, dat „ dezelve by ons geenzins als een wettig genomene Staatsresolutie wordt beschouwd; maar, in tegendeel, gehouden voor onwettig, kragtloos en van „ geene waarde, zonder dat wy willen gerekend worden aan de naakoming van „ dien verbonden te zyn; in tegendeel „ betuigen wy U Ed. Gr. Mog. onze „ welmeenende bereidwilligheid, om, met „ Concurrentie van U Ed. Gr. Mog. te „ willen medewerken tot Herstel der Constitutioneele Regeeringsvorm, en wegneeming van alle Inbreuken, door „ Heerschzugt en Dwinglandy daar in „ gemaakt; waar toe wy wenschen, dat „ de Albestuurende Voorzienigheid ook „ de Raadslaagen van U Ed. Gr. Mog. „ wil bekroonen en voorspoedig maaken (*)."

Stads Advys van *Zierikzee.*

Deeze Brief was een gevolg van een breed Stadsadvys van *Zierikzee* ter *Zeeuwsche* Staatsvergaderinge ingediend, waar in het gehouden gedrag van zyne Hoogheid,

den, de Heeren Pous, Cau en Lambrechtsen, en wilden de Afgevaardigden van *Vlissingen*, waar laatstgemelde Heer de Post van Pensionaris bekleedde, dien Gedeputeerden ten spoedigsten opontboden hebben, om zich in Persoon deswegen te verantwoorden. In eenen Brieve aan den Raadpensionaris hadt hy reden van zyne handelwyze gegeeven. *Not. van Zeel.* 30 Oct. 1786.

(*) *Resol. van Holl.* 1. Nov. 1786.

N. C. LAMBRECHTSEN,
RAAD EN PENSIONARIS
DER STAD VLISSINGEN.

heid, zo in den *Engelſchen*, als in den *Keizerlyken* Oorlog, in het nadeeligst licht geſteld, en hem verweeten werd, „ dat hy „ die zonderlinge Bekwaamheden niet be- „ zat, om eene Armée te commandeeren, en dus voorſtelde den Graaf DE MAILLEBOIS daar toe te gebruiken, „ even als hy by de *Acte van Conſulentſchap* klaar hadt getoond, dat hy geene „ Kundigheden genoeg bezat om de Posten „ en Waardigheden te bekleeden, waar „ toe hem de Republiek hadt aangeſteld „ en ryklyk betaalde. Dat hy zyn ongenoegen over het ontneemen van het „ Commando, waar toe de Souverain, „ niet dan om gewigtige redenen hadt „ beſlooten, dermaate vertoonde, dat hy „ liever verkoos de Plaats zyner Reſidentie, waar zyn Eed en Pligt hem „ riepen, om 's Lands zaaken te vervorderen, te verlaaten, dan iets hier in „ toe te geeven; daar in allen gevalle de „ Differenten tuſchen Heeren Staaten „ van *Holland* en zyne Hoogheid Hoogstdenzelven niet behoefden te verwyderen van die Collegien, welke tot de „ geheele Republiek in 't gemeen behooren. Dat hy, op enkele Inſtantien van „ de Meerderheid der Staaten van *Gelderland*, om Garniſoen in de Steden „ *Elburg* en *Hattem* te plaatzen, zonder „ eenige Voorkennis en Advys der andere Bondgenooten, de Armée van den „ Staat in beweeging bragt, dezelve door „ onnoodige marſchen afmatte, en door „ nam-

XXXVII. BOEK. 1786.

XXXVII. BOEK. 1786.

„ naalaatigheid van ſtrikte Orders, oor-
„ zaak was, dat die Steden, door 's Lands
„ Militie, op eene ontmenschte en wree-
„ de wyze, waren geplunderd, zonder
„ dat zyne Hoogheid, in zyne Qualiteit
„ als Stadhouder, eenige efforts aanwend-
„ de, om de Oneenigheden te ſtillen, niet
„ alleen in *Gelderland*, waar hy alles ver-
„ mogt; maar ook nergens anders, ſchoon
„ zulks eigenlyk zyn Eed en Pligt als
„ Stadhouder vorderde, en niet tegen-
„ ſtaande hy daar toe, niet alleen door
„ zommige *Gelderſche* Staatsleden; maar
„ ook door Gecommitteerde Staaten en
„ Stedelyke Regeeringen van *Overyſſel*,
„ door plegtige Bezendingen, verzogt werd
„ en gebeden; maar die met veragting
„ werden weggezonden. Dat zyne Hoog-
„ heid alles wat mogelyk was, in bewee-
„ ging maakte, zich by vreemde Mogen-
„ heden beklaagde, en zich op alle mo-
„ gelyke wyzen durfde verontſchuldigen,
„ ja zelf hun Ed. Mog. en de ganſche
„ Republiek tragtte voor te houden, dat
„ hy niet anders dan aan zyn Eed en
„ Pligt, in zyne hooge Charges, hadt be-
„ antwoord.

„ Indien men verder, met bedaardheid
„ en omzigtigheid de Conſtitutie van
„ *Gelderland*, *Utrecht* en *Overyſſel* naging,
„ kon men niet ontkennen, dat het Volk
„ en deszelfs Gemeenslieden aldaar een
„ groot aandeel en gezag in de Regee-
„ ring hadt, en niet zonder reden klaag-
„ de, dat het deezen invloed ontnomen

„ was,

„ was, en het Reglement van den Jaare MDCLXXIV ten eenemaal tegen alle Regten en de waare Conſtitutie dier Provincien, Steden en Leden van dien aanliep, en voor het grootſte gedeelte zyne Hoogheid alleen gunſtig was. Waar uit klaar volgde, dat men zeer in twyfel moest komen of zyne Hoogheid, in alle deszelfs Departementen, wel zo tot maintien der Privilegien en Voorregten van de Republiek medewerkte, als hy, volgens Eed en Pligt, verſchuldigd was; des men zich in 't geheel niet moest verwonderen, dat zyne Hoogheid het Vertrouwen der Natie verlooren hadt, en 'er zulke ſterke middelen tegen hem in 't werk geſteld wierden. —— Zy twyfelden niet of Staaten van *Holland* hadden zeer gewigtige redenen om alle de Troepen, te hunner Repartitie ſtaande, op te ontbieden, tot dekking hunner Provincie, waar men met geen minder yver en zorgvuldigheid te werk ging, dan of de Vyand voor de Poort was."

XXXVII. BOEK. 1786.

Hier op, tegen het Slot des voorgeſtelden Antwoords, die aanmerkingen, welke wy, uit den Brieve aan Staaten van *Holland*, reeds boekten, bygebragt en betuigd te hebben, hoe zulk een Voorſtel hun zeer onſtaatkundig voorkwam, en niet te weeten, hoe de Provincie *Zeeland*, in dat uiterſten, haare Ingezetenen zou kunnen beſchermen, en eene enkele aanſchouwſter blyven van de rampen haarer

XXXVII. BOEK. 1786.

Bondgenooten; en ook *Zeeland* veel minder belangen hadt met *Gelderland* of eenige andere Provincie, dan met *Holland*, bragten zy als hun Raadſlag uit, „ om „ voor als nog, door het voorgeſtelde De„ claratoir, de denkingswyze van *Zeeland* „ niet te manifesteeren; zy zagen daar „ zulk een haast niet in; te meer daar „ hun, voor als nog niets legaals bekend „ was van eenige Bedreigingen zyner „ *Pruiſſiſche* Majeſteit, van wiens edel„ moedige denkwyze zy ook niet kon„ den verwagten, dat hy, zonder eenig „ voorafgaand onpartydig onderzoek, de „ zaak van zyne Hoogheid, met Geweld, „ zou willen doorzetten, en, indien zulks „ mogt gebeuren, en 'er een of andere „ Mogenheid met zodanige Bedreigingen „ zou mogen opkomen, dan betuigden zy „ hun vertrouwen te ſtellen, en dat niet „ ongegrond, op de reeds zo menigmaal „ gemanifesteerde Geneigdheid en Trouw „ van het Hof van *Frankryk*, en dat het „ zelve, tot hulp der Republiek, om de „ billykheid van derzelver zaak, zodani„ ge Bedreigingen of Aanvallen, door „ deszelfs veelvermogende Intercesſie, of, „ is 't nood, daadlyken Byſtand, wel zou „ weeten uit den weg te ruimen. —— „ Waarom zy te meerder inclineerden om „ eerst het Generaliteits Rapport, en het „ daar op uit te brengen Advys van *Holland* „ af te wagten, met welk Gewest zy „ meenden dat *Zeeland* veiligst, *pari paſſu* „ behoorde te gaan; ten minſten advi-

„ ſeer-

„ ſeerden zy dus voor zich zelven, zo uit overtuiging van hun gemoed, als om dat zy wisten, uit het Adres, onlangs door het grootſte en beste gedeelte hunner Burgeren gepreſenteerd, dat dit de wensch was hunner Ingezetenen, waar tegen zy niet gaarne zouden aangaan. —— Ook waren zy van oordeel, dat hun Ed. Mog. Staaten van *Holland* behoorden te verzoeken, Ouverture te mogen hebben van de redenen en motiven, die hun Ed. Gr. Mog. bewoogen hadden, om zyne Hoogheid, in alle zyne Militaire Charges te ſuſpendeeren; op dat hun Ed. Mog., naa bekomen kennis daar van, zodanig zouden kunnen reſolveeren als dezelve, als dan, tot welzyn van de Republiek in 't algemeen, en van deeze Provincie inzonderheid, zouden oordeelen te behooren. XXXVII. BOEK. —— 1786.

Het ſlot des ontworpen Antwoords op de Brieve des Graaven VAN GOËRTZ, ſmaakte die van *Vliſſingen* en *Veere* geenzins, ſchoon zy de taal van *Zierikzee* niet voerden. De Eerſte Edele, nevens *Middelburg*, *Goes* en *Tholen* verzogten, dat *Zierikzee* deeze Raadſlag en Tegenverklaaring uit de *Notulen* van Staat wilde houden, of in andere bewoordingen inrigten: dewyl zy anderzins zich genoodzaakt zouden vinden, om in eene wederlegging te treeden (*).

Die van *Zierikzee* verzogt, dit ſtuk niet in de Notulen te plaatzen.

Wan-

(*) *Not. van Zeel.* 6 en 16 Oct. 1786.

XXXVII. BOEK. 1786

Wanneer de Eerſte Edele en *Middelburg* dien aandrang herhaalde, betuigden de Afgevaardigden van *Zierikzee*, dat hunne Lastigers, wel verre van daar toe te kunnen komen, met geen minder verwondering dan leedweezen, verſtaan hadden, hoe de Raadpenſionaris met eene zeer kleine Meerderheid in deezen beſloten hadt, zonder eenigzins agt te ſlaan op de welgegronde daar tegen ingebragte redenen; dat zy 'er zich niet aan gehouden oordeelden, en de gevolgen overlieten aan de Staatsleden, die het zo verhaast hadden doorgedrongen; dat zy zich verpligt gevonden hadden, om deswegen Staaten van *Holland* te ſchryven; daar toe te meer aangezet door de handelwyze van den Heer VAN CITTERS ter Algemeene Staatsvergaderinge. Zy drongen voorts aan op de inlyving van hun Geſchrift in de Staats Aantekeningen.

Zy konden hier toe niet verſtaan.

Sterk was de Wederſpraak des Heeren VAN LYNDEN; als hy betuigde, „wel „ gewenscht te hebben, dat de Heeren „ van *Zierikzee* hadden kunnen worden „ gepermoveerd, om aan Inſtantien der „ Staatsleden *Middelburg*, *Goes* en *Tholen* „ te voldoen, door het Advys in te trek„ ken, althans te zuiveren van zodanige „ ongefundeerde Poſitiven en Illatien, „ waar mede 't zelve was opgevuld, als „ zynde zodanig ingerigt, dat men twy„ felen mogt of de Registers van Staat „ voorbeelden opleeverden van een Stuk, „ waar in de Decentie even zo weinig „ werd

Vertoog des Heeren VAN LYNDEN tegen dit Advys.

„ werd gemenageerd, als de gedaane te- XXXVII.
„ proches op woorden van waarheid ge- BOEK.
„ vestigd. —— Dat de Heeren van *Zie-* ——
„ *rikzee*, by dit Advys, geheel uit het 1786.
„ oog ſcheenen verlooren te hebben, de
„ egards door hun verſchuldigd aan de
„ Perſoon van zyne Hoogheid, niet alleen
„ wegens deszelfs eminente Waardighe-
„ den; maar ook ſpeciaal uit hoofde der
„ betrekkingen, die zy tot Hoogstden-
„ zelven, als Medelid van Staat hadden.
„ Dat, ten betooge hier van, niet noo-
„ dig zou zyn, het voorſchreeven Advys
„ in alle zyne deelen te reſcontreeren;
„ wordende, ter vermyding van aigreur,
„ geprefereerd, zich alleen te bepaalen
„ tot eenige Poſitiven, die de vindicatie
„ van Eer niet toeliet met ſtilzwygen
„ voorby te gaan. Van dien aart was
„ het gezegde, *dat het buiten tegenſpraak*
„ *zoude zyn, dat zyne Hoogheid geenzins*
„ *eene Directie heeft gehouden met 's Lands*
„ *Navale Magt, als hy hadt behooren te*
„ *doen; maar die in eene volſtaagene Werk-*
„ *laosheid heeft gehouden.* —— Voorts,
„ dat Hoogstdezelve niet heeft medege-
„ werkt om de *Frontieren, Fortificatien,*
„ *en Militie in een goeden ſtaat te brengen.*
„ Immers zou het den Heeren van *Zie-*
„ *rikzee* zeer moeilyk, ja zelfs onmoge-
„ lyk, vallen, deeze haatlyke Reproches
„ met behoorelyke bewyzen te ſtaaven:
„ weshalven zulke Betigtingen eerder in
„ een Schotſchrift, als in een Stedelyk
„ Advys, dienden te worden verwagt.

XXXVII. BOEK. 1786.

„ Desgelyks was ook de Inſimulatie *eenes* „ *ſinguliere en met het Belang der Natie* „ *ſtrydige denkenswyze*; en *het manqueeren* „ *aan Eed en Pligt*; uitdrukkingen, gansch „ ongefundeerd, en zodanig ongepast, „ dat, indien dezelve tegen een particu- „ lier wierden gebezigd, hy geregtigd „ zou zyn, de adſiſtentie van 's Lands „ civile Wetten daar tegen in te roe- „ pen. —— Dat alle deeze en verdere „ injurieuſe expresſien, waar mede voor- „ ſchreeve Advys was opgevuld, en de „ meeste argumenten tot ſtaavinge van „ het Sentiment der Heeren van *Zierik-* „ *zee* aangebragt, derhalven, niet anders „ konden aangezien worden dan als onbe- „ dagtzaame redenen, van allen grond ont- „ bloot, die nimmer, by weldenkende en „ der zaake kundige Regenten, eenigen „ ingang konden vinden.

„ Dat hy zyn leedweezen betuigde, „ van zich, door dit korte Declaratoir, „ te moeten kwyten van eene indispen- „ ſabele verpligting, om niet, door ſtil- „ zwygen, eenigzins te homologeeren, „ het geen de Heeren van *Zierikzee* zich „ veroorloofd hadden, by hun Advys te „ neder te ſtellen; en dat hy hun Ed. „ Agtb. nogmaals verzogt, met dien ernst „ en empreſſement, welke hem de liefde „ tot Eenigheid en Harmonie dicteerde, „ alle traçes van reciproque ongenoegen „ ten deezen te willen wegneemen, door „ het intrekken, of behoorelyk altereeren, „ van hun Advys: by ontſtentenis van

„ het

„ het welke hy genoodzaakt was, dit XXXVII,
„ zyn gedeclareerde in de Notulen te BOER.
„ doen inſereeren. —— Terwyl hy ver- ——
„ der, met relatie tot het Protest der Hee- 1786.
„ ren van *Zierikzee* tegen de wettigheid
„ der Concluſie, verklaarde, dat die al-
„ leszins naar Orde van den Lande was
„ genomen, en hy zich, derhalven, ver-
„ pligt vondt, dezelve Reſolutie alles-
„ zins te vindiceeren, en ſtand te doen
„ grypen.

In dit alles, en boven al in 't laatſte, vondt die Heer zich gerugſteund, door de Afgevaardigden van *Middelburg*, die, ten zelfden tyde, hunne Tegenverklaaring op het gehouden Gedrag der *Zierikzeeënaaren* te voorſchyn bragten. Zy konden niet van zich verkrygen, om zulke ongewoone Uitdrukkingen, als de Heeren van *Zierikzee* in hun Protest gebezigd hadden, en die niets minder inhielden dan verregaande betigtingen, ten laste der overige Leden, in 't beſtuur der Lands zaaken, met ſtilzwygen voorby te gaan, en vooral buiten beantwoording te laaten, de volgende Stellingen, welke hun het bedenkelykſte waren voorgekomen. Als *voor eerst*, dat zy het genomen Beſluit voor onwettig hielden — *ten tweeden* dat zy zich nimmer daar aan verbonden zouden rekenen — en *ten derden*, dat zy daar tegen aan zich behielden zodanige maatregelen, als zy, ter voldoening van hunnen Pligt, zouden noodig vinden te

Wat *Middelburg* 'er op inbragt.

XXXVII. BOEK. 1786.

neemen. —— Hier over uitgeweid hebbende, verklaarden zy, dat, indien die van *Zierikzee* zich niet lieten beweegen, om het betwiste Stuk uit de Staatspapieren te ligten, „ het Protest te houden „ voor een al te driftige Vooringenomenheid voor de eens geadopteerde „ Gevoelens; zich zelven volkomen vry „ kennende van alle nadeelige Insimulatien, daar in vervat, en zo min als iemand beschroomd, om zich, wegens „ hun gehouden Gedrag, en het helpen „ neemen der Conclusien, ten allen tyde, „ voor GOD en hunne Medeburgeren „ verantwoordelyk te stellen."

Eene Commisie benoemd tot onderzoek over het Kennisgeeven van den loop der Raadpleegingen aan een Lid van Staat.

De Afgevaardigden van *Zierikzee* hielden eene Tegenverklaaring aan zich, en verzogten Afschriften van deeze Verklaaringen des Eersten Edelen, en van de Stad *Middelburg*; dit laatste deeden ook die van *Goes* en volgende Steden. — De Kennisgeeving der *Zierikzeeënaaren*, dat zy zich verpligt gevonden hadden om Staaten van *Holland*, den toedragt der zaaken in *Zeelands* Staatsvergadering te ontdekken, hadt eene Commisie ten gevolge, waar in onderzogt zou worden, of, en in hoe verre, het aan een Lid van Staat geoorlofd ware aan een Lid van Staat zich te vervoegen, om de weet te doen van den loop der Raadpleegingen, over voorkomende zaaken. Geen stem bragten die van *Zierikzee* hier over uit.

Ein-

Eindelyk gaf de Heer VAN LYNDEN in bedenking, of de *Zierikzeesche* Afgevaardigden niet zouden *behooren afgevorderd* te worden een Afschrift van hunnen Brieve aan Staaten van *Holland*, om daar van in de geslaagene Commissie gebruik te maaken. *Middelburg*, *Goes* en *Tholen* oordeelden, dat dit hun zou *kunnen* verzogt worden; *Veere* kwam zulks onnoodig voor; en *Vlissingen* bragt in 't midden, het verzoek, dat eer zy zich des verklaarde, aan hun Ed. Mog. zou afgegeeven worden het meer gevraagde Afschrift van den Brief door zyne Hoogheid aan den Raadpensionaris geschreeven (*). —— *Vlissingen* bleef by dien eisch, en liet het Besluit, betreffende het vraagen van den *Zierikzeesschen* Brieve aan de Leden over. Deezen kwamen hier toe; doch die van *Zierikzee* verklaarden dit als geen Besluit van Staat te kunnen aanzien, en dat zy van 't Verzoek door de overige Staatsleden gedaan, hunnen Zenderen zouden kennis geeven (†).

XXXVII. BOEK. 1786.

De Brief der *Zierikzeesche* afgevaardigden aan *Holland* vergeefsch gevorderd.

Hoogst gebelgd betoonde zich de Raad van *Zierikzee* over het Vertoog door den Heer VAN LYNDEN op hunnen Raadslag inbragt. „ Zy hadden de Reflectien, „ waar over men zo zeer viel, geenzins „ ge-

De Raad van *Zierikzee* verdeedigt zich tegen den Heer VAN LYNDEN.

(*) *Not. van Zeel.* 30 Oct. 1786. Dit verzoek van *Vlissingen* gaf aanleiding tot de Verklaaring van den Raadpensionaris reeds vermeld. Zie hier boven bl. 251.

(†) *Not. van Zeel.* 9 Nov. 1786.

XXXVII. BOEK. 1786.

„ gemaakt om de thans zo hoog noodzaaklyke Harmonie onder de Staatsleden te verminderen; maar om dat zy vermeenden, om aan hun pligt te voldoen, niet anders te mogen adviseeren, dan zy gedaan hadden, en geenzins in gebreke te zullen blyven, om hun Advys te zuiveren, zonder eenigzins uit het oog te verliezen de *Eguards*, welke zy aan hunne Medeleden, en aan zyne Hoogheid, in die betrekking, schuldig waren; altyd bewaarende dat menagement welk tusschen Leden van deeze Agtbaare Vergadering, en *Socii inter pares*, in agt behoorde genomen te worden, nogthans met die Vryheid, als Leden van een Vryen Staat competeert, met weglaating van alles, wat naar een kruipende en slaafsche vrees zweemen mogt; overtuigd, dat niemand van hun Ed. Agtb. zou vorderen om onverschillig alle daaden van zyne Hoogheid, beschouwd als den Eersten Amptenaar van hun Ed. Mogenden, met eene diepe stilzwygenheid en eerbiedige verwondering te venereeren; *Eguards*, die men alleen kan vergen van Onderdaanen tegen hunnen Souverainen Monarch. — Uit hoogagting voor den Heer VAN LYNDEN zouden zy, op de voorgestelde Punten terstond antwoorden, zonder egter te willen begreepen zyn, daar toe, op de enkele aanmaaning van een Staatslid, verpligt te zyn."

Hier

Hier haalen zy op, wat 'er gebeurd en aangevoerd was, wegens de Werkloosheid des Admiraal Generaals, zo door Staaten van *Zeeland* als andere Bondgenooten; hoe veele Voorſtellen deswegen door byzondere Staatsleden waren ingebragt, hoe veele Verdenkingen tegen zyne Hoogheid, als Admiraal aan het hoofd der Zeemagt waren ontſtaan, „ door zy„ ne Hoogheid," gelyk zy ſpraaken, „ zo gewigtig geoordeeld, dat hy dezel„ ve, door eene Justificatoire Memorie, „ heeft tragten weg te neemen en uit „ den weg te ruimen; egter niet met „ een gewenscht effect, om dat dezelve „ geene Faiten bevatte, die de Activi„ teit van zyne Hoogheid manifesteer„ den; Faiten, werkzaame Efforts, zou„ den buiten twyfel ten voordeele van „ zyne Hoogheid uitgewerkt hebben, het „ geen de gebeurde Faiten tegen *Elburg* „ en *Hattem* ten nadeele van Hoogstden„ zelven hebben aangebragt: om dat Fai„ ten meer afdoen dan honderd en meer „ Memorien en Geſchriften, die zedert „ zes Jaaren ten voor- en nadeele van „ zyne Hoogheid waren opgeſteld." —— Naa het verder ontwikkelen dier Werkloosheid, voeren zy den Heer VAN LYNDEN te gemoet; „ Het zou hun Ed. „ Agtb. tot een ſenſibel genoegen ver„ ſtrekken, indien hun Ed. Agtb. zyn „ Hoog Ed. Geb., op hunne tour, mog„ ten verzoeken, hun van het tegendeel „ van hunne Sustenue te overtuigen, en „ hun

XXXVII. BOEK. 1786.

XXXVII. BOEK. 1786.

„ hun aan te wyzen, welke kragtdaadige „ Efforts en Maatregelen zyne Hoogheid „ hadt aangewend, om die fatsale Werk„ loosheid tegen te gaan, en dat Hoogst„ dezelve zo gewerkt hadt met de Navale „ Magt, die toen voor handen was, als hy „ hadt kunnen en behooren te doen: nie„ mand is daar toe zo geſchikt, als zyn „ H. Ed. Geb., die by eene diepe Staat„ kunde en Bevinding van zaaken, onder „ het oog van zyn Hoog Ed. Geb. voorge„ vallen, de uitgebreidſte kundigheden by „ andere weetenſchappen voegende, buiten „ twyfel in den ſtyl eens zeer beſchaafden „ Edelmans, aan Hoffelyke Politeſſe ge„ woon, vry van *Injurieuſe Uitdrukkin„ gen*, en alles wat naar *Schotſchriften* ge„ lykt, de Activiteit van zyne Hoogheid „ in een helder licht zou weeten te plaat„ zen; waar door zyn Hoog Ed. Geb. „ een groot gedeelte der Soupçons van „ hun Ed. Agtb. en de geheele Natie „ wegneemen, de Eer van zyne Hoog„ heid op het kragtigſte verdeedigen, en „ aan de laate Naakomelingſchap over„ brengen zou: waar toe hun Ed. Agtb. „ de vryheid namen zyn Hoog Ed. Geb. „ op het nadruklykſte te folliciteeren."

Dien zelfden dienſt, verklaarden zy, wyders, zou de Heer VAN LYNDEN doen, „ indien hy, door geverifieerde „ Faiten, de betoonde Vigilantie van zyn „ Hooge Principaal in een helderen dag „ geliefde te ſtellen, wegens het houden „ van 's Lands Frontieren en Fortifica„ tien,

„ tien in een behoorlyken ſtaat van De- XXXVII.
„ fenſie, waar tegen het Rapport der BOEK.
„ Commisſarisſen van Staaten van *Hol-* ——
„ *land* getuigde; en als hy tevens toon- 1786.
„ de, zo zyne Hoogheid waarlyk Efforts
„ hadt aangewend tot onderhouding der
„ Grensplaatzen en Vestingen, wat belet
„ hadt, dat deeze Efforts ter kennis der
„ Staatsleden niet waren gekomen? wie
„ het geweest waren, die de heilzaame
„ poogingen van zyne Hoogheid hadden
„ tegengewerkt en verydeld?"

Om te bewyzen, dat het toeſchryven van *een ſingulière en met het belang der Natie ſtrydige denkwyze, en het manqueeren aan Eed en Pligt*, in hun Advys, geen ongegronde en beledigende Uitdrukkingen waren, verzogten zy, om meerder haatlykheden te vermyden, zyn Hoog Ed. Geb. te mogen wyzen tot de *Adreſſen der Burgeren* van *Haarlem*, *Gouda* en *Alkmaar*; de *Aantekeningen der twaalf Voornaamſte Leden van hun Ed. Gr. Mog.* op het Protest van de Ridderſchap. „ Zy „ wisten niet," om hunne eigene woorden te bezigen, „ welke verdere Inju„ rieuſe Expresſien in hun Advys, door „ zyn Ed. Hoog Geb. bedoeld werden. „ Zy konden en wilden wel avoueeren, „ dat de *ronde goede Zeeuwſche Taal* van „ *Vaderlandſche* Volksrepreſentanten, ee„ nigzins harder klonk in de ooren van „ eenen veel *beſchaafder Vreemdeling*; „ maar het *Injurieuſe* en naar een *Schot„ ſchrift* gelykende, konden hun Ed. Agtb.

„ in

XXXVII. BOEK. 1736.

„ in hun Advys niet ontdekken; en uit
„ het geavanceerde van zyn Hoog Ed.
„ Geb. moesten hun Ed. Agtb. twyfelen
„ of zyn Ed. Hoog Geb. de eigenſchap-
„ pen van een *Stads Advys* en een *Schot-*
„ *ſchrift*, wel met die attentie hadt be-
„ ſtudeerd, om over dezelve op eenen
„ zo meesteragtigen toon uitſpraak te
„ doen, dat hun Ed. Agtb. in den mond
„ van een Staatslid tegen een Medelid,
„ veel injurieuſer voorkomt, dan alles
„ wat zyn H. Ed. Geb. hun Ed. Agtb.
„ geliefde aan te tygen.

„ Wy zouden zyn Hoog Ed. Geb. ge-
„ maklyk op denzelfden toon kunnen be-
„ jegenen, indien wy niet begreepen, dat
„ onze ſtof nog zo geheel niet uitgeput
„ is in bondige bewyzen, dat wy behoe-
„ ven te komen tot *Scheldwoorden*; eene
„ elendige uitvlugt om zich te redden,
„ als men geene bewyzen weet aan te
„ voeren, en zich gebragt voelt *ad ter-*
„ *minos non loqui*. – Hun Ed. Agtb. zullen
„ hier om liever zyn Hoog Ed. Geb. ee-
„ ne nadere Explicatie van het *Injurieuſe*
„ en naar een *Schotſchrift* gelykende in
„ hun Advys verzoeken, en dat zyn Hoog
„ Ed. Geb. ons de verdere perioden woord-
„ lyk gelieft op te geeven, waar in die
„ Uitdrukkingen gevonden worden. Wy
„ hebben geconſidereerd, dat deeze Aan-
„ tygingen zyn Hoog. Ed. Geb. misſchien
„ in drift zouden ontvallen zyn; waar van
„ een bedaarde overweeging ons mogelyk
„ Satisfactie zou geeven; naardemaal zy,

„ naar

„ naar vigeur behandeld, anders, op een eclatanter wyze, door de adſiſtentie van 's Lands Civile Wetten zou kunnen gevorderd worden." XXXVII. BOEK. 1786.

Min op den Perſoon gemunt was het Wederantwoord van *Zierikzee* op 't geen *Middelburg* tegen den Raadſlag dier Stad hadt in 't midden gebragt; doch ontbrak het niet aan ſcherpheid. Uit het laatſte Lid van het Rapport, waar by hun Ed: Mog. verklaarden, *Dat, ingeval deeze Twist niet konde worden beſlist, en de magtige Nabuuren van den Staat zich daar in mogten imiſceeren, als dan te zullen zorgen, dat hunne Ingezetenen de ongelukkige Slachtoffers daar van niet wierden; vermids het hun noch als Principaal, noch als Leden van het Bondgenootſchap aanging*; enz: „ konden hun Ed. Agtb. niet anders afleiden, dan dat hun Ed. Mog. zich, in zulk een geval, van het Bondgenootſchap, vooral van de Provincie *Holland*, zouden afſcheiden, en op de best mogelyke wyze een Staat op zich zelven formeeren: 't geen noodzaaklyk zou moeten volgen, indien hun Ed: Mog. zich niet wilden imiſceeren in de rampen, die het Bondgenootſchap als dan zouden treffen: naardemaal het onmogelyk was, dat, zonder dit te effectueeren, hun Ed. Mog. hunne Ingezetenen zouden kunnen bevryden, om niet insgelyks de Sacrifices der rampen te worden, en in dezelve te deelen; daar het wiskunſtig zeker was, dat

Als mede tegen *Middelburg*.

XXXVII. BOEK. 1786.

„ dat het geen 't Geheel aangaat, ook by „ conſequentie het Gedeelte aangaat, en „ hun Ed. Mog de Vreemde Mogenheden „ zouden moeten overtuigen, dat dezelve met de Provincie van *Zeeland* niets „ te beſchikken hadden: naardemaal hun „ Ed. Mog. zich niet meer rekenden onder het Bondgenootſchap der *Vereenigde Nederlanden*, in wier Twist zich de „ Vreemde Mogenheden hadden geimiſceerd; maar dat zy Heeren Staaten „ van *Zeeland* zich van het Bondgenootſchap hadden afgeſcheurd, en een Staat „ op zich zelven geformeerd, om hunne „ Ingezetenen de Sacrifices niet te laaten „ worden van deezen Twist, die hun „ niet meer aanging. —— Indien dit de „ meening van het Rapport niet ware, „ dan betuigden hun Ed. Agtb. dat zy „ den zin van het gedeclareerde Syſtema „ der Provincie *Zeeland* niet penetreerden, en aan hunne Medeleden van Staat „ moesten vraagen, wat deeze woorden „ dan betekenden? als mede waarom hun „ Ed. Mog. zulk een Declaratoir, zonder „ daar toe van iemand genoodzaakt te „ zyn, maar geheel vrywillig, en tot „ welke einden, hadden gedaan? Kunnende hun Ed. Agtb. naauwlyks het „ enkel denkbeeld verdraagen, dat zulk „ eene Illuſtre Vergadering, als waar uit „ die van de Staaten van *Zeeland* is gecompoſeerd, een Syſtema zouden willen manifesteeren, dat, of niets betekende, of in zulke duistere woorden

„ was

„ was geinveloppeerd, dat men naa den XXXVII.
„ weezenlyken zin en betekenis moest BOEK.
„ raaden; te meer, daar het zelve dien- ——
„ de om aan Vreemde Mogenheden het 1786.
„ waare Syſtema deezer Provincie te de-
„ clareeren, het geen onmogelyk was dat
„ hun Ed. Mog. in zulke duistere ter-
„ men hadden willen doen.

„ Om dit Plan, dit Syſtema, ten ge-
„ legenen tyde, te effectueeren en wee-
„ zenlyk daar te ſtellen, zou 'er, buiten
„ twyfel, een verbaazende Verandering
„ in de Conſtitutie der Republiek van
„ de *Vereenigde Nederlanden* moeten ge-
„ bragt worden; en hun Ed. Mog. zou-
„ den verpligt zyn in deeze hunne Pro-
„ vincie een nieuw Plan van Regeering
„ in te voeren, indien zy hunnen nieu-
„ wen en afgeſcheiden Staat, met derzel-
„ ver Ingezetenen, wilden maintineeren,
„ en beletten, dat zy de ongelukkige
„ Sacrifices van den nyd en jalouſie van
„ de Nabuurige Mogenheden, die zich
„ met den Twist over de zweevende Ge-
„ ſchillen hadden bemoeid, niet wier-
„ den. —— Hun Ed. Agtb. ignoreerden,
„ welke Maatregels, en welk eene Re-
„ geeringsvorm hun Ed. Mog. zouden
„ adopteeren; dan zy twyfelden geen oo-
„ genblik, of de Heeren van *Middelburg*,
„ die de grootheid deezer Gebeurtenis-
„ ſen, naar hunne gewoone wysheid en
„ doorzigt, zo wel penetreerden, als hun
„ Ed. Agtb., zouden gereedlyk advoueè-
„ ren, dat 'er waarlyk eene verbaazende

XXXVII. BOEK. 1786.

„ verandering in de Conſtitutie en Re-
„ geeringsvorm deezer Provincie zou moe-
„ ten gebeuren, om dezelve, zo klein van
„ Omtrek, zo gedelabreerd in haare Fi-
„ nantien, zo diep vervallen in haare Fa-
„ brieken en Koophandel, te maintinee-
„ ren.

„ Zo dra de verandering deezer Con-
„ ſtitutie, en daar uit proflueerende Re-
„ geeringsvorm, het noodzaaklyk gevolg
„ van het gedeclareerde Syſtema, wordt
„ ter effect geſteld, vermeenden hun Ed.
„ Agtb. dit een Punt te zyn van groot
„ gewigt, dat volgens de Orde der Re-
„ geering, niet met de Meerderheid con-
„ cluſibel was." — Zy waren de eerſten niet, die dit uitgevonden en geſteld hadden, dat de *Verandering van Regeering* behoorde tot die zaaken, waar toe men by Meerderheid niet kon beſluiten. Voornaame Staatsmannen in *Zeeland* hadden 'er dus over geſchreeven (*), en hier uit konden de Heeren van *Middelburg* het antwoord opmaaken *waar in de Onwettigheid der Concluſie* beſtondt.

Verder beweerden de Raad van *Zierikzee*. „ Een Lid van Staat kan zich niet
„ verbonden rekenen aan eene Concluſie
„ met de Meerderheid genomen, om dat
„ deeze Concluſie zelfs onwettig is, en
„ van zich zelven vervalt, als of dezelve
„ niet genomen was; waar om een Staats-
„ lid,

(*) Zy brengen hier by den *Tegenwoordigen Staat van alle Volken* IX. D. bl. 54.

ken, en aan welken zy het al of niet ligten der gemelde Stukken uit de Staatsaantekeningen zouden overlaaten, zich met den anderen in deezen konden verſtaan (*).

Aandrang op het uitligten.

De Staatsleden, die geen Affchriften, gelyk *Vliſſingen* en *Veere*, van de beide laatſte Stukken der *Zierikzeeſche* Afgevaardigden verzogt hadden, deeden dit vervolgens. *Middelburg*, *Goes* en *Tholen* nogmaals aanhoudende op het uitligten der *Zierikzeeſche* Stukken, terwyl eerstgemelde Stad haare toezegging om desgelyks met haare Tegenverklaaring te handelen, herhaalde, onder bedreiging van anders tot eene Tegenaantekening te moeten komen (†).

Nogmaals deeden die van *Middelburg* dit voorſtel, met byvoeging, dat de Heeren van *Zierikzee* ter Tafel van hun Ed. Mogenden geliefden te brengen den Brief van wegen die Stad, over het betwiste Staatsbeſluit, aan Staaten van *Holland* gefchreeven: met verzoek om te mogen weeten, of aan deeze Voorſtellen, door die van *Zierikzee* zou worden voldaan? Deeze betuigden, dat zy op heden, zich buiten ſtaat bevonden om aan de *Middelburgſche* Afgevaardigden hier omtrent eenige ophelderingen te kunnen geeven; doch niet twyfelden, of zy zouden eerlang des last hebben: waar om zy verzog-

(*) *Not. van Zeel.* 16 Nov. 1786.
(†) *Not. van Zeel.* 20 Nov. 1786.

XXXVII. BOEK. 1786.

zogten, dat tot geene *Extraordinaire Meſures* mogt beſlooten worden. Men hoorde dit aan, in verwagting dat de Afgevaardigden van *Zierikzee* eerlang gereed zouden zyn om aan het verzoek van de overleevering des Briefs ter Staatsvergaderinge te voldoen (*).

Op welk eene voorwaarde *Zierikzee* hier toe verſtaan wilde.

Wederom ter Staatsvergadering verſchynende, was het 'er wel verre af, dat de Meerderheid der Staatsvergaderinge van den *Zierikzeeſchen* Raad een beſcheid kreeg aan haaren wensch beantwoordende. Zy hielden alles, wat zy in de groote zaak, thans in verſchil, gedaan hadden, voor wettig en regtmaatig, en het daar op ingebragte als op geen vaste gronden rustende; doch, ingevalle hunne Mederaadsleden 'er toe geliefden te komen om het geheele Rapport en de Concluſie, waar over dit geſchil liep, te vernietigen, en het Beſluit ter Algemeene Staatsvergadering deswegen uitgebragt, te doen intrekken, en dus deeze zaak te houden, als of 'er nooit een Rapport over was uitgebragt, dan waren zy bereid om, met hunne Medeſtaatsleden, te ſtemmen tot het uitrooyen van alles des betreffende in de Staatspapieren geboekt; op dat de Naakomelingſchap geene ſpooren van zodanige Verſchillen tusſchen de Leden der Hooge Vergadering van *Zeeland*, in de Registers van Staat, zou kunnen ontdekken.

Wat

(*) *Not. van Zeel.* 27 Nov. 1786.

Wat het brengen van den Brief aan Staaten van *Holland* betrof, moesten de Leden der Vergadering niet begrypen, dat de weigering hier van den oorſprong nam uit zekere voorbedagte geheimhouding: dewyl de Raad van *Zierikzee* geen de minſte zwaarigheid hadt gemaakt, om door de Afgevaardigden ter Vergaderinge te doen weeten, dat zy zich met eenen Brieve vervoegd hadden by hun Ed. Gr. Mogenden. Hadt dezelve deeze zaak geheim willen behandelen, zou zulks geen teken van eenige Staatkunde geweest hebben. — Geenzins konden zy nalaaten hunne verwondering te openbaaren, dat die zelfde Leden thans een Afſchrift vroegen van eenen Brieve, door een hunner Medeleden, aan een byzonder Gewest geſchreeven, tot het geeven van 't welke zy zich geheel niet gehouden rekenden, welke geen Afſchrift verzogt hadden van eenen Brieve, door den Raadpenſionaris, in zyne Qualiteit, van den Capitein Generaal ontvangen, in antwoord op eenen Brieve, op byzonderen last van hun Ed. Mog., door den Raadpenſionaris geſchreeven; ſchoon de Raad van *Zierikzee* daar van een Afſchrift, waar op zy volkomen reisch meenden te hebben, verzogt, dan, tot heden toe, niet bekomen hadt. Eene weigering, waar over hun Ed. Agtb. hunne verwondering niet wilden verbergen. Doch, om te toonen hoe geneegen zy waren, om aan de verzoeken hunner Medeleden te voldoen, betuigden zy, hoe

XXXVII. BOEK. 1786.

XXXVII. BOEK. 1786.

ongehouden ook, bereid te zyn, daar in te bewilligen, zo ras de Raadpenſionaris aan hun verzoek, waar toe zy zyn Ed. gehouden rekenden, zou hebben voldaan, door het geeven eens Afſchrifts van meergemelden Brieve: en twyfelden zy niet of hunne Medeleden, van de billykheid deezes Verzoeks overtuigd, zouden niet in gebreke blyven om daar op by den Raadpenſionaris aan te dringen.

Te onvredenheid op die van *Zierikzee*.

De Heer VAN LYNDEN, de Afgevaardigden van *Middelburg*, *Goes*, en *Tholen*, beklaagden zich over de weinige *Deference*, die de Heeren van *Zierikzee* in deezen voor hunne Medeleden betoonden. — *Vliſſingen* liet zich in deeze zaak niet in, als geen verzoek gedaan hebbende om de bewuste Papieren uit de Staatsſchriften te ligten; doch wat den Brief van zyne Hoogheid aan den Raadpenſionaris betrof, hielden zy zich aan het meermaals gedaan verzoek, billykten de Verklaaring der *Zierikzeeënaaren*, van oordeel, dat alle de overige Staatsleden daar by belang hadden. — *Veere* vergenoegde zich met een Afſchrift te vraagen van het thans ingebragte door *Zierikzee*.

De Raadpenſionaris zoekt dit geſchil ten einde te brengen.

Tot nog waren de verzogte Afſchriften der te deezer zaake dienende Stukken opgehouden, dan oordeelde de Raadpenſionaris dat dezelve, daar de Heeren van *Zierikzee*, naa zo veel vriendlyken aandrang, weigerend bleeven, zouden worden afgegeeven: hy voegde 'er, zich tot den Heer VAN LYNDEN, en de Afgevaardig-

„ ſid, dat daar in niet heeft gecon- XXXVII.
„ ſenteerd, niet gehouden is, om naar BOEK.
„ die Concluſie, tegen zyn zin, onwet- ——
„ tig volgens de Orde van Regeering, ge- 1786.
„ nomen, zich te gedraagen. — Hun
„ Ed. Agtb. zouden zich, in het exteé-
„ rend geval, naar zulke Maatregelen moe-
„ ten gedraagen, als zy dan best voor
„ hunne Stad zouden oordeelen; doch
„ zyn buiten de mogelykheid om dezel-
„ ve te bepaalen; zy zouden van de om-
„ ſtandigheden van tyden en zaaken moe-
„ ten afhangen, even als de Maatregels,
„ die andere Staatsleden zouden adoptee-
„ ren, om het gemelde Syſtema te effec-
„ tueeren. Zo dra de Heeren van *Mid-*
„ *delburg*, de goedheid zouden gelieven
„ te hebben om aan hun Ed. Agtb. de
„ Maatregels en de wyze op, en naar
„ welke men den Staat van eene aparte
„ Mogenheid zal formeeren, te commu-
„ niceeren, zouden hun Ed. Mog. niet
„ in gebreke blyven om aan de Heeren
„ van *Middelburg* eenig nader Berigt me-
„ de te deelen over de Maatregels, die
„ hun Ed. Agtb. dan zouden volgen."

Onderſcheide gevoelens om deeze ingeleeverde Stukken, uit de Staatspapieren te ligten, dan niet.

Wanneer de *Zierikzeeſche* Afgevaardigden de Inſchryving deezer twee Stukken in de Staatspapieren verzogten, drong de Raadpenſionaris ten ſterkſten aan, dat zy niet alleen beide deeze Aantekeningen, maar ook hun voorigen Raadſlag, en andere Schriften, betrekkelyk tot het Rapport, uit de Staatspapieren wilden ligten en houden, ter voorkoming van alle Ver-

XXXVII. BOEK. 1786.

bitterdheid onder de Leden, en tot verſterking van de rust en eendragt, tot nog toe, zo gelukkig in *Zeeland* bewaard gebleeven: dat vervolgens ook de Heer VAN LYNDEN en de Heeren van *Middelburg*, om die zelfde reden, desgelyks zouden handelen met hunne Tegenaantekeningen in deeze zaak. —— De Heer VAN LYNDEN toonde zich bereidvaardig om dit verzoek te volbrengen, als de Heeren van *Zierikzee* zulks deeden; doch dat hy anderzins de nadere Tegenaantekening aan zich voorbehieldt, verklaarende zich nu voor als dan, tegen de nadeelige gevolgen, welke hier uit zouden kunnen voortvloeijen. —— De Afgevaardigden van *Middelburg* wilden, op voorwaarde dat die van *Zierikzee* in den voorſlag van den Raadpenſionaris bewilligden, hunne Tegenaantekening en Advys te rug trekken. —— Die van *Goes* en *Tholen* bragten in 't midden, dat zy, zonder zich eenigzins in te laaten in de jongst ingeleeverde Aantekeningen des *Zierikzeeſchen* Raads, dezelve voor ongeſchikt hielden om in de Staatspapieren te worden geplaatst; waar om zy ernſtig op het terug neemen aanſtonden, en dat men geen verderen aandrang op het inlyven zou doen: dewyl 'er niets anders, dan veel Verwyderings onder de Leden, uit ſtondt gebooren te worden, in een tyd dat de Eenigheid zo noodzaaklyk was. —— *Vliſſingen* en *Veere* zou het aangenaam zyn, indien de Leden, in deeze zaak betrokken,

digden van *Middelburg* wendende, by, „ dat zy de moderatie wilden gebruiken „ van deeze zaak niet verder door Contra-aantekeneningen, uit haar geheel te „ brengen, in hoope dat de Heeren van „ *Zierikzee*, in andere omſtandigheden, „ mogelyk zouden te permoveeren zyn, „ om nog, vóór het afdrukken der Notulen, aan de Leden het genoegen te „ geeven, dat alle traçes van deeze onaangenaame Geſchillen mogten uitgewiſcht worden." — Wat den Brief door die van *Zierikzee* aan Staaten van *Holland* betrof, herinnerde hy de Vergadering, dat, in de openbaare Nieuwspapieren, een Stuk geplaatst was, 't welk voorkwam als die Brief, van welke men zich, ware het noodig, als egt zoude kunnen bedienen, daar de Raad van *Zierikzee* altoos de egtheid, was dit het geval, zouden kunnen tegenſpreeken. Voor zo verre zy hunne weigering gelyk poogden te ſtellen met zyne verſchooning, om geen Afſchrift te leeveren van den Brief zyner Hoogheid, beriep hy zich op de reeds bygebragte redenen voor dit zyn gedrag (*). XXXVII. BOEK. 1786.

Den vermelden wenk, door den Raadpenſionaris VAN DE SPIEGEL gegeeven, volgde de Heer VAN LYNDEN eerlang op, wanneer hy, om zyne eigene woorden te gebruiken, ter Staatsvergaderinge zich VAN LYNDEN volgt den wenk van den Raadpenſionaris.

(*) *Not. van Zeel.* 1 Dec. 1786. Zie voorts hier boven bl. 251. en 254.

XXXVII. BOEK. 1786.

zich in deezer voege liet hooren, „ dat „ hy zich alleszins moest beklaagen over „ de Sentimenten der Heeren van *Zierikzee*, in het volharden by hun geſustineerde, waar van de onbetaamelykheid en ongegrondheid, ſchoon evident, nogthans in het breede niet konde gereſconteerd worden, zonder nieuwe materie tot aigreur te geeven; dat hy zich daar van liefst zou onthouden, en inſtemmen met de Leden, die de Declaratoiren hadden geoordeeld ongeſchikt te zyn, om in Notulen van den Staat plaats te vinden. Dat hy, ter voldoeninge aan het verzoek der Leden, zo aan hem als aan de Heeren van *Middelburg* reſpectivelyk gedaan, prefereerde in geene verdere Discusſie te komen, inhereerende alleen het geene op deeze materie door hem bevoorens aan de Heeren van *Zierikzee* was voorgehouden, oordeelende daar in, met alle veiligheid, te kunnen berusten, uit overtuiginge, dat het gepoſeerde door welgemelde Heeren, by de overige Staatsleden niet hadt kunnen uitwerken eenige nadeelige Impresſie, ten opzigte van zyne Hoogheid, noch tegen de Wettigheid der gecontesteerde Concluſie van den zestienden October laatstleden. Verzoekende, derhalven, de Heeren van *Middelburg*, om, de zaak uit het zelfde oogpunt beſchouwende, zich mede te willen onthouden van verdere gedetailleerde Contra-

„ aan-

„ aantekeningen, en aldus, nevens hem, „ veele verwyderinge tusschen de Leden „ te voorkomen." —— De Afgevaardigden van *Zierikzee* verzogten hier van Afschrift, en behielden aan zich voor hunne Zenderen het regt, om nu, of in den tyd, eene Tegenverklaaring daar op in te brengen (*).

Wy oordeelden het geheel beloop deezer netelige zaake, uit de *Zeeuwsche* Staatsstukken, te moeten voordraagen, om eene egte schets te geeven van de gesteldheid in dit Gewest, ten aanziene van de wydgaapende Staatsverschillen; en te meer, dewyl het thans gebeurde in verband staat met andere voorvallen, zo in *Zeeland*, als in het geheele Bondgenootschap, die gelyktydig, en vervolgens, zich opdeeden, welke by mangel van beschreiden, der zo veel betekenende Staatsonderhandelingen, duister en onverklaarbaar zouden blyven.

Ontworpen Brief van Staaten van *Zeeland* aan hun Hoog Mogenden over den Brief des Stadhouders.

De denkwyze van *Zeeland* zal ook niet weinig toegelicht worden, door de opgave van een *Ontworpen Brieve* aan hun Hoog Mogenden, ter gelegenheid van den ontvangen Brief des Stadhouders in Wynmaand aan de Leden des Bondgenootschaps gezonden (†), in welken zy schryven, „ De nadruklyke inhoud van het

(*) *Not. van Zeel.* 11 Dec. 1786.

(†) Den inhoud deezes Briefs hebben wy opgegeeven in onze *Vaderl. Hist.* XI. D. bl. 396.

XXXVII. BOEK. 1786.

„ het Adres zyner Hoogheid heeft ons „ in waarheid getroffen, en wy hebben „ gemeend nogmaals eene pooging te „ moeten aanwenden of wy mogelyk, on- „ der het Beſtuur der Hooge Voorzie- „ nigheid, nog een middel konden zyn, „ om den val van dit weleer zo bloeiend „ Gemeenebest voor te komen.

„ Wy vinden ons, Hoog Mogende „ Heeren, in de tegenwoordige omſtan- „ digheden, tot deeze Demarche gereg- „ tigd en verpligt: het zy wy letten op „ de Betrekking, welke de Provincien tot „ malkander hebben als Leden van één „ Bondgenootſchap, en tot den Prins, aan „ wien alle de Bondgenooten, de Waar- „ digheden van Erfſtadhouder, Erfcapi- „ tein en Admiraal Generaal, zo van de „ Unie, als van de Provincien reſpecti- „ velyk, hebben opgedraagen; het zy wy „ in agt neemen den aart der Gebeurte- „ nisſen, die dagelyks voorvallen, en, „ naar ons inzien, met deeze Betrekkin- „ gen geheel onbeſtaanbaar zyn.

„ Het is ons voorgekomen, dat de te- „ genwoordige Onlusten in de Republiek „ tot drie Hoofdſoorten kunnen gebragt „ worden, naamlyk, — *Voor eerst*, het „ Wantrouwen, dat tuſſchen eenige der „ Souveraine Provincien is ontſtaan, en „ van die ongelukkige gevolgen is gewor- „ den, dat de Burgerlyke en Militaire „ Wapenen worden gebruikt, om zich „ tegen malkander in een ſtaat van vei- „ ligheid te ſtellen. — *Ten tweeden*, de

„ Ge-

„ Geſchillen, die binnen zommige Pro- XXXVII.
„ vincien tusſchen de Leden onderling BOEK.
„ zyn gereezen over het verſtand of de ——
„ reclame van Regten en Privilegien. — 1786.
„ *Ten derden*, de Bezwaaren van den
„ Prins Erfſtadhouder, over verkorting
„ in de Regten aan zyne opgedraagene
„ Waardigheden competeerende.

„ In de daad zou het gebouw van de
„ Vereeniging deezer Republiek op zeer
„ zwakke Fundamenten ſteunen, en de
„ Oprigters zouden weinig verdiend heb-
„ ben van de Eere, die het Naageſlacht
„ aan hunne Wysheid heeft toegekend,
„ indien zy ſoortgelyke gevallen niet on-
„ der de mogelyke gebeurtenisſen, in een
„ Confederatie als de onze, hadden voor-
„ uitgezien, en niet bedagt geweest wa-
„ ren, om, in de Grondwet van het Ver-
„ bond, toereikende middelen tot Bevre-
„ diging aan de hand te geeven. Maar
„ hoe kan men, Hoog Mog. Heeren!
„ een oogenblik in twyfel ſtaan, of 'er
„ zodanige middelen exteeren, wanneer
„ men ſlegts het Tractaat van de Unie
„ inziet?

Ten aanziene van de Geſchillen tusſchen eenige van de Gewesten, het XVI; en ten opzgte van de Geſchillen tusſchen de Leden van eene Provincie over Regten en Privilegien het 1 Artykel, en betreffende de klagten over Ongelyk en Verkorting van Regten het XVII Artykel der Unie aangehaald hebbende, vaaren zy voort.

„ Immers kunnen 'er naauwlyks klaarder

„ woor-

XXXVII. BOEK. 1786.

„ woorden gebruikt worden om uit te
„ drukken, waar in de Officien van de
„ Bondgenooten, in de opgenoemde gevallen, beſtaan, en dit bewyst, dat de
„ Conſtitutie van de Republiek zelve,
„ nog middelen aan de hand geeft om
„ Ons verderf voor te komen, indien dezelve ſlegts met cordaatheid worden
„ aangegreepen.

„ Wy erkennen zeer gaarne, dat de
„ Onafhangelykheid der Provincien van
„ malkander vordert, dat de Bondgenooten, zich niet bemoeijen met zodanige
„ zaaken, die als Domeſtiek, en behoorende tot de beſchikking van ieder Provincie in de haaren, moeten aangemerkt
„ worden: naamlyk zo lang die zaaken
„ geene gevolgen hebben, die het geheele Bondgenootſchap affecteeren, en zo
„ lang de Domeſtieke middelen, tot wegruiming der Geſchillen, worden aangewend; en het was, om die reden, dat
„ wy, alvoorens ons in te laaten omtrent
„ de Onderwerpen der Klagten van
„ den Heer Prins van *Oranje*, over de
„ Maatregelen door de Heeren Staaten
„ van *Holland* en *Weſtfriesland* ten zynen
„ opzigte genomen, by onze Reſolutie
„ van dertig January MDCCLXXXVI,
„ ter Generaliteit ingebragt, hadden doen
„ inſteeren; *dat Hooggemelde Heeren Staaten zouden worden verzogt, hun Hoog Mogenden te informeeren, aangaande de zaaken in geſchil; ten einde hun Hoog Mogenden in ſtaat te ſtellen, om te deli-*

„ *be-*

„ *bereeren, of dezelve, in haaren aart en* XXXVII.
„ *omſtandigheden, zodanig zyn, dat hun-* BOEK.
„ *ner Hoog Mogenden goede Officien tot* ——
„ *Bemiddeling, met vrugt, zouden kunnen* 1786.
„ *geëmploijeerd worden* (*).

„ Maar vermids wy nu, uit de Mis-
„ ſive van zyne Hoogheid, en de byge-
„ voegde Reſolutien der Heeren Staaten
„ van *Holland*, genoeg geinformeerd zyn
„ van den aart deezer Onderwerpen, kun-
„ nen wy dezelve niet langer als Dome-
„ ſtiek beſchouwen; maar oordeelen die
„ van zulk een onmiddelyken invloed te
„ zyn op de Conſtitutie, op de Rust, en
„ op de Veiligheid van het ganſche Bond-
„ genootſchap, dat de onzydige Provin-
„ cien niet mogen ſtilzitten, haare be-
„ kommering deswegen te kennen te gee-
„ ven, en op het employ der middelen
„ van de Unie aan te dringen.

„ Immers, Hoog Mogende Heeren!
„ kan het als geen Domeſtieke zaak wor-
„ den aangemerkt, dat de Heeren Staa-
„ ten van *Holland* Aanſchryving hebben
„ gedaan aan de Troepen binnen andere
„ Provincien, en het Territoir van de
„ Generaliteit in Garniſoen, om uit te
„ marcheeren: want het behoeft geen be-
„ wys, dat dit lynrecht inloopt tegen het
„ Op-

(*) *Reſol. Gen.* 2. Feb. 1786. Staaten van *Holland* hadden toen, even als den 6. Dec. des voorleden Jaars, betuigd, dat deeze zaak niet ter Tafel van hun Hoog Mog. behoorde; maar rechtſtreeks de Souverainiteit van hunne Provincie betrof. *Ald.*

XXXVII. BOEK. 1786.

„ Oppergezag der gezamenlyke Bondgenooten, over de Militie van den Gemeenen Staat, welke altoos zeer wyslyk hebben gezorgd, dat de Troepen, „ *ten aanzien van haar Krygsampt*, aan „ de Generaliteit alleen ſubject waren: „ zo dat zelfs, van dien tyd af, dat de „ Republiek eenige Conſiſtentie heeft gekreegen, (ſchoon de Generaliteit en „ zommige Provincien zonder Capitein „ Generaal waren,) de Orders aan de „ Militie, betrekkelyk tot haar Krygsampt, niet door de byzondere Provincien; maar van Generaliteits wege gegeeven zyn, waar toe de Heeren Staaten van *Holland* en *Westfriesland* met „ de andere Bondgenooten hebben geconcurreerd in de groote Vergadering „ van MDCLI, gelyk hun Ed. Groot „ Mog. dit ook onbewimpeld hebben geadvoueerd, in de bekende Deductie van „ het Jaar MDCLVII, die anders ten „ doelwit hadt, het Particulier Gezag van „ Hooggemelde Heeren Staaten over de „ Militie op hunne Betaaling, te beweeren. —— Dit Regt is, van wegen de „ Generaliteit, aan zyne Hoogheid den „ Heere Prinſe van *Oranje*, tot wederzeggen, opgedraagen, en men kan, derhalven, de particuliere Orders der Heeren Staaten van *Holland*, met geene „ mogelykheid anders beſchouwen, dan „ als ſtrydig met het Regt van den Gemeenen Staat, door zyne Hoogheid geöxerceerd wordende.

„ Het

„ Het is waar, dat de Heeren Staaten XXXVII.
„ van *Holland* hebben geallegeerd, dat BOEK.
„ hunne Provincie in nood was; maar, ——
„ hoe presſant hun Ed. Gr. Mog. zich 1786.
„ dien nood ook mogen voorgeſteld heb-
„ ben, is het egter zeker, dat dezelve
„ niet grooter kan geweest zyn dan in
„ een openbaaren Oorlog, wanneer eene
„ Provincie reeds de Wapenen van eenen
„ vreemden Vyand in haare Nabuurſchap
„ heeft; en, indien nu het enkel begrip
„ van nood aan elke Provincie het Regt
„ verſchaft, om de Troepen, welke zy,
„ volgens haar Quote in de Lasten van
„ de Unie betaalt, uit het Leger te Vel-
„ de, of uit de bezette Plaatzen te rug
„ te roepen, en op eigen authoriteit te
„ laaten t'huis komen, welke ſtaat zou
„ de Republiek dan, in haare Middelen
„ van Defenſie, kunnen maaken, en hoe
„ zou 'er ook mogelykheid zyn om eeni-
„ ge welgecombineerde Krygsoperatien
„ uit te voeren?

„ Hier komt nog by, dat hun Ed. Gr.
„ Mog. die Orders gegeeven hadden aan
„ Troepen, welke op het Territoir en
„ in den Eed van andere Provincien wa-
„ ren, zonder de Heeren Staaten daar in
„ zelve te kennen, offchoon hun Ed. Gr.
„ Mog. zelve, in de boven aangehaalde
„ Deductie van MDCLVII, waar in zy
„ zeker zich niet te weinig Auctoriteit
„ over de Militie toeſchryven, egter be-
„ kend hebben, *dat het Souverain Regt*
„ *van de Staaten der Stemmende Provin-*

XXXVII. BOEK. 1786.

„ *cien, uit kragte van het Territoir over*
„ *de Militie in den haaren logeerende, al-*
„ *tyd verſtaan is, (zo lang dezelve Militie*
„ *daar in Garniſoen wordt gelaaten,) te*
„ *prevaleeren boven het Regt, de Staaten*
„ *van de Provincien, als Betaalsheeren com-*
„ *peteerende; zo dat dezelfde Militie meer*
„ *verpligt is te reſpecteeren de Commande-*
„ *menten van de Heeren Staaten en Ma-*
„ *giſtraaten, tot uitvoering van hunne Po-*
„ *litieke Bevelen, van die Provincien, waar*
„ *dezelve Garniſoen houden, dan van de*
„ *Staaten op welker Repartitie die is ſtaan-*
„ *de.*

„ Wy kunnen ook even weinig als
„ Domeſtiek aanmerken, de Reſolutie van
„ hun Ed. Gr. Mog., waar by de Mi-
„ litie, tot nader bevel, wordt ontſlaagen
„ van den Eed van Gehoorzaamheid aan
„ den Heer Capitein Generaal; noch ook
„ de Reſolutie, by welke de Comman-
„ danten der Regimenten worden geor-
„ donneerd, geen Rapporten of Lysten,
„ hoe genaamd, aan den Heer Capitein
„ Generaal meer te zenden, en andere
„ diergelyke Reſolutien tot de Directie
„ over de Troepen van den Staat ſpec-
„ teerende. Wy zullen, in tegendeel,
„ zodanige Meſures beſchouwen, als
„ van een zeer nadenkelyk uitzigt voor
„ de Vryheid en Veiligheid der overige
„ Leden van het Bondgenootſchap, en
„ als een middel om eene totaale ver-
„ warring in de Armée te veroorzaaken:
„ want, (om ſlegts van het eerſte te

„ ſpree-

„ ſpreeken,) zo ooit of ooit deeze Maxi- XXXVII.
„ me gewettigd wierd, dat ééne Provin- BOEK.
„ cie de faculteit heeft, om de Troepen
„ van den Gemeenen Staat te ontſlaan 1786.
„ van de Gehoorzaamheid aan den Chef,
„ welke met eenpaarige toeſtemming van
„ alle de Bondgenooten, daar over ge-
„ ſteld is, dan moet alle grond van ver-
„ trouwen op de Publieke Veiligheid op-
„ houden, en het Bondgenootſchap zal
„ welhaast eene Societeit worden, daar
„ het Regt van den Sterkſten alle Ge-
„ ſchillen decideert.

„ Wy zullen op deeze materie in geen
„ verder detail treeden, daar ons gan-
„ ſche Voorſtel met geene andere bedoe-
„ ling is ingerigt, dan om de Eendragt
„ en het onderling Vertrouwen weder te
„ doen herleeven, willen wy niet ſchy-
„ nen aan iemand onzer Bondgenooten
„ onaangenaame Reproches te doen; veel
„ liever vleijen wy ons met het vertrou-
„ wen, dat de Heeren Staaten van *Hol-*
„ *land* en *Westfriesland*, reflecteerende op
„ de gevaarlyke gevolgen, welke zodani-
„ ge Reſolutien, zelfs tegen hun Ed. Gr.
„ Mog. intentie, zouden kunnen hebben,
„ dan ook aan de overige Bondgenooten
„ het genoegen niet zullen weigeren van
„ de voorgemelde zaaken weder te her-
„ ſtellen op den voet, welken de gron-
„ den der Regeeringsvorm, door hun
„ Ed. Gr. Mog. invloed en medewerking
„ geëtablisſeerd, waarlyk vereiſchen.

„ En dit is het, waar toe wy U Hoog

XXXVII. BOEK. 1786.

„ Mog. en ieder der Provincien op het „ kragtigſte verzoeken, haare efforts by „ de onze te willen paaren. De exem„ pels, dat de Bondgenooten, door Mis„ ſives, en zelfs door plegtige Bezendin„ gen, malkander hebben geadhorteerd, „ om by de toen exteerende Regeerings„ vorm te blyven, zyn zo menigvuldig, „ en dezelve zyn altoos met zo veel „ vriendlykheid opgenomen, dat wy thans „ ook oordeelen geen ongewoonen, noch „ in dit tydſtip ongepasten ſtap te doen, „ wanneer wy onze poogingen aanwen„ den, tot het het maintineeren der te„ genwoordige Regeeringsvorm, die U „ Hoog Mog., en alle Provincien, nog „ weinig Jaaren geleden, voor de beſte „ hebben erkend: te meer daar het in „ deezen niet aankomt op een betwist„ baar begrip van zekere Prerogativen „ der Waardigheden van de Heer Capi„ tein Generaal; maar op zodanige zaa„ ken, waar over nooit geſchil geweest „ is, noch kan weezen, zonder deeze „ hooge Functie tot niets te brengen, en „ de veiligheid der Provincien in de waag„ ſchaal te ſtellen.

„ Wy moeten, eindelyk, hier nog by„ voegen, dat wy, met het grootſte ge„ noegen, gezien hebben, dat de Heeren „ Staaten van *Utrecht* iterative reizen „ hebben gedeclareerd, hoe zeer zy af„ keerig zyn, om, door middelen van Ge„ weld, de Oneenigheden te beſlisſen, en „ dat het, derhalven, ons gansch onbe„ gry-

„ grypelyk voorkomt, met welk een oog- XXXVII.
„ merk zulk een groot getal van Gewa- BOEK.
„ pende Manſchap op de Grenzen van
„ die Provincie wordt gehouden; en wy 1786.
„ oordeelen dit mede een Punt van het
„ uiterſte gewigt, waar in ten ſpoedigſten
„ behoort te worden voorzien; niet al-
„ leen op dat de Frontieren van den
„ Staat, die nu genoegzaam van Troe-
„ pen ontledigd zyn, wederom behoore-
„ lyk zouden kunnen bezet worden; maar
„ ook voornaamlyk om te doen ophou-
„ den de gisting in de gemoederen, en
„ de agitatie, waar door veele Ingezetenen
„ continueel geſlingerd worden: ten einde
„ het Land alzo weder te brengen in een
„ ſtaat van inwendige bedaardheid, wel-
„ ke alleen geſchikt is om de Onderhan-
„ delingen over het vaſtſtellen der Har-
„ monie wel te doen gelukken (*)."

Indien wy ons te binnen brengen de verſchillende begrippen der Staatsleden in *Zeeland*, die tot zulke wyde uiterſtens van een liepen, zal het ons geenzins verwonderen, dat deeze Ontworpen Brief, geene vlotte toeſtemming ter afzendinge kreeg. De Heer VAN LYNDEN, met de Afgevaardigden van *Middelburg*, *Goes* en *Thoolen*, drongen aan op een Beſluit deswegen, en het bepaalen van een dag tot dat einde; doch die van *Zierikzee* zouden zich daar op nader verklaaren, ter-

Verſchillende gevoelens der Staatsleden over deezen Brief, doen dezelven onafgezonden blyven.

(*) *Not. van Zeel.* 2 Nov. 1786.

XXXVII. BOEK. 1786.

terwyl die van *Vlisſingen* en *Veere* in deezen geen Raadſlag uitbragten. De eerstgemelde drie Staatsleden gaven vervolgens hunne gereedheid te kennen om den Brief goed te keuren; terwyl *Middelburg* inbragt, hoe nog, als een verder Bezwaar, in denzelven zou kunnen dienen de onlangs gegeevene Bevelen aan het Krygsvolk door *Holland*, om, in een geſteld geval, zonder Grondgebied te ontzien, na het *Stichtt* te trekken. De drie laatstgemelde Staatsleden waren nog ongelast, zo ten aanziene van den Brief zelve, als tot de Dagsbepaaling. Zy bleeven ongelast, en daar door het goedkeuren en verzenden deezes Briefs aan hun Hoog Mog. agterwege (*).

Aandrang van den Raadpenſionaris op het nieuw Reglement tot beter beleid der zaaken in de *Zeeuwſche* Staatsvergadering.

Niet alleen was het dit Stuk, betrekkelyk tot het groote thans zweevende Staatsgeſchil, 't welk hangen bleef, andere zaaken, den Staat in 't algemeen, en *Zeeland* in 't byzonder, betreffende, ondergingen het zelfde lot. En, ſchoon de tydsomſtandigheden, hoe langs hoe ingewikkelder wordende, het haare tot verſchillende begrippen, en daar uit ſpruitende langduurige en dikwyls onvrugtbaare Raadpleegingen, toebragten, was dit kwaad van eene vroegere Jaartekening, en hadt aanleiding gegeeven om daar tegen een hulpmiddel te zoeken in het vervaardigen van een *Reglement tot beter beleid*

(*) *Not. van Zeel.* 9. 13. en 27. Nov. 1786.

leid der zaaken van de Vergadering der Staaten van Zeeland, hier toe was een Concept-Reglement in Herfstmaand des jongst afgeloopen Jaars ontworpen, en in Sprokkelmaand deezes Jaars op nieuw aangeroerd (*); dan het besluit hier op deelde in de algemeene vertraaging. Zulks bewoog den Raadpensionaris VAN DE SPIEGEL, om, wanneer hy in Lentemaand bespeurde, dat de zaaken denzelfden sleependen gang hielden, de Staatsleden te herinneren aan dit ontworpen en onafgedaan Reglement. Hy liet zich onder andere dus hooren. XXXVII. BOEK. 1786.

„ Hoe lang de Vergadering zal con-
„ tinueeren, hangt af van het goedvin-
„ den der Leden van Staat, waar in ik
„ respectueuselyk moet berusten; maar ik
„ zou egter oordeelen, te kort te schie-
„ ten aan myn Eed en Pligt, en onwaar-
„ dig te zyn het Vertrouwen van den
„ Souverain, die my de eere heeft aange-
„ daan, van my tot zynen Raad en Mi-
„ nister te verkiezen, indien ik niet, met
„ allen gepasten aandrang, U Ed. Mog.
„ representeerde, dat, zo de manier van
„ delibereeren over voorkomende zaaken
„ moet blyven op den voet, gelyk de-
„ zelve thans is, de Vergaderingen van
„ U Ed. Mog. dan genoegzaam perma-
„ nent zullen worden, zonder dat de
„ vrugtbaarheid der Besluiten zal beant-
„ woor-

(*) *Not. van Zeel.* 2. Feb. 1786.

XXXVII, BOEK. 1786.

„ woorden aan de langdurigheid der De-
„ liberatien; in hoe verre dit nu over-
„ eenkomt met de Eere en Waardigheid
„ van eene Vergadering, die den Souve-
„ rain repreſenteert, en met het Belang
„ der gewigtige Onderwerpen haarer
„ Raadpleegingen zal ik aan de beoordee-
„ ling van U Ed. Mog. overlaaten.

„ Het zy verre van my, en van allen,
„ die ooit deeze plaats zullen bekleeden,
„ van eenig Voorſtel te doen, dat zou
„ ſtrekken ter verkorting van de Wetti-
„ ge Vryheid der Deliberatien; maar,
„ gelyk het eene oude en waare Maxime
„ is, dat het uiterſte gebruik der Vry-
„ heid, in een Vryen Staat, de ſource is
„ van Regeeringloosheid, die uitloopt in
„ een uiterſte Slaaverny, zo is het altoos
„ wyslyk in deeze Republiek begreepen,
„ dat de gebreken, welke de Vryheid
„ der Leden noodzaaklyk medebrengt,
„ moeten te keer gegaan worden, door
„ Reglementen, die als Grondwetten der
„ Regeeringe zyn aangemerkt, en in wel-
„ ke de vrye Leden zich verpligten, een
„ gedeelte van hunne Vryheid, of niet te
„ gebruiken, of af te ſtaan aan het ge-
„ heele Lichaam, ten nutte van het Alge-
„ meen Best. Van dat begrip is de Hoo-
„ ge Regeering deezer Provincie altoos
„ geweest, waar van de bewyzen, ze-
„ dert de erectie van de Republiek, voor
„ handen zyn, in de Reglementen op het
„ Beleid der zaaken ter Vergadering, en
„ wanneer, door langheid van tyd, de

„ yver

„ yver voor de goede Orde begon te verflaauwen, hebben hun Ed. Mog. zorg gedraagen, dat de Reglementen telkens zyn vernieuwd, en met ſterkere banden verzekerd. XXXVII. BOEK. 1786.

„ Over het nieuwe Reglement, in den voorleeden Jaare ontworpen, Ed. Mog. Heeren! is 'er nog maar één Lid van Staat, dat goedgevonden heeft zyn Advys uit te brengen, en met een loflyk empreſſement op deszelfs Invoering aan te dringen: voor 't overige weet men niet, of het de eer heeft aan de Leden te behaagen, dan of het mishaagt; en wanneer U Ed. Mog. zich nu gelieven te vertegenwoordigen, de importante zaaken, die in Deliberatie zyn, en die, by gebrek van gepaste middelen van afdoening, tot in het oneindige blyven ſleepen, dan hoop ik, dat U Ed. Mog. myne eerbiedige repreſentatien over de Langzaamheid der Beſluiten zullen billyken.

„ En waren de tegenwoordige Objecten van Deliberatie nog maar de eenige waar van de afdoening presſeert, men zou zich mogen vleijen, door geduurig aanhouden en geduld, dezelve eens eindelyk ten effecte te brengen; maar hoe veele andere zaaken zyn 'er niet, Ed. Mog. Heeren! van welke 's Lands wel- of kwaalyk vaaren afhangt, welke de Leden van Staat in al haar gewigt kennen, welke zy onophoudelyk inſtee-

„ ren,

XXXVII. BOEK. 1786.

„ ren, dat by de hand worden geno-
„ men; maar welke men niet durft begin-
„ nen, zo lang 'er geen vooruitzigt is,
„ dat dezelve ooit ten einde zullen ko-
„ men.

„ Daar is zeker niemand, die de zaa-
„ ken van het Land kent, of hy moet
„ overtuigd zyn, dat 'er, in veelerlei op-
„ zigten, een diep verval in dezelve plaats
„ heeft; maar ze ſtaan egter, door Gods
„ Goedheid, zo wanhoopig niet, dat het
„ Verval de mogelykheid van Redres te
„ boven gaat; indien maar de middelen,
„ die daar toe moeten dienen, geſchikt wa-
„ ren voor de tegenwoordige geſteldheid
„ der Deliberatien. — Wy beleeven een
„ tyd, waar in ieder een, zo wel on-
„ kundige als kundige, en uit onderſchei-
„ de grondbeginzels redeneert, en ſchryft
„ over de Hervorming van Misbruiken,
„ en Herſtel der Gebreken; maar zou 'er
„ wel een nuttiger en noodzaaklyker Her-
„ vorming kunnen zyn, dan die begint
„ van de hoogſte Vergadering van het
„ Land, waar door ſpoed aan de Deli-
„ beratien, klem aan de Beſluiten van den
„ Souverain wierd toegebragt, en waar
„ door een Source geopend wierd tot
„ verbeteringen in 's Lands Finantien, en
„ alle takken van Welvaard der Ingeze-
„ tenen, die nu zo jammerlyk kwy-
„ nen (*)?"

De

(*) *Not. van Zeel.* 10. Maart 1786.

De Stad *Zierikzee*, anders niet zelden van den Raadpenſionaris, ten deezen dage, in gevoelens verſchillende, was het hier in met hem eens, en herhaalde, in Herfstmaand, de aanſpooring tot het afdoen eener zaake, die nu reeds een Jaar gehangen hadt, welke zy nog beſchouwden als hoogst bevorderlyk tot 's Lands belangen, en in de gevolgen geſchikt om een onbepaald nut aan 't zelve toe te brengen. Zy hieldt zich onverantwoordelyk, door deeze nadere verklaaring voor de gevoelige nadeelen, welke door het langer ſleepend houden, aan *Zeeland* zouden worden toegebragt; en liet de verantwoording van die gevolgen over, aan de Leden, die, door het ophouden hunner Raadſlagen, aanleiding gegeeven hadden, dat men dit ſtuk zo lang, tot merklyken ondienst van den Lande, hadt laaten vlotten: ook wilde zy een tyd bepaald hebben, binnen welken de Leden, hier in nog gebrekkig, zich zouden verbinden tot het inbrengen hunner Raadſlagen. —— *Vliſſingen*, 't geen alleen in den voorleeden Jaare een Raadſlag uitgebragt hadt, was hier in met *Zierikzee* éénſtemmig. — De andere Staatsleden behandelden het met vry veel koelheids (*).

Zierikzee en *Vliſſingen* dringen 'er op aan.

Men vorderde in Slachtmaand tot het benoemen eener Commisſie, en het bepaalen van eenen Dag, wanneer de Leden met

Men kan tot geen Beſluit komen.

(*) *Not. van Zeel.* 25. Sept. 1786.

XXXVII. BOEK. 1786.

met hun Verſlag in gereedheid zouden moeten zyn. De Commisſie bragt op een en ander Artykel Veranderingen en Verbreedingen te berde. Dan *Vliſſingen* oordeelde den dag van den elfden van Wintermaand, bepaald om dan gereed te zyn, te kort geſteld, en verzogt, dat de Raadpleegingen mogten verwylen tot eene volgende Vergadering. Dit vondt geen ingang. — Die dag verſcheenen zynde, was de toetreedinge nog verre te zoeken. Schoon de Heer VAN LYNDEN voor den Eerſten Edelen zyne bereidvaardigheid betuigde om het Reglement, met zamenſtemming der Leden, te helpen vaſtſtellen, voerden 'er een en ander Lid zo veele en zo ſtrydige Aanmerkingen aan, en op het Concept Reglement zelve, en op d voorgeſlaagene Veranderingen, dat het geſchaapen ſcheen, als of 'er niets van zou komen. —— *Zierikzee*, hoe zeer overtuigd van de nutheid en noodzaaklykheid der vernieuwing en verbetering van het Oude Reglement, wilde, in gevalle zekere voorgedraagene Veranderingen mogten vaſtgeſteld worden, ſtrekkende om de Beraadſlaagingen op weezenlyke Punten nog meerder te vertraagen, het oude Reglement van den Jaare MDCCII, volgens welke tot heden de zaaken behandeld waren, de voorkeus geeven. — *Vliſſingen* bragt mede een aantal Veranderingen te voorſchyn, onder betuiging, dat, indien de overige Staatsleden dezelve niet konden omhelzen, de Rap-

Rapporten, zo als zy daar lagen, van de hand te wyzen. Dit deedt ook *Veere*. Zommigen wilden den tyd van vier of vyf Jaaren ter proefneeming, zo het mogt doorgaan, vastgeſteld hebben.

In deezen maalſtroom van Raadſlagen, was de Raadpenſionaris van begrip, „ dat, „ wanneer men het Reglement beſchouw- „ de als *een geheel*, het onmogelyk was, „ uit de verſchillende Advyſen, eene gaa- „ ve Concluſie te formeeren; maar dat „ men gevoeglyk ieder Artykel op zich „ zelven kon neemen, en dezelve be- „ ſchouwen als afzonderlyke Punten van „ Ordre, welke de Leden zich wel tot „ eene Cynoſure in de Deliberatien wil- „ den voorſchryven, en die naderhand, „ indien mogelyk, tot een zamenſtel kon- „ den byeengebragt worden; en dat men, „ op dien voet voortgaande, dan *eerst* „ voor *eenpaarig* gearresteerd behoorde te „ houden alle die Artykels, waar op door „ geen der Leden Remarques waren ge- „ maakt. Dat vervolgens, voor zo ver- „ re op andere Artykels onderſcheidene „ Advyſen waren uitgebragt, moest ge- „ zien worden, of de Punten in die Ar- „ tykelen vervat, van dien aart waren, „ daar in met Meerderheid mogt gecon- „ cludeerd worden. Dat hy ten dien op- „ zigte begreep, dat de *Meerderheid* de „ Concluſie kon en mogt uitmaaken in „ al zulke Punten, daar niet wordt af- „ gegaan van de oude Ordre der Regee- „ ring; of daar in niets verminderd wordt „ van

Voorſlag van den Raadpenſionaris om 'er toe te geraaken.

XXXVII. BOEK. 1786.

„ van de vrye Deliberatie der Leden. „ Maar dat, wanneer de Punten van de „ laatstgemelde ſoort waren, niet mogt „ gevolgd worden het *affirmatif*; maar „ het *negatif* Advys, en dat de Conclu„ ſie, in dien gevalle, moest opgemaakt „ worden volgens het gevoelen der *Min„ derheid*, al was het ſlegts van één Lid: „ dewyl aan niemand der Leden iets kon „ worden benomen, buiten deszelfs ſpe„ ciaale overgifte. Gelyk ook de Con„ cluſie, op de Duurzaamheid van het „ Reglement, naar 't gevoelen der *Min„ derheid*, moet genomen worden." — *Vliſſingen* bragt eenige bedenkingen in, over deeze wyze van Beſluit neemen.

De Handeling hier over loopt vrugtloos af.

De Zitting hier op vrugtloos geſcheiden, hervatte men het 'sanderen daags. *Vliſſingen* drong de gemaakte zwaarigheden nader aan, en betoonde zich zeer huiverig. *Veere* wilde een volle *Eenpaarigheid* in 't Beſluit, en zou, indien men met *Meerderheid* daar toe mogt treeden, dat Reglement kragtloos en van onwaarde, en zich aan het *oude* verbonden houden. De vyf voorzittende Leden deeden alle moeite om *Vliſſingen* en *Veere* van het jongst ingebragte af te trekken, en zich tegen het Beſluit niet aan te kanten; doch zonder vrugt. Waar op de vyf voorzittende Leden eenpaarig hun leedweezen te kennen gaven, over de verſchillende gevoelens der Heeren van *Vliſſingen* en *Veere* in eene zaak, die zo verre gevorderd was, en waar op die Heeren

ren zelfs vóór deezen met zo veel ernst hadden aangedrongen; en wyders verklaarden, dat, hoewel het Beſluit van het Reglement, op den voet door den Raadpenſionaris voorgeſteld, voortgang zou kunnen hebben, zy egter, in aanmerking namen, dat één der voornaame oogmerken van het Reglement moest zyn, het bevorderen der Eensgezindheid in de Raadpleegingen; waar aan zeker niet zou voldaan worden, indien 't zelve niet met algemeen genoegen wierd vastgeſteld: waarom zy van oordeel waren, dat de Raadpleegingen over deeze zaak behoorden in ſtaat gehouden te worden, en de afdoening tot een gelegener tyd uitgeſteld (*). XXXVII. BOEK. 1786.

In eene en andere Stad van dit Gewest, waar men Burger-ſocieteiten en Wapenhandelende Genootſchappen hadt opgerigt, als te *Middelburg* en *Goes*, zag men de beginzels om dezelve te keer te gaan; doch daar deeze eerst recht in het volgend Jaar werkzaam werden, en beider val bewerkten, zullen wy het verſlag deswegen verſchuiven.

Beginzels van Oproerigheden op *Schouwen* en by zonder te *Zierikzee*.

Vry van gevreesde Beweegenisſen en Oproerigheden, in andere Gewesten, zints lang woelende, was *Zeeland* tot nog gebleeven: dan het Eiland *Schouwen* zag dien tuimelgeest, in Slachtmaand, te voorſchyn treeden. Zedert eenigen tyd hadden de Boeren zich zelven en hunne Paar-

(*) *Not. van Zeel.* 23. Nov. 1. 11. en 12. Dec. 1786.

XXXVII. BOEK. 1786.

Paarden met Oranje ſtrikken vercierd, en de Stad *Zierikzee*, die wy uit de bygebragte Stukken genoeg kennen als afkeerig van deezen optooy, bezogt. De Regeering trok zich dit weinig aan, zo lang zy niet beſpeurde, dat zulks geſchiedde met eenen daadlyken toeleg om anders denkenden te beledigen: dan met deeze Tekenen paarden zich welhaast geſprekken, die niet onduister zulks aanduidden. Op een Zondag vertoonden zich een aantal van zestien Boerenknegts, zwaar met Oranjekleur vercierd, in de Groote Kerk te *Zierikzee*, en vervoegden zich, by het uitgaan der Kleine Kerk aan de deuren.

Vrees, dat een zo opzettelyk gedrag de voorboode was van meer euvels, indien tydige voorzorge zulks niet belette, deedt de Regeering 's anderen daags beſluiten, om by openbaare Afkondiging het draagen dier Tekenen, met het geen daar aan vast was, te verbieden. Dit geſchiedde op Woensdag, en werd, ten dien zelfden dage, het Wapenhandelend Genootſchap, VOOR EENDRAGT EN VRYHEID, in den byzonderen Eed van Getrouwheid aan de Regeering genomen.

Voorzorgen te *Zierikzee* gedraagen.

De Marktdag, die 's Donderdags invalt, op welken de meeste Boeren met hunne Waaren Stedewaards komen, vereischte dubbele voorzorge; deeze nam de Regeering door Geregtsdienaars aan de Poorten te zetten, om de Boeren, die met Oranje vercierd ter Stad inkwamen, van de gedaane Afkondiging te verwittigen, en

en te verzoeken, zich des te ontdoen: ook werd de Hoofdwagt des Krygsvolks van het Bolwerk onder het Stadhuis verplaatst. XXXVII. BOEK. 1786.

Men bedroog zich niet in de verwagting van den toeleg der Landlieden, die ten gemelden dage 's morgens opgecierd, als hunne Voorloopers op Zondag, ter Stad introkken, zonder veel agts te slaan op de waarschuwingen by de Poorten, tot dat zy den Baljuw met zyne Dienaars zagen naderen, waar op zy zich ontdeeden van den verbooden opschik. Vreedzaam scheen alles te zullen afloopen, door de genomene en welvolvoerde voorzorgen. Dan, tegen den middag, door den sterken drank verhit, begonnen zy zich, over het gedaan Verbod, te beklaagen, schoolden voor een Kroeg zamen, staaken de hoofden byeen, en toonden alle tekens van aangroeiend misnoegen. Waar op de Baljuw te raade werd de hulp der Krygsbezetting te verzoeken, om twee der onrustigste Boeren te vatten. Deezen stelden zich te weere, wierpen den Schout ter aarde, zeggende geleezen te hebben, „ dat men geen „ Krygsvolk tegen Burgers en Ingezete„ nen mogt gebruiken, en dat dit ge„ bruik van Krygsvolk tegen de Ingeze„ tenen van *Hattem* en *Elburg*, den „ Staaten van *Gelderland*, als ook den „ Stadhouder, tot een misdaad was toe„ gerekend." Zy riepen hunne Medemakkers tot bystand; doch dit baarde De Boeren oproerig en gevat.

XXXVII. BOEK.

1786.

geen ontzet: gebonden werden zy na de Gevangenis gevoerd, en naa verhoor vorderde de Baljuw Uitbanning, of Lyfſtraffe.

Vrees voor een oproer der Boeren.

De menigvuldigheid en bekende ſtoutmoedigheid der Boeren op het Eiland *Schouwen*, kon niet naalaaten een dugten te verwekken, hoe dit doortasten der Stads Regeering ten Plattenlande zou worden opgenomen; en dat verſtoordheid, de bovenhand krygende van de vrees, gelyk te voorzien was, hier uit welligt een aanſlag der Boeren tegen de Stad zou gebooren worden. Men oordeelde het daar om raadzaam een waakend oog te houden. Eenige Officieren en Gemeenen van het beëedigd Genootſchap booden zich terſtond aan, en betrokken de wagt onder het Stadhuis, tot 's anderen daags ten vyf uuren, wanneer een ander gedeelte hun afloste.

Zierikzee door de Boeren bedreigd.

Niet te vergeefsch was de bekommerdheid voor zulk een bezoek: want dien eigen avond kreeg men, eerst door Lieden, die na buiten geweest waren, berigt, dat tusſchen de twee en drie honderd Boeren zich Stadwaards begaven, en vervolgens door den Baljuw van *Sonnemaire*, J. VAN YSSELSTEIN, die ter verrigting zyner zaake na *Brouwershaven* geweest was, de weete, hoe hy op een koperen bekken hadt hooren omklinken, dat een ieder verzogt werd zich ter hulpe van hunne ongelukkige gevangene Medebroeders na *Zierikzee* te begeeven. Op zyn Dorp gekomen, was hy door een Boer,

Boer, een Hoofdbeleider deezes Werks, by gedaane bedreigingen op zyn Perſoon en Goederen, gewaarſchuwd, dat hy alles kon voorkomen, indien hy zich na *Zierikzee* wilde begeeven, en aldaar de Loslaating der Gevangenen, en het Verbod van het draagen der zwarte Kokardes, kon bewerken. Dit hadt hem bewoogen, onverwyld daar heen te trekken, en op het nadruklykst byſtand te verzoeken. XXXVII. BOER. 1786.

De Voorzittende Burgemeester deedt de Wet vergaderen. Deeze hoorde den Schout van *Sonnemaire*, en raadpleegde daar op met den Bevelhebber van het Genootſchap en der Krygsbezetting, op welk eene wyze zy best den verzogten byſtand zouden kunnen verleenen. De eerstgemelde maakte zwaarigheid om met het Genootſchap alleen de Stad te beſchermen; de laatſte vondt het niet geraaden, ſlegts met een gedeelte zyner kleine Bende, niet meer dan omtrent negentig Man ſterk, uit te trekken tegen een onbepaald aantal misnoegde Boeren. Geen mogelykheid was 'er dus om na buiten hulp te bezorgen, of men moest van elders meer Krygsvolks bekomen. Beraadſlaagingen tot afweering.

Een Postbode werd, nog dien eigen avond, aan Gecommitteerde Raaden afgevaardigd, met eenen Brieve van Burgemeester en Schepenen der Stad *Zierikzee*, inhoudende, dat zy, door den Rentmeester Generaal Beoosten Schelde, als Baljuw van *Sonnemaire*, *Dreyſchoor* en *Noord-* Verzoekt om meerder Krygsvolks.

XXXVII. BOEK. 1786.

gouwe, het onaangenaame berigt hadden ontvangen, dat zich aldaar eenige Lieden, mitsgaders van *Brouwershaven*, hadden verſtout om verregaande oproerige beweegingen, gepaard met de onbeſchoftſte daadlykheden, aan te vangen, met ſterke bedreigingen, van niet alleen een voorneemen te hebben om de Huizen van braave Landlieden aldaar te ſlegten, of in de aſche te leggen; maar zich ook na de Stad *Zierikzee* te begeeven, en aldaar hunne verderflyke oogmerken uit te voeren; dat zy, vermids de nood dus alleszins vorderde, dat daar tegen kragtdaadige middelen in genomen wierden, verzogten, dat de Bezetting dier Stad, uit ſlegts negentig Man beſtaande, ten minſten met twee honderd en vyftig Man; uit de Bezettingen van *Walcheren*, mogt verſterkt worden. —— Een Brief van den gemelden Rentmeester hieldt desgelyks aan, om onverwylden byſtand van Krygsvolk, tot herſtel der rust in de nabygelegene Dorpen.

Weigerend en raadgeevend Antwoord van Gecommitteerde Raaden.

Geenen zo gereeden ingang vondt de *Zierikzeeſche* Brief, als men te dier Stede verwagt hadt, immers Gecommitteerde Raaden beſlooten op denzelven te antwoorden, dat de Raad deeze onaangenaame tyding, met een gevoelig leedweezen, hadt verſtaan, en over de gevolgen daar van ten hoogſten bedugt was; ook dat zy, de wyze en voorzigtige maatregelen, welke in deezen behoorden aangewend te worden, oordeelden geenzins

zins gelegen te zyn in het daadlyk aanwenden van geweldige middelen, waar toe men niet behoorde over te gaan dan naa het beproeven van gemaatigde maatregels, en wanneer de uiterſte nood zulks vorderde. Dat de Raad, deeze zaak uit dit beginzel beſchouwende, door meer dan éene rede, zich wederhouden vondt, om als nog, met zo veel verhaastings, de hand te leenen tot het gebruik van den Gewapenden Arm van 's Lands Krygsvolk. Dat het verzoek daar toe niet op eene wettige wyze, te weeten door de Regeering van *Zierikzee*, aan den Raad was gedaan; zonder gebleekene bewilliging van welke Regeering de Raad zich wel zou wagten, eenige Orders tot het inrukken van Krygsvolk te ſtellen. Dat de Raad ook uit den ontvangen Brieve geene vereischte openingen hadt gekreegen, noch omtrent derzelver aanleidende oorzaak, noch ook hoedanige middelen daar tegen waren in het werk geſteld, door welker mislukking de byſtand des Krygevolks, als het laatſte middel, volſtrekt zou worden vereischt. —— Terwyl de Raad, in gevalle de gemelde Beweegingen, volgens gerugten, door zekere onlangs beraamde Reſolutien en Publicatien mogten ontſtaan zyn, daar omtrent gaarne van de Regeering der Stad *Zierikzee* de noodige opheldering zou ontvangen; en, in allen gevalle, Burgemeester en Schepenen, die den Brief hadden afgevaardigd, ten kragtigſten zouden aan-

XXXVII. BOEK. —— 1786.

XXXVII. BOEK. 1786.

maanen, om, tot herſtel der rust, zelfs met intrekking van zodanige Publicatie, indien daar door het misnoegen kon worden weggenomen, van hunne zyde, te willen medewerken; dat de Raad inmiddels de zaak ter Beraadſlaaging van de Heeren Staaten zou brengen.

Hoe dit Antwoord ter Staatsvergadering beoordeeld.

Wanneer de Raadpenſionaris ter Staatsvergadering dit Antwoord hadt voorgeleezen, droeg de gehoudene handelwyze de goedkeuring weg van den Heer VAN LYNDEN, voor den Eerſten Edelen, van de Afgevaardigden van *Middelburg*, *Goes* en *Tholen*; *Vliſſingen* en *Veere* wilden ook de ſtukken commisſoriaal gemaakt hebben.

Aandrang der *Zierikzeeſche* Afgevaardigden.

De Afgevaardigden van *Zierikzee*, ſchoon zy van het voorgevallene op den Eilande van *Schouwen* niets wisten, dan uit den Brieve der Heeren van de Wet hunner Stad, hielden de onaangenaame en kommerlyke omſtandigheden, in dien Brieve vermeld, van eenen genoeg ernſtigen aart om door de Staatsleden in overweeging genomen te worden; dat zy, derhalven, zonder zich in te laaten over het geen door Gecommitteerde Raaden in deezen was verrigt, met allen aandrang moesten aanhouden, dat het gedaane verzoek wierd ingewilligd, en nog, ſtaande deeze Vergadering, ter verſterking van de Bezetting te *Zierikzee*, het noodige Krygsvolk uit *Walcheren* derwaards zou gezonden worden; op dat de eerſte beginzels deezer Beweegingen, in derzelver gevolgen alzins

zins te dugten, nog tydig, tot bedaaren mogten gebragt worden. By ontſtentenis hier van verklaarden zy zich tegen alle de gevolgen, welke uit het vertraagen van zommige Orders voor de Stad *Zierikzee*, en de Ingezetenen ten Plattenlande, zouden voortvloeijen (*). XXXVII. BOEK. 1786.

Welhaast bleek, dat de ontſtaane Beweegenisſen niet voortgezet waren met de dreigende verſchriklykheden. De Raadpenſionaris bragt ter tafel een Brief aan Gecommitteerde Raaden van den Preſident en 's Graavenmannen Beoosten Schelde, uit *Zierikzee*, den twintigſten van Slachtmaand geſchreeven, by welken zy verklaarden, zich in de aangenaame gelegenheid te bevinden, om de Heeren van den Raade te kunnen ſchryven, dat de berigten welke zy den zeventienden laatstleeden van den Rentmeester Generaal, wegens eenige oproerige Beweegingen, onder de Buitenlieden aldaar, ontvingen, en hun, by de eerſte mededeeling, van dien aart voorkwamen, dat de nood vorderde, byſtand van Krygsvolk te verzoeken, wederom te eenemaale waren geſtild, en vermids zy Preſident en 's Graavenmannen, binnen *Zierikzee* zich veilig vonden, door de Bezetting, het Genootſchap van Wapenhandel, en de Schuttery, tegen alle onverhoopte aanvallen van dien aart, en om de Schuldigen ſtraf te doen erlangen, Verſlag van het ſtillen dier Beweegenisſen.

zo

(*) *Not. van Leel.* 20. Nov. 1786.

XXXVII. BOEK. 1786.

zo gebruikten zy de vryheid, Gecommitteerde Raaden te bedanken voor de verzogte verſterking van Bezetting; in de billyke verwagting, dat deezen, ingevalle de nood zulks onverhoopt mogt vorderen, als dan welbereid zouden weezen, om hun Ed. daar mede, op de eerſte aanvraage, te voorzien. — Wanneer hier op de Raadpenſionaris de goedkeuring van het verrigtte der Gecommitteerde Raaden, in deezen van de Afgevaardigden der Steden *Zierikzee*, *Vliſſingen* en *Veere* verzogt, betoonden zich de twee laatstgemelden daar toe gereed; doch betuigden de eerstgenoemden, zich als nog niet in ſtaat te vinden om zich te uiten ter goed- of afkeuring van dit gehouden gedrag (*).

Verzoeken eeniger Ingezetenen van *Brouwershaven* tot deeze oproerigheden betrekkelyk.

Over dit aanvanglyk, doch geſtild, oproerig bedryf wordt eenig licht verſpreid, door een Verzoekſchrift, 't welk verſcheide Ingezetenen van *Brouwershaven* eerlang ter *Zeeuwſche* Staatsvergadering indienden: behelzende, by een breedvoerigen voordragt van zaaken, met betrekking tot de Onlusten, die aldaar en in de omliggende plaatzen, zedert eenigen tyd, gewoeld hadden; ontſtaan, gelyk zy vermelden, uit eene Publicatie, die de Heeren van *Zierikzee*, op den vyftienden van jongstleden Slachtmaand, hadden doen afkondigen, tegen het draagen van Oranje Linten, op zekere daar by vermelde ſtraffe,

(*) *Not. van Zeel.* 23 Nov. 1786.

fe, waar uit eene groote Partydigheid en Ongenoegen was voortgeſprooten, tuſſchen Perſoonen, die zodanige Linten en anderen, welke Zwarte Kokardes op hunne hoeden hadden. Hier uit was wyders gevolgd, dat eenige Lieden, van wegen den Rentmeester Beoosten Schelde, als Baljuw van *Dreyſchoor*, *Sonnemaire* en *Noortgouwe*, reeds waren in hegtenis genomen, en anderen, zich niet langer veilig agtende, zich genoodzaakt gevonden hadden, het Land te verlaaten, en zich na elders te begeeven. — By deeze kennisgeeving verzogten zy, dat hun Ed. Mog., zo veel mogelyk, in deezen geliefden te voorzien, door het verbieden van Genootſchappen en Vrycorpſen, en het draagen van Zwarte Kokardes of Pluimen op de hoeden, of wel anders alle Onderſcheidings Tekens te verbieden, of daar toe geheel vryheid te verleenen; als mede dat de Juſtitie mogt worden geſurcheerd, ten dien effecte, dat geene Ingezetenen uit de Stad *Brouwershaven*, en andere Plaatzen, over het draagen van Oranje lind, worden gevat; en eindelyk, dat die geenen, die de wyk genomen hadden, niet verder vervolgd wierden door de Juſtitie; maar weder vryheid gegeeven om te rug te komen, en de Landwerkers ongeſtoord hun arbeid mogten verrigten. XXXVII. BOEK. 1786.

Wat men deswegen ter Staatsvergade-

Geen eenſtemmige Raadſlag was ter *Zeeuwſche* Staatsvergaderinge, op een Verzoekſchrift van dien aart te wagten. De

Heer

BOEK. 1786.

Heer VAN LYNDEN bragt voor den Eerſten Edelen, nevens *Middelburg*, *Goes* en *Tholen*, in 't midden, dat het Verzoekſchrift, voor zo verre het klagten behelsde over de gereezene Oneenigheden, en eene vraage om opſchorting der Crimineele Geregtshandelingen, behoorde geſteld te worden in handen der Heeren van de Wet te *Zierikzee*, om hun Ed. Mog. daar op van ſchriftlyk Berigt te dienen. —— Belangende het verzoek om Voorziening tegen het draagen van Leuzen, 't zelve wilde de Heer VAN LYNDEN commisſoriaal gemaakt hebben; doch waren de *Middelburgſche* Afgevaardigden van begrip, dat, omtrent een Verbod daar tegen geen beſchikking van hun Ed. Mog. noodig was; maar dat zulks behoorde overgelaaten te worden aan het goedvinden van de Stads Magiſtraaten. *Zierikzee*, *Vliſſingen* en *Veere* konden, ondanks het aanhouden der vier andere Staatsleden, niet verder gebragt worden, dan om enkel een Afſchrift te vraagen (*).

ring oordeelde.

Beginzels van Opſchudding te *Goes*.

In deeze Beweegenisſen op *Schouwen*, van hoe weinig gevolgs, voor dit maal, zien wy de zaaden des Oproers, 't geen in *Zeeland* het gruwzaam hoofd opſtak.

De Wapenhandel des Genootſchaps opgeſchort.

Te *Goes* hadden zich beginzelen van Oproer reeds vroeger ten deeze Jaare vertoond. De Leden van het Wapenhandelend Genootſchap ſtonden mishandeling ten doe-

(*) *Not. van Zeel.* 18 Dec. 1786.

doele; en was de Meerderheid der Regeeringe van gevoelen, om de openlyke Wapenoefening van 't zelve, by openbaare afkondiging te verbieden; doch bleef zulks uitgeſteld, door de ſchikking, dat die Wapenoefening, by voorraad, zou opgeſchort worden (*). XXXVII. BOEK. 1786.

Ongerustheden, wegens eene verzakking der Hoofden van de Haven te *Vlisſingen*, ongegrond bevonden.

De gerugten liepen, en de Dagpapieren ſpraaken van eene Verzakking der Hoofden aan de Haven van *Vlisſingen*. Waar was het, dat, in het begin van Louwmaand, even voorby de *Nolle*, aan den buitenkant van den Dyk, tusſchen de Zeehoofden eene merkelyke en ongewoone diepte was bevonden, en men tot demping derzelve eene menigte lasten Zinkſteenen en andere middelen, aanwendde. Doch de ontſtaane ongerustheid, wegens het wegzinken van de Havenhoofden, werd gelukkig ongegrond bevonden. Wel peilde men, op 't onverwagtst, tusſchen het Ooster- en Westerhoofd, een diepte van omtrent negen vadem of vier en vyftig voeten, die by veelen geen geringen kommer baarde. Een aangewend naauwkeurig onderzoek omtrent die Diepte, en de geſteltenis der Havenhoofden, wees uit, dat de meeste Diepte middenwaards was; dat de gronden aan de Hoofden nog ſtevig waren, en het weggeſpoelde uit Darrink en aangewasſchen Slyk hadt beſtaan. Men herinnerde zich, dat, in den Jaare MDCLXXXII, te

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 473.

XXXVII. BOEK. 1786.

te zelfder plaatze, eene dergelyke Afspoeling was voorgevallen. Eene opruiming, die, zich daar toe bepaalende, de *Vlisſingſche* Haven voor de in- en uitgaande Schepen beter maakte dan voorheen (*).

Ongerustheid wegens een doorknaagden Dykſteen.

Een van Gewormte doorknaagde Steen, tusſchen de Hoofden of het Stekwerk der Stad *Vlisſingen* gevonden, verwekte, op nieuw, vrees voor het doorvreeten der Steenen Zeeweeringen en Dykbeſchutzelen; doch ging deeze vrees min diep en algemeen, naar gelange men meer lichts in de Natuurlyke Historie gekreegen, en de ydelheid van dien ſchroom een en andermaal ondervonden hadt (†).

Deerlyk Verval van het Dok te *Vlisſingen*

Veel oogſchynlyker en dreigender was de daadlyke toeſtand van 's Lands Dok te dier Stede, die welgeleegene Leg- en Bergplaats aan 't Zuidelykſt gedeelte der Republiek, welker erkend aanbelang, reeds eenige Jaaren geleden, gunſtige Beſluiten by hun Hoog Mogenden verworven hadt om herſteld, en in goeden ſtand gebragt te worden (§). De uitvoering hier van was

(*) *Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 151.

(†) Ter gelegenheid der eerſte ontdekking van deeze Steendoorknaagende Wormen in *Zeeland*, in den Jaare 1759, hebben wy, in onze *Vaderl. Hiſt. ten onmiddelyken vervolge op* WAGENAAR, eene opheldere Aanmerking, dit verſchynzel betreffende, medegedeeld, waar toe wy den Leezer wyzen XXII. D. bl. 78. enz.

(§) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* V. D. bl. 324. VI. D. bl. 151. en 152.

was agtergebleeven, en de toeſtand dermaate verſlimmerd, dat, met den aanvang deezes Jaars, Gecommitteerde Raaden ter Admiraliteit in *Zeeland*, aan de Staaten voordroegen, den ſlegten ſtaat van 's Lands Dok, zo gevaarlyk, dat verſcheide Huizen, langs 't zelve ſtaande, dreigden daar in te ſtorten, als de grond verder uitkolkte: waarom zy een ſpoedig beſluit ter herſtellinge verzogten: dewyl de afneemende middelen van den Zeeraad in *Zeeland* niet toelieten, de noodig vereischte verbetering te doen.

Grootlyks toe te ſchryven aan een Geſchil tusſchen die Stad en *Veere*.

De oorzaak van dit verval moet, althans grootendeels, gezogt worden, in een Geſchil tusſchen de twee Steden *Vliſſingen* en *Veere*, reeds van den Jaare MDCCLXXXIII hangende. Wanneer laatstgemelde Stad, in het Beſluit, op de Verbetering van het *Vliſſingſche* Dok, niet geſtemd hadt; verklaarende zich, op geene punten, uit eenigen Aanbouw van Oorlogſchepen, voortvloeijende, of daar toe betrekking hebbende, te zullen inlaaten, vóór dat voldaan zou weezen aan het Staatsbeſlnit des voorigen Jaars, om aan de Stad *Veere*, een zeker Aandeel in den Aanbouw, het Uitrusten, en Havenen der Schepen, toe te kennen. Een Aandeel, 't geen zy beweerde, van den beginne der Republiek, en reeds vroeger, gehad te hebben. Zints omtrent veertig Jaaren geleeden, klaagden zy van allen Aanbouw, en genoegzaam ook van alle, immers van geëevenredigde, Equipagie, ont-

XXXVII. BOEK. 1786.

ontzet te weezen. *Vlisſingen* hieldt, in tegendeel, ſtaande, dat uit eene verdeeling van Aanbouw en Equipagie binnen *Zeeland* de ſchadelykſte gevolgen onvermydelyk zouden voortvloeijen, zo voor het ganſche Zeeweezen van den Staat, als voor de *Zeeuwſche* Admiraliteit, en het Finantieweezen van dat Gewest.

Poogingen om dit Geſchil uit den weg te ruimen.

Ter Staatsvergaderinge van *Zeeland* was men onophoudelyk werkzaam geweest om deeze Geſchillen uit den weg te ruimen, op eene wyze, die aan beide de Partyen kon aangenaam zyn. Daar toe hadt men, onder de hand, zo wel als ter Vergadering, alle moeite aangewend; het ingebragte van wederzyden overwoogen, den raadſlag van het Admiraliteits Collegie ingenomen; en hadden de vyf Voorſtemmende Leden, vervolgens, hunne Bemiddeling aan de twee overige aangeboden. Deeze verworpen zynde, werden de vyf Staatsleden te raade, op den voet eens voorigen Beſluits, voort te gaan tot het neemen van zodanige maatregelen, als het welzyn van den Lande onvermydelyk vereischte, en tot het overleg deswegen in beraadſlaaging te treeden (*).

Maatregels door vyf Staatsleden voorgeſlaagen.

De Heeren hier toe benoemd, oordeelden, dat men, in deeze zaak, twee voornaame Punten moest in 't oog houden. Als, *voor eerst*, dat de voet, waar op dit geſchil zou worden afgedaan, een duur-

(*) *Not. van Zeel.* 15. Dec. 1785. 2. en 9. Feb. 1786.

duurzaame bepaaling behoorde te bevatten, waar door alle de bronnen van twist, zo wel nu, als voor 't vervolg, zouden worden weggenomen. —— *Ten anderen*, dat de ſchikking niet te zeer ſtrydig behoorde te zyn met het Finantieel belang van de Admiraliteit, en, zo veel mogelyk, tot genoegen der verſchilhebbende Leden. Vóór dat zy iets bepaalden, hadden zy raad gepleegd met de Gecommitteerden der *Zeeuwſche* Admiraliteit, die in 't breede aantoonden het ſchadelyke van op twee Plaatzen aan te bouwen en uit te rusten, en de redenen bybragten, waarom zy oordeelden in allen opzigten de voorkeuze aan *Vliſſingen* te moeten geeven, byzonder voor zwaare Schepen; doch hadt men in aanmerking genomen, dat de geſteldheid van *Zeeland* niet toeliet, zo min als in andere Gewesten des Bondgenootſchaps, altyd te volgen het geen *in het afgetrokkene* het geſchiktſte en voordeeligſte was. —— Op die gelegde gronden ſteunden de volgende ſchikkingen. Dat binnen *Vliſſingen* altoos zouden Havenen alle zwaare Schepen, tot die van veertig Stukken ingeſlooten, en verder alle Fregatten, boven de geene, die aan *Veere* zouden worden toegekend. —— Dat het Aandeel van *Veere*, in het Zeeweezen van *Zeeland*, bepaald zou worden op één Fregat van zes en dertig, en één van twintig Stukken. Overeenkomſtig waar mede men de Aanbouw van Schepen, op die beide plaatzen regelde. —

XXXVII. BOEK. 1786.

Dat, betreffende het uitrusten van Oorlogſchepen en Eregatten, by vervolg, aan de Admiraliteit *alleen* behoorde overgelaaten te worden, de beſtelling en het gebruik der Charters van dat der beide Departementen, 't geen dezelve, naar de omſtandigheden het meest geſchikt zou oordeelen, zonder dat één van beide de Steden zich hier in zou mogen mengen, of eenigen hinder toebrengen; met aanbeveeling nogthans, aan de Admiraliteit om de evenredigheid tusſchen de beide Departementen, zo veel geſchieden kon, in agt te neemen. —— En zou men dan, overeenkomſtig met vroegere Staatsbeſluiten, ten aanziene der Penningen, voortvaaren om het Dok van *Vliſſingen* te herſtellen. Dan wilden de Heeren, tot het beraamen der Schikkingen gelast, uit aanmerking van de ongelegenheden, die mogelyk uit de voorgeſlaagene punten, voor *Zeeland* in 't algemeen, of voor de meest belang hebbende Steden, zouden kunnen ontſtaan, dezelve, huns oordeels, by voorraad, voor den tyd van twintig Jaaren bepaald hebben.

Aandrang hier van.

In deeze Punten van Schikking ſtemden de Vyf Staatsleden niet alleen; doch uit aanmerking, dat tot nog toe, zo veelerhande middelen en wegen vrugtloos beproefd en ingeſlaagen waren, en het eindelyk hoogst noodig werd, een einde aan dit Geſchil te maaken, verbonden zy zich onderling, om, op geenen anderen voet, tot afdoening der Geſchillen te zul-

zullen komen, dan by het tegenwoordig Verslag was voorgedraagen; maar tevens, dat zy, vóór den overgang tot het neemen van buitengewoone maatregelen, om aan die Schikking een daadlyk bestaan te geeven, *Vlissingen en Veere* op het vriendlykste en nadruklykste zouden verzoeken, dat die Steden, den ernst ziende haarer Medeleden, om deeze zaak ten einde te brengen, en lettende op haar weezenlyk belang, 't welk, zo de Admiraliteit tot de gedreigde werkloosheid mogt vervallen, geheel verlooren ging, zich gelieften te vervoegen, by het éénpaarig gevoelen der vyf onzydige Leden, binnen den tyd van veertien dagen, of zo veel eerder als dit zou kunnen geschieden: op dat dus allen misverstand onder de Leden van Staat mogt voorgekomen en deeze zaak, op de gewoone wyze, door een eenpaarig Besluit afgedaan worden. — *Vlissingen* en *Veere* toonden zich verre van geneegen tot toestemming (*).

XXXVII. BOEK. 1786.

Wat *Vlissingen* 'er tegen inbragt.

Deeze weigering bleek nog duidelyker, toen de Gelastigden, ten bepaalden tyde, verzogt werden, zich op de Punten van Schikking te verklaaren. Die van *Vlissingen* bragten in 't midden, dat zy, wel verre van door de aangevoerde redenen overtuigd te zyn van de redelykheid, om 't geen zy vorderden, op te geeven, zich te meer bevestigd vonden van

(*) *Not. van Zeel.* 15. Juny 1786.

XXXVII. BOEK. 1786.

van de wettigheid hunner eiſchen, om de raadpleegingen over de herſtelling van het Dok binnen hunne Stad te ſcheiden van het Aandeel der Stad *Veere* in den Aanbouw en Uitrusting der Oorlogſchepen, door de erkentenis der Heeren Gecommitteerden, en den Raadſlag der *Zeeuwſche* Admiraliteit; dat het Beginzel daar vastgeſteld, *Dat de Conſtitutie deezer Provincie, niet permitteert, zo min als in andere Provincien der Unie, altyd te volgen het geen in het afgetrokkene het geſchiktſte en voordeeligſte was*, alle andere bedenkingen hadt doen zwygen. „ Een Principe!" dus lieten zy zich hooren, „ welk hun „ Ed. Agtb. in 't algemeen als ſtrydig „ met de gezonde Staatkunde, en voor„ naamlyk ten deezen aanziene als zeer „ gevaarlyk, en van de nadeeligſte conſe„ quentien, beſchouwden; daar hun Ed. „ Agtb. nimmer eenig ander Principe had„ den gelegd en aangenomen, dan dat het „ Algemeen Belang de hoogſte Wet is, „ waar uit zy dan ook alleen werkzaam „ geweest waren. — Dat hun Ed. Agtb. „ al verder het aangenomene door de vyf „ Voorzittende Leden, in weerwil hun„ ner nadruklyke Protesten, en de Ver„ klaaring ter jongſte Vergadering op dit „ ſtuk ter Vergaderinge gedaan, van dien „ aart hadden gevonden, dat zy vertrouw„ den, dat daar van welligt geen voor„ beeld in de Registers van één eenigen „ der Bondgenooten, noch in die deezer „ Provincie, zou te vinden zyn, daar

„ het

„ het hun Ed. Agtb. op de willekeurig- XXXVII.
„ ſte en gewelddaadigſte wyze zelfs, ont- BOEK.
„ zegd wordt, op den inhoud van het ——
„ Rapport, hunne billyke bezwaaren in 1786.
„ te brengen. —— Dat eindelyk hun Ed.
„ Agtb. ook hier door ziende, dat alle
„ Repreſentatien in deezen vrugtloos zou-
„ den zyn, om die, en andere redenen,
„ zich onverantwoordelyk hielden voor
„ alle de nadeelige gevolgen, welke uit
„ het concludeeren op dit Rapport, zo
„ voor de Provinciaale Financien in 't al-
„ gemeen, als voor die van het Collegie
„ ter Admiraliteit, binnen dezelve, in 't
„ byzonder, zouden proflueeren, en diens-
„ volgens vermeenden, zich van alle ver-
„ dere Deliberatien op dit ſtuk te moe-
„ ten onttrekken, laatende alles over voor
„ rekening dier Leden, welke zouden
„ kunnen goedvinden tot de Concluſie
„ van het zelve Rapport te concurree-
„ ren."

De Afgevaardigden van *Veere* voerden eene niet min ſterke taal. Zy konden, noch mogten, de voorgeſlaagene Schikking omhelzen; dewyl daar in geeenzins waargenomen was eene Evenredigheid, geſchikt naar den Aanbouw, en bygevolge ook van de Uitrusting van Oorlogſchepen, die, wilde men de Zeemagt van dit Gewest in ſtaat brengen en houden, zou moeten geſchieden, en welke het Departement van *Veere* van alle oude tyden onbetwistbaar bezeten hadt; als mede dat 'er zelfs geene genoegzaame zeker-

Wat *Veere* daar tegen te zeggen hadt.

XXXVII. BOEK. 1786.

heid werd gegeeven, dat het Getal van Fregatten, aan *Veere* toegekend, aldaar altoos voor handen zou kunnen zyn, en blyven. —— Daarenboven oordeelden zy, dat 'er in het Rapport Bepaalingen voorkwamen, die de Vryheid van Conſenten, de Stad *Veere*, zo wel als alle de andere Staatsleden, volgens de egte gronden van Regeeringe, onwederſpreekelyk toekomende, niet alleen merklyk zou bepaalen; maar zelfs geheel en al omkeeren. — Nimmer ook hadden zy aan de Beſliſſing hunner Medeſtaatsleden een ſtuk van dat gewigt overgelaaten; maar in tegendeel, altoos zich verzet tegen de Beſluiten ten deezen aanziene genomen, en meenden als nog te kort te zullen komen aan hunnen Eed en Verpligtinge, indien zy goedſchiks aannaamen, Schikkingen, die hun voorkwamen, aan te loopen tegen de redelykheid en billykheid; maar vooral te ſtryden tegen de vastgeſtelde Regeeringsvorm. —— Het Regt en 't Belang der Stads goede Burgery, waar over de Regeering hun was toevertrouwd, verpligtten hun om te waaken tegen alles wat daar mede niet overeenkomſtig of beſtaanbaar was; waarom zy, zo vriendlyk als ernſtig, hunne Medeſtaatsleden moesten verzoeken, dat 'er geen Beſluiten in eenige by het Verſlag vermelde Punten, zonder hunne overgifte en medeſtemming genomen wierden. —— Zy hielden zich verzekerd, dat, ingeval deeze zaak in haare omſtandigheid en gevolgen wierd

bo-

beſchouwd, de Leden ligtlyk zouden be- XXXVII.
grypen, van welke ſchroomlyke gevolgen BOEK.
zodanig eene handelwyze zou kunnen ——
zyn; en dat, wanneer men zulke Princi- 1786.
pes ééns toeſtondt, het niet moeilyk zou
vallen, dezelve, by vervolg, op andere
zaaken toe te paſſen, en omtrent andere
Leden in het werk te ſtellen.

„ Doch; byaldien," zo ſpreeken zy ten beſluite, „ de Vyf Staatsleden, even-
„ wel onverhooptlyk met de Concluſie
„ mogten willen doorgaan, dan waren zy
„ ſpeciaal gelast, tegen zulk eene Con-
„ cluſie op het kragtigſte te proteſteeren,
„ èn dezelve, zo in haare form, als ge-
„ volgen, op het nadruklykſte te contra-
„ diceeren; mitsgaders, in naam hunner
„ Ed. Agtb. te denuncieeren, dat dezel-
„ ve alle Conſenten in de Reparatie van
„ het Dok te *Vliſſingen*, en in eenigen
„ Aanbouw of Equipagie van Oorlogſche-
„ pen, by deezen, wel expresſelyk decli-
„ neerden: en ook nimmer van gedagten
„ waren, zich te houden aan eenige der
„ Punten, uit zulk een Reſolutie of Re-
„ ſolutien proflueerende; ja nooit goed-
„ ſchiks zouden gedoogen, dat dezelve
„ eenig effect ſorteerden, veel min toe-
„ ſtaan, dat daar uit eenige conſequentie,
„ ten nadeele der Stad *Veere*, wierd ge-
„ trokken, of dezelve eenigzins in haare
„ wettige Regten en Vryheden gegé-
„ neerd of verkort; alles onder reſerve
„ voor de Heeren onze Committenten,
„ om, des goedvindende, nog zodanige

XXXVII. BOEK. 1786.

„ andere middelen in het werk te ſtellen, „ als zy naar de Conſtitutie der Regeeringe, en voorgaande Exempelen, zullen oordeelen te kunnen en te moeten „ doen.

Vergeefsch door den Raadpenſionaris ter Bewilliging aangemaand.

De Raadpenſionaris, deeze naar geene bewilliging gelykende Voordragten der twee Steden gehoord hebbende, herhaalde de voorige aanmaaningen, om zich naar den zin der Meerderheid te voegen; met byvoeginge, dat de Vyf Voorzittende Leden anderzins, hoe ongaarne ook, zich in de volſtrekte noodzaaklykheid zouden vinden, om tot het uitvoeren der noodige maatregelen te moeten voortvaaren (*).

Brieven aan *Vliſſingen* en *Veere* geſchreeven.

Geene verandering bragt dit by de Regeeringen dier twee Steden te wege. Wel verre van iets te herroepen, drongen zy het ſterker aan, en ſtonden 'er op, dat de gedaane Tegenverklaaringen in de Staatspapieren zouden ingeſchreeven blyven, te hunner ontlastinge by de Naakomelingſchap. De Raadpenſionaris werd door de Vyf Leden, die zich thans als op 't punt gebragt vonden, om zich over de te neemene Maatregelen te uitten, verzogt zyn Raadſlag mede te deelen; deeze kwam neder om die beide Steden te *beſchryven*, en aan te ſpooren om, over acht dagen, zich uitdruklyk te verklaaren, de Protesten te willen opligten, in het Staats Rapport toe te ſtemmen, of ten minſten het Be-

(*) *Not. van Zeel.* 29 Juny 1786.

Beſluit aan te zien: zonder dat nog, by ontſtentenis hier van, zou behoeven over gegaan te worden tot het middel van Bezending, waar van het te verwagtene Effect niet ſcheen te zullen beantwoorden aan het Eclat, 't welk daar door zou gemaakt worden. Hier in ſtemden de vyf Staatsleden, en werd, overeenkomſtig daar mede, een Brief aan *Vliſſingen* en *Veere* geſchreeven; waar in, naa eene korte opgave van den loop deezer Onderhandelingen, Staaten van *Zeeland*, als een drangreden tot het genomen Beſluit ter Aanſchryvinge opgeeven. „ By iedere gele-
„ genheid van deeze Deliberatien, heb-
„ ben Wy de redenen van perſuaſie, tot
„ verveelens toe, gerepeteerd, en Wy
„ verklaaren, thans geene andere redenen
„ te hebben, dan die, welke aan U Ed.
„ de Heeren van *Vliſſingen* en van *Veere*,
„ zo dikwyls zyn voorgehouden, als af-
„ geleid uit het Welzyn der Marine van
„ den Staat in 't algemeen, de noodzaak-
„ lykheid voor de Admiraliteit alhier, en
„ het waar belang der Ingezetenen van
„ de twee Steden; maar dit alleen ver-
„ zoeken Wy U Ed. onder het oog te
„ willen houden, hoe het mogelyk is,
„ dat een Land beſtaan kan, daar ieder
„ van de Leden van de Souverainiteit
„ onverzettelyk op zyn Sentiment blyft,
„ en daar geen middelen zyn om tot een
„ afkomst van zaaken te komen. Wy
„ vraagen, of 'er wel éene zaak zo onre-

XXXVII. BOEK. 1786.

XXXVII. BOEK. 1786.

„ delyk, of eene ſustenuë wel zo onge-
„ rymd kan bedagt worden, die niet door
„ foortgelyke middelen, van de andere
„ Leden zou kunnen afgeperst worden?
„ En gelukkig dan nog, indien 'er maar
„ mogelykheid is, door het contentee-
„ ren in zulk een dwang, het Land voor
„ verdere confuſie te bevryden; maar in
„ het tegenwoordige geval is 'er zulk ee-
„ ne mogelykheid niet: want zo dra de
„ Inclinatie naar de Sustenuë van den ee-
„ nen of anderen kant overhelde, zou
„ de Oppoſitie van den anderen kant ver-
„ dubbelen. — In deeze geſteldheid van
„ zaaken vinden Wy, voor Ons niets
„ anders dan het Alternatyf van, *of* al-
„ les in Verwarring te laaten loopen, *of*
„ eene Schikking met Meerderheid tot
„ Concluſie te brengen; en Wy vertrou-
„ wen dat het onderſcheid te groot is,
„ om een oogenblik over de keuze in
„ twyfel te ſtaan. Wy voorzien wel, dat
„ eene Concluſie met de Meerderheid,
„ in de tegenwoordige omſtandigheden,
„ zoude uitgekreeten worden, als eene
„ groote Irregulariteit; maar wy oordee-
„ len, dat dezelve door de Noodzaak-
„ lykheid wordt gewettigd, en wy hou-
„ den ons verzekerd, dat de twee Leden
„ zelfs, naa verloop van eenigen tyd, Ons
„ zouden bedanken, dat wy de de Con-
„ fuſie en Veragteringe van 's Lands zaa-
„ ken hebben voorgekomen." — *Vliſſingen* kon zich omtrent het afzenden des Briefs niet

niet inlaaten. *Veere* kantte 'er zich tegen aan (*). XXXVII. BOEK.

In het Antwoord van *Vlisſingen*, vol beklags over de vrugtloosheid der gedane poogingen, in eene zaak, die deeze Stad als nog uit het zelfde oogpunt bleef beſchouwen, kwam, dat zy onder aankleeving van al het voorheen betuigde, wel zou kunnen overgaan om het Beſluit op het Verſlag aan te zien, wanneer de Schikkingen, daar by voorgeſlaagen, voor een korter tydsbeſtek, dan dat van twintig Jaaren, en even maar voor zo lang, als noodig ware, om het onbeſtaanbaare en hoogst ſchadelyke dier Schikkingen te doen blyken, wierden vastgeſteld, en tevens beraamd, dat binnen *Vlisſingen* altoos een gelyk aantal van Fregatten zou moeten tegenwoordig zyn als te *Veere*. — Zulk een bykomen, indien het deezen naam mogt draagen, daar men bepaald hadt, by het Verſlag te blyven, kon niets betekenen; ook bleeven zy, op alle mogelyke wyzen, tegen het Rapport, zo als het lag, proteſteeren, en hielden aan zich tegen de uitvoering van 't zelve, en tegen de te neeme maatregels, waar mede zy bedreigd waren, het neemen van zodanige Tegenmaatregelen, als zy zouden bevinden te behooren. 1786. Antwoord van *Vlisſingen*.

Veere bleef de Schikkingen wraaken, als ſtrydig met de nooit rechtſtreeks tegen- Antwoord van *Veere*.

(*) *Not. van Zeel.* 3 July 1786.

XXXVII. BOEK. 1786.

gengeſprookene Voorregten dier Stad. De Brief, van daar medegebragt, hieldt onder anderen in. „ Wy erkennen met „ de Vyf Voorzittende Leden van Staat, „ dat 'er middelen moeten zyn om tot „ Afkomst van zaaken te komen, en wy „ meenen, dat dezelve ook voor handen „ zyn, uitgenomen in zeer weinige geëx- „ cipieerde Punten, onder welke zich „ voornaamlyk bevindt het ſtuk der Con- „ ſenten. Hier omtrent hebben de Voor- „ ouders zeer ſoigneuslyk gehandeld, en „ wy twyfelen zeer, of voor hunne „ naauwgezetheid in dit opzigt, niet „ ruim zo veel goede redenen zyn te al- „ legeeren, als daar tegen kunnen inge- „ bragt worden. Dan, het zy hier mede „ zo als het wil, dit is ten minſten ze- „ ker, dat men, tot heden toe, niet heeft „ kunnen goedvinden, in de Grondwet- „ ten omtrent dat ſtuk, eenige verande- „ ring te maaken; en zo lang dat niet is „ geſchiedt, vermeenen wy verpligt te „ zyn, om te reclameeren al het Regt, „ het welk Ons, zo wel als alle andere „ Staatsleden competeert, en ook niet „ genoodzaakt te kunnen worden, dit aan „ eenige Deciſie of Overſtemming van „ dezelve te moeten adſubjecteeren. —— „ En wy zyn ook in een volſtrekt be- „ grip, dat al het geene, in het Regle- „ ment op het beleid van 's Lands zaa- „ ken, omtrent het termineeren derzelver, „ door middel van Perſuaſie, Beſchry- „ vinge, of Bezendinge, wordt goedge-

„ von-

„ vonden, geen relatie heeft tot de zul- XXXVII.
„ ken, waar in, volgens de Grondwet- BOEK.
„ ten, geene Overſtemming plaats kan
„ hebben. En hierom gelooven wy, ook 1786.
„ niet in ernst te moeten opneemen, de
„ bedreiging aan Ons gedaan, dat de
„ vyf Voorzittende Leden het Rapport
„ ter Concluſie zullen laaten brengen;
„ zonder onze Concurrentie; en, zo de-
„ zelve Leden al eens in de daad een
„ daar toe bepaald voorneemen mogten
„ hebben, als dan kunnen wy ons nog
„ niet imagineeren, dat de Heer Raad-
„ penſionaris deezer Provincie, wiens kun-
„ digheid en naauwgezetheid, omtrent de
„ Obſervantie van het geen Eed en Pligt,
„ waar mede hy niet aan eenige Leden;
„ maar aan alle in 't generaal is verbon-
„ den, en gehouden een ieders geregtig-
„ heid te bewaaren, zo bekend is, zich
„ immer door eene Meerderheid zal laa-
„ ten authoriſeeren, om daaden te plee-
„ gen, die ons voorkomen, dat tegen de
„ Grondwetten der Regeeringe, en des-
„ zelfs Eed en Inſtructie zouden aanloo-
„ pen."

Hoedanig een Beſluit de Raadpenſionaris opmaakte.

Dan even min als de uitzondering, welke *Vliſſingen* wilde maaken, goldt, even min vermogt dit beroepen van *Veere* op den Raadpenſionaris. De Vyf Voorzittende Leden herhaalden hunne betuigingen van leedweezen, over de aanhoudende wederſtreeving van *Vliſſingen* en *Veere*, welke Steden van haare voorige ge-

voe-

XXVII. BOEK. 1786.

voelens geheel niet wilden afgaan, om tot een éénpaarig Besluit te komen: oordeelende, dat het weezenlyk belang des Gewests, en dier Steden zelve, geen Uitstel meer in de Afdoening gedoogde, verzogten en volmagtigden zy den Raadpensionaris, om, overeenkomstig met het Verslag, een Besluit te neemen, onder uitdruklyke verklaaring, dat zy den Raadpensionaris deswegen zouden borg staan en vrywaaren, voor alle naamaaningen, welke nu, of met den tyd, daar uit zouden mogen voortvloeijen. —— Naa nogmaals vrugtloos de Heeren van *Vlissingen* en *Veere* aangemaand te hebben, liet de Raadpensionaris volgen, „ dat hy de vry-
„ heid moest neemen, om hun Ed. Mog.
„ te representeeren, dat hy, volgens de
„ Ordre van de Regeeringe, onbevoegd
„ was, om, in zaaken van Belasting, waar
„ onder gerekend worden Consenten in
„ Petitien, en andere Dispositien over
„ 's Lands Penningen, met de Meerder-
„ heid der Leden te concludeeren; dat
„ hy ook vertrouwde, dat geen van de
„ Leden hem zulks zouden willen oplegg-
„ gen, indien het tegenwoordige geval
„ van dien aart ware, dat de rede van
„ het non Consent gelegen was in een
„ begrip van de onnoodzaaklykheid van
„ het Consent; maar dat hy considereer-
„ rende, de Deliberatien in die termen
„ te staan, dat *alle de Leden* wel over-
„ tuigd waren van de noodzaaklykheid;
„ doch

„ doch dat de twee Steden *Vliſſingen* en XXXVII.
„ *Veere* alleen wederhouden wierden om BOEK.
„ zich favorabel te verklaaren, door een ——
„ onderling different omtrent het Em- 1786.
„ ploy der reeds geconſenteerde, of nog
„ te conſenteeren Penningen tot Aanbouw
„ en Equipagie van Oorlogſchepen; dat,
„ vermids 'er geene apparentie was, dat
„ de twee Steden zich daar in zouden
„ verdraagen, en alle wegen tot Schik-
„ king, door de andere Leden voorgeſlaa-
„ gen, ook zonder effect waren gebleeven, zonder dat 'er zich eenige hoope
„ opdeedt, om ooit tot eene éénpaarige
„ Concluſie te kunnen komen, hy oor-
„ deelde dat dit geval als ſingulier en
„ extraordinair kon beſchouwd worden,
„ en geene zwaarigheid zou maaken, op
„ auctoriſatie der neutraale Leden, eene
„ Concluſie met de Meerderheid te nee-
„ men, zich verzekerd houdende, dat dit
„ geval nooit eenig prejuditie zou kunnen
„ leggen aan de erkende Orde van de Re-
„ geering, en ſpeciaal aan de inviolable Vry-
„ heid van Conſenten." Waar op hy tot het neemen des Beſluits, overeenkomſtig het Verſlag (*) toetradt; doch niet zonder heftige wederſpraak der twee Steden, die zich beledigd en verkort oordeelden. Op de betuiging van Tegenverklaaring aan zich te houden, volgde het gereede antwoord van daar op weder Tegenverklaaring te zullen doen (†).

Zo

(*) Zie hier boven bl. 336.
(†) *Not. van Zeel.* 10 July 1786.

XXXVII. BOEK. 1786.

Zo veel ommeslags hadt eene zaak het Algemeen Belang betreffende, door byzondere inzigten, veragterd en vertraagd. En, schoon by hun Hoog Mogenden, ingevolge van voorgaande Bepaalingen, beslooten was, om den Raad van Staaten eene Petitie te doen vervaardigen van de Kosten tot het opmaaken der Haven en het Dok van *Vlissingen*, en tot andere Werken ter verbetering van de Havenen en Zeegaten deezer Landen, tot berging der Oorlogschepen geschikt, bragt deeze redenen in 't midden, waarom zy vermeenden aan dit Besluit, als nog niet, te kunnen voldoen (*).

De Herstelling van het Dok bleef agterwege.

(*) *Resol. Gen.* 1. en 22. Aug. 1786. *Not. van Zeel.* 28. Aug. 1786.

Einde van het XIII. Deel.

BLAD.

BLADWYZER

DER

VOORNAAMSTE ZAAKEN.

A.

Almelo, Aanſpraak daar gedaan door J. KANTELAAR, by het uittrekken des Gewapenden Genootſchaps, 78. Oneenigheden te dier Stede, 86. Geſchil met de Vrouwe van *Almelo*, en haar Verzoek om Krygsvolk afgeſlaagen, 87.

Amſterdam (Een der Afgevaardigden van) bragt een door DE GYZELAAR gewraakt gevoelen, wegens den aart der *Unie* uit, 170. Verſchillende gevoelens der zes Afgevaardigden over den Brief van Staaten van *Friesland*, 189.

B.

BEYMA (C. L. VAN) Verklaaring van dien Heer, wegens het Beſluit der Staaten, over het Regeerings Reglement der Stad *Leeuwaarden*, 107. Brief aan zyne Hoogheid, 109. Deeze Brief niet beantwoord, en door den Stadhouder aan Staaten van *Friesland* gezonden, 119. Door de Staaten aan den Prins terug gezonden, 120. BEYMA ſchryft andermaal aan zyne Hoogheid, 122. Zyne vrugtlooze aandrang op het *Stemregt*, 131. Verzet zich tegen twee Afkondigingen der *Frieſche* Staaten, 149. Taal door hem gevoerd in een Verzoekſchrift van het *Leeuwaarder Vrycorps*, 155.

Brouwershaven (Verzoeken eeniger Inwoonderen van) tot de Oproerigheden op 't Eiland *Schouwen* en te *Zierikzee* betrekkelyk, 330. Onderſcheide Oordeelvellin-

gen daar over ter Staatsvergaderinge, 331.
BULTHUIS (J.) 't Gedrag diens Kerkleeraars te *Sneek*, 133. Vonnis over hem, 135.

C.

CITTERS (VAN) over diens gedrag ter Algemeene Staatsvergadering beklaagen zich, in zeker geval zyne Medeafgevaardigden uit *Zeeland*, 271. Die van *Vlisſingen* wilden hem opontboden hebben, om zich te verantwoorden, 272.
COOPMANS (G.) Hoogleeraar te *Franeker*, wordt Lid der Burger-ſocieteit, 150.

D.

Deventer leevert een Voorſtel in ter Verbetering der Regeeringe van *Overyſſel*. Inhoud der Inleidinge, 5. Hoe door de Ridders beoordeeld, 7. Verdere Verrigtingen deswegen, zie *Overyſſel*. Gevoelen dier Stad over den afgelegden Eed op het Regeerings Reglement, 18. Concept Reglement der Stads Regeering te *Deventer* hoog gepreezen, 69. Verzoekſchrift tegen dit Concept Reglement, 71. Hoe door de Regeering beantwoord, 72. Afkondiging de Adreſſen betreffende, en tegen Beledigingen, 74. De misnoegden tegen de Regeering ſtellen nieuwe Burgergecommitteerden voor zich aan, 77. Eene Bende tot Beveiliging der Stad opgerigt, *Ald.*
Dokkum (Schryven der Gedeputeerde Staaten aan) over het Regeerings Reglement, 128. Adres eeniger Burgeren van *Dokkum* aan de Stads Regeering, 129. Vrugtloosheid deezer pooging, 131.

E.

Enſchede, Geſchil tusſchen Burgemeesteren en Gemeenslieden, 94. De Gezindheids Onderſcheiding in 't ſpel gebragt, 95. Dezelve gewraakt, 96. Dubbele verkiezing van Gemeenslieden, en hoe dezelve afliep, 98.

F.

Franeker, Een Burger-ſocieteit aldaar opgerigt: drie Hoogleeraars worden 'er Leden van, 250. Desgelyks de Studenten, die het oogmerk, om een Corps Artilleristen op te rigten, lieten vaaren, *Ald.* De Rector Magnificus voor de Bezorgers der Academie omboden, 150.
Friesland (Staaten van *Overyſſel* ſchryven aan die van) over het gebruiken des Krygsvolks in Burgergeſchillen, 57. Antwoord daar op

op, 59. Veranderen van Maatregels in de Staatsgeſchillen, 104. Elf Volmagten verzetten zich tegen het Staatsbeſluit, het Regeerings Reglement der Stad *Leeuwaarden* betreffende, 106. Verklaaring van C. L. VAN BEYMA deswegen, 107. Brief van dien Heer aan zyne Hoogheid, 109. Deeze Brief door den Stadhoudër ter Staatsvergadering gezonden, 119. Door de Staaten aan den Prins te rug gezonden, 120. De Staaten vorderen van zyne Hoogheid, dat hy zich na der verklaare op het ſtuk der Stads Regeerings Reglementen, en het Regt der Verkiezing van Magiſtraats Perſoonen, *Ald.* Antwoord van zyne Hoogheid aan de Staaten, 123. Misnoegen te *Leeuwaarden* over dit Antwoord, *Ald.* Verzoek by het Hof om Dagvaarding des Stadhouders, 124. Dit Verzoek afgeſlaagen, 125. Regeerings Reglement door de Staaten, voor de Stad *Leeuwaarden* ontworpen, en bepaaling om 't zelve in te voeren, 126 Aantekekening van *Oostergo* daar tegen, 127. Hetzelve ingevoerd, *Ald.* Schryven der Gedeputeerde Staaten aan de Stad *Dokkum*, over het Regeerings Reglement, 128. Vrugtlooze aandrang van C. L. VAN BEYMA op het *Stemregt*, 131. De Wapenhandel in *Friesland* voortgezet en Vergadering der Genootſchappen te *Leeuwaarden*, 135. De Wapenhandelende Genootſchappen en Burger ſocieteiten, in dit Gewest, met een ongunſtig oog aangezien, 137. De Tweeſpalt groeit aan met den Tocht na *Hattem* en *Elburg*, 138. Veelvuldige Verzoekſchriften tegen het gebruik van Krygsvolk in Burgergeſchillen, 139. Door de Staaten verworpen, *Ald.* Afkondiging der Staaten, de Drukpers, de Nieuwspapieren, en het inleeveren van Verzoekſchriften betreffende, 140. Eene Afkondiging tegen de Gewapende Genootſchappen, 144. Tegenkanting van eenige Steden, 147. C. L. VAN BEYMA verzet 'er zich tegen, 149. Misnoegen der Ingezetenen, *Ald.* De Burgerwapenhandel en de Genootſchappen neemen toe, *Ald.* Scherpe Aanmerkingen op deeze Publicatien, 151. Vrugtlooze poogingen om dezelve afgeſchaft of verzagt te krygen, 154. Antwoord op een Verzoekſchrift daar toe ſtrekkende, 155. Het gevoelen der Staaten van *Friesland* over het gebruiken van Krygsvolk in Bur-

Burgergeſchillen, 156. Antwoord aan Staaten van *Holland* op dit ſtuk, 157. Nader ſchryven aan *Holland*, 159. Beantwoording dier Brieven, door Staaten van *Holland*, 162. Breedvoerig Antwoord van de Meerderheid in *Friesland*, 171. Deeze Brief wordt by Staaten van *Holland* ter zyde gelegd, 188. Brief van de Minderheid in *Friesland* aan Staaten van *Holland*, 189. Naamlyst van de Leden dier Minderheid, *Ald.* Deeze Brief by Staaten van *Holland* gunſtiger dan die der Meerderheid ontvangen, 196. De Tweedragt in *Friesland* neemt toe, 198.

G.

Gelderland (De drie Hoofdſteden van *Overyſſel* ſchryven aan Staaten van) 38. De Bezending uit deeze drie Steden zenden van 't *Loo* een Brief ter *Gelderſche* Staatsvergadering, 40. Staaten van *Overyſſel* verzoeken hun de Krygsknegten van derzelver Grenzen te rug te trekken, 44. De Staaten beantwoorden het ſchryven van *Overyſſel*, en verdeedigen hun gehouden gedrag, 60. *Overyſſel* biedt hun nogmaals de Bemiddeling aan, 63. Weigert hun Voldoening te geeven, 168.

Goes door zyne Hoogheid bezogt, 246. Beginzels van Opſchudding aldaar, en de Wapenhandel des Genootſchaps opgeſchort, 332.

Groningen, Ontſtaat misnoegen over den geringen Invloed der *Taalmannen* en *Gezwooren Gemeente*, 198. Regeerings Geſteltenis der Stad *Groningen*, *Ald.* Voorſlag van Taalmannen en Gezwooren Gemeente by den Breeden Raad; den Conſtitutioneelen Invloed vorderende, 200. Eene Onderhandeling daar over, door den Breeden Raad aangenomen, blyft marren, 203. Zyne Hoogheid maakt eene Verandering in de Regeeringslyst hem gezonden, Taalmannen en Gezwooren Gemeente des kennis gegeeven, 240. Adres van een aantal Burgers aan Taalmannen en Gezwoornen deswegen, *Ald.* Der Burgeren verzoek, dat de Beëediging der door zyne Hoogheid benoemde Perſoonen geenen voortgang zou hebben, toegeſtaan, 207. Nader Vertoog der Burgeren, aandringende op de Beëediging der eerst verkoorenen, *Ald.* Laage trek om dit Verzoekſchrift veragtlyk te maaken, mislukt, 208. 't Zelve gaat met eene kleine Meerderheid door, 209. De Beëdiging voortgezet, *Ald.* Hoe deswegen aan zyne Hoog-

Hoogheid kennis gegeeven, 210. Adres der Burgerye ter Tekening gelegd, om het Stads Regeerings Reglement te herzien, en de Burgery op te roepen, 211. Dit verzoek toegeſtaan, 214. Taalmannen en Gezwooren Gemeente zoeken ten Landdage geroepen te worden, 215. Daar toegelaaten, *Ald.* Hoe men, in Herfstmaand, op de Verdeediging der Stad bedagt was, 216. Nadere beſchikking op de ſcherpe Patroonen, 217. Nadere beſchikking op den Wapenhandel, 218.

GYZELAAR (DE) wat hy gezegd wordt, een der *Amſterdamſche* Afgevaardigden, betreffende den aart der *Unie* te gemoet gevoerd te hebben, 170,

H.

Hardenberg (Te) gaan de *Kleine Steden* van *Overyſſel* eene Verbintenis aan, 30.

Hasſelt, zwaarigheid wegens het niet beſchryven dier Stad ten Landdage, over het ſtuk van den Eed op het Regeerings Reglement, opgelost, 24. Uit welk een oogpunt de *Hasſelders* de Regenten, die Verandering in het Regeerings Reglement zogten, beſchouwden, 25. Nadere Aandrang van *Hasſelt*. Hoe beoordeeld, 29.

Henglo, Hoe de *Roomſchgezinden* aldaar in het bouwen hunner Kerke, door de *Proteſtanten* ondersteund en geholpen werden, 100.

Hindeloopen (Onlusten te) over de Stads Voorregten, 132.

Holland (Staaten van) beantwoorden twee Brieven van Staaten van *Friesland*, 162. Scherpe Aanmerkingen by het voorleezen van deezen Brieve, ter *Hollandſche* Staatsvergadering, 170. Een Brief van de Meerderheid der *Frieſche* Staatsleden by *Holland* ter zyde gelegd, 188. Verſchillende gevoelens des aangaande tusſchen de *Amſterdamſche* Afgevaardigden, 189. Ontvangen een Brief van de Minderheid der *Frieſche* Staatsleden, *Ald.* Inhoud van deezen Brief, 191. Gunſtiger dan die der Meerderheid by de Staaten ontvangen, verſchillende gevoelens deswegen, 196. Brief van Staaten van *Zeeland* aan hun Ed. Gr. Mog. over het gebruik des Krygsvolks, 258. Brief der Stad *Zierikzee* over een Staatsbeſluit in *Zeeland* genomen, aan de Staaten van *Holland*, 269.

K.

Kampen, Gevoelen dier Stad over den afgelegden Eed op op het Regeerings Reglement,

ment, 18. Betuigt Staaten van *Holland*, dat de Burgers dier Stad, zonder toeſtemming der Regeeringe, na Let *Gelderſche* Grondgebied waren uitgetrokken, 44. Vergadering der Wapenhandelende Genootſchappen van *Overyſſel* aldaar, 78. Heeft inwendig rust, 87.

KANTELAAR (J.) Aanſpraak diens Kerkleerars by het uittrekken des Gewapenden Genootſchaps te *Almelo*, 80.

KOOTEN (TH. VAN) Hoogleeraar te *Franeker*, wordt Lid der Burger-ſocieteit, 150.

L.

Leeuwaarden (Elf Volmagten verzetten zich tegen het Staatsbeſluit, het Regeerings Reglement van de Stad) betreffende, 106. Verklaaring van C L. VAN BEYMA deswegen, 107. Brief daar over van dien Heer aan zyne Hoogheid, 109. Deeze Brief ter Staatsvergadering gezonden, 119. Door de Staaten den Stadhouder te rug gezonden, 120. VAN BEYMA ſchryft daar over andermaal aan zyne Hoogheid, 122. Antwoord van de Prins aan de Staaten, waar by hy hun regt geeft om aan *Leeuwaarden* thans een Regeerings Reglement te geeven, 123. Misnoegen te dier Stede, over dit Antwoord, en Verzoek om Dagvaarding des Stadhouders by het Hof, 124. Dit verzoek afgeſlaagen, 125. Regeerings Reglement door de Staaten voor de Stad *Leeuwaarden* ontworpen, en bepaaling om 't zelve in te voeren, 126. Aantekening van *Oostergo* daar tegen, 127. Het zelve ingevoerd, en wat daar by voorviel, *Ald.* Vergadering der Gewapende Genootſchappen te *Leeuwaarden*, 136. Zaal aldaar voor de Burger-ſocieteit aangelegd, 137.

LYNDEN (Vertoog des Heeren VAN) tegen het Stads Advys van *Zierikzee*, 278. De Raad van *Zierikzee* verdeedigt zich tegen hem, 283. Op *Zierikzee* misnoegd, 298. Volgt den wenk van den Raadpenſionaris om dit geſchil ten einde te brengen, 299.

M.

MANGER (S. H.) Hoogleeraar te *Franeker* wordt Lid der Burger-ſocieteit, 151.

Middelburg, Aanſtalte daar gemaakt tot het ontvangen des Stadhouders, nevens diens Gezin, 243. Het Genootſchap van Wapenhandel voor de aanbieding om de Rust te helpen bewaaren, bedankt, *Ald.* Aankomst van zyne Hoogheid al-

aldaar, 245. Onthaalen hem gegeeven, *Ald.* De Burgery leevert een Verzoekſchrift aan de Staaten en de Stads-Regeering in, om geen Krygsvolk in de Burgergeſchillen te gebruiken, 249. Aanmerkingen deezer Stad op op het Stads Advys van *Zierikzee*, 281. Antwoord der *Zierikzeeënaaren*, 289.

O.

Overyſſel, Men bedoelt het Regeerings Reglement des Jaars 1575 afte ſchaffen, 5. Inhoud der Inleidinge tot het Voorſtel der Verbetering van de Regeering in dat Gewest, door die van *Deventer*, *Ald.* Oordeel der tegenwoordig zynde Ridderen over het Voorſtel en de Inleiding zelve, 7. Eene Commisſie benoemd om het Voorſtel van *Deventer* te onderzoeken, 8. Verſlag hier van, en het Voorſtel van zes Edelen om de zaak des Reglements af te doen, 9. Hoe die Ridders, ter meeste beſpoediging, de ingeleeverde Bezwaaren wilden behandeld hebben, 10. Hun gevoelen over de Provinciaale Ampten en Staatscommisſien, *Ald.* Over het herſtel der *Kleine Steden* in haare Regten, 14. Zonderlinge Raadſlag, den Eed betreffende, door Jr. VAN YSSELMUIDEN TOT PAASLO ingebragt, 15. Het gevoelen van *Deventer* en *Kampen* over den afgelegden Eed op het Regeerings Reglement, 18. Wat *Zwolle* deswegen dagt, 20. Beſluit wegens het ontſlag van den Eed genomen, 22. Welke Ridders zich daar tegen aankantten, 23. Zwarigheid over het niet beſchryven van *Hasſelt* en *Steenwyk* op dit ſtuk, opgelost, 24. Hoe *Hasſelt* over de Verandering van het Regeerings Reglement dagt, *Ald.* Uit welk een oogpunt de *Hasſeltſchen* de Regenten, die verandering zogten, beſchouwden, 25. Nadere Aandrang van *Hasſelt*; hoe beoordeeld, 29. De *Kleine Steden* van *Overyſſel* gaan te *Hardenberg* eene Verbintenis aan, 30. Hoe zyne Hoogheid het Oude Regeerings Reglement beſchouwde, 31. Slaat eene Commisſie ter Onderhandelinge voor, 34. *Zwolle* ter Onderhandelinge niet ongeneegeneegen, 35. De Meerderheid der Ridderſchappe dringt dit ſtuk aan, 36. Perſoonen te wederzyden tot die Commisſie benoemd, *Ald.* De Onderhandelingen aangevangen; doch kort daar op weder afgebrooken, 37. Het gedrag der *Overyſſelaaren* ten opzigte van de Maatregelen in Gel-

Gelderland genomen, 38. De drie Hoofdſteden ſchryven aan zyne Hoogheid, en aan Staaten van *Gelderland*, 39. Vaardigen eene Bezending aan zyne Hoogheid af, *Ald.* Deeze ſchryft van 't *Loo* een Brief aan Staaten van *Gelderland*, 40. Onderhoud met zyne Hoogheid, 41. De Bezending vertrekt, zonder iets te hebben uitgewerkt, 43. Staaten van *Overyſſel* verzoeken die van *Gelderland*, de Krygsknegten van hunne Grenzen te rug te trekken, 44. Schryven deswegen aan zyne Hoogheid, 46. Antwoord van zyne Hoogheid, 47. Oordeel van vyf *Overyſſelſche* Ridders, wegens het gedrag van zyne Hoogheid, en Voorſtel om nadere bepaalingen te maaken over het gebruik des Krygsvolks, 50. *Overyſſel* ſtemt geheel met *Holland* in, 56. Herhaalt het Verhod aan 't Krygsvolk, en ſchryft aan zyne Hoogheid over de Batenten, 57. Schryven aan Staaten van *Friesland*, *Ald.* Antwoord van *Friesland*, 59. *Gelderland* beantwoord het ſchryven van *Overyſſel*, 60. Staaten van het laatstgemelde Gewest bieden nogmaals *Gelderland* de Bemiddeling aan, 63. Openbaare Gebeden in *Overyſſel* bevolen, 67. De Gewapende Genootſchappen in der Staaten Beſcherming genomen, *Ald.* Weigeren *Gelderland* voldoening te geeven, 68. Aatal der Leden van de Gewapende Genootſchappen in dat Gewest, 78. Vergunning der Staaten aan de *Roomſchgezinden* om Kerkhuizen te mogen bouwen, 100.

P.

PAASLO (Jr. VAN YSSELMUIDEN TOT) leevert ter *Overyſſelſchen* Landdage, een zonderlingen Raadſlag den Eed betreffende, in, 15.

POSTHUMUS (N.) Burgemeester van *Dokkum*, diens ſterk zeggen wegens twee Publitien in *Friesland*, 147.

R.

RIEMSDYK (VAN) tot Gemeensman te *Zwolle* aangeſteld, neemt zulks aan; doch ſtaat 'er terſtond weer van af, 96.

Roomſchgezinden (Vergunning der Staaten van *Overyſſel* aan de) om Kerkhuizen te mogen bouwen, 100. Hoe daar in door de *Proteſtanten* geholpen, *Ald.*

S.

Sneek ('t Gedrag des Kerkleeraars J. BULTHUIS te) 133. Vonnis over hem geſtreeken, 135.

SPIEGEL (VAN DE) ſchryft als Raadpenſionaris van *Zeeland*, op last der Staaten, een Brief aan zyne Hoogheid, wegens het gebruiken der Krygsmagt in Burgergeſchillen, 250. Geeft een Affchrift van dien Brief, op aandrang van *Vliſſingen*, *Ald.* Weigert een Affchrift van 's Prinſen Antwoord, en waarom, 251. Zyn Antwoord, toen *Vliſſingen* zich daar over onvoldaan betoonde, 254. Nogmaals daar op aangedrongen door die van *Zierikzee* en *Vliſſingen*, 297. 298. Zoekt het Geſchil tuſſchen *Zierikzee*, den Heer VAN LYNDEN, en *Middelburg* aan een einde te brengen, *Ald.* Zyn aandrang op het nieuwe Reglement tot beter Beleid der zaaken in de *Zeeuwſche* Staatsvergadering, 312. Zyn Voorſlag om 'er toe te geraaken, 319. De Handeling hier over loopt vrugtloos af, 320. In het opmaaken van het Beſluit over het geſchil tuſſchen *Vliſſingen* en *Veere*, door vyf Staatsleden in vrywaaring genomen, 350. Zyn opgemaakt, doch gewraakt, Beſluit, 351.

Stad en Lande, niet geheel vry van Staatsbeweegenisſen. Zie *Groningen*. Geſtelldheid des Wapenhandels in de *Ommelanden*, 219. De *Ommelanden* op herſtel bedagt, *Ald.* Tweeledig Voorſtel van DE SANDRA VELDTMAN hier toe ſtrekkende, volgens opgemaakt Beſluit des Voorzitters, verworpen, 221. Aantekeningen tegen dit Beſluit, *Ald.* Zyne Hoogheid ſchryft aan de Misnoegden, en ſtelt de andere Party in 't gelyk, *Ald.* Antwoord van de Misnoegden aan zyne Hoogheid, 223. Gevolgen daar van voor die Heeren, 230. DE SANDRA VELDTMAN by Vonnis van den Landdag geweerd, *Ald.*

Stad en Lande (De Staaten van) ſchryven alleen een Antwoord aan eenige *Gelderſche* Heeren, 231. Inhoud deezes Briefs, 232. Schryven aan Staaten van *Holland* over eene Bemiddeling, 233. Verzoeken Staaten van *Holland* geen Patent te geeven aan Krygsvolk in *Groningen* gelegerd, 136. De Voorſlag der Bemiddeling van geen vrugt, 237.

Steenwyk, Zwaarigheid van het niet beſchryven dier Stad, wegens den Eed op het Regeerings Reglement van *Overyſſel*, opgelost, 24.

V.

VALCKENAAR (J). Hoogleeraar te *Franeker*, wordt Lid van de Burger-ſocieteit, 91 opent dezelve met een Re-

Redenvoering, 150. Wordt voor Beſtuurders der Hoogeſchoole ontboden, 151. Dit baart geene Verandering *Ald.*

Veere door zyne Hoogheid bezogt, 246. Leevert ter Staatsvergadering een Verzoekſchrift in tegen het gebruik van Krygsvolk in Burgergeſchillen, 250. Geſchil dier Stad met *Vliſſingen* over het Aandeel in den Bouw en Uitrusting der Oorlogſchepen, 335. De Staaten van *Zeeland* poogen dit geſchil uit den weg te ruimen, 336. Maatregels, door vyf Staatsleden, ten dien einde voorgeſlaagen, *Ald.* Wat *Veere* daar tegen te zeggen hadt, 341. Vrugtloos door den Raadpenſionaris aangemaand en beſchreeven, 344. Antwoord op dien Brieve, 347. Schikt zich niet naar het Beſluit door den Raadpenſionaris opgemaakt, 351.

Veldtman (De Sandra) zyn tweeledig Voorſtel tot Herſtel in het Beſtuur der *Ommelanden*, 220. Hoe daar omtrent beſlooten, *Ald.* Aantekeningen tegen dit Beſluit, 221. Zyn Hoogheid ſchryft aan de Misnoegden in de *Ommelanden* en ſtelt de andere Party in 't gelyk, 222. Antwoord der Misnoegden aan zyne Hoogheid, 223. Hoe door zyn Party als een Nieuweling beſchreeven, 230. *Zyn* Antwoord daar op, *Ald.* By Vonnis van den Landdag geweerd, 231.

Vliſſingen een en andermaal door zyne Hoogheid, ſtaande zyn verblyf in *Zeeland*, bezogt, 246. De Afgevaardigden van die Stad dringen ſterk aan op een Afſchrift eens Briefs van zyne Hoogheid aan den Raadpenſionaris, die 't zelve weigert, 251. Onvoldaan over de redenen ter weigering bygebragt, 254. Drukken zich zeer ſterk uit tegen het gebruik van Krygsvolk in Burgergeſchillen, en willen de Regimenten, ter Betaaling van *Zeeland* ſtaande, opontboden hebben, 255. Wat daar toe aanleiding gaf, 257. De Afgevaardigden deezer Stad wilden de Heer van Citters opontboden hebben, om zich te verantwoorden, wegens zyn gehouden gedrag ter Algemeene Staatsvergadering, 272. Dringt nogmaals op het Afſchrift des Briefs van zyne Hoogheid aan den Raadpenſionaris aan, 283. Billykt den eisch van *Zierikzee* in deezen Brief te vorderen, 298. Ongerustheden, wegens eene verzakking der Hoofden van de Haven, ongegrond bevonden, 333. Ongerustheden wegens een doorknaagden Dyksteen,

334.

334. Deerlyk verval van het Dok, *Ald.* Grootlyks toe te ſchryven aan een Geſchil tuſſchen die Stad en *Veere*, 335. Poogingen, om dit geſchil uit den weg te ruimen, 336. Maatregels door vyf Staatsleden voorgeſlaagen, *Ald.* Wederſpraak van *Vliſſingen*, 339. Vergeefsch door den Raadpenſionaris aangemaand, en een Brief aan die Stad geſchreeven, 344. Hoe beantwoord 347. Onderwerpt zich niet aan het Beſluit door den Raadpenſionaris opgemaakt, 351. De Herſtelling van het Dok blyft agterwege, 352.

W.

WILLEM DE V., Hoe hy het Oude Regeerings Reglement van *Overyſſel* beſchouwde, 31. Slaat eene Commisſie ter Onderhandelinge voor, 34. Perſoonen door hem tot dat einde benoemd, 36. De Onderhandelingen aangevangen; doch kort daar op weder afgebrooken, 37. Eene Bezending der drie *Overyſſelſche* Hoofdſteden aan hem afgevaardigd, 39. Onderhoud, 41. Vertrekt, zonder iets te hebben uitgewerkt, 43. Staaten van *Overyſſel* ſchryven om het wegtrekken der *Gelderſche* Krygsknegten van hunne Grenzen, 46. Antwoord van zyne Hoogheid, 47. Oordeel van vyf *Overyſſelſche* Ridders, wegens het gedrag van zyne Hoogheid, 50. Brief van C. L. VAN BEYMA aan den Stadhouder over de Magiſtraatsbeſtelling in *Friesland*, 109. Hy zendt deezen Brief ter *Frieſche* Staatsvergadering, 119. Ontvangt dien te rugge, met een ſtekelig antwoord, 120. De Staaten vorderen van Hem, dat hy nader verklaare op het ſtuk der Stads Regeerings Reglementen, en het Regt der Verkiezing van Magiſtraatsperſoonen, *Ald.* Zyn Antwoord aan de Staaten, 123. Misnoegen te *Leeuwaarden* over het Antwoord. Verzoek by het Hof om eene Dagvaarding des Stadhouders, 124. Dit verzoek afgeſlaagen, 125. Maakt eenige Verandering in de Regeeringslyst der Stad *Groningen*, hem toegezonden, 204. Die verandering door de Burgery gewraakt, *Ald.* Zie verder *Groningen.* Zyn ſchryven aan de Misnoegden in de *Omnelanden*, 221. Antwoord der Misnoegden, 223. Zie verder *Stad en Lande.* Vreemde oogmerken aan de Reis des Stadhouders na *Zeeland* toegeſchreeven, 241. Komt te *Middelburg*, 244. Verwelkomingen. Onthaalen, 245.

Bezoekt *Vlisſingen* een en andermaal, 246, *Veere*, *Domburg* en *Goes* bezogt, 247. Woont de Vergaderingen by en vertrekt, 248. Eene opgave zyns Antwoords aan den *Zeeuwſchen* Raadpenſionaris uit de Nieuwspapieren, op een Brief wegens de Adreſſen der Burgeren omtrent het gebruik des Krygsvolks in Burgergeſchillen, 250. Zie verder *Zeeland*.

Z.

Zeeland (Vreemde oogmerken aan de Reis des Stadhouders na) toegeſchreeven, 241. Toebereidzels tot zyne ontvangst, 243. Hoe te *Middelburg* en in andere Steden van dat Gewest ontvangen en onthaald, 244. Zyn vertrek, 248.

——— (*Staaten van*) Adreſſen by dezelve ingeleeyerd, om geen Krygsvolk in Burgergeſchillen te gebruiken, 249. De Raadpenſionaris, ſchryft, op last der Staaten, hier over aan zyne Hoogheid, 250. Antwoord van zyne Hoogheid, volgens de opgave der Dagpapieren, 251. De Raadpenſionaris weigert een Afſchrift van dit Antwoord te geeven, *Ald. Vlisſingen* onvoldaan, 245. Antwoord der Staaten aan *Holland* over het gebruiken des Krygsvolks, 258. Verbieden, zonder byzonder verlof, het vertrek der Troepen uit hunne Provincie, 263. Welk een last zy hunnen Afgevaardigden ter Algemeene Staatsvergadering gaven, wegens den ſtap van *Holland*, 264. Voorgeſlaagene Bemiddeling, *Ald.* Van dezelve kwam niets, 267. Sterk Staatsbeſlnit, indien de Verdeeldheden, de tnſchenkomst van buitenlandſche Mogenheden, en een Oorlog te wege bragten, *Ald.* 't Zelve met geene eenpaarigheid genomen. Oordeel deswegen, 269. Schryven van *Zierikzee* daar over aan Staaten van *Holland*, *Ald.* Zeer ſterk Stads Advys van *Zierikzee*, 272. Deezen door eenige Staatsleden verzogt dit ſtuk uit de Notulen te laaten, 277. Geweigerd, 278. Vertoog des Heeren VAN LYNDEN tegen dit Advys, *Ald.* Wat *Middelburg* 'er op inbragt, 281. Eene Commisſie benoemd tot het onderzoek over het Kennisgeeven van den loop der Raadpleegingen aan een Lid van Staat, 282. De Brief der *Zierikzeeënaaren* aan *Holland* te vergeefsch gevorderd, 283. De Raad van *Zierikzee* verdeedigt zich tegen den Heer VAN LYNDEN, *Ald.* Als mede tegen *Middelburg*, 289.

On-

Onderſcheide gevoelens der *Zeeuwſche* Staatsleden, om de ingeleeverde Stukken, deeze zaak betreffende, uit de Staatspapieren te ligten, dan niet, 293. Aandrang hier op, 295. Op welk eene voorwaarde *Zierikzee* hier toe verſtaan wil, 296. Te onvredenheid van eenige Staatsleden op die van *Zierikzee*, 298. De Raadpenſionaris zoekt dit geſchil ten einde te brengen, *Ald.* VAN LYNDEN volgt den den wenk van den Raadpenſionaris, 299, en zoekt 'er *Middelburg* toe te beweegen, 300. Ontworpen Brief der Staaten aan hun Hoog Mogenden, over den Brief des Stadhouders, 301. Verſchillende gevoelens der Staatsleden, over deezen Brief, doen denzelven onafgezonden blyven, 311. Aandrang van den Raadpenſionaris op het nieuw Reglement tot beter Beleid der zaaken ter *Zeeuwſche* Staatsvergaderinge, 312 *Zierikzee* en *Vliſſingen* dringen 'er op aan, 317. Men kan tot geen Beſluit komen, *Ald.* Voorſlag van den Raadpenſionaris om 'er toe te geraaken, 319. De Handeling hier over loopt vrugtloos ten einde, 320. Hoe het weigerend en raadgeevend Antwoord van Gecommitteerde Raaden, op het verzoek van Krygsvolk door die van *Zierikzee*, tot demping van Opſtand, ter Staatsvergaderinge beoordeeld, 328. Verzoeken eeniger Ingezetenen van *Brouwershaven* tot de gereezene Oproeren op *Schouwen* betrekkelyk, 330. Verſchillende gedagten daar over, 331. Poogingen, om het Geſchil tuſſchen *Veere* en *Vliſſingen*, wegens den Aanbouw en Uitrusting der Oorlogſchepen, weg te neemen, 336. Maatregels door vyf Staatsleden voorgeſlaagen, *Ald.* Aandrang hier van, 338. Wat *Vliſſingen* 'er tegen inbragt. Wat *Veere* daar tegen te zeggen hadt, 341. Vergeefsch die beide Steden door den Raadpenſionaris ter Bewilliginge aangemaand 344. Brieven aan beide die Steden geſchreeven, *Ald.* Hoe door dezelve beantwoord, 347. Welk een Beſluit de Raadpenſionaris opmaakte, 349. *Vliſſingen* noch *Veere* gedraagen 'er zich aan, 351.

Zierikzee leevert by Staaten van *Zeeland* een Verzoekſchrift in om geen Krygsvolk in de Burgergeſchillen te gebruiken, 250. Raadſlag dier Stad om des de Krygshoofdlieden aan te ſchryven, 254. Wat daar toe aanleiding gaf, 257.

Schryft

Schryft aan Staaten van *Holland* over een Staatsbesluit ter Vergadering van *Zeeland* genomen, 269. Zeer sterk Stads Advys van die Stad ter Vergadering van *Zeeland* 272. Door eenige Staatsleden verzogt, dit Stuk niet in de *Notulen* te plaatzen, 277. Zy konden hier toe niet verstaan, 278. Vertoog van den Heer VAN LYNDEN tegen dit Advys, *Ald.* Wat *Middelburg* 'er op inbragt, 281. De Brief van *Zierikzee* aan *Holland* vergeefsch gevorderd, 283. De Raad van *Zierikzee* verdeedigt zich tegen den Heer VAN LYNDEN, *Ald.* Als mede tegen *Middelburg*, 289. Op welk eene voorwaarde *Zierikzee* wilde verstaan tot het uitligten deezer Stukken uit de Staatspapieren, 296. Dringt aan op den Brief des Stadhouders aan den Raadpensionaris geschreeven, 297. Te onvredenheid veeler Staatsleden op die van *Zierikzee*, 298. Hoe de Raadpensionaris dit geschil aan een einde wil gebragt hebben, *Ald.* In hoe verre gevolgd, 299. Beginzels van Oproerigheden aldaar, 321. Voorzorgen 'er tegen gedraagen, 322. Een en anderen oproerigen Boer gevat, 323. Vrees voor een Oproer der Boeren, 324. De Stad door de Boeren bedreigd, *Ald.* Beraadslaagingen tot afweering, 325. Verzoek om meerder Krygsvolks aan Gecommiteerde Raaden, *Ald.* Weigerend en raadgeevend Antwoord, 326. Hoe dit Antwoord ter Staatsvergaderinge beoordeeld, 328. Aandrang der *Zierikzeesche* Afgevaardigden, *Ald.* Verslag van het stillen dier Beweegenissen, 329. Verzoeken eeniger Ingezetenen van *Brouwershaven* tot deeze Oproerigheden betrekkelyk, 330. Wat men deswegen ter Staatsvergaderinge oordeelde, 331.

Zwolle, Gevoelen dier Stad over den afgelegden Eed op het Regeerings Reglement, 20. Geschil tusschen de Meerderheid des Raads en der Gemeente, 21. Ter Onderhandelinge op den voorslag van zyne Hoogheid niet ongeneegen, 35. Geschillen over het Stads Regeerings Reglement, 68. Verklaaring eeniger *Zwolsche* Burgeren, by welke zy het verwyl der keuze eens Gemeensmans voorstellen, 88. Hier in door den Raad en Meente niet bewilligd, 90. VAN RIEMSDYK tot Gemeensman verkoozen, neemt het eerst aan en bedankt vervolgens, *Ald.* Verslag der Burger-commissie, wegens het